

Dr. Spesz Sándor,
theologiai tanár;

Okkultizmus és csoda

A tudomány és a hit egymáshoz való
viszonyának egyik problémája

Magyar kiadás

Kiadta az Universum Keresk. és Ipari Nyomda
Kosice. 1933

ÚJ ÉLET KÖNYVEI

1. SZ.

Nihil obstat:
Cassoviae, die 8. sept. 1932.

Dr. *Zoltanus Antal*
censor diocesanus.

Num 4718/1932.

I m p r i m a t u r
Cassoviae, die 9. Septembris 1932.

† *Josepfius*
Episcopus,
Apost.-Administrator.

Tartalom-jegyzék:

Előszó.....	1
Első rész: Okkultizmus	
I. Mi az Okkultizmus?.....	5
A rejtélyes idegen. Az okkultizmus, a szó jelentését és a lényegét tekintve. Egy eset, amely nem okkult jelenség. Meghatározás. Okkult jelenségek lehetősége, azok tényleges előfordulása. Harc a tényekért. Az okkult jelenségek felosztása. A hivatalos tudomány és a hit állásfoglalása az okkultizmushoz.	
II. Az okkultizmus története	9
Az okkultizmus oly régi mint maga az emberiség. Apameiai Poseidonios, Trithem János, Nettesheimi Agrippa. Az állati magnetizmus, az od-theoria, a tiszta animizmus, a theosophia, a monizmus.	
III. Kevésbé okkult jelenségek	15
1. Értelmi jelenségek.....	15
Wickede V. médiumának, Smith Ilonának, és Wickede V. tanár más két médiumának csodálatos nyelvtudási készsége. Automatikus írás.	
2. Fizikai jelenségek.....	22
Fénytűnemények, »pszichikai szél«, kopogó hangok, varázsvesszők, sziderikus inga, asztaltáncoltatás.	
3. Állatoknál előforduló jelenségek.	32
Rolf, a mannheimi kutya, az elberfeldi lovak.	

IV. Okkult jelenségek	41
1. Telepátia.....	41
a) A telepátia ténye. Óvatosság a ténymegállapításnál. Telepátia az automatikus írásban, rajzolásban, olvasásban, a »willing game«-ban (akarattjátékban), a keresztválaszokban, a xenoglossziában, a pszichometriában, a sejtésekben és az előre való megsejtésekben.	
b) A telepátia magyarázata. A csalás és véletlen kiküszöbölése. A spiritiszták magyarázata teológiai, pszichológiai és erkölcsi szempontból rendesen elégtelen. Több eredménnyel kecsegtet okkultista magyarázat, amelyik a konszonancia törvényét hívja segítségül. Azonban a konszonancia is kénytelen ingadozásokat föltételezni. Ismeretlen kisugárzások, Crookes theoriája, P. Joire, P. Kirchoff, Baraduc, Darget, Cazzamali kísérletei Az öntudatalatti, mint a telepátia érzékszerve Ennek bírálata. Semmiféle valódi, legfeljebb látszólagos előre való megérzések, engedhetők meg. Az elberfeldi lovak problémájának a maradéka.	
2) Telekinezis.....	72
a) A telekinezis ténykérdése. Kísérletek Eusapia Palladinóval, Willy Schneiderrel. A jelenségek valódiságának védelmezői és támadói.	
b) A telekinetikai jelenségek magyarázata. A magyarázat lehetősége. A spiritiszta magyarázat. Szuggesztíó. Negyedik kiterjedés. De Rochas, Crawford, Schrenck-Notzing magyarázata. A telekinezia különleges módja a kődobálás. A jávaszigeti és a kottterbach-i eset. A magyarázat megkísérlése.	
3. Levitációk	85
Ténykérdés. A »vizenjárás«. Spiritiszta, természetes magyarázat.	
44 Materializációs jelenségek.....	88
a) A materializációs jelenségek valódisága. A csalás lehetősége és ténye.	

b) Az állítólagos materializációs jelenségek magyarázatának a megkísérlése. Szuggesztíó. Spiritiszta elmélet. Schrenck-Notzing és mások magyarázata. A materializáció, mint a vis generatrix naturae metamorphosisa. Az ek-toplasma tulajdonságai és lényege. A jövőbe látások.

V. Kísértetek.....

Kísértet a szót és az értelmet tekintve. A szellemekben való hit. Ennek ténybeli alapja. A kísérleti jelenségek felosztása.

a) A kísérleti jelenségek ténye. A jelenségek maguktól való előadódása. Az abaújszántói eset.

b) Különbéféle kísérletek a kísérteti jelenségek megmagyarázására. A csalás elkülönítése. Az ismert természeti erők. Hallucinációk. Tömeghallucinációk. Radioaktivitás. Pszichometria. A spiritiszta elmélet. Ennek bírálata. Okkultista magyarázó kísérletek és azok bírálata.

Második rész: A csoda

I. A csoda okkultista megvilágításban..... 113

1. Általános dolgok..... 113

Az okkultizmus, mint a racionalizmus küzdőtársa. A bibliai csodák történelmi értéke. A csoda viszonya a hithez.

2. Egyes csodák..... 114

Egyesek egyáltalában nem rejtélyesek, hanem szimbolikusan kell azokat magyarázni. Jézus személyiségének és nevének ereje.

a) Állítólagos kevésbé okkult jelenségek.

b) Állítólagos telepatikus jelenségek. Xenoglosszia. Álmodások. Viziók. Jézus, a legnagyobb telepata.

c) Állítólagos telekinezis és levitáció.

d) Állítólagos materializációk.

- e) A halottfeltámasztások magyarázata.
^{1^}Nincs szó igazi halálról. Lázár föltámasztása
nem történeti tény.
f) Krisztus föltámadásának a magyarázata.

A csoda katolikus fogalma.....	126
i. Fogalmi meghatározás.....	126
A csoda a szónak tágabb s szűkebb értelmében véve, beosztása.	
2. A fogalom tárgyisága	127
A csoda a szónak tágabb és szűkebb értelmétörvények oldaláról tekintve. Spinoza és Feurbach megcáfolása. Nem okoz nehézséget sem az energiák állandóságának, sem a zárt természeti okság elve. Lehetséges az Isten részéről. D. F. Strausz megcáfolása.	
b) A csoda felismerhetősége. Bizonyos körülmények között nehéz lehet a történeti igazság felismerése;, olykor azonban igenis felismerhető. Hume F. D. Strausz, Renan megcáfolása. Olykor a bölcséleti igazság is felismerhető: az esemény természetéből és bizonyos ismertető jegyekből, mint az eszköznek az eredményhez, az idő törvényéhez való viszonyából, az értelmességéből és a szabadakaratból, a vallásos érzékből. A teológiai igazság felismerhetősége: az esemény természetéből és más ismertető jegyekből. A vonatkoztatott igazság (veritas relativa) szintén felismerhető.	
3. Jövendölések.....	141
A jövendölések fogalma, lehetősége, fölismerhetősége.	
A csoda okkultista fogalmának bírálata.....	144
1. Általános cáfolat	144
A régiek kritikátlanságának túlozása. A csodatéves meghatározása.	
2. A bibliai csodák nem okkult jelenségek....	146
A kenyérszaporítás, a víznek borráváltottatása, az ő rdögűzések valódi csodák voltak. Jé-	

zus nem volt varázsló. Nevének nem volt semmiféle varázsló ereje.

a) Nem voltak kevésbé okkult jelenségek. A vessző-csoda nem volt varázsvessző, a pünkösdi vihar nem volt valami »pszichikai szél«, a tüzes nyelvek nem voltak fénytűnemények.

b) A »telepatikus tünetények« megcáfolása. Nincs szó sem »xenoglossziáról«, sem természetes álmokról, sem látomásokról. Krisztus nem volt természetes »telepata«.

c) A »telekinezis«, a »levitáció« és a »materia - lizáció« visszaautasítása.

d) A halott-feltámasztás valódi csoda. Illés és Elizeus próféták feltámasztása. Jairus leánya. Lázár.

d) Krisztus feltámadása valódi csoda. Kisérő jelenségek. Maga a feltámadás.

IV. A csodától való iszonyodás okai.....	160
3. Összefoglaló ítélet.....	163
Anyagias kultúra, <i>gőg</i> , anyagelvű gondolkozási mód, nyugtalanság, a metafizikai érzék elvesztése. A személyes Isten tagadása, az emberi tudás elégtelensége, a jóakarathiánya.	

Függelék. Konnersreuth

I. A konnersreuthi események.....	169
Neumann Teréz egyénisége. Az 1918. márc, 10-iki tüzeset. Teljes bénulás és megvakulás, ezekből való kigyógyulás . Vakbélgyulladás és meggyógyulás. Különös táplálkozási mód. Sztigmák. Krisztus szenvedésének bemutatása. Látomások. Aramán nyelv.	
II. A történések méltatása	175
1. A csalás elmélete.....	176
Minden csalás teljesen kizárt. A püspöki bizottság megerősítése.	

A természetes - erők elmélete 178

a) Titokzatos gyógyulások. Hétéves bénulás, ből, négyéves vakságból, gennyes vakbélgyulladásból való gyógyulás.

b) Sztigmák. Belső, külső, tökéletes, nem tökéletes sztigmák. Az akarat befolyása a sztigmákra. -Janzenistákon, mohamedánokon, erkölcsstelen személyeken előforduló sztigmák. A - sztigmák magyarázata skorbuttal, tudatos, öntudatlan autoszugesztióval (analógiák' psychoanalízis és ezek bírálata.

c) Súlyváltozások, telepatikus jelenségek, tápláléktól való tartózkodás. A súlyváltozásoknak a levitációhoz való hasonlósága. A titokzatos aramán nyelv. A tápláléktól való tartózkodás magyarázatának a megkísérlése a léleknek a testre való hatásával, a »kívülről ható asztrális vagy étherikus erők« által vagy »vampyrizációval« (W. Kröner). A fakirok mutatványjaival való hasonlóságok. A pszeudomisztikusok magyarázata. A keresztény misztika álláspontja.

A csoda elmélete 192

Ennek a föltevésnek a lehetősége. Az Egyház álláspontja, amely nem kíván föltétlen hitet az ilyen dolgokban, legfeljebb föltételeket. Ez ellen a felfogás ellen nem szólnak sem a liturgia sem a pápai döntvények, különösen az Assisi szt. Ferenc sztigmatizációja esetére vonatkozó döntvények. Ugyanezen szabályok érvényesek a konnersreuthi eset megítélésénél is. Végső eredmények.

Előszó

A mai okkultizmus rendkívül nagy fellendülése több olyan problémái vetett föl, amelyek megoldását illetőleg a katolikus ember sem maradhat közömbös, ilyen probléma az okkultizmusnak a csodához való viszonya is, amelyet kivált a keresztény világnézet ellenségei ugyancsak elcsavartak s aztán a saját céljaikra használták ki. Ennélfogva nemcsak közérdeklődést keltő ügy, hanem egyúttal apologetikus kötelesség is ezzel a viszonytal foglalkozni és bebizonyítani, hogy az okkultizmus eredményei a csodáról szóló katolikus tant érintetlenül hagyják.

Ezt akarta megtenni a szerző is jelen könyvében. Nagyon is tudatában volt azonban azoknak a nagy nehézségeknek, amelyek mindenünnen eléje tornyosultak. Mindenekelőtt a rendszer bemutatásához ki kellett válogatnia az okkultista irodalom árözó)néből azt, ami úgy nagyjában megállja a helyét. — Itt ugyanis nem minden színigazság, amit annak dicsérnek. Igyekezett tárgyilagos áttekintést nyújtani az egész okkultizmusról. Másodsor a kettőnek a viszonyában még nem gondoltak át mindent, aminek jelentősége lehetne. Azért a szerző csak azokra a legszembeötlőbb különbségekre irányította a figyelmét, amelyek a csodát az okkult jelenségektől elkülönítik. Ezáltal azt reméli, hogy könyve serkentésül fog szolgálni a további kutatásokra és elmélkedésekre. Ha nemcsak a papoknak, Hanem a művelt világiaknak is tudott vezérfonalat adni a kezükbe ehhez a problémához, s ha rá tudta őket bírni, hogy ezenkívül is érdeklődjenek ez iránt a kérdés iránt, akkor a célját máris elérte.

A SZERZŐ.

Első rész:
Okkultizmus

I.

Mi az okkultizmus?

Néhány évtized óta *rejtélyes idegen* kér erélyesen bebocsájtást a tudomány templomába. Eddig még következetesen elutasították. Többnyire öreg pásztorok, görnyedt hátú jósnők vagy nagyszakállú asztrológusok kunyhóiban tartózkodott mind-ezideig. Csak olykor-olykor jelent meg a szalonokban is a teásasztalkák alatt s mutatta be előkelő őseitől örökölt művészetét. Az utóbbi időkben azonban a tudósok ajtaján is bekopogtatt, belépett a laboratóriumokba, hagyta magát tanulmányozni, lefényképezni; s ezen az alapon aztán azt követeli, hogy nyílják meg végre előtte a tudomány kapuja. Ez az idegen az *okkultizmus*, amely most már »hívesből tudás« szeretne lenni. (Max Dessoir).

Az *etymologia* szerint az okkultizmus szó a latin »occultus«-ból ered, amely annyit tesz, mint elrejtett, titkos. ¹⁾ Eszerint az okkultizmus a rejtett, a titkos dolgokról szóló tudomány. A legújabb korban a sok visszaélés miatt nincs valami jócsengetése ennek a szónak, s inkább a *metapszichika* vagy *parapszichológia* szavakkal helyettesítik. Mindkettő olyan tant jelent, amely a lelkileg hozzáférhetetlen, a lelki tapasztalaton lávül fekvő dologról szól.²⁾ A *Lény?get* tekintve az okkultizmus és az ezzel egyenrangú elnevezések olyan tant jelölnek, amely a természet eddigi ismeretlen erőivel, kivált az emberi lélek eddigi ismeretlen erőivel foglalkozik. A következő *eset*

1) Ezt a szót először egy orvosi-kabalisztikus író, a kölni származású Nettessheimi Agrippa használta „De occulta philosophia“ című művében (1510). V. ö.: Dr. Jos. Feldmann, Okkulte Philosophie. Paderborn, F. Schöningh, 1927. S. 11.

2) F. Köchler, 'Geist und Wunder, Gebrüder Plaetel, Berlin—Leipzig, 1927. S. 48.

tehát nem tartozik az okkultizmus birodalmába. Egy forró augusztusi napon füstöt vettem észre mellékszobámban, amely teljesen el volt zárva. Belépek, s a lélekzetem is eláll az ámulattól és a rémülettől. Nem messze a nyitott ablaktól állott egy állvány, amelyen esernyők, botok, poharak és egy vízzel telt kancsó volt. Az állvány egy pillanat alatt lángba borúlt. Alig két perccel előbb voltam bent a mellékszobában és nem vettem észre semmit. Hogy keletkezett tehát a tűz? Én nem dohányzom, s aznap látogatóban sem volt nálam senki. A villanyos vezetékét is átvizsgáltam, de azon sem fedeztem fel semmit. Kétségbeesésemben kinéztem a nyitott ablakon, hátha ott meglelem a rejtély megfejtését. Talán a szemben lévő kaszányából gyújtotta fel valaki az én állványomat régi görög recept szerint valami gyújtótükkörrel? A szembenlakó katonáknak azonban csak síktükreik vannak, amelyekkel olykor-olykor idegesíteni szoktak minket. Ebben a pillanatban valami eszembejutott. Tüzetesebben megvizsgálom az »égési terepet«. Rendben van. Az állvány egyilc helyén egy izzó pontot veszek észre. Szinte hihetetlen. De úgy kell lennie. A vízzel telt kancsó valóságos lencse, amely egy pontba, a gyújtópontba gyűjti össze a rásütő nap meleg sugarait. Szerencsétlenségre a gyújtópont az állvány deszkalapjára esik, amely founierozott. A vékony falemez épp úgy lángralobbant, mint az a darabka papir, amelyet egy-egy gyújtólencsével oly gyakran meggyújtottunk, s kész a szerencsétlenség. Három napig nem ment a fejembe, hogy ez hogy történhetett meg. Azonban újra meg újra próbát tettem a vizeskancsóval, és a kísérlet mindig fényesen sikerült. Ha ez a dolog egyszerű házban történt volna, vagy ha nem lettem volna odahaza, a szoba talán teljesen leégett volna, s az ember sohasem jött volna rá erre az okra. Esetleg pajzán szellemekre hivatkoztak volna, azonban örökre rejtély maradt volna a dolog. Nos, lehetne-e ezt az esetet igazi okkultista jelenségnek nevezni? Esetleg annak tarthatta volna valaki, valójában azonban nem volt az. *Okkultista jelenségek csupán az olyanok, amelyek-a természet eddig ismert törvényeinek ellentmondanak.* Okkult jelenség tehát, ha valaki minden eszköz nélkül a levegőben lebeg, vagy bizonyos tárgyakat látható érintés nélkül a levegőbe emel. A gravitáció törvénye értelmében ugyanis a tárgyak a föld középpontja felé törekednek és nem az ellenkező irányba. Éppen így okkult jelenség az is, ha egy személy-

ből néhány pillanat alatt egy érzékelhető kéz, fej, vagy ilyesféle alakú ki s aztán újra elenyészik. A nemzés törvénye szerint ugyanis ehhez hosszabb időre van szükség és a magzat, a foetus születés után elkülönítve marad az anyától.

Lehetségesek-e a priori ilyesféle jelenségek? Kétségen lávül. »Die Welt ist tief und tiefer als der Tag gedacht.« (Nietzsche.) A világ mély... olyan titkok vannak benne, amelyeknek a fátyolát még nem lebbentették fel. A természettudományok története sok adalékkal szolgál erre nézve. Amikor 1878. március i-én Du Monoel először mutatta be a fonográfot s. párisi Tudományos Akadémián, egy bizonyos BouiLand hirtelen torkon ragadta és magánkívül kiáltotta: »Nyomorult csaló, hasbeszélő!« S ma a fonográf már olyan közönséges dolog, hogy már szinte kiment a divatból. Vagy itt van a rádió. Ki hitte volna csak néhány évvel ezelőtt is,, hogy egy szép este, minden drót nélkül, egy egyszerű készülék segítségével Európa bármely operáját hallgatni fogjuk $\frac{3}{4}$ szobánkban? S ma már a rádió olyan mindennapi dolog, hogy bármelyik házban megtaláljuk. Ki tudja, hogy húsz év múlva mi mindent fogunk még megélni?

De be vannak-e bizonyítva ezek a jelenségek a posteriori is? Mert ez nagyon fontos. A magyarázat csak aztán következik. Ha a jelenségek nem úgy fordultak elő, ahogy előadják, akkor hiába törí az ember a fejét a magyarázaton. Ezt jól tudják az okkultizmus pártolói is s azért követnek el mindént, hogy elég mennyiségű ténnyel rendelkezzenek. A mostani helyzetet tehát joggal nevezhetnénk *a tényekért vívott harc* állapotának. Ebben a harcban jogosan visszautasítanak minden apriorizmust, minden előítéletet. Joggal hivatkoznak Aratóra, a matematikusra, aki egyszer úgy nyilatkozott, hogy ezzel a szóval: »lehetetlen« a matematikán kívül nagyon csinján kell bánni.³⁾ És igazuk van. Csak azok a tények legyenek valóban facta és nem ficta. Hires tudósok, mint Hans Driesch, Charles Riebet, C. Flammarion stb., akik eddig más téren tüntették ki magukat, szintén csatlakoztak az okkultistákhoz, és mindenütt lázas munka folyik. Valamennyi országban vannak már társaságok, amelyek a laboratóriumokban az újkor legmodernebb felfedezéseinek segítségével figyelik és vizsgál-

3) Dr. A. Fr. von Schrenck-Notzing, Materialisations-Phaenome, E. Reinhardt, München, 1923. Előszó az I. kiadáshoz. VII.

ják az anyagot. Mindenütt vannak már tudományos folyóiratok és könyvek, amelyek mindent elkövetnek, csak hogy az igazság szolgálatára legyenek. Ennek a teljesítménynek a láttára Maeterlinck, aki újabban szintén okkultistának vallja magát, helyesen mondatta: »Mindenestre már most szinte meglepő tömege előtt állunk az olyan kivizsgált és megállapított anyagnak,, amelyet eddig álmok hulladékának, agyrének maradványainak vagy jelentéktelen meséknek tartottak.«⁴⁾ Azonban az álmok, agyrének és mesék előreláthatólag még hosszú időn keresztül fogják üzni a maguk gonosz játékait és még sokáig lesznek elkeseredett ellenségei az okkultizmusnak. A *hivatalos tudomány* ugyanis túlnyomó részben még mindig hajlamos arra, hogy az okkultizmust egyszerűen »sciENZA di prestigiatori«,⁵⁾ »varázslók tudományának« tekintse.

Túloinunk azonban nem szabad. Hogy okkult jelenségek vannak, az kétségen kívül áll. Csak arról lehet még legfeljebb szó, hogy melyeket lehet ilyenekül tekinteni. És itt három csoportot különböztethetünk meg. Az első csoportba tartoznak azok a jelenségek, amelyeket *kevésbé okkultaknak* hívhatunk, mint pl. a varázsvesszővel kapcsolatos jelenségek stb. Ezeket ma már mindenki valódiaknak ismeri el. A második csoportot alkotják az *egészen okkult* jelenségek, mint pl. a .telepátia stb. Ezeket ma már a hivatalos tudomány részéről is nagyjában valódiaknak tartják. A harmadik csoport végűi azokat foglalja magába, amelyeknek valódiságáért heves *harcok* dúlnak. Ezek a telekinetikus, de legkivált a materializációs jelenségek. A valódiság védelmezői az egykori »Psychische Studien« körül csoportosulnak, amelyeknek most »Zeitschrift für Parapsychologie« a neve. Ennek a folyóiratnak a munkatársai Hans Driesch, Charles Riebet, v. Schrenck-Notzing stb. Az ellenfelek a legújabb időben kiadták a »Zeitschrift für kritischen Okkultismus« című lapot,, amelynél különösen Baerwald, Klinckowstroem, Dessoir és mások neve szerepelt. Az említett folyóirat azonban néhány szám megjelenése után megszűnt.

Volt idő, amikor a katolikus hittudósok is azt hitték, hogy a Szentírás csodái és jövendölései érdekében nekik in-

4) Der fremde Gast, E. Diederich, Jena, 1920. S. 234.

5) G. Busneüi, S. J. Manuale di Teosofia, Roma, Civiltà Cattolica, 1918. p. 98. Ezt a nézetet a katolikusok közül még Max Ettlinger, P. Donát és Bessmer jezsuiták, P. Brühl Norbert C. SS. R. stb. vallják.

kább *elutasító álláspontra* kell helyezkedniük.⁶⁾ Az idők azonban megváltoztak. Ide vonatkozóan is be kellett látni, hogy semmit sem tehetünk az igazság ellen, legfeljebb az igazság érdekében. Nem egészen helyes tehát, amit nekem v. Schrenck-Notzing még 1927 nyarán mondott, hogy a katolikus papság azokat a titokzatos eseményeket még mindig ellenséges szemmel tekinti. Gatterer Alajos, Bichlmair György, a mexikói de Heredia, Thurston Herbert stb. jezsuiták, Ludwig Ágost, Feldmann József stb. nevei, akik katolikus főiskolák tanárai, világos bizonyítékai ezen állítás igazságának. Az okkultizmus mellett való színvallás mit sem árthat a csodákba vetett hitnek, legfeljebb azt mozdíthatja elő, hogy *még mélyebben ássunk a csodák körül és még jobban kiemeljük azokat.*

II.

Az okkultizmus története

»Ki tud oly bölcsét, oly butát gondolni, ami nem volna régi gondolat?« — kérdezi joggal Goethe, a költő-bölcselelő. Semmi sem új a nap alatt, tehát az okkultizmus sem. Olyan *régi*, mint maga az emberiség. Már az első ember kénytelen volt érezni, hogy titokzatos hatalmak veszik körül, és mi állott hozzá közelebb, mint hogy föltételezze, hogy azok, legalább részben, éppen olyan szerkezetűek, mint ő jómaga? így keletkezett minden más alaposabb ok nélkül a *szellemekbe vetett hit*, amely még a legújabb időkig is megvédte a maga jogait. A csodálatos eseményeket isteneknek, jó és rossz szellemeknek á számlájára írják. Bevonul a világba' a jóslás és a varázslás különféle formában, hogy aztán soha el ne távozzék innen. Természetesen már akkor sok csalás történt a jósnők és a varázslók barlangjaiban, azonban valódi jelenségek is akadtak közöttük. Sőt még maga a *név* sem teljesen ismeretlen. így a stoikus Apameiai Poseidonios már a Kr. e. II. században azt írja, hogy az egész jóslás »Istenen, a természeti törvénye-

6) Dr. A. Gatterer, S. J., Der wissenschaftliche Okkultismus und sein Verhältnis zur Philosophie, Innsbruck, F. Rauch, 1927. S. 94. f.

ken és a természetein nyugszik.«⁷⁾ A jós előre láthatja a jövőt, »mert az, ami a jövőben történik, nem hirtelen történik, hanem olyan, mint a haflókiötélnék a legöngyölése: így az idők folyása sem hoz elő semmi újat, hanem csak újra kifejti az elsőt, meglévőt.«⁸⁾ Hogy tudhat meg azonban olyasmit, ami ugyan már megvan, de időben távol? A »természetes szimpátia« által, amelyet már Chrysispos (Kr. e. 278—240) is ismert. Ez a titokzatos erő a térben és időben távollevő dolgokat jelenvalókká változtatja számunkra. A XV. században *Tritheim János*, trieri apát, még világosabban beszél. »A tölem több mint száz mértföldnyi távolban levővel is — véli ő —⁹⁾ ha ismeri ezt a művészetet, tudom közölni a gondolataimat minden írás, szó vagy jel nélkül, mégcsak közvetítő hírvivőre sincs szükségem. Olyan világosan és részletesen meg tudom ezt tenni, ahogy csak kívánják, és pedig *teljesen természetes módon, a stellemek Pagy más babonaságok minden segítsége nélkül.*« E téren ő is a »szimpatikus erők«-re támaszkodik, amelyek által rokonlányegű dolgok befolyásolják egymást. Még világosabban nyilatkozik ugyanebben az évszázadban a »De occulta philosophia« című mű szerzője, *Netteskeimi Agrippa*, amikor felállítja ezt az alapelvet:

»Nos habet non tartara; sed nec sidera coeli, Spiritus in nobis, qui viget, illa fecit.«¹⁰⁾ A felvilágosodás koráig azonban ezeket a rendkívüli eseményeket túlnyomó részben spiritiszta módra szokták magyarázni. S ezen nincs is mit csodálkoznunk. Hiszen egy falusi ló is azt hiszi az automobilról, hogy az valamiféle élő szörnyeteg, s azért menekülni igyekszik előle. Azon a szellemi fokon, amikor az ember a természet Erőit még nem «eléggé ismerte, nem is tudhatta ezeket a csodálatos eseményeket magának másképp megmagyarázni. Igen, a spiritizmus, korlátozott mértékben ugyan, de azért még ma is hagyja magát védelmezni. — Mindenekelőtt nekünk, mint *keresztényeknek* ki kell tartanunk amellet, hogy az Isten hozzájárulásával a jó szellemek is és a gonosz szellemek is beleavatkozhatnak a mi sorsunkba. Másodsor hinnünk kell azt is, hogy valóban bele is avatkoztak az ószövetségi szent történetekben is, az

7) Feldmann, Okkulte Philosophie, S. 63.

8) Ugyanott.

9) Ugyanott, S. 74.

10) Ugyanott.

újszövetségi szent történetekben is. Harmadszor az is előfordulhat, hogy a többi jelenségekben is benne lehet esetleg a kezük. Nagyjából és egészben véve azonban, nem fogják kivenni a részüket a játékból, hanem a jelenségeket természetes erőkre kell visszavezetnünk, ha esetleg még «gyelőre olyanokra is, amelyeket még nem ismerünk.

Milyenek már most ezek után ezek az erők? *Messmer* Ferenc († 1815) azt gondolta, hogy az emberi szervezetben a mágnességnek egy fajtája van, amelyet éppen ezért állatinak neveznek. Ez bizonyos dolgokat éppen úgy magához vonz, mint a szervenén mágnesség a vasat, s ezáltal különös jelenségeknek lesz az okozója. Ezt gyakorlatilag js be akarta bizonyítani, nevezetesen bizonyos betegségek gyógyítása által, a tudomány azonban ezt elvitatta tőle, s a hatást a szuggesztió javára könyvelte el. Ujabban a svéd Sydney Alrutz és a francia Baréty ismét pártfogásukba vették az ügyet és egymástól függetlenül bebizonyították, hogy mágneses vonalak,, melyeket pass-oknak neveznek befolyást gyakorolnak az izom- és az idegrendszerre, ahol, úgy látszik, a szuggesztió teljesen ki van zárva. Azonkívül csaknem minden országban vannak híressé lett *magnetopüták*, akik ily módon jelentős gyógyulásokat idéznek elő elég sok esetben. Csak a Magyarországon élő sashalmi mágneses nőt említem, aki néhány simítással köszvényt és más ehhez hasonló betegségeket gyógyít. Nem lehet: tehát csodálni, ha a tudomány is újra hajlamosabbnak mutatkozik az állati mágnesség iránt és azt véli, hogy »az állati mágnesség még mint tudományos elmélet sem játszotta el teljesen a szerepét.«¹¹⁾

Ehhez hasonló az *od-elmélet* is. K. v. Reichenbach kémikus erős mágnesek segítségével éjszaki-fényt szeretett volna: előállítani. Ez teljes sötétségben sikerült is neki. Ő és egyesek ugyan semmit sem láttak, azonban bizonyos érzékenyebbek nemcsak fénysugarakat láttak, hanem melegsugarakat is éreztek, sőt úgy érezték, mintha a tagjaikat a pólusok magukhoz vonzották volna. Az említett finomérzékű személyek később ezeket a sugarakat már nemcsak a mágneseken, hanem más testeken is érzékelhették és pedig olyan testeken, melyek a nap sugarainak ki voltak téve. így kristályokon és emberi teste-

11) Lehmann-Petersen, Aberglaube und Zauberei I. Enke, Stuttgart, 3, 1925. S. 650.

ken foszforeszkálás módjára. Ezeket a kisugárzásokat Reichenbach Od-sugárzásoknak nevezte el, amelyek mint az éther az egész világmindenséget betöltik s így az okkult jelenségeket is előidézik. *W. S. Kilner* állítólag nem ilyen érzékenyeket is képesekké tett rá, hogy észrevegyék az ilyen kisugárzásokat a? emberi testen, ő a megfigyelést dicyanin-oldaton keresztül végezte, amely oldat a szemet jelentékenyen érzékenyebbé teszi. Erős fénynél tarka sugarakat figyelhetett meg az emberi testen, amelyek mások voltak a férfinél, a nőnél és a gyermeknél. Sőt Dr. Aigner még le is fényképezte azokat. Vannak azonban kutatók, akik különösen radioaktív alapon ilyesféle dolgok lehetőségét ugyan megengedik, az erre vonatkozó bizonyítékokat azonban még mindig nem tartják döntő erejűeknek.¹²⁾

Amíg a megelőző pszicho-fizikai elmélet a lelken kívül a fizikai természetet is igénybe veszi a dolgok megmagyarázásához, addig a *tiszta animizmus* az okkult jelenségek megoldását kizárólag a szellemi lélekbe helyezi. Ez a felfogás is a felvilágosodás korában lett életképessé, amely lassankint kihúzta a talajt a spiritizmus lába alól. Régi módi bölcséleti megfontolások azonban megakadályozzák abban, hogy tüstént virágzásnak induljon. így csak a múlt század végén jelent meg az orosz cári. államtanácsosnak *A. N. Aksákov-nak*, a »Psychische Studien« megalapítójának »Animismus und Spiritismus«¹³⁾ című kétkötetes műve. Ebben a műben Aksákov be akarja bizonyítani, hogy a mi szellemi lelkünk, az anima, előttünk eddig ismeretlen törvények szerint olyan teljesítményeket képes véghezvinni, amelyek túlnőnek a mi testünk körvonalain, perifériáin, úgy amint ez a test nekünk szemünkbe ötlük. Eszerint tehát a lelkünk több, mint aminek azt öntudatunk mutatja nekünk. Ennek a plus-nak a mibenlétére vonatkozólag azonban Aksákov nem tud nekünk közelebbi adatokkal szolgálni. Ma csak az úgynevezett értelmi jelenségek-nél nyer ez az elmélet alkalmazást. így egyes dolgok az emlékező tehetség rendkívüli fejlettsége által magyarázhatók, (hypermesia). Példa erre a Smith Ilona nyelvi készsége, amelyet Flornoy Th., genfi pszichológus helyezett helyes világitásba.¹⁴⁾ Más dolgok kimagyarázásához ez elégtelen,

12) V. ö. Lehmann-Petersen, Aberglaube und Zauberei, S. 674. f.

13) Leipzig, 5, O. Mutze, 1919.

14) V. ö. Die Seherin von Genf, Leipzig, 1914.

s kénytelenek vagyunk a lélek más, ismeretlen erőit segítségül - hívni. — így a telepátia és a »világos látás« esetében.

Itt az öntudatalattinak bizonyos »panaestheoriá«-jának kell segítségünkre jönnie.

Nem tudományos, hanem világnézeti szempontokból foglalkozik kérdésünkkel a teozófia, amelynek legjelentősebb képviselője az utóbbi időben *H. P. Blavatsky* volt. Ő azt véli, hogy az okkultizmus nem tisztán tudományos kérdés. »Senki sem lehet valódi okkultista — írja ő — anélkül, hogy teozofista ne lenne, mert különben csak fekete varázsló lenne akár tudva, akár öntudatlanul.«¹⁵⁾ A teozófia »olyan módszert ígér nekünk, amellyel mindezeket a dolgokat közvetlenül be tudjuk bizonyítani, mint a diák, akit a kémiai laboratóriumba bocsájtanak, be tudja bizonyítani mesterének régi tételeit.«¹⁶⁾ Mi hát a magja ennek az új módszernek? »Mi tudjuk, — véli Blavatsky —, hogy?z emberben lévő isteni szikra lényegesen egy és ugyanaz a maga Valóját tekintve az Egyetemes-Szellemmel.«¹⁷⁾ »A lélek és az anyag a lét két sarka, a lét minden megnyilvánulásában.«¹⁸⁾ így tehát nincs semmiféle szakadék a lélek és az anyag között, nincs közöttük semmiféle térbeli, vagy időbeli távolság. Az emberi lélek közvetlenül belenyúl a létbe, s a legcsodálatosabb jelenségeket tudja létrehozni. »Azonban nincs semmi természetfölötti, mert minden a természetben van.«¹⁹⁾ Az egész rendszer nem egyéb, mint a nyugati okkultisztikus és a keleti buddhisztikus elemeknek fantasztikus összekeverése, amely minden tudományos megalapozást nélkülöz.²⁰⁾ Maguk az okkultisták is ezen a nézeten vannak.« Sokszor szellemes magyarázataik, nem egyebek, mint erélyes, de olcsó állítások.²¹⁾ Úgy látszik, hogy a teozófia prófétanőjének a képét viseli magán, akiről még maga egyik lelkesült tanítványa is azt írja:« Ő az emberileg

15) *Der Schlüssel der Theosophie.* Theosophisches Verlaghaus, Leipzig, 1925. S. 20.

16) A. Auro, *I nostri intenti: chi siamo, che cosa vogliamo*, Roma, 1907. p. 25.

17) *Der Schlüssel der Theosophie.* S 23.

18) A. Auro, *Qualché cenno su l'occultismo e la società teosofica*, Roma, 1907. p. 3. .

19) Ugyanott.

20) Feldmann, *Okkulte Philosophie*, S. 91.

21) M. Maeterlinck, *Der fremde Gast*, S. 15.

legszeretetremlétebb keresztülkasulja a legmegfejthetlenebb ellentmondásoknak, a bölcsességnek és az örületnek az a keveréke, az a különböző színekbe öltözött sphynx..., aki mi számunkra, legjobb barátai számára, gyakran a kétségbeesés okozója volt, s ugyanabban az időben, külső felfoghatatlansága ellenére, a legbájosabb tudott lenni az összes teremtmények között.«²²⁾

Éppen így magyarázza az okkult eseményeket a *monismus* is, akár a szellemi, akár a materialista felfogású. Kezdeményezésekre már Schopenhauernél rábukkanunk. Még határozottabban fejezi ki magát v. Hartmann Ede. Ő szerinte az összes teremtmények össze vannak kötve az egész anyatermészettel egy eltérhetetlen köldökzsinór segítségével, amelyben szellemi erők keringenek. Azonban, »ha az összes felsőbbrendű és alsóbbrendű egyedek az Absolutumban gyökereznek, akkor ezáltal rendelkeznek egymás között egy második, vizsgálható erővel bíró kapcsolattal is, és csak létrte kell hozni az Absolutumban valamely hatékony akarati érdek által két egyed között a »rapportot«, vagyis a fcelefonkapcsolást, hogy kettőjük között minden érzékelhető közvetítés nélkül is végbemelessen az öntudatlan *szellemi csere*.«²³⁾ Ez érvényes első sorban a telepátiára, másodsorban azonban a többi jelenségre is. Ha az emberi lélek egy a mindenséggel, akkor megfelelő módon olyan erőket is mozgásba hozhat, amelyek látszólag kívül állanak az ő hatáskörén.²⁴⁾ Ugyanezt állítja báró du Prel Károly, aki a monizmust bizonyítja az okkultizmus által, továbbá F. W. Myers, Tischner Rudolf, stb.

Mint ahogy már az eddig mondottakból is kiviláglik, a teozófia is, a monizmus is rendkívül *csékély* támasztó pontot nyújtanak számunkra. Mindenütt ugyanaz a gondolat, csak más formába öntve, de azonfelül semmi. Itt már nem mehet tovább az ember és nem csillapíthatja le a maga tudásvágyát. Azután meg észellenesek is. Az okkult dolgok akármilyenemű megérthetésének a lehetősége még nem teszi őket jogosultakká. Az okkult jelenségeket be kell tudni illeszteni valamiféle szilárd világnézet keretébe és nem megfordítva:

22) Ultra, giugno, 1908, p. 155.

23) Der Spiritismus, Leipzig, H. Haacke, 1898. S. 78—79.

24) V. ö. Feldmann, i. m. 98. old.

viszonylagosan kevés okkult jelenség kedvéért nem gyárt az ember új világnézeteket. Ez ugyanannyit jelentene, mintha az ember egy nadrágot varratna magának, csak ezért, mert egy hitvány gombra szert tett valahol.

III.

Kevésbé okkult jelenségek

Az okkultista jelenségek beláthatatlan tömegében vannak olyanok is, amelyek csak *félíg-meddig okkultak*. Ezek azok a jelenségek, amelyeket a természet ismert erői által megközelítőleg meg lehet magyarázni. Csak valamicske marad fenn belőlük, amit nem lehet megérteni, ami tehát okkult marad. Az empirikus pszichológia terén bekövetkezett óriási haladás révén ezek közül a jelenségek közül egyesek újabban a természet egészen világos megnyilvánulásainak mutatkoztak, mint pl. Smith Ilona nyelvi készsége. Másoknál azonban még mindig nem lebbent fel a fátyol erről a *maradékról*. Minthogy azonban a kétféle jelenségek között rendkívül nehéz meghúzni a határvonalat, e helyen olyan jelenségeket is meg fogunk tárgyalni, amelyeket talán már teljesen ki lehet magyarázni, ennél fogva tehát már nem is okkult jelenségek.

Itt is rendkívül fontoságú a *ténykérdés*. Ő nyugodtan mondhatjuk, hogy ha ezen a téren Van valami bizonyos, lakkor ezek a jelenségek igazán bizonyosak. Itt a hivatalos tudomány sem csinál semmi nehézséget. Tényeknek tartja azokat s a természeti törvények szerint magyarázza őket.

1. Értelmi jelenségek

Ide tartozik bizonyos médiumoknak ²⁵⁾ csodálatos *nyelvi készsége*, amelyről már tettünk említést. Rendesen trance-

25) Ez a szó még a spiritizmusz szótárából származik és jelenti azt a személyt, aki közvetítő köztünk és az állítólagos szellem között. Jelent továbbá minden más érzékeny személyt is, akinek a közreműködésével okkult jelenségek játszódnak le.

állapotukban²⁶⁾ olyan nyelveken beszélnek, amelyekről éber-
 renlétükben halvány sejtelemmel sem bírnak. *Wickedede V.
 médiuma* egy olyan nyelvet szerkesztett, amelyről hosszú időn
 keresztül nem tudták megállapítani, hogyan jutott a médium,
 birtokába. A. leány ó-hindu nyelvnek adta ki az összeállításában
 olyan következetességet és észszerűséget árult el, hogy ilyesmi
 csak a teljesen kifejlett nyelvekben található fel. Végre kiderült,
 hogy a médium olvasta Sinettnek a könyvét, aki mint teo-
 zófus, néhány valódi hindu szót is hozott. A médium aztán
 ezeket a szavakat permutálta, variálta és kombinálta, akár-
 csak Quimbo, May Károly szolgálja, aki Kínában minden szó-
 hoz csak egy ing-ung-ong végzetet ragasztott és már is beszélt
 kinaiúl. Ezt maga Wickedede is megerősíti, amikor így ír:
 »Nem hiszem, hogy az a nyelv, amelyen a szótárt szerkesztet-
 ték, valaha is létezett volna, hanem inkább azt vélem, hogy
 «z a nyelv az öntudatalattinak a találmánya, «z esetben,
 azonban az utóbbinak a nyelvképző ereje is a legnagyobb
 csodálatot érdemli meg.«²⁷⁾ S tökéletesen igazva van. Az »ön-
 tudatalatti«²⁸⁾ valami titokzatos dolog, amely nagyszerű esz-
 metársításaiival, ötleteivel és kapcsolataival gyakran meglepőbb
 tényeket tud felmutatni, mint a legcsodálatosabb lángész,
 sőt állítólag ez utóbbi sem egyéb, mint az »öntudatalatti«-nak
 egyik különleges esete. »Úgy látszik, hogy az emlékezetben
 semmi sem megy teljesen veszendőbe tulajdonképpen, ha a
 benyomásoknak túlnyomóan nagyobbik részét nem is lehet
 többé szándékosan újra életre kelteni,²⁸⁾ és az »öntudatalatti«
 aztán ezt változtatgatja át a legváltozatosabb módon.

Rendkívül tanulságos a genfi médiumnak, *Smith Ilonának*
 az esete is. Az atyja kiváló nyelvtehetség volt, ő maga
 azonban csak franciául beszélt és egy keveset németül. Rend-
 kívül becsvágyó volt, és mégis kénytelen volt egy üzletecs-
 kével megelégedni. Nem csoda, hogy így a lelki egyensúlya fél-
 rebillent, s tudatos vagy öntudatlan törekvései beteges kép-
 zelődésekben élték ki magukat. így különböző lélekvándorlások-
 kat is végigcsinált magában. Először egy arabiai sejknek volt

26) Trance-nak hívják azt a rendkívüli, felizgult állapotot, melyben
 a jelenségek rendszeren előszoktak fordulni.

27) Idézve Gutberletnél, *Der Kampf um die Seele*, Mainz, Fr. Kirsch-
 heim, 1903. S. 521.

28) I. Fröbes, *Lehrbuch der experimentellen Psychologie*, II, Her-
 der, 1922. S. 57.

a leánya és arabul írt. Azután egy indiai hercegnek: Sivrukának volt a tizenegyedik felesége és szanszkrit szavakat írt. Mint ilyen csodálatos éleslátással ismertetett közvetlenül messé indiai vidékeket és lakásokat, amelyekben végig járogatott. Végül a szerencsétlen véget ért francia királynőnek: Mária Antóniának a szerepét öltötte, magára. Sőt még tovább is ment. Amikor az egész világtörténelem már túl kicsiny volt a számára, összeköttetésbe lépett a Mars-lakókkal, leírta az intézményeiket és Mars-nyelven érintkezett velük.

Azonban Smith Ilona sem örülhetett sokáig dicsőségének. Th. Flournoy, a genfi pszicho-fizikus őt is leleplezte.²⁹⁾ Mindenekelőtt megállapította, hogy az arab szavak egészen a pontozásig teljesen megegyeznek egy arabnyelvű ajánlással, amelyet egy genfi orvos írt több évvel azelőtt »En Gabylic« című könyvének azon példányaiba, amelyekkel barátait megajándékozta. A médium láthatta valahol ezt a könyvet és megjegyezhetette magának azokat a szavakat. Flournoy nyomozásai azonkívül azt is megállapították, hogy az indiai leírások egy elbeszélésből származtak, amely megvolt a genfi könyvtárban, ahová Smith Ilona gyakran ellátogatott. A szanszkrit szavak szerkesztésében ezen az elbeszélésen kívül segítségére lehetett neki az a szanszkrit nyelvtan is, amelyet egy úrnál talált. Felizgatott állapotában mindezt újra öntudatába idézhette emlékezetének rendkívüli felfokozása által (hypermesia), mint ahogy ez rendszeres embereknél is előszokott olykor-olykor fordulni. Így pl. ópium-mámor alkalmával a gyermekkor legjelentéktelenebb eseményeire is visszaemlékezik az ember. Az emlékezetnek ez az ereje kivált a halál előtt szokott rendkívül csodálatos lenni. Így például Alfieri Hesiodosból; egész darabokat tudott elmondani röviddel halála előtt. — Smith Ilonának Mária-Antóniával sem volt sok szerencséje. Mint ilyen vasutakról és táviratokról beszélt. Amikor Flournoy figyelmeztette őt ezekre az anachronismusokra, akkor eszmélkedni kezdett és kijavította előbbi állításait. Végül Flournoy azt is bebizonyította, hogy a Mars-nyelv sem valódi nyelv, hanem »csak egy értelmesen összetákolt képzeletbeli francia tájszólás« (argot), mint aminőt az utcagyerekek és a tolvajok is gyakran tudnak csinálni maguknak. Lássunk egy próbát. A felső sorba írom a marsbeli tájszólást, a második

29) Lásd a könyvét, Di Seherin von Genf, Leipzig, 1914.

sorba a francia, a harmadik sorba a német szöveget míg“ a legutolsó sorba odaírom a magyar fordítást is.

Ané	éni,	ke	cá	illasúné
l'est	ící,	que	je	m' approche
Es ist	hier,	dass	ich	mich näher
Az van	itt,	hogy	én	közeledem

té	írná,	ni	bétiné	chéé	durée.
du	ciel,	et	regarde	ta	térre,
des	Himmels,	und	betrachte	deine	Erde,
az	éghez,	és	nézem	a te	földed.

Ki nem látja már ebből az egy mondatból is, hogy durée ugyanaz, mint a francia térre, hogy ima, ugyanaz, mint a német Himmel szó, amelyet a francia «H» nélkül ejt ki, és a bétiné egyenlő ezzel a német szóval: betrachte? Amikor aztán Flournoy mindezt kitalálta eléje, akkor bizonyos jeleket mutatott, amelyek segítségével az ember állítólag megtudja magát értetni a Mars-lakókkal, amelyek azonban szintén nem voltak egyebek, mint minden valós alapot nélkülöző kitalálások. Valószínűleg olvasott valamit egy bizonyos mérnöknek a tervéről, aki óriási fényszórókkal geometriai ábrákat akart vetíteni a Marsra s így akarta a föld lakóit a Mars lakóiváál összeköttetésbe hozni. Ami a csodálatos leírásokat illeti, az sem okoz semmi nehézséget. Almunkban velünk is így szokott történni. Idegen vidékeken vándorlunk és idegen emberekkel érintkezünk, meglepően változtatgatva és kiszínezve az ébrenlét eseményeit, mintha mindez valóság volna. Csak az álmódó van abban a helyzetben, hogy korokat és intézményeket felcseréljen egymással anélkül, hogy tudná, hogy azok nem illenek együvé. Hiszen az álomban az észmüködés többnyire fel van függesztve s a képzelet szabadon csapong. Már pedig a Smith Ilona állapota is egyik faja volt az álomnak.

Ugyanezt kell mondanunk Wickede V. tanárnak másik két médiumáról is. Egyik napon két egymással szemben lévő szófára fektette le őket. Mind a két férfi elaludt és elkezdtek egymással idegen nyelven beszélni. Úgy látszott, hogy mindketten ismerik a nyelvet, mert egyszerre csak elkezdtek gesztikulálni a kezükkel, hevesen mozgatták a fejüket, egészen szabályos veszekedés látszott kitörni közöttük. Körül-

belül másfélóráig civakodtak így egymással, amikor hirtelen talpra ugrottak és egymásra akartak rohanni. Wickede azonban ebben meggátolta őket. Nem elég bizonyíték-e ez arra, hogy megértették egymást, s ennél fogva az a nyelv valamelyes valódi nyelv volt? Veszekedhet-e az ember, ha egymást nem érti? De még mennyire... Egy német plébánossal történt az eset. Egy alkalommal záróddkúton volt Rómában. A felszabadítottak trasteverei unokái tüstént észrevették rajta, hogy tedesco. Erre rázúdultak. Néhány szoldócskát kunyoráltak csak tőle. A mi nyárspolgárunk azonban nem igen akarta megoldani az erszényét. Tapasztalatból tudta, hogy akkor egész nap nem lesz nyugta [ekéktől a kinzó szellemektől. Olaszul azonban nem tudott olyan jól, hogy ezt értésükre is adja. Tehát mit csinált? Amikor már több volt a kelleténél, kiegyenesítette a derekát, szemei 'szikrát hánytak s egy mennydörgő: »Takarodjatok!« hagyta el az ajakát. A hatás meglepő volt. A »cigány - fajzat« úgy szétrebbent, mint a Foro Trajano felriasztott macskái, a plébános pedig meglegedetten mondta honfitársainak: »Nem is tudtam, hogy oly nagyszerűen tudok olaszul.« Hogy az ember veszekedjék, ahhoz nem szükséges, hogy értse is egymást, 'ellenkezőleg, minél kevésbé érti az ember egymást, annál jobban megy a dolog.« Már a hangszínezet és az arkifejezés is elég hozzá. Különösen szomnambulikus állapotban lehetséges az ilyesmi,«³⁰) amely állapotban mindez pusztán képzeletbeli dolog is lehetett. Azonkívül a nyelv sem volt ugyanaz, hanem különböző és csak a médiumok lelkében volt meg. Ha pedig mindez nem elég, akkor tulajdonképpen, egészen okkult jelenséggel állunk szemben, az „ü. n. xenoglossziával, amelyről még egy más helyen fogunk beszélni.

Egy másik jelenség az *automatikus írás*, vagy mint ahogy a spiritiszták hívják, a »szellemírás.« A médium vagy önként adja rá magát az írásra, vagy kényszerűen rá. Így pl. Seilingné asszony »nem ült hozzá mintegy kényelmesen az íráshoz és nem várta be nyugodtan, amíg a keze mozgásba jött, hanem egy idegen lény sokszor a legkényelmetlenebb helyzetben (pl. főzés közben, látogatás alkalmával, kávéházban,) egyszerűen erőszakkal a birtokába vette.«³¹)

30) Gutberiet, Der Kampf um die Seele. S. 525 — Ugyancsak I. Donat, Psychologia, Qeniponte, Rauch, 1923. S. 321. f.

31) Max Seiling, in den „Psychischen Studien“, 51. Jg. Nr. III. Seite 179.

írás közben az ujjak nem görbülnek meg, hanem egyenesen, kinyújtva állanak. A ceruza vagy a tollszár egyszerűen csak hozzádől az ujjakhoz, az ujjak azonban nem tartják a tollat. Erre hirtelen rándulás fut végig az íróeszközön: tesz néhány kúpalakú mozdulatot, aztán kiegyenesedik s arra a kérdésre, hogy kicsoda, mindig ugyanazokkal a vonásokkal rendesen egy halottnak a nevét írja le és pedig úgy, mint ahogy azt az illető írta. Ezután még néhány értesítés következik, amelyek gyakran rendkívül meglepőek, mire az íróeszköz néhány feljebb említett mozdulat után erőtlenül hull a papírra. így jelentkezett Seilingné asszonytól elhunyt édesatyja, aki még a tollszárat is úgy szokta tartani életében, mint a lánya, ³²⁾ ami nem mindig fordul elő. Én is ismertem egy nőt, aki azt hitte, hogy ily módon érintkezik meghalt nagynénjével és édesatyjával. Egyébként idegbajos és szívbajos volt, úgy hogy egyedül nem mert az utcára sem kilépni.

De hát csakugyan szellemek azok, akik így írnak? Ez rendkívül *kényelmes* megoldás volna, amelyet csak akkor szabad elfogadnunk, ha semmi más mód nem kínálkozik. Mert hiszen »az a legtermészetesebb, hogy mindaddig megmaradunk a saját világunkban, amíg csak megmaradhatunk benne.«³³⁾ Azaz: e világ eseményeit kénytelenek vagyunk megpróbálni kimagyarázni ennek a világnak az erői által, s egy más világot csak akkor szabad segélyül hívunk, ha ez a világ nem elégséges. Jelen esetben erre nincs szükség, ellenkezőleg, vannak jelek, amelyek úgy látszik, hogy kizárják a szellemek közbelépését. így pl. nem látszik előttünk valószínűnek, hogy a szellemek, akiknek mégis csak függetlenebbeknek kellene lenniök, mint mi vagyunk, alá legyenek vetve a mi szeszélyünknek és akkor kelljen nekik imiok, amikor nekünk éppen eszünkbe ötlük. Hogy kényszerítheti őket erre az ember, amikor, mint ahogy feltételezzük, nekik nincsen testük? De akkor sem jöhetnek szóba, amikor állítólag ők kényszerítik a médiumot. Mert mindennek nagyon is amolyan — mediumize van. A feleletek legtöbbször a médiumhoz vannak kötve, függenek az ő képzettségétől, életfelfogásától, képzelő erejétől. De akkor hogyan magyarázhatja meg az ember? Itt talán segítségünkre jöhet a *grafológia*. Ez abból áll, hogy az

32) Ugyanott.

33) Maeterlinck, Der fremde Gast. S. 28.

ember egy illetőnek az írásából, az írásjegyeiből, rendszeren a jellemvonásait, különleges lelkitulajdonságait is kiolvassa. Nem akarjuk túlozni az elért eredményeket, egy azonban bizonyos: az Írásból valamit meg lehet állapítani. Az írás ugyanis olyan fiziológiai ténykedés, amely mögött a lélek húzódik meg a maga különféle tulajdonságaival, amelyek egész bizonyosan kifelé is megnyilatkoznak. Így reszkető vonásokból ..gyenge, határozott írásjegyekből pedig erélye jellemre lehet következtetni és más ily egyebek. Hiszen a dolog ugyanaz, mint a többi tevékenységnél, mint pl. az egyén nyilvános fellépésénél és más ehhez hasonlóknál, mindössze az a kis írás nem annyira szembeötlő, mint a bizonytalan mozdulatok, a csetlés-botlás, a dadogás stb. Nos, az emberi lélekben azonban nemcsak egy öntudatos élet van. hanem vannak ott öntudatlan, vagy legalább is félig tudatos lefolyások, benyomások és élmények is. Alkalmos kapcsolat révén ezek aztán egy szép napon átlépik az öntudat küszöbét és olyan dolgokat árúlnak el nekünk, amelyekről sejtelmünk sincs, mert számba sem vettük őket vagy pedig már elfelejtettük. Ha a medium a halott írását látta és emlékszik is rá, akkor nincs semmi nehézség. Ha látta, de nem emlékszik ra, — akkor még mindig ott lehet az írás az »öntudatalattiban« és most felkerülhetett a felszínre. Ha a medium az írást életében még sohasem látta, akkor valódi nehézséggel állunk szemben, amelylyel majd még később fogunk foglalkozni ott, ahol telepátiáról szó lesz. Akkor ez igazi okkult jelenség. A kérdésekre adott feleleteket is könnyen ki lehet sokszor magyarázni. Az észak-amerikai háború 1861-től 65-ig eleinte nem valami kedvezően folyt az északiakra nézve. Vull Runt leverték. A newyorki kereskedők nyomott hangulatban ültek együtt egy spiritiszta szeánszon. Egyikük azzal a javaslattal állt elő, hogy mégis csak meg kellene kérdezni a szellemeket a háború végső kimenetelét illetőleg. Az eszme kedvező fogadtatásra talált. Megkérdeztek egy írőmediumot, aki teljes sötétség (?) mellett ezeket a csaknem olvashatatlan szavakat írta le: »The North will conquer, Észak győzni fog.« Az írást sokszorosították és szétosztották a frontharcosok között, mint »szellemírást.« Es Észak: csakugyan győzött. Ha a választ ilyen módon nem lehet^ megérteni, akkor ismét a telepátiát, sőt esetleg a »tisztalátást« is igénybe kell venni. Hogy a medium olykor-olykor kényszerítve érzi magát az írásra, az is könnyen érthető.

Ilyen esetben bizonyos idegrohamról van szó. Mi mozgatja azonban az Íróeszközt? Az újjidegek rendkívül finom rángatózásai, amely idegek mint az öntudatalattinak öntudatlan táV-irósodronyai annak tartalmát szépen leírják. Ha azonban ezek nem elég, akkor rálépünk a tulajdonképpeni okkult jelenségek területére.

2. Fizikai jelenségek

Szintén kevésbé okkult jelenségnek látszanak a különféle *fénytünetmények* is, amelyek vagy teljesen önállóan, vagy médiumokkal való kapcsolatban lépnek fel. Ha médiumoktól függetlenül láthatók, akkor népies nyelven lidércfény a nevük. Vannak hát ilyenek? Föltétlenül vannak. A lidércfény egész közönséges jelenség'. Csak egyes példák. Az 1914. évben egy novemberi estén szemleútját végezte egy német katonatiszt Peronne mellett, Észak-Franciaországban. A község végén, egy szántó föld felett, kb. húsz méter magasságban erős fényt vett észre. Oly fényes volt, mint egy izzólámpa s hol eltűnt, hol ismét látható lett. A tiszt eleinte ellenséges jeladásra gondolt, de csakhamar kénytelen volt róla meggyőződni, hogy ez teljesen lehetetlen. Az ellenség nagyon távol volt a helységtől, amely szintén teljesen elhagyatott volt. A fény is egyébként olyan különösen viselkedett, hogy nem is gondolhatott komolyan arra. Mihelyt feléje közeledett, azonnal tovasietett előle. Ugyanílyesmiről beszélt nekem egy itteni kanonok is, aki valamikor plébános volt. Az illető józan és komoly férfiú, akinek ezt a legnagyobb bizonyossággal elhihettem. Egyszer a kocsisával hazafelé utazott a szomszéd városkából. Amikor a falujuk közelébe érkeztek, a csűrök táján, amelyek nálunk rendszeren a helység végén Bzoktak lenni, a plébános hirtelen észrevett felgyűlni egy »lámást«, amely hol eltűnt, hol ismét elővillant. Tőle függtlenül, tehát minden szugesztio nélkül a szolgának is látnia kellett, mert amikor a plébános jó idő múlva megkérdezte tőle: »Látad?«, az volt rá a sokat jelentő válasz: »Igenis!« Mikor aztán a csűrökhöz értek, nem láttak többé semmit. Egyes vidékeken a lidércfény egészen jellegzetes. Így pl. Berbenoban (Felső-Olaszország) a »fiammellia di Berbenno« vilá-

gító gömb alakú, amely nagyon szeszélyes. Gyakran ideoda táncol, átugrik a kőfalakon és más ilyesfélét csinál.

A magyarázatot illetőleg a spiritisztáknak ismét könnyű a helyzetük. Ők azt vélik, hogy azokat a fényeket szellemek hordozzák, s azért szaladnak tova, ha az ember közeledik feléjük. Azonban itt talán a legtöbbnyire nélkülözhetjük a szellemeket. Eleinte úgy tűnik fel, mintha ez a fény nem közönséges lidércfény volna. Ott is látható ugyanis, ahol a talaj nem vizenyős, mint pl. keményre taposott utakon stb. Azonban talán, ez mit sem változtat annak a származásán. A lidércfény ugyanis úgy keletkezik, hogy szerves anyagok bomlása következtében meleg és hidrogéngáz fejlődik. A meleg meggyújtja a hidrogéngázt s az lánggal ég a levegőben. Az sincs kizárva, hogy ilyen bomlási folyamatok a kemény utak alatt is végbemennek. Az ehhez szükséges víznek az útjai valóban kiszámíthatatlanok, s a keletkezett hydrogen a kemény utak alól is megtalálja a maga kiútját. A nehézség abban áll, hogy a »lidércfény« »menekül« előlünk. Azonban esetleg ezt a nehézséget is megoldhatjuk. A hydrogen ugyanis, mint valamennyi gáz között a legkönnyebb, a levegőben rendkívül mozgékony. Milyen könnyen lehetséges, hogy közeledésünkkel gyöngéden mozgásba hozzuk a levegőt és ez a légvonat aztán az égő hidrogént is tovább taszítja. Talán a »fiammella di Berbenno«-t is erre lehetne visszavezetni. Hiszen ismeretes, hogy a villám is, ugyan csak nagyon ritkán, nem az őt jellemző zeg-zngos vonalakban, hanem gömbalakban is tovaterjed. — Azonkívül a szenvedő alany izgatottságával is meg lehet magyarázni a fény mozgását. — A valóságban talán a tárgy nyugalomban vfan és csak a szemlélő nyugtalansága változtatja azt át mozgóvá. — Azonkívül mozgást lehet észlelni azáltal is, hogy a mozgó tárgyról egymásután jövő hatások egyre erősödnek, amint azt Westheimer bebizonyította. Fontos szerepet játszanak itt az »autokinetikus« jelenségek is. Ha az ember sötétben egy képet, amely nyugalmi állapotban v|an, sokáig merőn néz, akkor az a kép egyszerre elkezd a helyéről elmozdulni és pedig azért, mert a szemlélő elmozdult, mint ahogy ez a nagy sebesség miatt még tisztábban észrevehető a vonatban. Azonkívül a sötétben az ember elveszíti a támaszpontokat; és így egy világító pont úgy tűnhet fel nekünk, mintha elmozdult volna, jóllehet nem távozott el

a helyéről.³⁴⁾ Az égő hydrogégázon kívül még foszforeszkáló fatörzsek, világító rovarok sőt maga a foszforeszkáló levegő is számításba jöhet.

Fénytünemények *médiumokkal való kapcsolatban* is fel-lephetnek, így pl. meg lehetett ezt állapítani Stella C-nél.³⁵⁾ Egy nápolyi chiantikereskedőről (borkereskedőről), bizonyos Erto nevűről, azt beszélik, hogy először szikrák látszottak rajta a távolból, azután pedig az egész ember égni kezdett úgy, hogy az egész ember valóságos tűzemberré változott. Kecskeméten állítólag egy inas még a szoba padlóját is felgyújtotta, amelyen állt. Az utóbbi időben állítólag már seholy sem akarták befogadni, mert attól tartottak, hogy a házat esetleg lángra fogja gyújtani. Ezekben az esetekben csalások is előfordulhatnak. G. Geley pl. kijelenti; »Erto medium fény tüneményei több mint ügyes, zseniálisan egyszerű csalásnak voltak a gyártmányai«. ³⁶⁾ Különben villanyosság lesz benne a játékban, amely egész bizonyosan sokkal nagyobb szerepet játszik a természetben, mint ahogy azt mi gyanítjuk. így a medium Ruhmkorff-készülékké lesz, amelyből villamos szikrák ug-ranak ki.

Hasonló az eset az u. n. »*pszichikus széllel*« is. Bizonyos okkult jelenségekkel kapcsolatosan, vagy azok nélkül is, gyöngébb vagy erősebb légvonatot lép fél. A fentemlített medium automatikus írása alkalmával hideg léghuzatot is éreztem, ha a kezemet a médiumé fölé tartottam. Ezt a test egész felületén is lehet érezni, mint ahogy ez Stella C. nevű medium esetében megtörtént. Vele kapcsolatosan a szeánszon résztvevő egész társaságnak megvolt ez az érzése.³⁷⁾ Feltűnő, hogy a szobáján akkor is hideg légáramlat vonult végig, amikor nem volt transzban és a szobájában virágok voltak. Meglehetősen szél áradt ki H. technikusként az ujjából is, amelyet egy méternyire is lehetett érezni. A legérdekesebb azonban az, hogy a gyertyaláng mintegy méternyi távolságból akkor is elhajlott előle, hogyha a gyertya és a technikus ujjai között vastag

34) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 196.

35) Psychisch-Studien, 51. Jahrg. Nr. II. S. 71.

36) Revue Metapsychique, année 1924. Nr. 3. p. 205—220.

37) Psychische Studien. 51. Jahrg. II. Heft, S. 71. A kísérleteket mindig félhomályban tartották, melyeknél tömjént is használtak, hogy a médium számára megteremtsek a szükséges „hangulatot“.

papírlap állott. ³⁸⁾ Még erősebb szelet érzett állítólag egy hivatalnok Jáva szigetén, miután egy szent warvingin fát vágott ki. Amikor egy délután nyugodtan ült a támlásszékbén, minden ok nélkül oly heves szél keletkezett a szobájában, hogy a szél egy hatalmas virágcserépet lesöpört az állványáról, kutyája üvöltve futott a szoba egyik sarkába. ³⁹⁾

Hogy a dolgot meg lehessen *magyarázni*, az ülések alkalmával hőmérsékleti méréseket eszközöltek a médiumokkal. S kiderült, hogy a hőmérséklet a teljesítmény ideje alatt a médiumnál és a kísérleti szobában is süllyedt. Ha a kísérletezési cselekmények könnyebbek voltak, akkor a hőmérsékleti ingadozás különbsége is kisebb volt ⁴⁰⁾ Ha azonban nagyobbak voltak a teljesítmények, pl. az asztalnak érintés nélkül való felemelése, akkor a hősüllyedés is lényegesebb volt. A végén a hőmérséklet ismét rendes volt, mert ismét helyreállott az eredeti állapot. Mindez máris eléggé bizonyítja, hogy a hőmérséklet süllyedése s ezzel együtt a légáramlás is, egy fiziológiai működéssel függ össze, amely meleget von el. Hiszen ismeretes tény, hogy evés után, amikor a gyomor erősen dolgozik, vagy egy megerőltető séta után, egyesek könnyedén borzonganak a hidegtől. Így az automatikus írásnak és minden más rendkívüli pszichikai ténykedésnek melegre van szüksége, amely a médiumtól, sőt a szobától vonódik el és pedig a teljesítménnyel arányos mértékben. Bizonyos nehézséget okoznak egyébként a virágok. Miért keletkezik légvonat akkor is, amikor Stella C. egészen rendes állapotban van, csak éppen virágok vannak a szobájában? Tudott dolog róla, hogy a virágokat rendkívül szereti. A lélek és a test között fennálló szoros összetartozás következtében azonban a szeretet nemcsak lelki, hanem fiziológiai tevékenység is. Hatékonyabb lelki szeretet külsőleg is hatékonyabban mutatkozik hevesebb érverés által, forróság és más egyebek által. Így aztán megérti az ember, hogy voltak szentek, akiknek Isten iránt érzett lelki szeretettől oly forró lett a szívük, hogy kénytelenek voltak hideg vízzel lehűteni a keblüket. Azért szerepelt a szív már ősidők óta a szeretet jelképe gyanánt. Így aztán megtörténhetett, hogy a virágok iránt érzett tudatos vagy öntudatlan szeretetnek ebben a rendellenes teremtményben olyan melegre volt szüksége, hogy

38) Psychische Studien, 51. Jahrg. IV. Heft, 235. S.

39) Ugyanott.

40) Psychische Studien 51. Jahrg. II. Heft, 75. S.

a sajátja már nem volt elég erre a célra, hanem részben a szoba melegét is felhasználta, ami aztán azt a léghuzatot okozta. ⁴¹⁾ A jávai lesetre nem szükséges sok szót vesztegetnünk, mert az ilyen és ehhez hasonló esetek nem mindig valódiak. Ha azonban mégis csak igazságon alapulna és ezt a magyarázatot nem lehetne rá alkalmazni, akkor a telekinézishez kellene folyamodnunk, amelyről később lesz szó.

Sok esetben magyarázatra szorulnak az úgynevezett »kopogások« is. Ezeket is lehet vagy felismerhető médiumoktól függetlenül, vagy velük kapcsolatban hallani. Az első esetben rendszeren kísértetekről beszélnek. Ilyesféle állandóan elő szokott fordulni majd minden helységben. Természetesen előzően minden csalást fel kell kutatni. Különösen a régi kastélyok és lakások híresek ezen a téren. Glatz grófságban az egyik kastélyban harminc esztendeig tartott a kísértetjárás. Lehetett ott hallani kopogásokat, ütéseket, lépéseket sőt egy ló patájának a dobogását is. Természetesen a kastély babonás népe tüstént kész volt a hozzátartozó mesével is. Azt hitték, hogy a kastélyban élt valamikor egy lovag, aki valamilyen, nagy gaztettet követett el. Ezért nem volt nyugalma a sirjában és éjszakánként lóháton járt fel kísértetni. A rejtélyt nem tudták előbb megoldani, amíg egy napon — egy ló ki nem múlt. Azóta ugyanis nem kísértett többé a kastélyban. Ennek a lónak »sajátságosan ideges, átszellemült« szeme volt, akárcsak a berlini »Kluger Hans«-nak.⁴²⁾ Amikor a kísértetjárás megszűnt, visszaemlékeztek reá és úgy találták, hogy a jelenségek egyike sem múlta felül egy lónak a teljesítőképességeit. A különféle hangok, kopogások tehát egész könnyen tőle származhattak, és csak az éjszaka csöndje és az emberek izgatott képzelődése változtathatta át azokat kísérteties jelenségekké. Hiszen közismert dolog, hogy a csönd a zöreket rendkívüli mértékben erősíti. Itt Kassán pl. nappal még a mozdonyok füttyülését sem lehet hallani a Fő-utcán. Éjjel, azonban, amikor a levegőt [nem zavarja a 6ok mindenféle zaj, akkor még a dohogásukat is ki lehet venni.

Hasonló kopogások hallatszottak nálunk is egy Eperjes mellett levő parókián. Mihelyest esténkint a lámpát felgyújtották, azonnal fejszecsapásokhoz hasonló hangokat lehetett

41) Ugyanott. S. 71.

42) Hedwig Winzer, Wünschelrute und Spukphänomene, Beilage der „Psychischen Studien“, 51. Jahrg.

a falon hallani. Átkutatták az egész házat és semmit sem találtak. Érdekes, hogy a kopogások azonnal megszűntek, mihelyt a plébános öccse a házat elhagyta. Azonban lehetséges, hogy ez az összefüggés csak véletlen eset volt, mert a fiatalember, aki azóta már orvos, semmi gyanús dolgot nem árúit el. Lehetséges tehát, hogy a hangok itt is valamilyen állattól, mondjuk egy békától vagy más ilyesmitől származtak, melynek viszonylagosan gyöngye hangját aztán egyrészt az üregek visszhangja, másrészt az éjszaka csöndje jelentékeny mértékben megnagyíthatják. Az állatokon kívül a víz is számbajöhet e téren. Drezdában van egy kísérteties ház, amelynek a közelében artézikut található. Milyen könnyen idézhet elő hasonló hangokat a víz csobogása is! Ha a kopogások médiumokkal kapcsolatosan hallhatók és az eset vitán felül áll, akkor okkult jelenséggel van dolgunk, amelyre a telekinezisnéi vissza fogunk térni.

Itt kell megemlékeznünk a *varázssvesszőről* is. Ez egy fűzfa- vagy mogyoróvessző. Egyik vége villa alakú. A másik végét rendszeren a földbe szúrják vagy szabadon hagyják, csak a villás végét kell mindig a kézben tartani. Erre a kísérletezőnek az ujjain keresztül jellegzetes érzések⁴³⁾ futnak keresztül a talaj minőségének megfelelően. Ezen érzéseknek az alapján aztán meg tudja mondani, hogy a talajban víz, kőszén, nafta vagy más ilyesféle található. Különösen a háborúban tett értékes szolgálatokat a varázssvessző a hadseregeknek. Így működött pl. az olasz fronton egy bizonyos magyar asszony névszerint Tüköryné, akinek olyan fizetése volt, mint egy tábornoknak, kinek a vízben szegény vidéken vízről kellett gondoskodnia a maga »varázssvesszejével«. Ilyenirányú képessége először 1912-ben jelentkezett, amikor a Hannover mellett levő Celleben újra megtalálta az eltűnt nafta-forrást. Tüköryné egyébként képzett és általában egészséges úriasszony. »A fájdalomérzetek azonban mindig hűséges követői voltak Tüköryné asszonynak az ő felfedező útjai alkalmával, a keresett dolog természete szerint válto-

43) Említésreméltó jelenség, hogy „már a náthának, tehát a homloküreg ismeretes katarrhusának a legcsekélyebb árnyalata is — alkalmatlaná tesz minden varázssvesszős egyént az ő foglalkozásának az üzésére“. Psychische Studien, 51. Jahrg. IX. Heft. 542. S. V. ö. a Marbes könyvéről szóló cikket is a „Zeitschrift f. Parapsych.“-ban, 1928. IV. S. 237., amely a ténnyt meglehetősen kétellyel tárgyalja.

kozva, de mindig testi kellemetlen érzéssel kapcsolatosan, amelyek súlyos, sokszor szinte elviselhetetlen krízissé fokozódtak.«⁴⁴⁾

Hogy kell most már ezt *magyarázni*? Hogy a levegőváltás a szervezetre különféleképpen hathat, az már régóta ismert igazság. Rómában éjszakánként még bezárt ablaktáblák mellett is éreztük, ha sirocco volt közeledőben.“ Tavasszal pedig olyan fáradtak és bágyadtak vagyunk, nem azért, mert a ruhánk nehezebb lett, mint télen volt, hanem azért, mert a nedves levegőben kell lennie valaminek. Vannak aztán olyanok, akik a vihar előtt sehogy sem lelik a helyüket. Nem a zivatartól félnek, hanem a levegőt nem bírják elviselni. Különösen a levegő villanyossága az, amely ezt a hatást kiváltja, így pl. sok villanyossági mérnök állítja, hogy »a villanyossági üzemek bevezetésekor a városi villanyosvezetékek mentén sok esetben mindenféle állású és korú egyének érdekes vonzást éreztek a homlokban, valahányszor átmentek a vezeték alatt, de csak akkor, ha a vonal üzemben volt.«⁴⁵⁾ Igen, sőt egy bizonyos ember néhányszor átment a vonalon és meg tudta állapítani, vajjon a várt kocsi elment-e már vagy sem.⁴⁶⁾ Ugyanez az ember azt is megérezte, ha a közelében, anélkül, hogy látta volna, egy 13 voltos lámpát bekapcsoltak.⁴⁷⁾ Úgy látszik azonban, hogy ez nemcsak az emberek kiváltsága. Az állatok is megérik ezt és. pedig bizonyos esetekben még jobban, mint az emberek. így pl. ismeretes, hogy a gólya rendszeren nem rakja a fészket olyan háztetőre, amely nincs biztonságban a villámoktól. A messzinai földrengés előtt pedig az állatok állítólag rendkívül nyugtalanok voltak. Egyesek közülök még el is menekültek a veszélyeztetett városból. így aztán előfordulhat, hogy finomérzékű személyek a varázsvessző segítségével, mint valami vezetéksodronnyal, fölismerik ennek a villanyosságnak a távolabbi okait is, mint pl. a vizet, a szentet és más ilyeneket. Winzer Hedwig felemlíti egy drezdai úrnak az esetét »aki testileg és lelkileg teljesen összeroppant csak azért,

44) Hedwig Winzer, Wünschelrute und Spukphänomene, Beilage zu den „Psychischen Studien“, 51. Jahrg. (III.)

45) „Psychische Studien“, 51. Jahrg. IX. Heft, 543. S.

46) Ugyanott.

47)A rádió elve alapján Gay du Bourg felfedezte a villanyos varázsvesszőt. A benne levő villanyáram megmutatja neki a jó vezetőket, mint az érceket és a rossz vezetőket, mint vizet, petróleumot.

mert éveken keresztül az egész napon át üzletében egy bőven-ömlő földalatti láthatatlan vízforrás fölött kellett állnia.«⁴⁸⁾ A víz valószínűleg villanyossá tette a levegőt s fez aztán tönkretette az illető urat. Ha egy varázsvesszős ember lett volna ott, az bizonyosan megérezte volna az ottlevő vizet, mint ahogyan Elly O., a nürnbergi villanyossági művek igazgatója is varázsvesszővel fedezte fel a szigetelési hibákat a földalatti, magas feszültségű kábelvezetéken. De hogy lehetséges ez? »A legújabb kutatások szerint — írja Winzer Hedwig.⁴⁹⁾ — földalatti anyagokból jövő radioaktív természetű sugarak hatolnak keresztül a levegőn s áthatolás közben ionizálják azt és a rendnél nagyobb vezetőképességet adnak neki. Ezek a sugárzások a maguk részéről ingert gyakorolnak az arra hajlamos egyének idegrendszerére, és pedig azáltal, hogy behatolnak a szövetekbe s ott izgatják az idegszálakat, másrészt úgy látszik, hogy a varázsvesszős egyéneket kellemetlenül érinti a levegő villanyosságvezetői képességének szabályos eloszlását megzavaró eme körülmény, is ez hasonlóképpen izgatólag hat az idegeikre.« így aztán 'a rejtély, amelyet a régi időkben nagyon könnyen az ördög számlájára irtak, a már ismert természeti erőkből szépen megoldható. Valóban okkulttá esetleg igazi varázslóivá csak akkor válhat ez a jelenség, ha a varázsvesszőt lelkitulajdonságok felfedezésére használják, pl. egy gyilkosnak a felismerésére s más ilyesmikre.⁵⁰⁾

Hasonlóképpen fog állni a dolog a *sziderikus ingával* is.⁵¹⁾ Ez áll egy cénnaszáלבól és egy mérőónból. Alkalmazása olyképpen történik, hogy a kísérletező odatámasztja a karját a megfigyelendő személy valamelyik testrészehez s az ingát ráakasztja erre az odatámasztott karra. Az illető testrésznek egészséges vagy beteg állapota szerint az inga különféle mozgásokat tesz. így alkalmazzák az egyes betegségek felismerésére. Természetesen akadnak tüstént olyanok is, akik más célok elérésére is felhasználják. így pl. egyesek mindjárt az egyes esetekben szükséges orvosságot is szeretnék vele »kilengettetni.« Mások ismét egy olajfestmény valóságát szeretnék vele megállapítani. Sőt akadnak olyanok is, akik ezen a

48) Ugyanott.

49) Ugyanott. (II.)

50) V.o.: H. Noldin, De praeceptis, Qeniponte, Rauch, 1926. p. 156.

51) V. ö.: Zeitschrift für kritischen Okkultismus, 1927. III. Bd. I. Heft: Otto Selig, Pendelversuche, 33. f.

módon eltűnt emberieket akarnak újra feltalálni. Ilyen esetekben több szerepe van a képzetnek, mint az igazságnak. Jellemző Messerschmidt nevű eltűnt gyermeknek az esete. Ilyen inga útján megkérdezték a fényképétől, hogy életben van-e még, vagy pedig meghalt-e már. Az inga állva maradt a fénykép fölött, ami azt jelentette, hogy már meghalt. Egy másik inga azt erősítette, hogy a gyermek Bajorországban van és az 1930. évben vissza fog térni. A valóságban azonban az eltűnt fiúcska egy Hamburg mellett levő faluban tartózkodott s 1929-ben egy berlini népiskolába járt. Legfeljebb körismére használható ez az inga, az értéke azonban még akkor is nagyon kétes. Vannak esetek, amikor betegséggel állunk szemben, az inga azonban mégsem jelenti. ⁵²⁾ Éppen azért a többi módszereket, a jkopoogtatást, a hallgatózást stb. sohasem helyettesítheti. Hogy »kell most már kedvező esetben ezt a jelenséget megmagyarázni? Ha az ingátlengető a betegséget más tünetekből is ismeri, akkor tudatosan is meghatározhatja a lengéseket. Ha azonban ez laz eset nem áll, akkor »valószínű, hogy az öntudatlannak maradó intuitív »ismeret« mellett, tárgyilag megállapítható, azonban az érintés alatt álló testrészeknek öntudataUattinak megmaradandó »leletei«, mozgási utón jellegzetes lengések alakjában jelentkeznek kifelé.« ⁵³⁾ Ekkor az inga nem egyéb, mint varázsvessző, amely azonban már nem szerves, hanem szerves leleteket közöl velünk.

Idetartozik az *asztültancoltftas* is, legalább is részben. Ez ugyanis kétféleképpen lehetséges: vagy kézzel való érintés segítségével, vagy anélkül. Ha a résztvevők kezei érintik az asztalkát, akkor a mozgás a kezek öntudatlan idegrángásai által jön létre, mint ahogy ezt már Faraday bebizonyította. ⁵⁴⁾ Az asztalmazás azonban az előzőleg megállapított kopogó abc szerint gyakran meglepő feleleteket is szokott adni? Nem tesz semmit. Ha azok közül, akik a kezüket az asztalon tartják, egyvalaki ismeri az adandó feleletet, akkor öntudatlanul is úgy mozoghatnak a kezei, hogy a helyes felelet kijöjjön. Ha azonban senkisé ismeri, akkor még mindig lehet valaki a szobában jelenlevők között, aki ismeri, mint ahogy ez már

52) Ugyanott. S. 36.

53) Ugyanott. S. 38.

54) Gutberiet, Der Kaampf um die Seele. S. 534; I. Donát, i. m. S. 335.

gyakran elő is fordult. Mint közli azonban ez az asztaltáncoltatáshoz résztvevőkkel a helyes feleletet? Ha köztük fizikai érintkezés van, akkor a dolog nagyon egyszerű. Preyer ebben az esetben megállapította, hogy szintén öntudatlan idegrezgések szerepelnek a játékban. Én magam is láttam egy ilyen »gondolatolvasót«, aki transzba tette magát, azután egy tetszés szerinti személynek megragadta a kézcsuklóját, s mialatt ez a személy behatóan gondolt egy előzőleg gondosan elrejtett tárgyra, pl. egy varróűtre, vagy más ilyesfélére, azalatt a gondolatolvasó többszöri ide-odatapogatódzás után végtére is megtalálta az illető tárgyat. Dalton. János, egy rendszeresen kiképzett »gondolatolvasó«, hozzá még egy »izomszótárt« is összeállított, amelyből mindig biztosan meg tudta állapítani, hogy melyik rándulás jelent »igen«-t, melyik »nemet«, melyik jelent közeledést és melyik távolodást a kitűzött céltől. Természetesen előzőleg kitanulmányozta az ő »médiáit«, kipróbálta előzőleg teljesítményeiket és csak azután vette fel őket különleges szótárkönyvébe. ⁵⁽⁶⁾ Hogyha aközött, aki a helyes feleletet ismeri, és iaközött, aki a kezét az asztalkán tartja, semmiféle fizikai összeköttetés nincsen, lakkor az előbbi esetleg öntudatlanul is, egyébként nemhallható suttogó hangokat hozhat létre, amelyeket az utóbbi, mint rendkívül érzékeny személyiség könnyen meghallhat. Hansen és Lehmann kísérletei ezt a föltevést nagyon valószínűvé teszik. Ezek a kísérletek abban állottak, hogy egy személyt, akinek nagyon erősen kellett gondolnia egy kitalálendő számra, egy homorú tükör gyújtópontjában állítottak fel. Egy másik, az előzőtől jó nagy távolságban elhelyezett hasonló tükörnek a gyújtópontjában pedig a megfigyelő személy helyezkedett el. Az eredmény meglepő volt. A második tükör gyújtópontjában egész tisztán lehetett hallani a kitalálendő számot. Nos hát mi történt? Külsőleg semmi jelet sem lehetett a gondolkozóknál észrevenni. Ajkai mozdulatlanoknak látszottak. Teljesen csendben végezte a feladatát. Az ajkai azonban, vagy leglaább is a gégefője, a valóságban mégis csak mozoghattak s így a megfigyelő tudó-

55) I. Godfrey Raupert megkérdezte a megjelent „szellemet“: „Honnan vetted az információkat?“ A felelet rá ez volt: „A ti ostoba gondolat-„szekrényetekből“. Der Spiritismus im Lichte der vollen Wahrheit. Innsbruck, 1925. Tyrolia. S. 46.

56) Gutberiet, Der Kampf um die Seele. S. 535.

mására juthattak az erősítő tükör segítségével. ⁵⁷⁾ Túlérzékenységgű személyeknél esetleg a tükör is felesleges lehet. Anélkül is hallják a hangokat, vagy látják a gégefő mozgásait, akárcsak az író kezét; s ebből kiolvassák a helyes feleletet. Azonban, ellenvethetné valaki, a személy, aki ezt tudja, halvány sejtelemmel sem bír arról, ami végbemegy. Egyáltalában nem szükséges, hogy tudatosan tegye az illető. Az iskolában gyakran tettem azt a megfigyelést, hogy a fölített kérdésre nemcsak a felszólított leánytanuló, hanem mások is csak úgy »magukban befelé« teljesen gépiesen szintén feleltek. Ha aztán egy ilyet korholni kezdtem, az illető gyakran a legnagyobb komolysággal tiltakozott a súgás gyanúja ellen. Ő tehát nem tudta, hogy a feleletet magában befelé suttozva, szintén megadta. ⁵⁸⁾ Ha az a személy, aki a választ ismeri, nincs jelen, ami szintén elő szokott fordulni, ⁵⁹⁾ akkor telepatikus jelenséggel állunk szemben, amely teljesen okkult jelenség. Ugyanazt kell mondanunk akkor is, ha az asztal anélkül táncol, hogy a jelenlévők a kezüket rajta tartanák, ilyenkor telekinézissel van dolgunk, ami szintén teljesen okkult jelenség.

3. Állatoknál előforduló jelenségek

Ilyen jelenségek nemcsak embereken, hanem *állatokon* is előfordulnak. Nagy feltűnést keltett a maga idejében *Rolf*, a mannheimi kutya. A kutyáknak ez az ideálja a Dr. Moekel család tulajdona s »képzettség«-ben valamennyi ugató kollegáját felülmúlja. »Gondolatait^ egy tábla segítségével közli, amelyen iaz egyik első lábával lekopogja az egyenesen erre a célra összeállított Morsebetűket. A maguktól értendő magánhangzókat egyszerűen kihagyja. Mannheimi tájszólással beszél s körülbelül egy ötéves gyermek benyomását teszi. Azonban alig van olyan probléma, amely őt ne érdekelné. Egy napon egy úrtól a következő levelet kap'ta: »Kedves Lol (Rolf)! Még gyakran gondolok reád, hogy milyen szépen és kedvesen.

57) Ezeket a kísérleteket, amelyeket a legtöbb tudós valódiaknak ismert el, legújabbán Krall Károly, az eberfeldi lovak gazdája, saját kísérletei alapján hamisaknak tartja. L. «Zeitschrift für, Parapsych. 1926». S. 321. fg. u. 385. fg.

58) V. ö. ugyanott. S. 359-et is.

59) Psychische Studien, 1924. II. Heft. S. 80.

dolgoztál. Elmondtam ezt a mi Pickünknek, aki még nem tud; sem olvasni, sem beszélni, sem számolni. Nekünk van egy kis daxli kutyánk is, amelyik, fájdalom, most beteg. Számos üdvözléssel! Aláírás.«⁶⁰⁾) Dr. Moekelné asszony a levelet a kutya szeme elé tartotta. Néhány pillanat múlva Rolf elkezdett kopogni: aug brief, (is levél,) és a következőket mondta tollba: »Lib! big mdr gomm lrrn. dgl aug. dogdr holn. grus lol. (Lieb! Pick bei Mutter (Moekelné) komrnren, lernen; Dackel auch, Doktor holen. Gruss. Lol«⁶¹⁾) (Magyarul: »Kedv! big anyhz jönn tnln dxl is. dktr hozn. üdv. lol — Kedvesem! Pick jöjjön mamához (Moekelné asszonyhoz) tanulni. A daxli is, orvost hívunk. Üdvözlét. Lol (Rolf)« Kívánhat az ember még többet egy kutyától? Nem beszél-e ebből a néhány sorból is a legmegindítóbb kutyahumanizmus?

Ez a kutya még azt is tudja, hogy mi az az öntudatosság. Schweizerbarth örnagyné, akinek két kutyája volt, névszerint Péter és Simba, újévre egy csomagot küldött Rolfnak ezzel az ajánlással: »Kedves Lol! Boldog újévet kívannak Péter és Simba. Ezt takarították meg Péter és Simba a piszkájukon Lol számára. Elza néni.«⁶²⁾) »Lol« erre ezt írta vissza: »Kedves! Péter és Simba kedvesek. A te kutyádnak piszkája van? Lobiak szája van. Az ajándék jó volt... Csók. Lol.«⁶³⁾) Rolf tehát érzékeny, mint egy dandy és merészkedik leckét adni az etikettből a nála föltétlenül idősebb Elza néniének is. Egy más alkalommal intimitásokat árul el belső családi életéből Ziegler H. E. tanár úr, Rolf nagy bámulója, egy alkalommal a következő levelet kapta tőle: »Lol tudodra adja, hogy Jelálnak (egy szukanak) sok kis Lolja van. Anya mindig-guggol (a) kosár mellett és segít táplálni. Lol haragos, nems mindig szeretni ő. Kölykök mindig nyíni. Jela szidni, ha Lol kosárhoz megy. Csók. Lolod.«⁶⁴⁾) Lám, Rolf nemcsak féltékeny, hanem — amit mi eddig mindig emberi különlegességnek tartottunk — hozzá még papucs alatt is nyög.

Amikor kölykei közül az egyiket, névszerint Rolandot egy autó elgázolta, akkor nemcsak atyai fájdalomának adott kifejezést, hanem a halálról is bölcselkedett és pedig olyan

60) Stimmen der Zeit, 1917. September. S. 633.

61) Ugyanott.

62) Ugyanott. S. 632.

63) Ugyanott.

64) Ugyanott S. 635.

mélyen, hogy még Sokratest is megszegényítette volna, s bepillantást engedett nekünk a maga világnézetébe is. »Lóinak erős jaija van, — kopogta — mert szegény Roland halott. S'ivár autó és sivár ember az autóban. Lol nem tudni, mit csinálni velük, keresni akarja, inig megtalálja és azután megharapni az embert. Lol mindig hiszi, Guckerlének (Rolandnak) kell jönni, rettenetesen kedves volt. Lol gyakran dühös volt hozzá, hogy mama mindig ránézett, emiatt, nem tehet róla. Kedves mama, nem szomorúnak lenni, szegény Rolandnak megvan a maga vígja, *őseteknél van*, nincs éhsége, mint szegény Lóinak, nem Szidja őt az úr; Borbála, Tinel és Mária nedvesség csinálás miatt.»⁶⁵⁾ Lám csak lám. Rolf tehát mégcsak nem is — szalonképes, és máris tudja, hogy a lélek a halál után az őslélekkel egyesül. Mintha csak az amerikai Ralph Trinet hallanók. Valóban, amit ez a Rolf tud, az már mégis csak sok egy kutyától!

Az első, aki Rolfnak amúgy alaposan a »körmeire« nézett Dr. Neumann Vilmos, baden-badeni orvos volt. Minthogy bizalmas lábjon állott a Moekel családdal, behatóan foglalkozhatott ezzel a valóban érdekes esettel. Kísérleteit azzal kezdte, hogy a táblát ő maga tartotta. Az eset azonban nem akart sikerülni. Rolf mindig tovább kopogott, hacsak Dr. Neumann őt meg nem állította. Természetesen Moekelék azt állították, hogy Dr. Neumann nem alkalmas kísérleti személy, s így az ilyen kísérletezéseket abba kellett hagyni. Már ez az eset is feltűnt Dr. Neumannnak. A kutya íme csak akkor tudott írni, ha a táblát Moekelék tartották a kezükben. A gyanakvása mégcsak fokozódott a következő kísérletnél. Dr. Neumann mutatott a kutyának két tízpfenniges pénzdarabot, azonban úgy, hogy a családból senki sem tudta, hogy mennyi pénz van a kezében. A kutya sem tudta megmondani, ámbár tisztán látta a tízpfennigeseket, mindössze annyit kopogott: »Pénzt adni szegény Lóinak, kolbászra.«⁶⁶⁾ Ilyen válaszokat máskor is adott, ha nem tudta, hogy mit kell válaszolnia. Gyakran ezt kopogtatta: »Mász fel a hátamra, nem tudom, elengedni, enni adni.« Olykor-olykor ilyesmit: »Ez tanár«, vagy »Ez zsidó«. ⁶⁷⁾ Egyiket sem szívelhette. Hogy a tanárokat nem nagyon tűrte, az még érthető, de hogy a

65) Ugyanott.

66) Ugyanott S. 637.

67) Ugyanott. S. 638.

zsidók iránt sem viseltetett valami nagy szimpátiával, annak már kevesebb az alapja.

A következő kísérletek aztán végérvényesen leleplezték szegény Rolfot. Dr. Neumann mutatott Rolfnak egy pompás tyúkot, amelynek a belsejében csokoládé volt. Rolf jól megnézte és enni is kapott belőle. Ennél a jelenetnél az egész család jelen volt, csak Moekel Lujza, a kísérlet vezetője tartózkodott egy távolabbi szobában. Erre elővezették Rolfot és Moekel Lujza a többiek jelenlétében megkérdezte tőle, hogy mit látott. A kísérlet mintegy két óra hosszáig tartott, Rolf azonban csak ilyet, vagy ehhez hasonlót tudott kopogni: »Lol nem megy Neumannak az ő lépjére.« »Mász a hátamra.« Erre a család is közbe lépett, lazonban ez a körülmény mit sem változtatott a dolgon. A kísérlet irányítója egyre idegesebb lett, azonban semmi eredményt sem tudott elérni. Erre a család egyik tagja, aki a tyúkot látta, Moekel Lujzához ment, s valamit halkán a fülébe súgott. Egyszerre eltűnt az idegesség, és Rolf arra kérdésre, hogy mit látott, habozás nélkül azt felelte: »Az ostoba kotlóst.« ⁶⁸⁾

Még nagyobb bizonyítóereje van a következő esetnek. Dr. Neumann a három Moekel lánnyal bement a városba és szemük láttára ve# egy csomag mézeskalácsot, anélkül azonban, hogy megmondta volna, hogy milyen célra. Amikor hazatértek, Lujza és Karola egy távolabbi szobába mentek, míg Dr. Neumann és a Moekel család többi tagjai Rolffal maradtak, s mutattak neki valamit, azonban nem. a mézeskalácsos csomagot, amelyet a kutya sem nem látott, sem meg nem szagolt. Amikor aztán Rolfot Lujzához vezették és megkérdezték tőle, hogy mit látott, a legnagyobb határozottsággal lazt felelte: »Mézeskalácsot«. Valamivel később Dr. Neumann azt mondta Lujza kisasszonynak, hogy majd fog mutatni valamit Rolfinak, és ha eltalálja, akkor odaadja majd neki, hogy egye meg. Erre Dr. Neumann odament Rolf hoz, minden tanú nélkül mutatott neki egy vastag papírból préselt papírdakszlit. Amikor aztán Lujza megkérdezte tőle, hogy mit látott, azt felelte: »Enni adni, kalácsot.« ⁶⁹⁾

Ezek a kísérletek eléggé világosan bebizonyítják, hogy a mannheimi kutya nem gondolkodik. Hiába tiltakozott ez ellen maga Rolf, amikor ezt kopogta le:

68) Ugyanott. S. 639.

69) Ugyanott. S. 640.

Nézz a szemükbe,
 Macska, gebe, kutya,
 És akkor láthatod,

Állatok tudnak gondolkozni és enni.⁷⁰⁾ Hiába lép sorompóba a kutya okossága mellett még »tudományos nevének a latbavetésével«⁷¹⁾ is Dr. Ziegler és hiába hivatkozik ezeknél a tévedéseknél arra, hogy Rolf nem volt akkor éppen hangolva és hogy a Dr. Neumann kísérleteinél, akárcsak az iskolásgyermek a tanfelügyelő jelenlétében, zavarba jött és azért adott helytelen feleleteket. Mert miért jött zavarba Rolf? Dr. Neumannt mindig nagy örömmel fogadta. Az »utálatos professzor« sokszor jelen sem volt. Azonfelül az elfogódottság még a legvadabb gyermeknél is eltűnik, ha az ember nevéen szólítja, megsimogatja, vagy hozzá még cukorkával is megkínálja. S Rolfnak mindezekben gyakran volt része. Gyakran kapott Dr. Neumanntól csokoládét, süteményt és más egyebeket. Nem, nem Rolf volt elfogult, hanem Moekelék, különösen ha nem tudták, hogy a kutyájuknak mit is kell kopogtatnia. Hiába állítja fel még maga Dr. Neumann is azt laz apriorisztikus elvet, amelyet így fogalmaz meg: »Ha az ember elefántokat, kutyákat, macskákat stb. »gondolkozó állatok« névvel illet, én ebben nem látok semmi egyebet, mintha az ember pl. ezzel a névvel akarná őket megjelölni: »faló állatok.« Mert, hogy az állatok gondolkoznak, az éppen olyan természetes, és magától értetődő, mint amilyen magától értetődő az, hogy esznek.«⁷²⁾ Hiszen maga is meggyőződhetett róla, hogy ez nem áll. Ezt csak olyan állíthatja, akinél már előre ki van csinálva, hogy ember járs állat között semmiféle lényeges különbség sincsen. Azonban hogyan kell tehát mégis *felfognunk* Rolfnak előbb említett rendkívüli teljesítményeit? Már Dr. Neumann is megejyzi ennél az alkalomnál: »Az általam végzett kísérletek alapján közel áll az a felismerés, hogy a Rolf-problémánál egyáltalában nincs szó állatlélektani kérdésekről; az ezzel az esettel összefüggésben álló emberi léleknek a tanulmányozása — legalább is a pszichológus és a pszichiáter szá-

70) Ugyanott. S. 646.

71) Stimmen der Zeit, 1918. S. 403.

72) Stimmen der Zeit, 1917. S. 646. Újabban úgy látszik, hogy Dn. Neumann is jobb belátásra jutott. V. ö. Zeitschrift für Parapsychologie» 1928. VIII. Heft. S. 479. u. XII. Heft. S. 760.

mára — hasonlíthatatlanul érdekesebb.«⁷³⁾ Így lesz az állatlélektanból — emberlélektan. Most tehát már nem az a kérdés, hogy mit tesz az állat, hanem hogy az ember mit csinál, aki az állatot gondolatainak eszközéül használja. Az ügy azonban nem egészen olyan egyszerű. A dolog varázsa, a család becsülete, adott esetekben talán még anyagi előnyök is kérdéssé tehetik a kísérlet vezetőjében szükséges őszinteséget és nyíltságot. Ha pedig nem tudjuk, hogy a kísérlet vezetője mit csinál, akkor csak nehezen tudunk világosságot deríteni az ügyre. Hányadán áll a dolog ezen a téren a mi esetünkben? A *Stimmen der Zeit* című folyóirat szerkesztősége, amely folyóiratban P. Wiasmann tollából eredő cikk ismertette Rolf teljesítményeit, 1917. december 6-án levelet kapott a Dr. Moekel családtól, amelyben a csalásnak még a legkisebb gyanúja ellen is hevesen tiltakoztak, mert a Rolf teljesítményei tőle magától származnak és nem Moekelétől. — Nincs semmi okunk ezt a megállapítást kétségbevonni. S azért ezeket a teljesítéseket mégsem lehet Rolf —, hanem csakis a kísérlet irányítójának a javára könyvelni. Képzeljük el magunknak Rolfot a táblával. Milyen könnyen végig futhat, akár tudatosan is egy izomrándulás a kísérlet vezetőjének a karján, amelyet csak a kutya vesz észre a táblára helyezett mancsával. Ilyen rándulásokat bizonyos esetekben Dr. Neumann egész határozottan meg tudott állapítani. Általánosságban azonban ennek nem akar érvényt biztosítani és így véli, hogy »egy rendkívül messziremenő autoszugesztio« a család tagjait »átsegítette a csalás tudatán.« Az egész lefolyást tehát a következőképpen lehetne újra felépíteni: »Tegyük föl, hogy Rolfnak ezt a szót kellett lekopogtatnia: »kotlós«. A kísérlet irányítónője tudta ezt és lefolyatta a kopogtatást. Amikor a kutya az első betű kopogtatási határához érkezett, *anélkül, Hogy a nő tudta volna*, egy gyengéd rángás mehetett végig a kezén, amit az érzékeny állat észrevett és megszűnt kopogni. Így ment ez minden betűnél, míg csak az egész szóval kész nem lett. Hányszor csinálják végig a labda játszó is társuknak minden mozdulatát, *anélkül, hogy erről csak halvány sejtelmük is volna!* Itt tehát ugyanazzal a jelenséggel van dolgunk, mint az asztaltáncoltatásnál. Csakhogy itt nem egy élettelen tárgy, hanem

73) Ugyanott. S. 644.

egy élőlény az, amely végeredményben a mozgásokat felveszi.

Hasonló lesz a helyzet az *elberfeldi lovakkal* is. Krall Károly lovairól van szó, Muhamed, Zarif és Bertórol, amelyek állítólag bármely egyetemnek is díszére válnának. Ők is a lábukkal működnek. Megkérdézik őket, s erre az előzőleg megállapított Morse-abc-vel lekopogják a választ. Olykor-olykor előzetes kérdés nélkül is megtörténik ilyesmi. így pl. Zarif egy reggel állítólag ezt kopogta le: »Albert megverte Jancsikát.« Mindnyájan ámultak ezen, mert később kiderült, hogy Albert, az istálló-szolga valóban megverte az egyik Jancsika neyü csikót. Mohanied azonkívül minden látszat szerint hozzá még filozófiával is foglalkozik. Egy napon pl. ezt kopogta: »Azt hiszem, én vagyok Mohamed.« Nem olyan mondat-e ez, amely még egy Descartesnek is becsületére válnék? Igen, sőt beszélni is tanították, végűi mégis csak kénytelen volt bevallani: »Nekem nincsen jó hangom.« A legmesszebbre jutottak azonban a matematikában. Összeadnak, kivonnak, szoroznak, osztanak, sőt gyököt is vonnak, hozzá még nagy számból is. Ez úgy történik, hogy a kísérlet vezetője, rendszeren Krallnak a jelenlétében, előadja a feladatot. A ló rendszeren vár egy keveset, mintha gondolkozni akarna, s aztán kikopogja az eredményt. Maeterlinck Móric aki a lovakat hosszabb időn keresztül megfigyelte, azt is tudni akarná, hogy a lovak akkor is helyes feleleteket adtak, mikor Krall nem volt jelen, vagy amikor a jelenlévők közül senki sem ismerte az eredményt. A fejtörés, az utánagondorlás sem volt mindig szükséges. Alig adták fel a kérdést, olykor-olykor már is kopogtatták a megoldást. A megoldás azonban nem volt mindig helyes. Máday István, aki »Gibt és denkende Tiere? (Vannak-e gondolkozó állatok?)« címmel a legjobb bírálatot írta a »csodalovakról«, arra a meggyőződésre jutott, hogy az eredmény olyanoknak a jelenlétében, akik *hisznek*, rendszeren jó, vagy legalább is középszerű szokott lenni. A kísérlet csak ritkán nem sikerüi teljes egészében. ⁷⁴⁾ »Ezzel szemben egyetlenegy hitetlen annyira zavarba hozhatja a maga kétkedő arcával a *lóoktatót*, hogy semmisen sikerüi. Ezért nem sikerült még egyetlenegy hitetlennek sem a lovakat »teljesen kedvező hangulatban« »találni.« ⁷⁵⁾

74) Leipzig u. Berlin, 1914. S. 256.

75) Ugyanott.

S úgy látszik, hogy a jó lovacsák e tekintetben meglehetősen szeszélyes teremtések. Mert pl. P. Wasmannt, Mádayt, Pfungstot stb. „nem voltak hajlandók fogadni. Krall értette a módját, hogy ügyes levelezésekkel távol tudja tartani őket. S ha egy-egy kétkedőnek mégiscsak sikerült olykor becsúsznia, akkor is tudott magán segíteni. Egyszerűen kijelentette, hogy az illető a lónak nem szimpatikus, s így nem szabad semmiféle választ remélnie. Egy más alkalommal maguk a lovak szabadították meg magukat a kellemetlen vendégtől. Adtak neki egy gúnynevet s aztán nem törődtek vele többé, így pl. Schöllernek ezt a gúnynevet adták: »Pao.«

Ha már most magukat a hibákat vesszük szemügyre, amelyeket a lovak számolás közben elkövettek, akkor valami azonnal szemünkbe ötlük. Máday a közzétett jegyzőkönyvek alapján, statisztikát állított róluk össze s megfigyeléseit ezekben a szavakba foglalja össze: »A hibák kétharmad részénél egész határozottan meg lehet állapítani, hogy azok *valóságos* számolásnál egyáltalában nem fordulhatnak elő. Ezzel szemben nagyon is könnyen elkövethetők ügyetlen jeladás, vagy a jelzés téves felvétele esetén... Ennélfogva végérvényesen bebizonyult, hogy az elberfeldi lovak a matematikához nem értenek és az is, hogy itt valamiféle jeladásokról van szó.«⁷⁶⁾

De miféle jeleket kaptak a lovak? Minthogy a »hitetleneket« nem engedték be, azért ezt a dolgot teljes bizonyossággal eldönteni nem lehet. Egyes esetekben a lovak egész bizonyosan kaptak tudatos jeleket, u. n. segítségüket. És a többi esetekben? Vájjon optikai jelekkel (fej-, vagy kézmozdulatokkal-e) avagy akusztikai intésekkel irányították-e őket, nem lehetett megállapítani. Azonban nem valószínű, hogy a lovakat a kopogásban arcizomrándításokkal, melyeket az avatatlanok szeme nem vett észre, vagy halk neszekkel, amelyeket csak a lovak finom füle hallott, irányították. A vak Berto nevű lónál ez utóbbi esetnek kellett fennállania. Most az a kérdés, vájjon ezeket a jeleket tudatosan avagy öntudatlanul adták-e? Krall tiltakozik a csalásnak mégcsak la gyanúja ellen is. Máday ehhez hozzáfűzi: »Az elberfeldi lovaknál elért eredmények a legnagyobb részt — egész határozottsággal — öntudatlan jelzésekre vezethetők vissza, ame-

76) Ugyanott. S. 119-120. — V. ö. Stimmen der Zeit, 1919. VII. Heft. S. 290.

lyekkel a kérdező beléjük szuggerálta a helyes feleletet.« 77) Hogy kell ezt érteni? Tegyük föl, hogy a lótól ezt kérdezik: mennyi négyzetgyök 1024? A kísérlet vezetője kiszámítja fejben az eredményt, ami kis számoknál nem okoz túlságosan nagy nehézséget. A mi esetünkben az eredmény 32. Közben a ló elkezdett kopogni. Amikor először hármat kopogott, a kezén végigfuthatott egy gyöngé rándulás, és a ló, amelyet gyeplőszáron tartottak, megállt. Ugyanez történt amikor a második számjegynél kettőt kopogott. Anélkül tehát, hogy akarták volna, átment a kísérlet vezetőjéről az a gyöngéd, csak a legfinomabb pszichológiai mérőeszközökkel megállapítható rándulás a lóra és azt megállította. A mi szolgálk, aki rendszeresen látogatja a futballmérkőzéseket, elbeszélte nekünk, hogy egy szenvedélyes néző egy alkalommal izgatottságában nemcsak hogy egy egész cigarettát lenyelt, hanem az ő lábát is összetaposta, anélkül, hogy erről, bármit is tudott volna. Csak amikor az inasunk ez ellen tiltakozott, akkor felhagyott vele. Milyen könnyen végezhet tehát az ember kisebb mozgásokat anélkül, hogy azokról tudomást szerezne.

Ha a kísérlet irányítója és a ló között, mint ahogy állítják, olykor-olykor esetleg nincs semmiféle fizikai kapcsolat, s a kísérlet azért mégis sikerül, akkor tulajdonképpen szuggesztiót kell elővennünk magyarázat gyanánt. Ez abban áll, hogy egy személy, valószínűleg szintén valamilyen jel által, mint ahogy ezt a Lehmjann-féle kísérletek bizonyítják, egy másik személy képzeletében hasonló képzeteket hoz létre, amelyek által aztán az illető bizonyos meghatározott ténykedésre kényszerüi. Így például be lehet valakivel képzeltetni, hogy ő kutya, s erre négykézláb fog járni előttünk. Vagy pl. el lehet vele hitetni, hogy a víz, amelyet iszik, bor, erre ő, akárcsak egy részeg, ide-oda fog dülöngeni, és más ilyesmiket. Miért ne lehetne ilyen úton-módon egy lovat megállítani a kopogásában? Hiszen neki is van képzelőtehetsége; minthogy pedig nincs akarata, amellyel ezeket a befolyásokat gyöngíthetné, ilyesmiket nála sokkal könnyebben el lehet érni, mint az embereknél. Ezt látszik erősíteni az a körülmény is, hogy kétkedők jelenlétében a kísérletek sehogysen sikerülnek. Az ilyen emberek ugyanis zavarják mindenekelőtt a kísérlet vezetőjének a nyugodtságát, amire a

77) Stimmen der Zeit, 1919. VII. Heft. S. 230.

szuggesztívó sikeréhez szüksége van. Ugyanaz a jelenség fordul elő itt is, mint a spiritiszta szeánszokon: elég egyetlen hitetlen, hogy a »szellemekkel« való összeköttetés megszakadjon. A nehézség ott kezdődik, amikor a lovak állítólag akkor is helyes feleletet adtak, ha nehezebb feladatról volt szó (pl. negyedik gyök 7.890,481 — 53) és Krall nem volt jelen, sőt megelőzőleg senki sem volt tisztában az eredménnyel. Ha ez tény, ami azonban úgy látszik, hogy még nincs teljes határozottsággal bebizonyítva, akkor itt a tulajdonképeni okkult jelenségek mezejére lépünk, amelyekről most beszélni fogunk.

IV. Okkult jelenségek

1. Telepátia

A mindenképpen okkult jelenségek, mint már láttuk, azok, amelyeket a természet jelenleg ismert erői által egyáltalában nem vagyunk képesek megmagyarázni. Két Hagy csoportra oszthatjuk őket. Az első csoportba tartoznak azok, amelyek végeredményben, az emberi értelemben nyilatkoznak meg. Ezeket *értelmi* jelenségeknek nevezhetjük. A második csoport azokat öleli fel, amelyek a külső képességekben jutnak kifejezésre. Az ember ezeket *fizikai* jelenségek névvel illetheti legjobban. Magától értetődik, hogy ez nem természetes felosztás, mint pl. a testeknek szerves és szervetlen testekre való felosztása, hanem mesterséges, olyan, amelyet az ember talált ki. Mert vannak jelenségek, amelyek úgy az első, mint a második csoporthoz is tartoznak. Egy szóval: itt is bebizonyul, hogy a természet nem engedi magát beleszorítani az emberek által kitalált kategóriákba vagy rendszerekbe. Az intellektuális, értelmi jelenségeket közös néven *telepátiának* is nevezhetjük.

Telepátia görög szó és annyit jelent, mint valaminek a távolból való megérezése, észrevérese.⁷⁸⁾ A szó Myers F.-től ered. Azóta szilárdan meggyökeresedett és polgárjogot szerzett. Ami az értelmét illeti, kétféleképpen fogható fel: álta-

78) E. Osty. a Revue Metapsychique-ben. 1925. Nr. I. page 6.

lánosságban és különösen. *Általánosságban* szólva, telepátia-ról beszélünk akkor, Jia »egy személy a távolból (ez a távol lebet akár egy méter akár több ezer kilométer) felfogja, amit egy másvalaki gondol, vagy ami azzal történik, és pedig az érzékeknek és az értelemnek szokásos, rendes működésén kívül.«⁷⁹⁾ Ebben faz értelemben a világoslátás és a második látás is telepátia. *Különleges* értelemben véve a telepátia a rejtett dolgoknak a mások fejéből való kiolvasását, megismerését jelenti, akár jelen vannak az illetők, akár távol. Ilyen értelemben a telepátia egyértelmű a gondolatolvasással.⁸⁰⁾ Ha a rejtett dolgot egyetlen emberi értelem sem ismeri, akkor Messmerrel tisztalátásról, (clairvoyance), Richet-vel kryptaesthesiáról, vagy pedig második látásról (second sight) beszélünk. Az a dolog, amelyet ilymódon ismerünk meg, lehet térbelileg, vagy időbelileg távol. Minthogy az értelmi jelenségek a legutóbb említetten kívül másokat is magukban foglalnak, azért mi most itt a telepátiát *általánosságban* szándékozunk tárgyalni.

a) *A telepátia ténye.*

Ha az ilyen jelenségek *ténye* iránt kérdezősködünk, mindenekelőtt ki kell küszöbölnünk minden ide nem tartozó dolgot, így pl. az egyáltalán nem telepátia, amit én magam tapasztaltam egy alkalommal. A »medium« gyanánt működő hölgy körülbelül hatvan lépésnyi távolságra ült tőlem egy hosszú teremben. Szeme be volt kötve, s háttal fordult hozzám. Erre hozzám lépett a »hypnotiseur« és fölszólított engem, hogy kérdezzek valamit a médiumtól. Én azt kérdeztem tőle, hol vásároltam a zsebórám, amit azonban a »hypnotiseur-nek is meg kellett mondanom. Erre ő vitte a szót és kérdezte: melyik az illető helységnek az első betűje, s a medium egész helyesen azt felelte rá, hogy R. így ment ez tovább, míg az egész »Róma« szót ki nem betűzte. A »hypnotiseur« ebben az esetben minden telepátia vagy hypnosis nélkül úgy hangsúlyozhatta Viagy (alakíthatta az egyes szótagokat, természetesen előzetes megállapodás alapján, hogy a medium a

79) Ugyanott.

80) R. Baerwald, Die intellektuellen Phänomene, Berlin, Ullstein. 1925. S. 207.

helyes választ könnyen kitalálhatta. Nem telepátia az a fentebb már említett eset sem, amikor valaki egy másikkal megragadja a kézcsuklóját, és mialatt az a másik rendkívül erősen gondol egy elrejtett tárgynak a helyére, az a valaki megéleli az említett tárgyat. Az erős rá gondolás révén ugyanis könnyen támadhatnak finom rándulások a kézben, amelyek aztán egy érzékenyebb embernek tudára adhatják a tárgyhoz való közeledést, vagy az attól való eltávolodást. A ténykérdés megállapításánál tehát az embernek nagyon *óvatosnak* kell lennie. Az angolországi Society for Psychological Research pl. kérdőíveket osztott szét a közönség között, hogy megállapítsa, hogy hány esetben álmódott valaki a halálról, s a valóságban hány esetben következett is be a halál. Az eredmény nagyon gyenge volt. 381 esetből csak 65-en haltak meg ugyanazon a napon a megadott időponttól 12 órán belül. E közül a 65 eset közül egyesek pusztán véletlenek lehettek. így aztán az egész azzal a bizonyos nyúl a bokorban féle esettel hasonlítható össze. Ha egyszer véletlenül éppen a nyúlról beszélünk és a nyúl valóban ott van a bokorban, ilyenkor az ok nélkül meglepődött emberi lesz csak ezt az egy esetet jegyzi meg magának, s (nem veszi számba azt a 100.000 más esetet, amikor szintén a nyúlról beszéltek, s az azért még sem volt benne a bokorban. ⁸¹⁾ Az emlékezetnek a gyöngesége is telepátiát tükrözhet vissza ott, ahol az nincs. így pl. megtörténhetik, hogy valaki tényleg álmódik valamelyik hozzátartozójának a haláláról és az illető valóban meg is hal, azonban a két esemény között hosszú idő telik el. Mit tesz ilyenkor az eset bekövetkezésekor a felizgatott, talán csak akkor magára eszmélő képzelet? Az emlékezet gyöngeségére és az emberi ész kritikátlanságára támaszkodva az két eseményt összezavarja és okozati összefüggésbe hozza egymással. ⁸²⁾ Valódi telepátiáról csak ott lehet szó, ahol az ember az eddig ismert természetes utakon-módokon sem nem érezhet, sem észre nem vehet valamit.

Most az a kérdés, vajjon ilyen jelenségek *valóban* előfordulnak-e, vagy pedig minden csak csaláson alapszik. Már *Sokrates* életében olvassuk, hogy neki egy védőszelleme (daimon) volt, aki pontosan megmondta neki előre a jövőndőt.

81) Gutberiet, Der Kampf um die Seele. S. 554.
 &2) I. Donat. I. m. S. 348.

Már *Anaxagoras* is ostobaságnak tartja ugyan a jóslásba vetett hitet, azért az még mind a mai napig tartja magát, ami lehetetlen volna, ha nem lenne benne valami. A kereszténykorban *Tertullian* tesz említést jövendölő láncokról és asztralokról és hozzá teszi, hogy itt közönséges, mindennapi dologról van szó.⁸³⁾ S igaza van. Amióta az emberiség az eszét bírja ilyen esetek is előfordulnak. Számuk oly nagy, hogy egész könyvtárak sem volnának elégségesek az ezeket az eseteket tartalmazó könyvek befogadására.⁸⁴⁾ Igaz, hogy sok közöttük a kritikátlan eset s így a mi ügyünkben használhatatlan anyag. Viszont az még már túlzás lenne, ha valaki Hennig-gel mindent el akarna utasítani és azt akarná állítani, hogy az, aki a telepátiában hisz, az már nem annyira »alanya, mint inkább tárgya la kutatásnak.«⁸⁵⁾ Riebet, aki nagyon lelkiismeretesen vizsgálta át a legkülönbébb eseteket, ezt állítja: »Az én bizonyosságom erre nézve oly nagy, hogy akár (egy halálos Ítéletet is kimondanék minden habozás nélkül ennek a bizonyosságnak az alapján.«⁸⁶⁾ »Ezek után tehát úgy látszik, hogy az alanyi parapsychologia végérvényesen belépett a szigorú tudományosság körébe.«⁸⁷⁾ Ezt mi is aláírhatjuk. A hivatalos, vagy mint ahogy önnönmagát hívja: a klasszikus tudomány, ezekkel a jelenségekkel szemben nem oly szkeptikus, mint a telekinetikus, vagy a materializációs jelenségekkel szemben.

Telepátia nyilatkozhatik meg az *automatikus írásban* is, amelyről már említést tettünk. Az írás ténye maga lehet kevésbé okkult jelenség, de az, amit az írás közöl, az esetleg csak telepatikus úton magyarázható meg. Így pl. 1872-ben egy James nevű fiatal cipész azt érezte, hogy a keze őt írásra *kényszeríti*. Hozzáült és elkezdett írni. Legelőször az elhunyt angol költő, Dickens Károly jelentkezett és értésére adta, hogy az ő be nem fejezett regényének: »The mystery of Edwin Drood«-nak az utolsó kötetét ő általa akarja befejezni. Ami valóban

83) Charles Richet, Grundriss der Parapsychologie und Parapsychophysik, übersetzt von Rudolf Lambert. Union Deutsche Verlagsgesellschaft, Stuttgart, Berlin, Leipzig, 1923. S. 66.

84) Aki érdeklődik irántuk, olvassa el Feldmann „Okkulte Philosophie“ című könyvében levő gazdag, megvizsgált anyagot.

85) Psychische Studien, 51. Jahrg. IX. Heft. S. 528.

86) I. m. S. 163.

87) Ugyanott. Vorrede XXX.

így is történt. James szakadatlanul írt és egy vastag kötetben befejezte a Dickens művét. Ezt a kötetet könyvbírálok áttanulmányozták és állítólag kijelentették, hogy úgy tartalmilag, mint stilisztikailag ez az utolsó kötet is Dickenstől ered. De hogy jutott egy egyszerű cipész ehhez a készséghez? Még ha esetleg a többi köteteket többször átolvasta volna is, még akkor sem teheti fel az ember, hogy olyan hűen tudta volna utánozni a híres költőt. Ha pedig nem olvasta az előző köteteket, akkor pedig olyan rejtély előtt állunk, amelyet még a telepátia segítségével is alig lehet megérteni. Ez esetben egy szellemtől kellett elsajátítania, vagy egy embertől, eddig még meg nem fejtett úton.

Egy más alkalommal a telepátia rajzolásban jut kifejezésre, így rajzoltak le Miss Relph és Miss Edwards nagy távolságból, tehát anélkül, hogy bármit is láttak volna és minden szuggerálás nélkül, amire annak idején Guttrie gondolt: egy hangvillát, egy birodalmi almát és egy széket. A hangvilla és a birodalmi alma az utolsó vonásig megegyezett az eredetivel, csak a szék mutatott kisebb eltéréseket, valószínűleg azért, mert itt a vonalak kissé szövevényesebbek voltak. Hasonló kísérletet mások is rendeztek. Két személy megegyezett egymással, hogy az egyikük pontosan megállapított időpontban le fogja rajzolni azt, amire a másik ugyanabban az időben gondolni fog. Természetesen ez az utóbbi személy a megbeszélés idejében még nem tudta, hogy mi lesz a gondolt tárgy annak idején. Máskülönben halk suttogás vagy gégefőrnözgás által esetleg közölte volna a gondolt tárgyat a másikkal. És az eredmények itt-ott valóban meglepőek voltak,

A telepátia azonban legtöbbször az *olvasásban* nyilatkozik meg. Itt azonban mindenekelőtt ki kell zárunk a csak látszólagos telepátikus eseteket. Így pl egy genfi orvos, Dr. Julliard beszéli nekünk, hogy egyik betege: Schmitzné asszony,, egy alkalommal receptet kért tőle. Az orvos teljesítette a kérését. Megírta a receptet s a teljesen besötétített szobában odatette azt a beteg lábai alá. Erre az asszony felkiáltott: »Ez az én fényem«, s anélkül, hogy a receptre nézett volna, hiba nélkül elmondta, hogy mi van rajta. Hasonlóképpen Petetin orvos páciensnője, A-né asszony is kitalálta a kártyákat, amelyeket a gyomrára helyeztek. Mások ismét felismerik valamely

anyagának a színét, ízét, illatát pusztá érintés által. ⁸⁸⁾ Ezekben az esetekben inkább *hyperaesthesiáról*, túlérzékenységről beszélhetünk, mintsem telepátiáról. Ugyanis a tinta is, a ceruza is finom nyomokat hagynak hátra a papíron, amelyeket egy érzékenyebb személy tapintó érzéke segítségével észrevehet. A színek, az íz, a szag szintén össze lehetnek kötve bizonyos finom egyenetlenségekkel, amiket egy fokozottabb érzékenyséű tapintóérvék megérezhet. Valódi telepátiáról csak akkor van szó, ha valaki érzékszervei által ismeretes módon az írás tartalmát ki nem nyomozhatja. Hogy e tekintetben minden gyanút kizárjanak, a felírt szót vagy mondatot rendszeren áthatolthatatlan, erős papírba göngyölik bele többszörösen s azután szorosán összekötözik. Erre aztán megmutatják a csomagot a médiumnak, aki érintéssel vagy érintés nélkül az illető szót vagy mondatot vagy egészen helyesen vagy csak megközelítő pontossággal, kitalálja. így olvasta le pl. hiba nélkül egy Alexis Didiers nevezetű médium ezt a szót: »politique«, amelyet ilyen módon Hugo Viktor helyezett eléje. Tanulságos kísérleteket végzett Chowrin is, az Oroszországban levő tambowi elmeógyógyintézet igazgatója. Volt egy betege, M. kisasszony, aki testének csak a féloldalával érzett, azzal azonban fokozott mértékben. Ez a kisasszony egy napon levelet kapott s anélkül, hogy felnyitotta volna, sírni kezdett. Amikor sírásának oka után érdeklődtek, azt felelte, hogy a nagynénje meghalt. Senkisem akarta neki elhinni, azonban a felnyitott levél megerősítette állítását. Hogy kísérletezzenek vele, több személy különféle mondatokat írt fel, s aztán ezeket az írásokat az előbb leírt módon becsomagolták. Hogy az ellenőrvés tökéletes legyen, a csomagokban színes szálakat is húzgáltak ide-oda, hogy a felnyitást fel lehessen ismerni. A csomagokat ezután elküldték egy harmadik személynek, aki anélkül, hogy a tartalomról bármit is tudna, egyet közülök elküldött Chowrin igazgatónak, aki szintén nem tudta, hogy mi van írva a csomagban. A médium nem látja a csomagot, csak göresösen szorítja az ujjai között, azután összegyűri, közben szomnambulisztikus álomba esik. Sokszor a legkisebb hiba [nélkül olvasta így el a fölírt szavakat. Chowrin ezen a módon akarja bebizonyítani a *világos látást*. Azonban kétsé-

88) Talán ezen az alapon akarja Maljovanni és az általa alapított szekta a szenteket a szaglóérvék útján felismerni.

ges, vájjon ez sikerült-e neki. Mert *valaki* azért mégis csak ismeri a csomag tartalmát, ha a kísérleteknél az illető nincsen is jelen. így egyesek kétségbe vonják az eredményt, és ezekben az esetekben is *csak telepátiát* vesznek föl. Másokkal együtt azért állítja Baerwald is a következőket: »A világlátás módszere még csak a kialakulás állapotában van.«⁸⁹⁾

Telepátián alapszik a *willing game*, akarat-játék nevű társasjáték is. Ez abban áll, hogy valaki a társaságból kimegy, s akkor jön vissza, ha behívják. Közben a bentlévők megegyeznek egymással, hogy gondolatukat egy bizonyos, valamiféle tárgyra fogják összpontosítani. Ha az újra belépő ezt a tárgyat kitalálja és semmiféle csalás nincs a dologban, akkor ez is telepátia. Ugyancsak telepátia a *kereszt-levelezés* is. Két személy megegyezik egymással, hogy meghatározott napon, meghatározott órában mind a ketten igyekezni fognak ugyanarra a dologra gondolni. A meghatározott időben aztán mindketten leírják és közlik egymással a gondolatukat. Ha alkalmas személyekről van szó, akkor a gondolat meglepő azonosságot mutathat fel. Amerikában és Angolországban, a »szellemek« hazájában, más kereszt-levelezések, *cross correspondences* is divatban vannak. Ezeknél több médiumnak zavaros, tökéletlen, misztikus válaszaiból egy tökéletes feleletet állítanak össze. Ez az eljárási mód abból a föltevésből indul ki, hogy a különféle médiumokat egy és ugyanaz az ésszelbíró központ ihleti, azonban csak töredékesen, úgy hogy a tökéletes feleletet maguknak az embereknek kell összeilleszteniök. Ez természetesen nagy olvasottságot tételez fel, különösen a mitológiában és a klasszikusokban, újabban különösen Daniében, akire a »szellemek« nagyon szívesen hivatkoznak. Ezeket a dolgokat azonban nem kell túlkomolyan venni. »Az ilyen kisiklásokkal szemben gyakran az az érzése van az embernek, hogy az egész *cross-correspondence* esetnem egyéb, mint a magyarázatás műgyártmánya — a magyarázó agyában felépő Fata Morgana.«⁹⁰⁾

A telepátiának egyik faja a *xenoglosszia* is, vagyis az a képesség, hogy az ember olyan nyelven beszél, amelyet azelőtt nem ismert. Természetesen itt nem beszélünk a sajátgyártmányu tákolmány-nyelvről, mint amelyet Smith Ilona kita-

89) Die intellektuellen Phänomene. Berlin, Ullstein, 1925. S. 237.

90) Baerwald, S. 354.

dalt magának, hanem egy valódi nyelvről. Így pl. egy Vernon nevű medium Briggsnek, aki hosszú időn keresztül Honolulu-ban élt és az ország nyelvét jól ismerte, két hamisítatlan hawaii szót mondott. Az egyik szó »lei« volt, amely virágfüzért, a másik szó pedig »aloka«, amely az üdvözlésnek egy nemét jelenti. Amint látszik, a medium még nagyobb készséggel is rendelkezett ebben a nyelvben. Mert amikor megkérdezték tőle, hogy hol lakott Kalua, egy meghalt fiúgyermek, azt felelte: Tawai-ban, azonban Kawai-t írt, mint ahogyan a bennszülöttek is Kawai-t írják és Tawai-t olvasnak. Hasonló dolgot állapítottak meg a konnersreuthi stigmatizáltnál, Neumann Teréznél is, aki életében soha azelőtt aramánul nem hallott, s azért mégis képes egyes szavakat ezen a nyelven kiejteni. Így pl. egy eichstädti tanár, Dr. Wutz, aki az aramán nyelvvvel behatóan foglalkozott, megkérdezte tőle, hogy mit kiáltottak Júdásnak, amikor Krisztust elárulta. Az egyik magyarul »gyilkost«, a másik »gazfickót« jelent. Amikor a tanár tovább sürgette, hogy egyebet nem mondtak-e toéig neki, azt felelte vissza, hogy még egy hosszabb szót is hallott, amelyre már nem emlékszik vissza teljesen tisztán, csak, egy részét tudná megmondani. Amikor a tanár ezt a részletet meghallotta, szintén nem tudott visszaemlékezni, hogy az aramán nyelvben lenne egy ilyen részt magában foglaló szó. Amikor azonban a jegyzeteiben utána nézett a dolognak, talált egy ilyen szót. Alighogy felolvasta előtte, Neumann Teréz máris felkiáltott: »Das ist's, ez az.« Ez egy ritka szó, és magyarul körülbelül annyit jelent, mint disznóördög. Még feltűnőbb az Edmunds Laura esete, aki állítólag folyékonyan beszélt újgörögül, amelyet azelőtt sohasem hallott. Hasonló esetet beszélnek Joungné asszonyról, egy chicagói nőről, aki állítólag németül, spanyolul olaszul beszélt, jóllehet, mint szegény munkásnőnek, aki csak népiskolába járt, sohasem volt alkalma ezeket a nyelveket elsajátítani. Amit idevonatkozólag gyermekekről és analphabétákról állítanak, az még kevésbé hihetőnek tűnik fel. »Nagyjából véve a dolgot, a gyermekeknél és analphabétáknál előforduló xenoglossziás tények közül — egy sem bír eléggé bizonyító erővel.«⁹¹⁾

Mint a világos látásnak egyik alfaját tekintik a *psycho-*

91) Charles Richet, Grundriss der Parapsychologie und Parapsychophysik. S. 168.

metriát is, vagy, mint ahogy Riebet nevezi, a »pragmatikus rypfcaesthesiá«-t. Ez abban áll, hogy valaki pl. megérint gy tárgyat és aztán megmondja, hogy ki annak a tárgynak az gykori ⁹²⁾, vagy a távollevő tulajdonosa, annak milyen erkölcsi tulajdonságai vannak, milyen életkörülmények között és más egyebeket. Itt azonban nagyon nehéz lesz a valódi világlátást bebizonyítani. — Világos-látáson ugyanis érti az ember »távoli vagy rejtett dolgoknak az észlelését, amihez nincs szükség egy másik gondolkozó szellem indítására, sőt világlátással oly dolgokat is fel lehet ismerni, amelyekről egyetlen élő lény sem bír tudomással.« ⁹³⁾ Ha azonban valaki képes ellenőrizni a kijelentések helyességét, akkor nem nagyon valószínű, hogy egy ember sem tudna róla valamit, egyébként a psychometria mint tény, még nagyon is gyenge lábakon botorkál.

Az eddig vázolt jelenségek többnyire a kísérletek *birodalmába* tartoznak. Most néhány olyan esetet akarunk megvizsgálni, amelyek *önként* adódtak elő. Ezeket *sejtéseknek* nevezik. Ezeknek a tárgya ritkán örvendetes valami, rendszeren valami szomorú dolog, halál, vagy másféle szerencsétlenség zokott lenni. Legtöbbnyire *álomban* fordulnak elő. gy pl. Greenné asszony Londonban azt álmodja, hogy két fiatal leány egy egyfogatún sétakocsizásra indul. Útközben egy tóhoz érkeznek. A kocsi felfordul, mindketten a tóba esnek és megfulladnak. Néhány nap múlva megérkezik az értesítés Ausztráliából, hogy Greenné asszonynak egyik unokahúga egyik barátnéjával kikocsizott egy egyfogatún és egy tóban mind a ketten megfúltak. A halál sokszor csak jelképesen jelenik meg. Egy plébános, akit nagyon jól ismerek, akit a mi vidékünkön nagyon érzékenynek tartanak, beszélt el nekem: »Tizennégy éves voltam és az iskolát látogattam. Atyámra, aki Amerikában volt, csak keveset gondoltam. 1882-ben, március elején, péntekről szombatra virradó éjszaka azt ámodtam, hogy G.-ben voltam a templom mellett. Az iskolatársaim felmentek a toronyba s onnan kövekkel dobáltak engem. Az atyám kitárta felém a köpenyét és védelmezett engem. Az atyám arca fakószínű volt, a nyakán fekete nyakkendő látszott, melyet G.-ben nem szoktak hordani. Másnap levelet kaptam,

92) Ebben az esetben a világos-látás a múltra vonatkozik, ha külön semmiféle szellem nem bír a dologról tudomással.

93) Baerwald, Die intellektuellen Phänomene. S. 207.

amelyben az állott, hogy atyám ugyanannak az évnek január 18-án Amerikában elhalálozott.« — Néhány évvel ezelőtt Kassa közelében nagy szerencsétlenség történt. — Egy kis társaság, köztük az én volt leánytanítványaimnak az egyike is, autókirándulást rendezett. Útközben földműves jött szembe velük szekérével. A megvadult ló felfordította az autót és a bennülők az árokba estek. Az említett leány azonban szerencsétlenségre az autó alá került, agyrázkódást szenvedett s röviddel utóbb meghalt a kassai kórházban. Ugyanebben az időben a leány sógora Budapesten tartózkodott és rémes álma volt. Egy gyorsan tovasuhanó autót látott, amelyben egy csontváz foglalt helyet.

Ezek a jelképek egyes vidékekre *jellegetések*. Így pl. a »Spökenkieker«-ek Westfáliában koporsót szoktak látni. Az északi Sauerlandban a fehérműben levő kereszt vagy a ruháknak és a kezeknek a szikrázása halált jelent. Eichsfeldben viszont egy nagy víz az erre vonatkozó jelkép. ⁹⁴⁾ Írországban úgy látszik, hogy a hallóérzék van előnyben. Ott jajszavakat hallanak, amelyeket a nép banshee-nek nevez. ⁹⁵⁾ Sőt az egyes foglalkozási ágaknak is megvannak a maguk jelképeik, így pl. a koporsógyártók háromszoros kopogást hallanak, mintegy három kalapácsütést, amellyel a koporsókat le szokták szögezni, a sírásók pedig háromszoros harangszót hallanak, mint ahogy haláleset alkalmával háromszor szoktak harangozni. ⁹⁶⁾

Más alkalommal ezek a sejtések nem álomban jelentkeznek, hanem éber állapotban és pedig *látomásokban*. Ekkor beszélünk tulajdonképpen értelemben vett második látásról. Jellegetes ezen a téren a következő eset. Egyik paptársamnak a sógornője, aki akkor még egyszerű, szerény leányka volt, épp a mezőről jött, amikor egy ismerős asszony jött szembe vele a faluból. Fekete ruha volt rajta és lassú léptekkel ment a mezőre. A leánynak feltűnt az asszony, mert hétköznapi volt és az idő már estére hajlott. Nem tudta elrejtteni csodálkozását és megkérdezte az asszonytól, hogy hová megy. Feleletet azonban nem kapott. Amikor hazaért, elbeszélte az esetet hozzátartozóinak. Ekkor legnagyobb megrökönyödésére megtudta, hogy az illető asszony éppen abban az időben meghalt és

94) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 135—6.

95) Baerwald, I. m. S. 270.

96) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 136.

ugyanabban a ruhában ravatalozták fel, amelyben röviddel azelőtt őt a mezőn látta. Egy kassai püspökről beszélnek, hogy egy napon kihallgatáson fogadta a püspöki birtokok jószágigazgatóját. Végül meghívta őt az asztalához. Az igazgató azonban megköszönte a meghívást és eltávozott. Ebéd előtt jelenti, a titkár a püspöknek, hogy egy távirat tanúsága szerint a jószágigazgató néhány órával ezelőtt meghalt a birtokon.

Az okkultisták ide sorozzák az *előérzetekét* is. Ezek különböznek a világoslátástól, amennyiben ezek nem a jelenre, hanem a jövőre vonatkoznak. Vannak-e hát ilyen jelenségek? Riebet ezt írja: »A mi pszichikai természetünk megakadályoz beitt\\i\\ket aravak a megértésében., hogy a jövőbeli események éppen úgy meg vannak határozva, mint a múlt események és hogy egy kéréletetlen sors az emberi és nememberi viszonyokat a legapróbb részletekig kormányozza.«⁹⁷⁾ És egy más helyen: »Ha mi a jelent a maga teljes egészében ismerjük, akkor a jövő is ismeretes lenne előttünk a maga teljes egészében.«⁹⁸⁾ Szerinte tehát minden jövőbeli dolog okaiban már most jelenvaló, és csak a mi pszichikai természetünkől folyik, hogy ezt nem tudjuk oly könnyen felfedezni. De azért vannak a médiumok. Minthogy ő a szabadakaratot tagadja, azért a jövőben előálló szabadakaratú tényeket is ide akarja számítani, amit mi természetesen meg nem engedhetünk. Kroner másképp fogja fel a dolgot, amennyiben így vélekedik: »A jövőbe....való világoslátást..., a jövendölést a kozmikai öntudat-zónába kellene helyezni. Mi olyan viszonyban vagyunk a kozmikai istenlénnyel, amelynek részöntudatai vagyunk, mint pl. amilyen viszonyban van a testnek egy sejtje az egész testünkhöz.«⁹⁹⁾ De ez megint szintizta panteizmus, amihez mi, keresztények, nem adhatjuk a hozzájárulásunkat. Ludwig A. is megengedi egy ilyen tisztán természetes megismerésnek a lehetőségét, sőt a tényét is. A bibliai jövendölés és a mai kori világoslátás között szerinte ez a különbség: »A bibliai jövendölés^átgya az Isten országának a sorsa és csak erkölcsileg magasan álló személyiségeknek jut osztályrészül, míg a mostani világoslátás a családi sorsok szűk körére szorítkozik.«¹⁰⁰⁾ Ez azonban úgy látszik, hogy egy cseppet sem lényeges, különb-

97) I. m. S. 463.

98) Ugyanott. S. 270.

99) Zeitschrift für Parapsych. 1926. II. S. 111.

100) Ugyanott. IV. S. 239.,

ség. Nekünk tehát minden áron különbséget kell tennünk és pedig a következőképpen: Ha az a jövőbeli dolog az emberek szabadakaratától függ, akkor azt csak egy végtelen értelem, az Istené ismerheti meg. Egy halandónak sem jut osztályrészül. Ha azonban az a jövő valamiképpen, azaz az ő okaiban már mostmeg van alapozva, akkor ezt egy halandó is megismerhetné, A kérdés csak az, hogy ez az utóbbi eset tényleg be is van-e bizonyítva. S nekünk úgy látszik, hogy ilyen értelemben igennel kell reá felelnünk. így pl. Dr. B. von Gudden egy alkalommal azt álmodta, hogy egy emberrel küzködött a habokban. S 1886 június 13-án csakugyan bele is fúlt a vízbe Lajos bajor királlyal egyetemben. Nagy feltűnést keltett annak idején Lányi Józsefnek, nagyváradi felszentelt püspöknek az esete is. 1914 június 28-án hajnali 4 órakor azt álmodta, hogy az író-
 "usztáláh egy feketeszegélyű levél fekszik Ferenc Ferdinánd osztrák főhercegnek a címerével, akinek nevelője volt. Amint a levelet felnyitotta, a levélpapír felső részén látott egy széles utat, amelybe egy keskeny utca torkollott. A széles utón jött a főherceg egy autóban a feleségével együtt. Velük szemben ült egy tábornok, a soffőr mellett pedig egy katonatiszt. Az autót nagy tömeg vette körül. Egyszerre csak két suhanc ugrott elő a tömegből s a főherceg ékre sütötték revolverüket. A levél tartalma pedig a következő volt: »Kegyelmes Uram, Kedves Dr. Lányi! Értesítem Önt, hogy éppen ebben a pillanatban feleségemmel együtt Szarajevóban politikai merénylet áldozataul estem. Emlékezzék meg rólunk imádságaiban! Szarajevó, 1914 június 28-án, reggel 4 órakor. »Erre fölébredtem, egész testemben remegve — jelenti a püspök — s láttam, hogy fél öt volt. Azonnal leírtam az álmomat, még a betűk alakját is utánozva, úgy amint azt a főherceg levelében láttam. Hat órákor bejött hozzám az inasom s még mindig reszketve talált az íróasztalomnál, a rózsafüzért imádkozva. Azonnal meghagytam neki, hogy hívja ide az édesanyámat és a vendégemet,, hogy elbeszélhessem nekik rettenetes álmomat. A nap folyamán aztán megérkezett a távirat azzal a rettenetes hírrel, hogy a főherceget valóban megölték.« Ilyen, vagy ehhez hasonló esetekről egyébként már mindenki hallott, úgy, hogy ezeket teljesen kétségbevonni már nem lehet. ¹⁰¹⁾

101) Baerwald, Die intellektuellen Phänomene. S. 262. — Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 154.

Általában mindezt *tehernek* érzi az ember, amely nyugtalanít. Minden korban és nemnél előfordul, azonban a férfiaknál gyakrabban, mint a nőknél. At is örökölhető. A kereszténység bevonulása előtt úgy látszik gyakoribb eset volt, a XVIII század óta mindig jobban és jobban *eltünedezik*. De hát mi is lehet ennek az oka? »Amily fokban a modern iskoláztatás a nagyagykéreg tevékenységét többnyire csak a köznapi élet külsőségeire állítja be, végtelenül sokat pedig, sőt jóformán semmit sem ad elő alaposan s így a fölnövekedő nemzqdék lelkét önmagától elidegeníti és anyagiassá területen kifárasztja, olyan mértékben lesz a második látás egyre ritkább és ritkább s ki is fog végül teljesen halni.«¹⁰²⁾ Ennek a képességnek a kialakításában, úgy látszik, hogy a vidéknek egyhangú, vagy titkokat miagában rejtegető jellege is tevékeny részt vesz, és pedig valószínűleg azért, mert ez a népnek kedélyi jellegét is lényegesen meghatározza.¹⁰³⁾ Európában különösen az északon lakó népek azok, mint pl. az irek, a bretonok, a westfálok, a skótok, a dánok és a skandinávok, akik második látásra és a telepátiára általában tehetséggel rendelkeznek.

b) A telepátia magyarázata.

Ha most már az említett jelenségek *magyarázatára* térünk át, megengedhetjük, amint már mondtuk is, Hogy közöttük sok a csalás is. Így pl. megtörténhetik, hogy a medium előzőleg elegendő értesüléseket szerez be, mint ahogy ez a régi jósök-nál legtöbbszörre elő is szokott fordulni. Egyiknél másíknál megállapították, hogy egész sereg kéme volt, akikkel mindent előre kiszimatoltatott. Ha semmi okosat nem tudott mondani, akkor' kétértelmű válasszal segített magán, mint pl.: »Ha átléped a Halyst, nagy birodalmat (az ellenségét-e vagy a saját magadét?) teszel tönkre.« stb. Azonban mindent szélhámos-ságnak tartani, az sem járja. Mert ahol kísérletezésről volt szó, ott a legnagyobb ellenőrzést gyakorolták. így pl. az egyik médiumot, Piperné asszonyt, detektívekkel figyeltették és semmi gyanúsat nem vettek észre, jóllehet több mint 200 személynek hiba nélkül kitalálta a nevét. Egy ilyen magyarázási mód veszélyes is lehet, mert nem számol eléggé az emberi lélek

102) H. Malfatti, Menschenseele und Okkultismus, Hildesheim, Borg-aneyer. 1927. S. 123.

103) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 152.

igazságszeretetével. A jövendölések és általában a csodák iránt való aggódó gondoskodás sem lehet igazi ok ezen a téren, mint ahogy ezt még látni fogjuk.

A véletlenség sem lehet mindig a dolgok összetalálkozásának az oka. Ha egy kalapba hét különféle színű golyót tesztek és aztán közülük egyet kivesszék, akkor annak a valószínűségét, hogy a sárga golyót fogom kihúzni, matematikailag $\frac{1}{7}$ -del fejezhetem ki. Ha a golyók száma még nagyobb, akkor a valószínűség még jobban alábszáll. így van ez a mi esetünkben is. Ha a lehetőségek száma majdnem végtelenül nagy, akkor a valószínűség gyakorlatilag nulla. Nos azonban pl. az ABC betűit tömérdek szóvá kombinálhatom és variálhatom, úgy, hogy annak a valószínűsége, hogy pl. valaki a »politique« szót fogja kiolvasni, mint ez az Alexis Didiers esetében történt, gyakorlatilag nulla. És így van ez sok más esetben is. Egy eseménynek a konkrét körülményei a lehetőségeknek a számát a végtelenbe fokozzák és így a véletlennek az értékét nullára szállítják alá. Így pl. Lányi püspök, mint a főherceg bizalmi embere, tudhatott a szarajevói utazásról, a veszélyekről, az autóról, az együttutazó főhercegnéről, sőt a szemben ülő Potiorek tábornokról is, azonban hogy mindez, sőt még a legkisebb körülmények is, mint pl. a két utca, a két suhanc stb., csak véletlenségből vágott így össze, azt már nagyon nehéz volna elhinni.

A *spiritisták* azt hiszik, hogy a rejtett dolgok megholtak lelkétől származnak, akik azokat a médiumoknak kinyilatkoztatják. Még egy olyan kiemelkedő okkultista is, mint Richet, csak »bátortalanul« támadja ezt a véleményt, mert »semmiféle, mégcsak nagyjából is megnyugtató más elméletet, nem tud vele szembe állítani,«¹⁰⁴⁾ a valóságban azonban mégiscsak inkább ellene, imint mellette van. Mert öszerinte »vakmerőség volna a továbbélést tagadni azonban még ezerszerte nagyobb vakmerőség azt állítani.«¹⁰⁵⁾ Mint keresztények ezt az állítást nem írhatjuk alá, s azért mégis azt kell hangsúlyoznunk, hogy *rendesen* a halottak keze nem lehet benne a játékban. *Teológiai* szempontból egy ilyen föltevés ellen szól az, hogy az elhunytak lelke a halál után in statu termini van, vagyis életcélja végéhez ért el, s így alig tud az ember magának

104) I. m. 468. S.

105) Ugyanott. S. 186.

olyan okot elképzelné, amely miatt az Isten megengedné, hogy ezt az állapotot elhagyja s ismét beleártsa magát az emberek ügyes-bajos dolgaiba. Azután pedig rendesen olyan körülmények adódnak elő, amelyek nem méltók Istenhez, így aztán' a posteriori is kizárt dolog, hogy ez az Isten beleegyezésével történjék, amire egy elhunyt szellem beavatkozásához okvetlenül, elkerülhetetlenül szükség van. így pl. nagyon gyakran kicsinyes, nevetséges, erkölcstelen dolgokról van szó, amelyek az Isten jóváhagyását teljesen kizárják. ¹⁰⁶⁾

Lélektanilag aztán egész sereg ilyen ok sorakoztatható fel egy ilyen föltevés ellen. Az automatikus írással kapcsolatosan írja Richet: »Az ember benyomást szerez költőkről, akik a költészethez, bölcselőkről, akik a bölcselkedéshez, papokról, akik a valláshoz nem értenek egy árva kukkot sem; akik azért mégis dicséretreméltó erőlködést visznek végbe, hogy nekünk költői és ködös nyelven bölcséleti tanácsokat és vallási előírásokat adjanak.¹⁰⁷⁾ Ilymódon itt »szellemes irodalmárról és nem szellemek irodalmáról van szó.« ¹⁰⁸⁾ Következésképen ezek a gondolatok nem azoktól származnak, akiknek a számlájára írják azokat, hanem másoktól, és pedig, minthogy mindig ugyanolyan természetűek, valószínűleg közös forrásból származnak, bizonyára az öntudatalattiból, mint ahogy nemsokára be fogjuk bizonyítani.« Ennek az öntudatalatti irodalomnak a jellege annyira kimondott, hogy az ember nagyon könnyen reá ismerhet.«¹⁰⁹⁾ Ugyanez áll a többi jelenségről is, amelyet állítólag a szellemek hoznak létre. »Az elköltözöttek majdnem mindig a legközépszerűbb intelligenciával bírnak s o^ag^áísz.ér-liségeknek adják át magukat, hogy egész különleges típusuk, szpiritoid mázuk van.« ¹¹⁰⁾ Ez azonban lehetetlen dolog volna, ha valódi szellemek volnának, akik a testet már levetették magukról s így sokkal kevésbé megkötöttek gondolataik terén is. így egy alkalommal Richet megkérdezte az egyik médiumtól, hogy hívják az ő édesanyját. A médium így válaszolt: »Rajzok egy vonalat (franciául: raie), azt mondom: mi (franciául: nous), csodálom a művészetet (franciául: art); egyesítsd ezt a

106) H. Noldin, De praeceptis, Oeniponte, Rauch, 1926. p. 165.

107) Ugyanott. S. 80.

108) Ugyanott. S. 473.

109) Ugyanott. S. 79.

110) Ugyanott S. 174.

három szót és megkapod az édesanyád nevét.« A három szó együtt úgy hangzik, hogy »Renouard«, ami valóban a Richet édesanyjának a neve. Azonban valóban az ő édesanyja volt-e az, aki a medium által jelentkezett? »Ez a jelenség kétségkívül kryptaestetikus jelenség volt... — válaszolt rá maga az ismert tanár — azonban a legteljesebb mértékben vonakodom» ebből azt a következtetést levonni, hogy az én édesanyámnak a lelke számomra semmi jobbat ne tudott volna mondani ennél a nyomorúságos szójátéknál.« ¹¹¹⁾ Az »elköltöztek« abg őrzik meg az emlékezetét annak, hogy mik voltak életükben, úgy hogy a tökéletes személyazonosságot, még sohasem lehetett megállapítani. Ellenkezőleg, gyakran kézzelfogható módon ki lehet zárni. így pl. Stanley Hall tanár Piperné medium által olyan »elhunytat« is megidézett, aki sohasem élt. Azonkívül ezek a szellemek minden lényeges dolgot elfelejtettek s helyette olyan aprócseprő dolgokkal foglalkoznak, amelyek őket életükben soha egy pillanatig sem foglalkoztatták volna, így pl. Piper medium által jelentkezett egy úr, aki sem a saját, sem a felesége nevét nem tudta, s úgy látszik, hogy csak az élt volt tudomása, hogy a fiának nehézségei voltak bizonyos ezüstből való kézi fogantyúval, amelyet egy műhelyben csináltatott. Mások ismét kézelőgombok, rajzszögek és más ilyesmit iránt érdeklődnek. Azonban »visszatérni a földre csak azért, hogy az ember egy kézelőgomb iránt érdeklődjék, az bizony siralmas és valószínűtlen.« ¹¹²⁾ Teljesen új dolgokat sohasem tudnak, mindig csak olyanokat, amelyeket valaki már tud az élők közül. Ők is úgy járnak, mint mi gyakran az életben, amikor egy név nem akar hirtelen az eszünkbe jutni: a nyelvünkön ül, R-rel kezdődik (tulajdonképpen pl. K-val), X-nél láttuk stb. Ezek az állítólagos szellemek gyakran ellentmondásba keverednek. Phinuit, Piperné medium szelleme, metzi orvosnak adta ki magát. Ez a metzi orvos azonban egy szót sem tudott sem németül, sem franciául, csak angolul, tehát a Piperné asszony-nyelvén. Amikor ezért kérdést intéztek hozzá, ezt azzal magyarázta, hogy Metzben annyi angol betege volt, hogy az anyanyelvét teljesen elfelejtette. Hogy erre a dologra teljes világosság derüljön, Metz városában átkutatták az összes irattárakat, de ilyen nevű orvosra sehohsem találtak. Ez aztán úgy

111) Ugyanott S. 175.

112) Ugyanott. S. 472.

elkeserítette Phinuit urat, hogy elhagyta a telepátia terét s a helyét átengedte Pelham Györgynek, aki aztán helyiségnevek tekintetében nagyon óvatosnak mutatkozott. Így aztán nem csoda, ha valaki ilyen alkalommal kijelentette: »Ha a továbbélésnek abban kellene állania, hogy az embernek olyan esze legyen, mint ezeknek a testetleneknek van, akkor inkább nem akarok tovább élni.«

Ellentmondás mutatkozik *erkölcsi* tekintetben is. Túl sokat fecsegnek. »Gyakran úgy látszik, mintha a nyelvük nem tudna megállni, mintha mindig csacsogniok kellene.«¹¹³⁾ Egyik-másik szellem oly trágárságokat beszél, mint egy istállókocsis. A már említett Dr. Phinuit annyira ellenszenvvel viseltetett az igazsággal és minden más erénnyel szemben is, hogy egyszerűen »preposterous scoundre«-nek, »kétszínű gazembernek« nevezték. Máskülönben ezek a szellemek valamennyien szelíd, tisztalelkű, igazságos és jótékony lényeknek akarnak feltűnni. Tehát nem egységes, önmagukhoz következő alanyok, akiknek megvan a maguk akár jó, akár rossz, de szilárd jellemük, mint ahogy ez a valóságban elő szokott fordulni. Ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy kezdetben egyébként sem mutatkoznak kifejezett egyéniségnek, csak később fejlődnek azzá és pediglen gyakran csakis hosszú ide-oda való tapogatódzás után. »Ha azonban valóságos lények volnának, akkor már az első ülésen készen volnának és nem volna szükségük rá, hogy előbb még kibontakozzanak valamiféle sűrű ködökből.«¹¹⁴⁾ Végűi pedig eddig még minden kísérlet dugába dőlt, amely megdönthetetlenül bebizonyította volna egy szellemnek a személyazonosságát. Így pl. Myers Fr., egy híres spiritiszta, életében felírt valamit egy papírra, amiről csak ő tudott. A papírlapot gondosan betette egy borítékba, többszörösen becsomagolta és lepecsételte. Halála előtt megkérte barátait, hogy halála után egy médium által idézzék meg majd a szellemét és kérdezzék meg tőle, hogy mi van a papírra írva. Ez talán közvetlen bizonyíték lett volna.¹¹⁵⁾ És mi történt?

113) Majx Dessoir, Vom Jenseite der *Seele*. Stuttgart, Erike, 1917. S. 87.

114) Baerwald, Die intellektuellen Phänomene. S. 300.

115) H. Driesch tagadja ezt, „mert a leírt költemény megvan mint tapasztalati tárgy s világoslátás is van a világon.“ Zeitschrift für Parapsychologie, 1926. Jänner. S. 39. A világoslátás ténye azonban még nagyon is vitás.

A médium rettenetesen kínlódott, a »szellem« végre is megjelent, azt azonban nem tudta megmondani, hogy mi volt a borítékban levő papírra írva. Hasonló ígéretet tett Flammarion C, az ismeretes csillagász és későbbi okkultista is, eddigelé azonban még ő sem tartotta be a szavát.

Egy másik föltevés az volna, hogy rajtunk kívül létező tiszta *szellemek* (daimones), jók vagy rosszak, közölnék velünk a telepatikus ismereteket. Ezeknek a létét az okkultisták is lehetségesnek tartják. »Abszurdum volna fölvenni — írja Richet előbb említett művében —, hogy az egyetlen értelem az egész természetben egyedül csak a mienk volna.«¹¹⁶⁾ Mint *keresztények* ezt a létezést nemcsak lehetségesnek, hanem a kinyilatkoztatás forrásaiból be is bizonyítottanak tartjuk. *Ta-gadjuk* azonban, hogy az említett jelenségek rendes körülmények között tőlük származnának és pedig ugyanazokból az okokból kifolyólag melyeket már előbb kifejtettünk. A lelkek ugyanis nem lehetnek olyan tökéletlenek, mint amilyenekül az szeánszokon megnyilatkoznak. Hiszen ők mégis csak kivetkőztek testük tökéletlenségeiknek eme. ősforrásából; s így un' a lökéjletességet illeti, e tekintetben nekik nem az emberek alatt, hanem fölöttük kell állaniok. Azt azonban megengedjük, hogy bizonyos esetekben ők is közölhetnek telepatikus ismereteket, akár jólelkek. akár gonosz lelkek legyenek is. Ezt kénytelenek vagyunk olyan esetben állítani, amikor egy eseményt semmiképpen sem tudunk *természetes* módon megmagyarázni. A régebbi időkben úgy látszik, hogy az ilyesmi gyakrabban előfordult, mint most; s ilyenkor angyali jeladásról, vagy gonoszlélektől való megszállásról beszéltek. Ez úgy az ószövetségi, mint az újszövetségi Szentírásban «olyan határozottsággal bennfoglaltatik, hogy ehhez nekünk, mint keresztényeknek, a legszilárdabban kell ragaszkodnunk. ^{m)} Richetnek tehát nincs igaza, mikor pl. a megszállottságot is idesorolja és azt írja: »A megszállottak, akik állítólag ismeretlen nyelveken beszéltek és a velük tárgyalóknak a gondolatait is kitalálták, számos értesülésünk felemlítésére nyújtanának nekünk alkalmat. A tanúk azonban akkoriban olyan könnyenhívók és elvakultak voltak, hogy az ember ezekkel az értesítésekkel tudományosan nem tud mit kezdeni.«¹¹⁸⁾ A megszállottság nem okkult, azaz

116) S. 486.

117) H. Noldin, De Sacramentis, Qeniponte, Rauch, 1925. S. 52.

118) I. m. S. 103.

titkos, azért még mindig természetes erők által megmagyarázható jelenség, hanem természetén kívüli, (praeternaturale), mint ahogy alább ezt még be fogjuk bizonyítani. Ma az ilyen titokzatos dolgok ritkábban fordulnak elő. Azonban bizonyos teológiai ismertető jelek segítségével felismerhetők, hogy ilyenek-e, ha nem is minden esetben teljes bizonyossággal. Ezért él az Egyház is pl. az exorcizmusok alkalmazásában a legnagyobb elővigyázatossággal. ¹¹⁹⁾

Tehát minden, de minden arra mutat, hogy a megbeszélte esetekben a titok kulcsa nem annyira a szellemekben, mint inkább a *médiumokban*, keresendő. De minő értelemben? Richet így vélekedik; »Minden tökéletesnek tartott, módszeresen kidolgozott, kizárólagosságot követelő elmélet ma még arra van kárhóztatva, hogy csak egy fájdalmas tévedés legyen.« ¹²⁰⁾ Hta ezeket a szavakat nem is kell szószerint értelmeznünk, annyi azonban mégis csak igaz, hogy ebben a kérdésben általánosságban véve még teljes sötétség és bizonytalanság uralkodik. Maga Richet is hajlik annak a föltevésére, hogy az emberben kell lennie egy olyan képességnek amelynek a révén más módon is szerezhet magának ismereteket, mint a rendes érzékek által. ¹²¹⁾ Ez volna tehát az a bizonyos »hatodik érzék.« Mások megelégszenek az öt érzékkel, azonban bizonyos *hullámokat* vesznek fel, melyek a telepatikus tárgyakról indulnak ki. Ezekre azonban úgy látszik, hogy a Richet-féle elméletben is szükség van. Minden képesség ugyanis, önmagában tekintve közömbös, amelyet előbb a cselekvésre meg kell határozni, reá kell bírni. Ez azonban érzéki tehetségénél csak hullámok útján lehetséges. Különösen szükség volna erre a tiszta-látásnál, ahol egy ember sem ismeri a kérdéses dolgot. ¹²²⁾ Éppen így áll a helyzet a *pszichometriánál* is, vagy ahogy azt Richet nevezi, a pragmatikus kryptaesthesiánál, ha az tény. ¹²³⁾ A varázsvesszőnél szintén valami hasonló dologgal állunk szemben.

119) Moldin, I. m. S. 52.

120) Idézett mű. Vorrede XXX.

121) Ugyanott. 131. S.

122) Dr. A. Ludwig tanár hajlik annak a föltételezésére, hogy ebben az esetben közvetlen gondolatátültetésről van szó, mint ahogy az a túlvilágon lesz. Azonban számos teológus szerint a másvilágon sem lesznek a gondolatok sohasem közvetlenül, hanem csak az Istentől beöntött species im resae segítségével átültetve.

123) Ugyanott S. 123.

Annak a hullámzásai hatást gyakorolnak az idegrendszerre és elárujják a vesszőhordozónak az esetleg ott levő vizet, szent, stb. Csak nem szabad elfelejtenünk, hogy e között a kettő között óriási *külömbőség* is van. A varázsvesszőnek ugyanis csak fizikai tulajdonságokat kell közölnie, míg a pszichometriai tárgynak, mint ahogy a neve is mutatja, pszichikaiakat is. Azt pl. valahogy még csak meg tudjuk érteni, hogy az ember a varázsvesszejével aranyat tud találni, azt azonban, hogy valaki a kezébe vesz egy sétapálcát és megmondja, hogy hívták annak az előbbi tulajdonosát, hol lakott és milyen erkölcsi tulajdonságai voltak, azt már nehéz megérteni. »Ilyen módon, — véli Österreich K. — lehetséges volna, hogy az összes emberek ismeretei és élményei átöröklődnének valamennyi nemzedéken, és egy tökéletes medium lelkileg tanúja lehetne a pyramisok építésének, és a sumir-arkadiai ókori népek, sőt az egész emberiség történetének.«¹²⁴⁾

Ha a kérdéses dolgot egy ember már *tudja*, ahol tehát tulajdonképpen telepátiáról van szó, ott az *együthangzás*, a konzonancia törvényét veszik elő magyarázatul. Már Schopenhauer vélte: »A gondolatoknak közvetlenül való közlése oly bizonyos, hogy én annak, akinek valamely fontos és veszélyes titkot kell megőriznie, azt tanácsolom, hogy azzal, akinek ezt a titkot ismernie nem szabad, arról az egész ügyről, amelyre az vonatkozik, soha sem beszéljen, mert ezalatt a dolog igazi állását elkerülhetetlenül a fejében kellene forgatnia, amiáltal a másik lelkében hirtelen világosság gyúlhat ki, amennyiben van olyan közlés is, amelytől sem az elhallgatás, sem a kendőzés nem véd meg senkit.«¹²⁵⁾ De hogyan lehetséges ez? Mert itt csak maga a tény áll előttünk. Baerwald a következőképpen magyarázza: »Mint ahogyan egy hegedűhúrnak a vonóval való végighúzása alkalmával az ugyanarra a hangra beállított pohár is együtt cseng, éppen így, valahányszor az A agyvelejében egy bizonyos gangliumcsomópont működésben van, ugyanakkor a agyvelejében is megrezdül az amavval párhuzamos, ugyanazon képzetelemekre beállított ottani csomópont is.«¹²⁶⁾ Ez ugyanaz az elv, amely a rádiónál is érvényesül. De megtörténhetik-e ez minden rezgés nélkül? Hiszen mindenki tudja, hogy azt a poharat a hegedűhúr által létrehozott bizonyos megha-

124) Feldmannál, Okkulte Philosophie. S. 156.

125) Ugyanott a 82. old. idézve.

126) I. m. S. 238.

tározott hosszúságú és gyakoriságú hanghullámok hozták együttrezgésbe. A levegő hullámozása nélkül nincsen együttrezgés vagy konzonzancia.

Most az a kérdés, hogy ezeket a rezgéseket kísérletileg is be lehet-e bizonyítani? Hogy a világűrben még sok ismeretlen *sugárzás van*, az kétségen kívül áll. Kolhörster 1914-ben olyan sugarakat fedezett fel, amelyek messzire túlszárnyalják a Röntgen- és a gamma-sugarak erejét. Nernst utánakutatott a Jungfrau-hágó glecierén és azt találta, hogy azok még vastag pánccellemezeken és tizméter vastag jéggrétegeken is áthatolnak, llyképen még sok olyan sugár is létezhetik, amelyet eddig még nem fedeztek fel. Crookes, az angol fizikus, a dolgot így képzei el: Az a test, amely egy másodperc alatt 32 rezgést végez, a hang érzetét kelti fel bennünk. Bizonyos rezgésmagasság után a hang eltűnik s helyébe lép a villanyosság. A villanyosság után következik a fény. Itt is egyre magasabb rezgésszámok fordulnak elő. A legkisebb rezgésszáma van a vörös, és a legnagyobb a lila színnek. Ezután jönnek a láthatatlan sugárzások még nagyobb rezgési számokkal, mint pl. a Röntgen-sugarak, stb. Azonban ez a folyton növekvő rezgési skála nem folytonos. A hang után nem következik közvetlenül az elektromosság, az elektromosság után a fény, stb. Ezek között vannak hézagok megfelelő rezgési számokkal. Ezek a rezgések az okai Crookes szerint a telepátiának is. Mert ezeknek is kell valamilyen hatást létesíteniök a természetben; s minthogy sem hang, sem villanyosság sem fény a hatásuk, bizonyára ők lesznek a telepátiás érzéseknek a hordozói. Senki sem vitathatja el ennek a magyarázatnak a teljes lehetőségét, de vájjon így van-e ez hát a valóságban is? Ezt nagyon nehéz volna határozottan állítani.

A következő kísérletek még *közelebb* lépnek a mi problémánkhoz. Mindnyájan azon a föltevésen nyugszanak, amelyet Feldmann ezekbe a szavakba foglal össze: »Minthogy a központi idegrendszer működésénél kémiai folyamatok játszódnak le, már előre is fennáll az a lehetőség, hogy azok rádióaktivitáson alapszanak, s a radioaktív folyamatok óriási birodalmában megfelelő hatásokat *hoznak létre*«¹²⁷⁾ Dr. P. Joire, a Société universelle d'Etudes psychiques elnöke, ezen az alapon egy készüléket szerkesztett, amelyet ő sthenometer-

127) Okkulte Philosophie. S. 117.

nek nevezeti. Ez egy érzékeny csavarosmérlegből áll, amely a kísérleti személyek akarati működésére megfelelően reagál. Ezekre a kísérletekre támaszkodva Joire a következő elméletet állította fel. Az emberben van egy erő, amely valószínűleg az idegrendszerből indul ki és a távolba is hatni tud. Ezt az erőt más testek is, mint fa, vászon, papír felhalmozhatják magukban, a vas, a cink, a gyapot(?) azonban ezt nem tudják megenni. Ezeket a kísérleteket *P. Kirchoff* utána csinálta és helyeseknek ismerte el. Ő azt is állítja, hogy a kísérleti személyeknek sikerült: »a csavarodásokat mintegy vezényszóra, önkényesen előidézni, olyan értelemben és olyan erősségben, amelyet az ember bizonyos határok között tetszése szerint előre meghatározhat. Itt tehát az akarat döntő szerepet játszik, s' az ember jogosult minden fizikai tényező kiküszöbölése után egy pszicho-fizikai jelenségről beszélni és pedig minthogy ez csak bizonyos személyeknek a sajátja, tehát nem tartozik hozzá a szabályhoz, ez egy parapszichikai jelenség«. ¹²⁸⁾ Azonban a már említett dán kutatói, A. Lehmann, aki elsősorú tekintély ezen a téren, felülbírálta ezeket a kísérleteket s arra az eredményre jutott, hogy azok nem bírnak semmiféle bizonyító erővel. Az emberi kéz közeledtére fellépő mozgásait a csavarosmérlegnek levegőáramlásokkal magyarázza, amelyek a kéz melegétől származnak. Hogy ez a légáramlás jelen lehet, azt már fentebb is láttuk. A csavarodásban fellépő változásokat is ki lehet magyarázni a különféle egyenetlen mértékben meleget kisugárzó felületek közeledéséből. Így pl. az ökölbeszorított kéz több meleget sugároz ki, mint egy újj. Ezen föltevés bizonyítékául szolgálnak, hogy a mérleg akkor is csavarodott, amikor égő cigarettával közeledtek feléje, és teljesen mozdulatlan maradt, ha üveglapot, vagy papírlemezről készült csövet borítottak föléje, amelyek minden néven nevezendő légáramlást távoltartottak a mérlegtől. ¹²⁹⁾

Ugyancsak ilyesfélét kell mondanunk egy párisi orvosnak *Baraduc-nak*, és a Toursban lakó *Dar get* őrnagynak a kísérleteiről is, akik hozzá még a gondolatokat állítólag le is fényképezték. Ez a fénykép szerintük akkor jön Tétre, ha valaki erősít »gy dologra irányítja a gondolatait s egy sötét kamarában hosszú időn keresztül egy fényképező-lemezt tart a homlo-

128) *Der Okkultismus im Lichte des Experimentes*. Köln, 1921 S» 32; Feldmann. S. 111.

129) Feldmann. S. 109—110.

kán. Dr. Hasden, Bukarestből, állítólag még egy távolból való fényképfelvételt is eszközölt, körülbelül 100 mértföld távolságról. Hasonló kísérleteket végeztek Cchorovicz és Richet is.¹³⁰⁾ Az ehhez szükséges fénysugarak azonban az abszorbeálás vagy foszforeszkálás által is nyerhetők, úgyhogy ezek a bizonyítékok egyáltalában nem helytállóak. Ugyanez áll arról a Bordeauxból való bizonyos hölgyről is, aki kezével való megérintéssel, vagy anélkül is, pusztán közeledésével képes volt 15 perc alatt állatokat és növényeket elszántani. A halak és a virágok még 20 év múlva is megtartották a színüket. Itt ismét az emberi test átható melege lehet benne a játékban.

Egyenesen telepathikus jelenségekkel kísérletezett nemrégiben *Gazzamali F.*, a milánói egyetem ideg- és lélekgyógyász tanára. A kísérlet abban állt, hogy a médiumot, Maggi kisasszonyt, elhelyezte egy elszigetelt kamrában, s a jelenség alatt állandóan egy rádió-felvevőkészülékkel figyelte. Ez a médium egy ízben pl. egy jelenetet beszélt el a legpontosabban az olasz parlamentből, ami másnap az újságokból teljesen igaznak bizonyult. Mialatt a kisasszony beszélt, a készülékből jellegzetes, sajátságos, erős zaj volt hallható.¹³²⁾ Amikor automatikusan irt, olyan hangot lehetett hallani, amely nagyon hasonlított egy gordonka hangjához. Minthogy ezek a zörejek csak ezekkel a jelenségekkel kapcsolatosan léptek fel, Cazamalli ebből azt a következtetést vonta le, hogy azokat a telepathikus rezgések hozzák létre, amelyek elektromos természetűek. Ezeknek különböző hosszúságú, de rövid hullámoknak kell lenniök, amelyek a készülékben az u. n. »parazita zörejeket.« okozzák. Úgy látszik azonban, hogy ez a végkövetkeztetés túl lő a célon. A. ndry-Boui & ojs pl. erre vonatkozólag így vélekedik: »Ezek egyszerűen különböző hosszúságú emberi kisugárzások, amelyeket 3 mi testünk sugároz ki magából.«¹³³⁾ Sudre René pedig: »Egy szóval: csakugyan tévedés volna ebből arra következtetni, hogy ezek metapszichikai tevékenységeknek: telepátiának, világlátásnak stb. felelnek meg.«¹³⁴⁾ Ugyanezt állítják Azam Henri, Brenot M. Pál és mások, akik valamennyien szakemberek és akik ebben az esetben legfeljebb az egész emberi test radioaktivitását akarják látni. Aztán ezek az említett hullámok

130) Ugyanott. S. 118.

132) Revue Metapsychique. 1925. Nr. IV. p. 229.

133) Ugyanott. S. 327.

134) Ugyanott. S. 328.

nem annyira telepatikus tárgyról, mint inkább a kísérleti alanyról jönnek.¹³⁵⁾

Ha a kérdéses dolgot tudja valaki a jelenlevők közül, akkor a megoldás egyszerű, mint ahogy ezt már kifejtettük. *Hansen és Lehmann* kísérletei ugyanis világosan bizonyítják, hogy ebben az esetben az illető ajkainak vagy gégefőjének öntudatlan és rendesen észre nem vehető mozgásával hangokat, vagy legalább is bizonyos elváltozásokat hozhat létre, amiket az érzékeny medium észrevesz és megfejt. Ha a dolgot leírja, akkor ajkának a mozgásával — mint ismeretes ugyanis, sok ember mozgatja írás közben az ajkait — vagy pedig a kezének mozgásával, esetleg az Íróeszköznek a sercegésével áruíhatja azt el a médiumnak, aki olyankor hyperaesthesiában leledzik. Ilyen módon magyarázza Baerwald Richetnek azokat a kísérleteit, melyeket egy lengyel mérnökkel, Ossowietzkivel végzett.

Itt, mint ahogy a többi okkult jelenségeknél is általában, az okkultisták szerint rendkívül fontos szerepet játszik az öntudatalatti. Az embernek ugyanis szerintük két öntudata van, egy felső és egy alsó. A felsőt egyszerűen öntudatnak, az alsót öntudatalattinak nevezik. Az öntudatot azok a pszichikai leletek alkotják, amelyekről tudunk, mint pl. hogy most írok stb. Az öntudatalattit ezzel szemben azok a pszichikai elemeik alkotják, amelyekről nem tudunk, amelyek azonban mégis jelen vannak, mert bizonyos körülmények között elárulják a jelenlétüket, így pl. esetleg rossz hangulatban vagyunk s nem tudjuk, hogy miért. Egyszerre csak eszünkbe jut, hogy mintegy két órával ezelőtt egy csipős megjegyzést hallottunk, amely az öntudatalattiban maradt, s rossz hangulat alakjában nyilatkozott meg. Az emlékezet megerőltetésével most a felszínre, vagyis az öntudatba jutott fel. Vagy pl. egy név nem akar sehogysem az eszünkbe jutni. Már a nyelvünkön ül, mihelyt azonban ki akarjuk mondani, már megint nem tudjuk megtenni. Ez a név ilyenkor ott van az öntudatalattiban s már éppen azon a ponton volt, hogy átlépje az öntudat küszöbét, de mint egy rosszszül megragadott gerenda, ismét visszahullt az öntudat felszínre.

135) Naum Kötik megállapította, hogy a gondolatolvasás jobban sikerült, ha a medium és a kísérlet vezetője között egy rézdrót volt kifeszítve. Ebből azt következtette, hogy az átvitel elektromos úton történik. A jobb eredményt azonban szuggesztio vagy dresszura útján is ki lehetne magyarázni.

alá. Az okkultisták szerint mindkét képesség független egymástól, sőt néha ellenségesen vannak hangolva egymás iránt, ami szerintük a legbiztosabb jele a kettőnek egymástól való különbözőségének, így pl. Beauchamp nevű médiummal megtörtént, hogy amikor a rossz én felébredt, az egész kézimunkát szétbontotta, amelyet a jó én azelőtt elkészített. Amikor a rossz én érezte, hogy uralma már a vége felé közeledik, kígyókat és más undorító állatokat küldött a postán a saját maga címére, hogy a jó én hisztérikus görcsöket kapjon tőle. Vagy pedig kiment a szabadba, minden fillér nélkül, nagyon, nagyon mézsze, csak úgy gyalogosan és halálra hajszolta magát csak azért, hogyha majd a jó én felébred, se pénze se ereje ne legyen a hazamenetelre. Ebbe az öntudatalattiba kerül minden, ami jelentéktelen volt arra, hogy az ember tudomást vegyen róla, vagy megtartsa emlékezetében.¹³⁶⁾ így tehát ez a *szellemi hulladékok papírkosara*,¹³⁷⁾ amelyben minden benne van, amit mi valaha is láttunk, hallottunk, olvastunk, stb. azonban észre sem vettünk, vagy pedig már elfelejtettünk.

Ilyen módon az öntudatalatti a *telepátiának is szerve*. Egy példa megvilágítja majd a dolgot. Tegyük föl, hogy egy úr valamit szeretne megtudni elhalt atyjától, akit egy médium által megkérdezett. A médium öntudatalattija azonnal beleéli magát az elhunyt szerepébe és minthogy többet tud, mint az illető úrnak az öntudata, ennél fogva olyan dolgokat közöl vele, amelyeket az nem tud, vagy már elfelejtett. Ha pedig esetleg olyan dolgokról volna szó, amelyeket csak az az úr és az ő elhunyt atyja tud, akkor sem kell mindjárt kétségbeesni. Ebben az esetben az illető az ajkaival vagy a gégefőjével olyan mozdulatokat vihet végbe, amelyeket a túlérzékeny médium öntudatalattijával felfog és gondolatokba foglal. Természetesen, aki ezt nem tudja, könnyen azt fogja hinni, hogy a médiumból csakugyan valamilyen szellem szól.

Ebből magyarázható, hogy tanúit emberek kevésbé alkalmasak a telepátiára, annál inkább azonban az egyszerű emberek, különösen azonban gyengeidegzetű személyek, akiknél az öntudatalatti erősen előtérbe szokott nyomulni. Ebből magyarázható meg az is, hogy a jelentkező »szellem« nem tüstént kialakult, kész személyiség, hanem csak hosszabb vagy rövidebb tapogatózás után lesz azzá. Az öntudatalattinak

136) M. Baerwald, i. m. S. 19.

137) Ugyanott.

ugyanis épen az a sajátos tulajdonsága, hogy hulladékokból állván, amelyek között nincs semmiféle szorosabb összeköttetés, lehetőleg igyekszik egységbe tömörülni. Teljesen ugyanaz az eset, mint amikor egy név már a nyelvünkön van, csak még nem akar eszünkbe ötleni. Csak azt tudjuk, hogy B-vel kezdődik (a valóságban azonban pl. N-nel kezdődik és így természetesen soha meg nem találjuk), hogy két szótagú, hogy annak a névnek a viselőjét N-nél láttuk s más ilyesmiket. A többi az öntudatalattiban szunnyad s ne adj' Isten, hogy fel tudnók onnan hozni, legfeljebb ha félálomban,¹³⁹⁾ bizonyos idő múlva, ha új eszmetársítások egész könnyedén felszínre hozzák. Ebből magyarázható az automatikus Írásnak a jellegzetes sajátossága is. Mindig ugyanazok a homályos, kétértelmű, gyakran minden bizonnyal meglepő gondolatok. Ebből magyarázható az is, hogy a »szellemek« a fontos dolgokat elfelejtették és holmi kézi fogantyúkkal foglalkoznak. Az öntudatalatti ugyanis csakis szellemi hulladékokat fogad be. Ebből magyarázható ki pl. az is, hogy egy halálesetnek a jelentése nem azonnal, hanem valamivel Később következik be. Ennek az alapja az, hogy a küldő Vagy a befogadó képességei[^] szerint hosszabb vagy rövidebb időre van szükség, míg a telepatikus hatás öntudatos szemléletté alakul át. Ebből magyarázható, hogy a »szellemek« gyakran trágárok és úgy viselkednek, mint a betörők. A szegény Ophelia) Shakespeare »Hamlet«-jében trágár dalokat énekel, úgy hogy mindnyájan csodálkoznak fölötte. Ő, aki különben a megszemélyesített tisztaság volt, utálatos dallamokat zengedez! S a dolog azért mégis mély pszichológiai alapokon nyugszik. Ez a tiszta nő, mint minden tisztaságra törekvő ember, egész életében azon fáradozott, hogy kívánságait megfégezze és elnyomja. Mindéi azonban felhalmozódott az öntudatalattiban, és most, amikor megőrült, és elvesztette maga fölött az uralmat, a választófal leomlott, s minden napfényre kerül, ami eddig az öntudat ellenőrzése mellett zár alatt tartózkodott. Mily nagy-szerűen találta el Shakespeare itt is a dolgot! Ugyanezt beszéltek el nekem egy papról is, aki sohasem engedett meg magá-

138) Egy olyan módszer, melyet mindenkinek ajánlani tudok. Azért jönnek félálomban a legjobb gondolatok is, oldódnak meg olyan problémák, amelyeket megoldani eredménytelenül kísérelt meg az ember ébrenlétekor.

139) Feldmann, Okkulte Philosophie, S. 55.

gátiak életében még egy könnyelmű adomát sem. S amikor a lelki sötétség elborította az elméjét, folytonosan úgy beszélt, mint egy utcakölyök. Ebből magyarázhatók meg azok a hibák is, amelyeket a telepátia a feltűnést keltő ötletek mellett is fel tud mutatni. Geley, a nemrégien szerencsétlenül járt, ismeretes okkultista kutató, egyszer ezt írta rá a névjegyére: »Semmi sem oly megragadó, mint a műezzinek imádságra szóló felhívása.« Ezt a mondatot az asztal alatt, a térdén írta fel Geley. Aztán egy vastag, átláthatatlan borítékba zárták és lepecsételték. Amikor így elkészítve odaadták St. Ossewietzkinnek, ő ezt olvasta le róla: »Ez az imádság érzését foglalja magában, felhívást, emberieket, akiket megölnek és megsebesítenek... de nem, mégsejm azt... Semmi sem elragadóbb, mint az imádságra szóló felhívás, így, mint az imádság, de kihez? Az embereknek egy bizonyos kasztja, Mazzi, Madz, Egy lap,... nem látok egyebet.« Ez teljesen a fecsegő, semmit pontosan nem vevő öntudatalattinak a beszédmódja, annak az öntudatalattinak, amely az emberi életben nagyobb szerepet játszik és több lelkifolyamat magyarázatát rejti magában, mint amily mértékben mi ezt eddig hajlandók voltunk feltételezni.

Megengedhető tehát egy ilyen tudatalattinak a létezése? A régi keresztény filozófia mit sem tud olyan öntudatalattiró, amely az öntudattól különböző képesség volna. A modern keresztény bölcsélet szintén inkább elutasító álláspontra helyezkedik ilyen föltevessel szemben és pedig azok miatt a következmények miatt, amelyek egy ilyen állításból előadódhatnak. Különösen az emberi lélek egysége lenne veszélyeztetve ezáltal. Aztán talán ilyen külön képesség nélkül is megmagyarázhatók a jelenségek, s akkor viszont érvényes az az elv, hogy: »Non sunt multiplicanda entia sine necessitate.« De hogyan fejthetők meg? Már a régiek és annál inkább az újak ¹⁴⁰⁾ fölvesznek az emberi öntudatban bizonyos pszichikai ténykedésből származó öntudatlan maradványokat, amelyek az agyvelő sejt-

140) Pl. I. Fröbs ezt írja: „Hogy az önkéntes tevékenységeken kívül néha olyan folyamatok is találhatók bennünk, amelyek intelligensnek s azért mégis tudunk és akarunk nélkül. folynak le, ezt mutatja a művész ihlete, amely itt leginkább jöhet számba az összehasonlításnál; ott az eredmény gyakran egy olyan tevékenység végének látszik, amelyről az ember mit sem tud.“ Lehrbuch der exper. Psychologie. II. Herder, 1922. S. 507.

jeihez kötve ott szunnyadnak és csak az alkalomra várnak, hogy ismét felkeltessenek. És bármiféle kapcsolat révén az alkalom valóban bekövetkezik. Az eddig lappangó elemet mintegy kötélén a felszínre húzzák, s mint öntudatos lelki tevékenység jelenik meg. És ez elég. A telepátiát vagy meg lehet magyarázni az öntudatalattival és akkor ehhez elégségesek ezek a maradványok is; vagy nem lehet megmagyarázni és akkor nem segít az öntudatalatti sem.

Így lehet megfejtetni az olyan előérzeteket is, amelyek valójában nem azok. Gyakran előfordul pl. hogy ezek az előérzetek egy betegséget nem azért mondanak meg előre, mivel az küszöbön állt, hanem megfordítva, azért köszöntött be, be, mert előre bemondották. A szuggesztiónak nagy befolyása van az emberi szervezetre. Moliére beképzelt betegének egész betegsége beképzelésen nyugszik. Az is megtörténhetik, hogy a betegség jelei már megvannak, csak hogy még oly gyengék, hogy az öntudat küszöbét még nem képesek átlépni. Az öntudatalatti azonban észreveszi.¹⁴¹⁾ így pl. gyakran előfordul, álmlunkban torokfájást érzünk, ami felbredéskor üres álomképnek bizonyul. És mi történik? Másnap fellép egy igazi torokgyulladás. Talán ilyen módon meg lehet magyarázni a következő esetet is. Reed E. (Conception, Chile) álmában látott egy sirt, azon egy keresztet, a következő felirással. Reed. 1190. november 7. Tréfálkozva beszélte el ezt a dolgot barátainak, mert makkegészséges volt. És 1910 november /-én — csakugyan meghalt. Nincs kizárva, hogy valamiféle titkos betegsége volt, amiről csak az öntudatalattijának volt tudomása és ez nyilatkoztatta ki azt előtte álomban. Innen van az, hogy a »Spökenkieker«-ek legtöbbszörre koporsót, vagy más jelképet látnak, illetőleg hallanak. Az öntudatalatti ugyanis nem szereti a pontosságot, hanem csak úgy körülbelül, csak "úgy nagyjából adja elő a dolgokat. Az is természetes, hogy az ember rendszeren a halált sejtje meg előre. Hiszen az magától értetődik, hogy »a halál valami hatalmasabb jelenség és éppen azért áthatóbb hullámokat kelt, mint a hétköznapi élet megszokott eseményei.«¹⁴²⁾ Azonkívül a halálban, minthogy az agyvelő egyes részei lazábban dolgoznak össze, az öntudatalatti lép az előtérbe, amely a telepátiás érzések-

143) Baerwald. I. m. S. 32.

142) Richet. I. m. S. 253.

nek nemcsak a felvételére, hanem a leadására is rendkívül nagy mértékben alkalmas. ¹⁴³⁾ Végül a halál előtt az idegek minden erejüket kiöntik, úgy hogy az emberben bizonyos jólézés (euphoria) lép fel, amelyet különösen bizonyos betegek, pl. a tüdővészések stb. éreznek és ami az öntudat alattinak is jelezheti a küszöbön álló halált.

Talán az *elberfeldi lovak* csodálatos teljesítményeit is meg lehetne ily módon magyarázni, ha az önkéntes és önkéntelen jelek nem voltak elégségesek, ¹⁴⁴⁾ Maeterlinck ugyan, aki a lovakat erre vonatkozólag külön is tanulmányozta, úgy látszik más véleményen van. ő ezt írja: »Ha felülbíráljuk előítéleteinket, akkor úgy látszik, hogy a lónál nincs semmiféle szervezeti nehézség azon a téren, hogy ugyanazt tudja véghezvinni, amit az emberi agy teljesít, nincs nála teljes gyógyíthatatlan hibája, vagy jobban mondva hiánya a szellemi képességeknek, hanem inkább csak bizonyos lethargiája, bizonyos megmerevedése fedezhető fel nála ezeknek a képességeknek.« ¹⁴⁵⁾ Ezt azonban mi nem írhatjuk alá. Az elberfeldi lovak nem gondolkoznak, mint ahogy azt az előbb bebizonyítottuk. A rejtély megoldásának a nyitja részben a számok természetében is lehet. A matematika ugyanis csakugyan »valami gépies« is, ¹⁴⁶⁾ »ahol mindegyike ezeknek a kis eleven, zsarnoki jeleknek, amelyek ezerszámra nyüzsögnek a tollúnk alatt, valamennyire névtelen, de azért örökérvényű, legyőzhetetlen és hajlíthatatlan igazságokat fejez ki.«¹⁴⁷⁾ Ha ez nem így volna, akkor semmiféle számlálógépek nem lehetnének, amelyek a hajszálpontosságukkal valóban ámulatba ejtik az embert. Azért voltak képesek Ampere és Gauss már hároméves korukban nagyszerű, fejben végzett számításokat csinálni. Ha azonban a számolás teljesen az értelemtől függne, akkor ezt nehezen lehetne megmagyarázni, mert egy hároméves gyermek még aligha gondolkozik tökéletesen. Figyelemreméltó jelenség az is, hogy ez a képesség az iskolába-

143) Baerwald. I. m. S. 118.

144) Ebben az esetben Krall Károly, a lovak gazdája is telepátiait vesz fel. Csak azt állítja, hogy a lovaknak ezenkívül még gondolkodóképességük is van. V. ö. Zeitschrift für Parapsych. 1927. III. S. 162—163.

145) Der fremde Gast. S. 176.

146) Ugyanott. S. 184.

147) Ugyanott.

járással, tehát az értelem megnyíltával, rendesen meg szokott szünni.¹⁴⁸⁾

Maeterlinck szerint tehát a szövevényes számtani feladatok megoldása ugyan titokzatos, de azért mégis csak gépies volna. Kijelentése szerint ugyanis, alig hogy feladták a példát, a lovak itt-ott máris kopogták a feleletet, amit egy ember sem volna képes megtenni. «Világos — írja ő — hogy minden, még oly kuszáknak látszó feladatnak a megoldása is, már benne foglaltatik a kérdés feltevésében, és pedig az egyetlen, megmásíthatatlan megoldás, csak alig-alig elfödve az áruló jelek által, amelyek azt körülveszik vagy befödik.»¹⁴⁹⁾ A lónak az öntudatalattija tehát matematikai szempontból fölötte állana az emberének? Miért nem? Valószínűleg az ő egész öntudatalattija fölötte áll a miénknek.«¹⁵⁰⁾ Ennélfogva »működése nem egyéb, mint a gépies megnyilvánulásnak egy neme, a különleges reflexnek egy fajtája, amelyet csak megállapíthatunk, és amely egyebekben épp olyan megmagyarázhatatlan, mint az öntudatnak vagy ösztönnek bármely más, tetszésszerű megjelenése.«¹⁵¹⁾ De vaj-

148) Talán könnyebben megérthető a dolog,, ha a számoló gyermek már eszének használatára ébredt. Egy rendkívül tanulságos esetünk van itt Kassán. Az akkor ötéves kis fiút, Ivancsó Imrét, egy szegény földművesnek a gyermekét, két hónapon át tanították, míg meg nem tanult tízig számolni. Hogy a számolás iránt nagyobb kedvet öntsenek beléje, egy szép karácsonyi ajándékot helyeztek számára kilátásba, ha megtanul százig számolni. A dolog azonban csak lassan haladt előre. Egy napon a szófán ült, amikor a legnagyobb meglepetésre így kiáltott fel: „Hetvennek a fele harmincöt.“ Ez nagy teljesítmény volt. Ettől kezdve rohamosan haladt előre. A legnagyobb könnyedséggel oldja meg a legnehezebb feladatokat is a négy alpművelet keretében. Mi pl. a következő feladatot adtuk fel neki: A úr született 1902. máj. 20-án, B 1904. jan. 13-án, C. 1907 szept. 13-án. Hány napot éltek'ezek az urak összesen 1939. május 17-ig? A gyermek kb. tíz percig fejben számolt, közben ceruzával játszott, harmóniumozott, felelt a hozzáintézett kérdésekre és végül megadta a teljesen helyes feleletet: 37.985 napot. Azonnal megtudja mondani, hogy pl. 1927. január 10-e a hét melyik napjára esett.

Bár semmit sem akar elárulni az ő művészetéből, annyit azonban már meg tudtam állapítani, hogy pl. a szorzást részletekben végzi, s aztán az így nyert résztletszorzatokat összeadja. Így szorozta meg nekem 5S3-at 385-tel. Minthogy egészen közel állt hozzám, a suttogásából tisztán kivehettem, mint közeledett egyre jobban a 224, 455-ös eredményhez. Szá-

149) Ugyanott S. 202.

150) Ugyanott. S. 196.

151) Ugyanott. S. 203.

jon megnyugtató-e, kielégítő-e ez bennünket? Ha ezektől az állításoktól bizonyos eredeti szemléletet nem is tagadhatunk meg, azért a fentebbi kérdésre mégsem adhatunk igenlő feleletet. Ez ugyanis egy lenne eddigi fogalmaink lomtárba való hajításával. De hát akkor mit tegyünk? Talán ezek a rendkívüli teljesítmények még csak nem is igazak. Annyi egészen bizonyos, hogy az esetek még nem lettek olyan nagy számban megállapítva, hogy az ember minden csalódást teljes határozottsággal kizárhatott volna. De még ha a tényeket meg is engedjük, még akkor is a telepátianak, amely mármégiscsak jobban ki van kutatva, több joga van a figyelembevételre. Természetesen az azért mégis mindig titok marad, hogyan »csapolja le« a lónak az öntudatalattija azt a matematikai eredményt, amelyet valaki valamilyen módon ismer. Elérkeztünk tehát kutatásaink végső eredményéhez. Ha a »tisztánlátástól« eltekintünk, akkor bizonyos telepátikus tünetek úgy tűnnek fel nekünk, mint amelyek valóban be vannak bizonyítva. Ma azonban még nem tudunk rá minden esetben megnyugtató magyarázatot adni, hanem kénytelenek vagyunk csatlakozni Richetnek azon szavaihoz, amelyekkel kutatásait bezárja: »Hiszek a következő korok ismeretlen elméleteiben; azokat azonban nem tudom megfogalmazni, mert még nem ismerem őket.«¹⁵²⁾

mok tekintetében tehát rendkívül emlékezőtehetséggel kell bírnia. Ná-lunk ez legfeljebb az egész kis számokra terjed ki s ezért vagyunk képesek fejben csak egész kis számokkal számolni. Ezt az is megerősíti, hogy térvizonyok tekintetében is rendkívül nagy emlékezőképességgel rendelkezik. Ahol egyszer már volt, azt nem felejtje el többet soha. Hogy ő inkább emlékezettel, mint ésszel dolgozik, azt az is bizonyítja, hogy a gyökvonásra is tanítottam, ez azonban már legnagyobb meglepetésemre sokkal nehezebben ment, mintsem gondoltam volna. IVIa azonban már a gyökvonás is megy, sőt még a legnagyobb számokból is, csodálatraméltó könnyűséggel. Máskülönbén Ivancsó Imre igazi gyermek, aki vidáman ugrál ide-oda, szereti a csokoládét, stb. A játéknál természetesen előnyben részesíti a számokat. Azok kifejezetten szenvedélyének a tárgyai.

Úgy írja le azokat, mint egy kis gyermek, iaki az elemi népiskolába jár, azonban csodálatraméltó biztossággal. Ha valaki a feladott példában hibát követett el, azt tüstént felfedezi. Így pl. felfedezte egy itteni számtantanár megoldásában azt a hibát, hogy az illető a szököveket nem vette figyelembe. Külsőjét tekintve, a „kis matematikus“ egészen rendes. csak a feje nagyobb a rendesnél valamikéivel, 56-os számú kalapra van szüksége, A szemével olykor ijesztően maga elé mered. A gyermeket tanárok, lélekűvárok továbbra is megfigyelés alatt tartják.

152) I. m. S. 458.

2. Telekinezis

A sokatvitatott fizikai jelenségekhez tartoznak a telekinetikai jelenségek. Telekinezis görög szó és annyit jelent, mint távolból való mozgatás. A lényegét tekintve mozgatás látható érintés nélkül, a látszat szerint a távolból. Azok a tárgyak, amelyek ily módon mozgathatók, a legkülönbébbek lehetnek. A gyufaskatutyától a virágokig minden lehet az elhozatal tárgya. A mozgás előfordulhat önként, de kísérlet alkalmával is. A kísérleteket erre a célra berendezett és tüzetesen átkutatott laboratóriumokban szokták végezni. A médiumot először levetkőztetik, azután a legpontosabban átkutatják, nem rejtett-e el valamit testének valamelyik nyilasában. Azután kísérleti trikóba öltöztetik, amelynek az ujjai világító gombokkal vannak felszerelve, hogy minden mozdulatát könnyen ellenőrizni lehessen. Azonkívül az ellenőrök oly szorosan lefogják a kezeit és a lábait, hogy a médium meg sem tudja azokat mozdítani. A teremben rendszeren vörös fény van. Körülbelül olyan erősségben, mint a moziban szokott lenni az előadások alatt. A médium transzba esik. A jelenlévők ezalatt félhangosan társalognak egymással, odakiabálnak a médiumnak, sőt harmonikaszóval, vagy más hasonló dologgal is igyekeznek őt befolyásolni. És lám, egyszerre csak állítólag körülbelül 1½ méternyire a médiumtól, a levegőbe emelkedik egy gyufás skatulya, egy labda, egy váza, vagy egy asztal. Eközben a médium leszorított tagjaival ugyanazokat a mozgásokat igyekszik keresztül vinni, amelyeket a tárgyak felmutatnak. Ha a tárgy közeledik feléje, akkor húzómozgásokat igyekszik csinálni, ha pedig távolodik tőle, akkor taszító mozgásokat. Az ellenőrök ebben őt természetesen megakadályozzák. Ha valaki a felemelkedett tárgy után nyúl, akkor a médium lábai elé esik. Egy más alkalommal megszólal a zongora, az írógép elkezd kopogni, s valóságos, habár értelmetlen szavakat kopog le.

a) A telekinezis ténykérdése.

Ilyen kísérleteket végeztek állítólag egy olasz médiummal, *Eusapia Palladinóval*, legújabban pedig ilyet végzett Dr. Schrenck-Notzing *Schneider Villyvel*, az ifjú fogtechnikussal, akit egyenesen ilyen kísérletek számára neveltek. A ki-

sérleteken legtöbbnyire szakemberek vettek részt: orvosok, tanárok, akik legnagyobbbrészt a jelenségek valóságára mellett kardoskodnak. Egy ilyen alkalommal Thomas Mann is jelen volt, aki az utóbbi időben szintén okkultista jelenségekkel foglalkozik. Szerinte: »Bármiféle mechanikus értelemben vett csalásról még csak szó sem lehet. Itt a szerves életnek valamilyen okkultista kóklerségéről van szó.«¹⁵³⁾ Vannak azonban *szeptikusok* is. így pl. Dr. Erich Becher, a müncheni Pszichológiai Intézet igazgatója egy ilyen ülés után ezt írta Schrenck-Notzingnak: »Az a kísérlet, hogy távmozgásokat idézzenek elő egy feszesen kifeszített gaze-val (sodronyhálóval) teljesen elzárt szekrényben, kudarcot vallott.«¹⁵⁴⁾ Egy más esetben azonban állítólag sikerült ez a dolog. így pl. Winter médiuma Kopenhágában állítólag lengésbe hozott üveghangra zárt ingát. A rosszsikerült eseteket a jelenlévők kedvezőtlen befolyásának, vagy annak tudják be, hogy a médiumok nem voltak kellőleg hangolva. Természetesen a már előbb említett hyperkritikai szárny ennek nem akar hitelt adni és azt gondolja, hogy a kísérletek ilyenkor azért nem sikerülnek, mert a médiumot a csalásban megakadályozták.

Elővigyázatosság tehát sohasem árrhat. Nem azt írja-e maga Maeterlinck is: »Mégcsak hangsúlyoznom sem szükséges, hogy itt a csalások ígéretföldjén vagyunk, és hogy a legerősebb médiumok, akik a legvalódibb és legelvitathatatlanabb adományok birtokában vannak, mint pl. a híres Eusapia Palladino, alkalomadtán és pedig nagyon gyakran, javíthatatlan szimulánsok?«¹⁵⁵⁾ Ez tehát más szóval annyit jelent, hogy csalnak, ahogy csak tudnak. így aztán R. Tischner joggal állíthatja fel ezt az alapelvet: »Becsületes médium nincs, paradoxonnal élve, azt hihetné az ember, hogy nem az a médium gyanús, aki csal, hanem az, aki sohasem csal.«¹⁵⁶⁾ De miért kell csalnia a médiumnak? Hiszen a jelenség sikere nem kizárólag az ő akaratától függ. »Az okkult jelenségben eleven spontán, érzékileg szellemi erők vannak működésben, minde-

153) Schrenck-Notzing, Experimente der Fernbewegung. 1924. Union Stuttgart. S. 257.

154) Ugyanott. S. 66.

155) Der fremde Gast. Vorwort. S. 6.

156) Idézve: A. Gatterer, Das Tatsachenproblem des physikalischen Okkultismus, Das neue Reich. VIII. Jahrg. Nr. 23. S. 478.

nek előtt magában a médiumban, és már csak emiatt az egy dolog miatt is kérdésessé válik egy és ugyanannak a jelenségnek föltétlen bizonyossággal való bekövetkezése és ismétlődése.«¹⁵⁷⁾ Hogy így aztán kiségitse magát a zavarból, azért utánozza, akár öntudatlanul, akár tudva, mesterségesen azokat a jelenségeket. Így bizonyította rá a csalást a Sorbonne egy Guzik nevű lengyel médiumra, aki amint látszik, csak okkultalan módon tudott tárgyakat megmozgatni: a kezeivel és a lábaival, melyeket ügyesen kiszabadított az ellenőrzés alól. Ennek ellenére Maeterlinck azért mégis azt állítja: »Azonban ha még oly nagy is a csalás szerepe, még mindig oly tetemes, oly szigorúan ellenőrzött nagyszámú esetek maradnak fenn, hogy az ember vagy elismeri azokat, vagy kénytelen minden emberi bizonyosságról lemondani.«¹⁵⁸⁾ Legújabb időkben katolikusok is csatlakoznak ehhez a felfogáshoz, akik még hozzá az ellenkező nézetben veszélyt látnak a hit szempontjából is. Így pl. Thurston Herbert, S. J., az angol Society for Psychical Research tagja, így ír: »Nézetem szerint az a vélemény, hogy valamennyi fizikai tünemény e téren a csalás számlájára írandó, éppen 'olyan igaztalan, mint amilyen veszélyes is a? egészséges apologetika számára.«¹⁵⁹⁾ Úgy látszik tehát, hogy mi a ténykedésre, legalább is mint valószínűre, *igénylő* felelőssel tartozunk válaszolni.

b) A telekinetikai jelenségek, magyarázata.,

Ha most már ezeket a jelenségeket meg akarjuk *magyarázni*, mindenekelőtt és ez vonatkozik a materializációkra is, kénytelenek vagyunk arra a kérdésre válaszolni, hogy meg kell-e hát azokat egyáltalán magyarázni vagy nem kell-e inkább függőben hagyni a magyarázatot? Hallatszanak ugyanis hangok, amelyek szerint »a parapszichikai jelenségek fizikája... más, mint a mérhető tapasztalatod fizikája.«¹⁶⁰⁾ Az *irracionalist*, vagyis az okokra' vissza nem vezethető elemet, nemcsak a matematikában, hanem a természettudományban is föl lehet találni. Igen, sőt nagyobb mértékben, mint amott.« Ha az

157) Ugyanott. Nr. 24. S. 509.

158) Der fremde Gast. S. 6.

159) Idézve Gatterertől a Das Neue Reich című folyóiratban Nr. 24. S. 510.

160) Gramatzki. Psych. Studien. 51. Jahrg. III. Heft. S. 176.

ember (eszerint) a világ általános észszerűségét állítja, ahhoz az emberhez hasonlít, aki elé egy csomó pénzdarabot tesznek s aki erre hozzá kezd számlálni s egy idő múlva azt véli, hogy mivel eddig minden pontosan egyezett, a hátralévő összeg is egyezni fog.«¹⁶¹⁾ Itt hivatkozni szoktak I[^]ajftra, aki először beszélt *antinómiákról*, vagyis olyan ellentmondásokról, amelyekről be lehet bizonyítani, hogy igazak. így“ Kant szerint az, hogy a világegyetem végtelen, éppen olyan igaz, mint az ellenkezője, vagyis, hogy véges. »Az a törekvés — véli Gramatzki — hogy az ember jelenségeket olyan módon »magyarázzon« meg, hogy az ismeretlent ismeretesre vezesse vissza, vést-hozó lehet. A »magyarázatnak« ez a módja ugyanis azon a föltevésen alapszik, hogy mindaz, amit nem tudunk, egy olyasvalaminek a függvénye, amit tudunk, amit ismerünk. A parapszichikai kutatás ellenfelei ezt szándékosan nem veszik észre, amennyiben ők azt az álláspontot képviselik, hogy egy jelenségnek, mivel egy ismert dologra visszavezetni nem lehet, vagy ábrándnak, vagy csalásnak kell lennie.«¹⁶²⁾ így felvetődik a kérdés, »ha nem kell-e nekünk az irracionálist egyszerűen mint meztelen tényt csupán megállapítanunk, anélkül, hogy értékelhetnék, vagy értékelnünk szabad volna, amennyiben a jacionális, az észszerű, az egész világmindenséggel szemben csak alárendelt, de legalább is nem egyetlen szerepet játszik, s éppen azért nem lehet az egész világ kritériumává megtenni.«¹⁶³⁾

Azonban ezekben a jelenségekben pusztán irracionális elemet látni, szintén — *irracionális*. Ez ellentmond az emberi értelemnek, amely igyekszik mélyére hatolni az okoknak. Maga Tischner, aki az okkult dolgokban annyira hangsúlyozza az irracionálist, szintén rámutat erre. »Gépies úton, sodrony nélkül, hatalmas energia áramokat küldünk az egész földön szerteszét, miért nem bocsáthatna ki bizonyos körülmények között energiaáramokat magából, s miért ne hozhatna létre ezekkel — távolban bizonyos mozgásokat, az a szervezet, amely játszva oldott meg oly sok technikai és kémiai problémát, sokkal jobban, mint a mi legjelentékenyebb természetbúvára -

161) Rudolf Tischner, Der Okkultismus im Verhältnis zu Irrationalismus und Mystik. Psych. St. 51. Jahrg. N. I. S. 41.

162) Idézett helyen. S. 178.

163) Rudolf Tischner: Idézett helyen, IL Heft. S. 84.

ink?«¹⁶⁴⁾ Ezen a módon azonban az irracionális elem már jelentékeny háttérbe szorul, ha teljesen nem is tűnik el a telekinezis területéről. Azonban ne képzelődjük bele magunkat valami nagyon a megoldásba. Mert »valóban gyerekes dolog beképzelné magának, hogy az ember egy jelenséget már megmagyarázott, ha azt valamiféle ismeretlenre visszavezette. — Azonban az mégis csak jelent már valamit, hogy az ember meg tudja határozni a forrását s nem bolyong többé céltalanul a sűrű ködben.«¹⁶⁵⁾ Tehát »egy jelenséget megmagyarázni annyit tesz, — ahogy Dr. J. von Modzevski nagyon helyesen megjegyzi, — mint egy elméletet felállítani, amely számunkra meggyőzőbb eV megérthetőbb,«¹⁶⁶⁾ anélkül azonban, hogy azt teljesen megértenők.

A legrégebbi magyarázat a *spir[tisztáké]*. A spiritiszták azt vélik, hogy ezeket a mozgásokat szellemek hozzák létre, így tehát itt nincs szó semmiféle telekinezisről. Mint keresztények, ennek a *lehetőségét általában* megengedjük, csak tagadjuk, hogy ez az eset állna elő különösen a közönséges szeánszokon.¹⁶⁷⁾ Kénytelenek vagyunk ezen a világon maradni mindaddig, míg valami nem kényszerít, hogy egy másikba menjünk át, ami erre az esetre nem áll. A jelenségek természete ugyanis úgy látszik, hogy a legnagyobb bizonyossággal adja tudunkra, hogy a jelenség *természetes* és nem természetekivüii. A siker elsősorban a médium hangulatától függ. Ha a médium nincs kellő hangulatban, akkor a kísérlet nem sikerül. így »alapjában véve a siker csakis a médium pszichikai alkatától függ, akit kártékonyán befolyásol a művelt tanúknál meglevő antispiritisztikus gondolkodási módnak kényszerszerű és önkéntelen ráhatása.«¹⁶⁸⁾ »Azért az olyan üléseket, amelyek nem kizárólagosan tudományos célt hajszolnak... jobb eredmény szokta követni, mint az olyanokat, amelyeken kizárólag tudományos résztvevők vannak jelen, akiből könnyen hiányozha-

164) Ugyanott. S. 86.

165) Maeterlinck, Der fremde Gast. S. 211.

166) Ugyanott. S. 109.

167) Ezt az elméletet P. Gatterer is »csak az egészen kimondottan médiumos kísérleti jelenségekre« korlátozza.

168) Schrenck-Notzing, Physikalische Phänomene des Mediumismus. E. Reinhardt, München, 1920. S. 83.

tik az a pszichikai rytmus, amely éltető tényező lendületbe képes hozni a szomnambulikus médium szellemi életét.«¹⁶⁹⁾

Mindenekelőtt a *szuggeszió* jöhet e téren szóba. Ennek a lehetőségét egyes esetekben még maguk az okkultisták is megengedik.¹⁷⁰⁾ Eszerint a tárgyak a helyükön maradnak, mindössze a médium beképzelted a jelenlévőkkel, hogy azok mozognak. Bizonyos *támaszpontok* sem hiányoznak ehhez a magyarázathoz. Így pl. Willy Schneiderről Schrenck-Notzing minden rosszat el tud mondani. Elsősorban is magabazárkózott. Olyan kérdésekre, melyek a dolog velejére vonatkoznak, alig válaszol. Az igazmondást nem nagyon szereti. Képes lenne az egész társaságot hypnotizálni és aztán a dolgot rendkívülinek kijelenteni. Thomas Mann azonkívül még ezt tudja róla jelenteni: »Távoltartva magát a társaságtól, a tárgyra vonatkozó kérdéseinkre inkább egyszótagú feleletet adva, úgy tűnt fel nekem, mintha bizonyos lelki feszültség és erővel elnyomott izgatottság állapotában lett volna, mintha a »lámpaláz-nak egy faja lepte volna meg, amely nézetem szerint akkor érte el a tetőfokát, amikor az üléshez hozzáöltözködött.«¹⁷¹⁾ Azonban, ha a dolgot becsületesen csinálja, akkor miért olyan izgatott? Talán a siker végett? Azonban ez az állapota inkább veszélyezteti, mintsem előmozdítja a várt sikert. Vagy talán az eset még sem egészen tiszta? Hát biz az is lehetséges. Az az álom, amelyben a kísérlet alatt van, máskülönben nem olyan mély, hogy az akaratával ne tudna másokba bizonyos dolgokat beleszuggeralni, ha akarna. EmfeUett szól az a körülmény is, hogy amikor pl. Dr. Svva b pillanatfelvételt készített egy vonzásban levő vázáról, amely előbb a szekrényen, azután pedig a médium kezében volt, a lemezen semmi sem volt látható. Ez azonban úgy látszik, hogy kivétel volt. A legtöbb esetben a lemez helyváltozásokat tüntet fel. Ennélfogva ezeknek a mozgásoknak a valóságban is létezniök kell, mert a fényképészeti lemez *nem hallucinál*.

Zöllner a tér *negyedik kiterjedésében* látja a rejtély megoldását.¹⁷²⁾ Ez a kiterjedés »számunkra közvetlenül sem nem

169) Schrenck-Notzing, Experimente der Fernbewegung. 1924. Union Stuttgart. Vorwort XV.

170) Maeterlinck, Der fremde Gast. Vorwort. S. 8.

171) Schrenck-Notzing, Experimente der Fernbewegung. S. 253.

172) V. ö.: P. Gatterer, I. m. S. 113.

tapasztalható, sem el nem képzelhető, hanem csakis az elvont matematikai feldolgozás számára... hozzáférhető.«¹⁷³⁾ A negyedik kiterjedés tehát matematikai eredmény, amelyet még csak el sem tudunk képzelni magunknak, mert a mi képeztünk csak három kiterjedés számára van berendezve. Mindamellettt mégis valóság, és így kezdődhetnek benne mozgások,, amelyek a többiekben folytatódhatnak. Ma azonban már ennek az elméletnek alig akad követője. »Azok — írja Bozzano Ernő — akik egy transzcendentális világról beszélnek, amelyben »a tér negyedik kiterjedése« is szerepel, eretnkségbe esnek a logikával és az általános meggyőződéssel szemben, mert »a tér negyedik kiterjedése«... épp olyan elképzelhetetlen, mint a következő matematikai egyenlőség: $2 \times 2 = 5$.«¹⁷⁴⁾ Az egyetlen bizonyíték idevonatkozóig a matematika. Vele azonban sok mindent be lehet bizonyítani, ami nem állja meg a helyét. így tehát azzal is jóformán annyit érünk el, mint semmit. Mert, ha az valóságos kiterjedés, akkor a tárgynak abban is csak éppen úgy kell mozognia, mint a többi háromban. Egy szóval: van elég bajunk hárommal is, ha négy lesz, akkor talán kevesebb lesz a baj?

Azért kénytelenek vagyunk megmaradni a három kiterjedés keretében és itt keresni valamiféle kiutat a csávából. Segítségünkre jön az a körülmény, amelyre Schrenck-Notzing figyelmeztet bennünket. »A médium teste — írja 6 — a jelenségek létrejövetelét élénk mozgási visszahatásokkal kíséri... A valóságos testrészek, a végtagok, a tárgyak közeledésénél vagy eltaszítódásánál egyenértékű mozgásokat visznek végbe.«¹⁷⁵⁾ Tehát a *médium mozgatja* azokat. Azonkívül a jelenség ideje alatt a médium kb. a felemelt tárgy súlyával többet nyomott, ami szintén azt látszik bizonyítani, hogy valamiféle összefüggés mégis csak van kettőjük között. Hogy kell ezt most felfogni? De Rochas azt véli, hogy a médiumból talán, egy erőközpont plántálódott ki, amely a tárgyat az öntudatalatti segítségével a médiumhoz fűzte.¹⁷⁶⁾ Crawford még világosabban fogja fel a dolgot. ^{m)} Ő valóságos vesszőket vesz fel, amelyek a médiumból kijöve, a tárgyat elérik s azután visszatérnek a

173) Psychische Studien. 51. Jahrg. IL Heft. S. 87.

174) Revue Metapsychique année 1924. Nr. 3. p. 222.

175) Physikalische Phaenomene des Mediumismus. S. 90—91.

176) Psych. Stud'en. 51. V. S. 284.

177) Egyes esetekben azonban úgy látszik, hogy ez nem áll. L. Libanski cikkét a „Psych. Studien“-ben 1924. X. S. 598.

médiumba. Ha a tárgyat fel kell emelni, akkor ezek a vesszők horogban végződnek, máskülönben pedig egyenesek. Rendes körülmények között ez a szerkezet még vörös fénynél is láthatatlan, állítólag azonban megtapogatható.« Ezt az észleletet valami hideg, ragadós dolognak írják le, sőt a jelenlévők egyike azt is erősíti, hogy neki az volt az érzése, mintha kis csúszómászó állatka feküdt volna a kezén.«¹⁷⁸⁾ Ha valaki a kezével belekap ebbe a szerkezetbe, akkor az összetörik, és az asztal pl. odaesik a médium lábai elé. Figyelemreméltónak kell azt is tartani, hogy ezalatt a jelenlévők testéből is vesszők jönnek ki, amelyek azonban már gyengébbek. A kísérlet alatt ugyanis a jelenlévők is többet nyomtak, mint azután. A súlykülönbözetből ennél a titokzatos anyagnak a súlyát is megállapították és úgy találták, hogy legfeljebb 18—24 1/2 kg-ot tett ki. A kísérlet után állítólag az egész visszamegy a médium testébe.

Amíg Crawford nem látta ezeket az állítólagos vesszőket, addig mások amellettt kardoskodnak, hogy ők a szemükkel is megfigyelték azokat. így pl. egyesek azt erősítik, hogy látták, amint a már előbb említett Eusapia Palladino médiumból karszerű dolog meredt elő és amoebához hasonló mozgásokat végzett. Kisebb tárgyak, mint pl. celluloidlabdák, villák, stb. felemelésénél állítólag a fényképészeti lemez is vékony szálat mutatott, amelyek a médium ujjjaiból jöttek elő, mint valami pókhálósálak és az illető tárgyat a magasba emelték. — vSchrenck-Notzing több ilyen fényképet is közöl a már többször idézett művében »Physikalische Phänomene des Mediumismus«. A fonálszál képe különbözik minden más cérnaszálnak a képétől, úgyhogy szerinte a csalás teljesen kizárt dolog, annyival is inkább, minthogy előzőleg állítólag a legerősebb ellenőrzést gyakorolták. Úgy látszik, hogy a fonál szerves természetű. Ezt megerősíti az a körülmény is, hogy a médium kijelentése szerint az ujjahegyei viszketnek, amikor a szálak kilépnek belőle.

Meg kell engedni, hogy ha mindez igaz, akkor a titok közelebb volna hozva ami felfogásunkhoz. Eszerint itt egy ismeretlen élettani jelenségről volna szó, amelynek a természetét esetleg a jövő le fogja majd leplezni. Hiszen a természettudományok története e tekintetben elég bizonyítékkal szolgál. Ha

173) Schrenck-Notzing, Phys. Phänomene, des Mediumismus. S. 170.

tehát már most pontosabban meg akarnánk felelni arra a kérdésre, hogy miben is áll hát tulajdonképpen ez a jelenség, úgy Crawford-dal kénytelenek volnánk bevallani: »Az egyetlen válasz, amelyet adhatok csak ez: nem tudom.«¹⁷⁰⁾

A telekinezisnek sajátos faja a *kődobálás*. Amíg az eddig megbeszélt jelenségeket kísérletileg állítják elő, addig ez utóbbi önként szokott előadódni és így az ellenőrzést nagyon megnehezíti. Közben-közben a *kődobálás* egészen közönséges jelenség is lehet. Ilyet tapasztalt magán néhány évvel ezelőtt a mi vidékünkön egy jezsuita szerzetes. Amikor egy éjszaka M. falu felé közeledett, kiadós kőzár fogadta. Ennek oka után kutatva megtudta, hogy a falu gyerekhada az este elrejtőzött az országút közelében és minden kocsit, amely elhaladt mellettük, kövekkel dobáltak meg, abban a hiszemben, hogy zsidók ülnek a kocsiban. Vannak azonban esetek, amelyeket nem lehet ilyen egyszerűen megoldani. Rendkívül tanulságosnak látszik e tekintetben az a *kődobálás*, amely 1831-ben Jáva szigeten történt. Az eset állítólag nem elszigetelt jelenség, hanem gyakrabban elő szokott fordulni. Sőt a jávaiaknak külön nevük is van rá, és »gandamá«-nak nevezik. Az esemény középpontjában egy 11 éves maláji leányka állott, akire az utcán, sőt a szobában is, szabályszerű köeső hullott. Senki sem tudta, hogy honnan jönnek a kövek. Rendesen csak a talajtól számított körülbelül két méteres magasságban lettek láthatókká. A kövek a leányica lábai elé estek, anélkül, hogy megérintették volna. Voltak közöttük olyanok is, amelyek 9 kilogrammot is nyomtak. Néha ezer darab is leesett a nap folyamán. Közönséges mezei kövek voltak. Egyszer megjelölték a köveket és a közelben folyó mintegy 150 láb mélységű hegyipatakba dobták: egy perc múlva már megint itt voltak, a jelzés sértetlen volt rajtuk, és még nedvesek voltak a patak vizétől. Egy más alkalommal egy gyümölcs hullott a lábai elé a közeli papaiafáról. Ismét egy más alkalommal egy darab mész, amely a konyha külső falán támadt friss nyílásba éppen beleillett. A leghevesebben hullottak a kövek zárt helyiségben. Hogy a dolgot alaposan kinyomozzák, Michiels tábornok vászonburkolattal vonatta be a falakat. A kövek továbbra is a szobába repültek, anélkül, hogy a vászonburkolatot a legcsekélyebb mértékben is megsértették volna. A legnevezetesebb az egész

179) Ugyanott. S. 173.

történetben az, ami egyúttal gyanús is lehet, hogy a leány teljesen hidegvérűen viselkedett a dologgal szemben. Ez adhatott alkalmat Veth tanárnak arra a feltevésre, hogy itt valamilyen szemfényfeszítésről van szó, amihez egyébként az ottani lakosok máskülönben is nagyszerűen értenek! Mások ismét tömegszuggesztóra gondolnak, amire szintén nem hiányoznak újdájak azokon a vidékeken.¹⁸⁰⁾ Egy hasonló esetet beszél el Goetz J. Tübingiából való hitterjesztő, aki. azt maga, látta Dél-Canarában. Ott egy tizenhétéves leánya volt az, akinek a kövek sőt homokszemek is kellemetlenkedtek, őt a kövek és homokszemek el is találták, azonban nem okoztak neki fájdalmat. Amint, azonban férjhez ment, a jelenség azonnal megszűnt.^{m)}

Kódobálásról egyébként más vidékeken is hallhat az ember. Majdnem minden helységben előfordul az ilyesmi csaknem minden tizedik évben. A fni vidékünkön pl. 1920-ban Eperjesen volt egy ilyen eset. Itt a kövek a pincébe hulltak és pedig két cselédleány jelenlétében. Nagyobb feltűnést keltett az az esemény, amely 1927. év nyarán történt Kassától nem messze *Ötösbényán*.¹⁸²⁾ A jelenségek ottan a 13 éves Tiborral kapcsolatban látszottak lefolyni. A gyermek egy kissé gyengének látszik. Lényegében van valami ijesztő. Wratnik így vélekedik róla: »A fiú nem tetszik nekem, egészen különös szeme van, valósággal rémületbeejtő.« Egy napon nagybátyjával, Kossányi Lászlóval, a főerdőmester Kossányinak 28 éves fiával, halászni mentek a közeli patak völgybe. Már estefelé járt az idő, mikor egy kő a Kossányi László horga mellett a vízbe esett. Nem törődött vele, horgászott tovább. A dolog azonban megismétlődött, sőt egyre erősbödött. A fiatal Kossányi megnyugtatta a megijedt gyermeket, hogy bizonyára pásztorfiúk üznek velük rossz játékot. Hogy azonban haszontalan ijedelmek elől kitérjenek, összerakták szerszámaikat és hazafelé indultak. Azonban épp ez lett a szerencsétlenségük. A kövek most már egész sűrűn záporoztak. Zajt is okoztak, azonban nem oly nagyot, mint mikor nagyobb magasságból kövek hullanak alá. Ezek a kövek mindig kettőjük között estek le és pedig

180) Psychische Studien. 51. Jahrg. IV. Heft. S. 222.

181) Ugyanott. I. Heft. S. 12.

182) Közölte Wratnik, brünni szaktanár, aki szemtanúja volt az eseménynek, a Zeitschrift für Parapsychologie 1928. januári füzetében.

egészen függőlegesen. Előlről nem lehetett őket látni, csak hátulról. Voltak köztük emberfej nagyságúak is. Egyik-másik a lábukat is megérintette, azonban semmi fájdalmat sem okoztak. Nem lehetett látni, hogy honnan esnek, mert a földtől csak $\frac{1}{2}$ —1 m. magasságban lehetett őket először észre venni. Teljes súlyuk még ebben a magasságban sem volt meg, csak mindössze $\frac{1}{2}$ —1 cm magasságban a földtől. A leesésnek a zaja ugyanis körülbelől ilyen magasságnak felelt meg. Röppályájuk merőleges irányt vett felülről lefelé.

Kossányi László és Tibor erre futásnak eredtek. A helyzet azonban ezáltal mégcsak rosszabbodott. Amikor Porácsra érkeztek, a kövek már olyan sűrűn hullottak rájuk, mintha gépfegyverekkel lőtték volna őket. Itt betértek a korcsmába és egy kissé kipihenték magukat. Alig hagyták el azonban a korcsmát, hogy folytassák az útjukat, mikor az eset újra tovább folytatódott. Kénytelenek voltak újra visszatérni a korcsmába. Ekkor azonban már itt is elkezdtek hullni a kövek. Az egyik a söntésbe esett és összetört két poharat. Minthogy még mindig azt gondolták, hogy valaki rossz tréfát űz velük, bezárták az ablakokat, a kövek azonban azokon keresztül is beestek, anélkül, hogy az ablakkeretekben kárt tettek volna. A szorosan rajtuk levő, az ablakkeretekhez rajzszegekkel hozzáerősített finom függönyök is teljesen érintetlenek maradtak. A kövek melegek voltak s egy kivételével másnap valamennyien eltűntek a korcsmából.

Amikor a korcsmáros látta, hogy a kődobálás valamiképpen az ő két vendégével függ össze, egészen magánkívül kérte őket, hogy hagyják el a korcsmáját. Kívánságának eleget tettek. Kanuscsák tanító elkísérte őket. A boszorkánytánc útközben újra kezdetét vette. Most csakis nagyobb kövek estek, amelyek Kanuscsákot is eltalálták, azonban nem sértették meg. Ezek a kövek ott maradtak az úton heverve, úgyhogy még másnap reggel is láthatók voltak. Amikor hazaérkeztek, rövid szünet után, újra kitört a titokzatos támadás. Itt nemcsak kövek hulltak, hanem más tárgyak is mozogtak. így pl. az üvegajtón keresztül széndarabok is bejöttek a konyhából, amelyek azonban vissza is vándoroltak. A főerdőmester ásványnyűjteményének a kövei is átvándoroltak egyik szobából a másikba. Minthogy a család most már kezdte érteni, hogy a »csinytevés« valamiképpen a kis Tiborral függ össze, elküldték a kis lányukkal, Anikóval, aki előszeretettel viseltetett a fiúcska iránt,

Kravjanszky tanítóhoz. Mikor megérkeztek hozzá, kopogtattak nála az ajtón. Kravjanszky meghallotta a kopogást, s ebben a percben egy kő esett az ablakára. Minthogy attól félt, hogy a boszorkánytánc most esetleg nála talál elkezdődni, ismét visszakísérte őket az erdészlakba. A lehulló köveket ő is látta. Egy kb. két kg-os kő az ő fejére esett, azonban semmi fájdalmat nem okozott. Otthon az események több napon át megismétlődtek. Finom porcellánfigurák szépen lesétáltak állványaikról a földre, anélkül, hogy a legcsekélyebb sérülést szenvedték volna. Ugyanezt tette egy tintásüveg is. Azonban még csak egy csepp tinta sem ömlött ki, sőt még a tollszárak sem mozdultak el a tintatartó csészéjén.«¹⁸³⁾ Ha a tárgy nem messze volt a padlótól, akkor az egész útját meglehetett figyelni. »A képet körülbelül egy lassú mozifelvétellel lehetne összehasonlítani.«¹⁸⁴⁾ Egy más alkalommal, amikor Kossányi László, Tibor és Anikó a templomba mentek, pénz hullott a lábaik elé. Először egy darab húzfilléres esett az Anikó lábai elé, azután egy tizfilléres, végül egy koronás. Nemsokára egy húzkoronás papírpénzt láttak maguk felé szállingózni. Jól lehet egyiküknek sem volt pénze, s a faluból sem jelentkezett senki, aki pénzt vesztett volna el, így aztán az egészet odaadták a templomnak. A tudósító fényképfelvételt is szeretett volna az esetről csinálni, de amikor feléjük közeledett, a jelenségek, sajnos, abbamaradtak. S akkor is megszűntek, amikor a kis Tibor a házból eltávolították.

Hogy kell most már ezt *magyarázni, igazságon* alapulhat-e az ilyesmi, és nem hallucináció volt-e az egész? A köveket a médiumnak, esetleg a vele vonzódás révén egybekapcsolt személyeknek kellett volna magukhoz vonzaniok. Itt azonban rögtön egy nagy nehézség adódik elő. A telekinezist eddigelé állítólag csakis kisebb távolságokban állapították meg. Hogy lehetséges az azonban, hogy több kilogramm súlyú kövek több mint $1\frac{1}{2}$ m távolságról előrepüljenek? Úgy tűnik fel, mintha az alkalmazott erő nem volna arányban a teljesítménnyel. Mert hogy értse meg az ember, hogy egy 11 éves kis leány, még ha mások segítségével is, tizenhat napon keresztül reggel 5 órától este 11 óráig állandóan köveket vonzon magához, nagyobb távolságról olyan köveket, amelyek

183) Ugyanott. S. 7.

184) Ugyanott.

között kilenc kilogramm súlyú darabok is akadtak? Egyébként a telekinézis máskülönben sem elégséges ennek a problémának a teljes, tökéletes megoldásához. A kövek ugyanis bezárt ablakokon is keresztüljönnek és a földtől csak bizonyos távolságra, lesznek láthatók. Teljes súlyukat a földtől csak 1 — ½ cm. távolságnyira érik el. Másnap ismét eltűnnek a szobából. Ha ez mind igaz, akkor a *materializációt* és a *dematerializációt* is kénytelenek vagyunk segítségül hívni. Mert hogy volna mindez lehetséges, ha a kövek fizikai állapotukat tekintve változatlanok maradnának? A jelenség tehát talán telekinézissel kezdődött, azaz a medium valamilyen ismeretlen erővel magához vonzotta a köveket. Mihelyt azok valamilyen akadályba ütköztek, vagy már csak ha közelébe is jutottak, dematerializálódtak és azután ismét felvették régi alakjukat. Ezt a dematerializációt egyáltalában nem vagyunk kötelesek tökéletesnek, valóságosnak felfogni. Ha Zöllner számításai valóságon alapulnak, ami valószínű, akkor az anyag nem is olyan nagy tért foglal el. Szerinte a világ valamennyi atomját össze lehetne zsúfolni egy középnagyságú hangversenyteremben. Ilyen módon egy kő annyira összezsugorodhatik, hogy még az ablaküveg pórusain is keresztülhatolhat. Ezt látszik bizonyítani az a körülmény is, hogy a kövek melegek voltak. A halmazállapot változása ugyanis mindig hőmérsékletváltozással van egybekapcsolva. Úgy látszik, hogy a médiumok is így fogják fel a dolgot, így pl. Libantski tud egy olyan médiumról, aki a harmadik szobából, a falon keresztül magához vonzott egy virágsziromlevelet, amely pontosan hozzáillett a maradékhoz. Arra a kérdésre, nos és most hogy jött ez létre, a medium így felelt: »Asztrálkezemmel megérintem a dolgot, rögtön gőzzé változik és iderepül hozzám.« Ehhez azonban helyesen jegyzi meg Libantski: »Jégdarabbal ilyesmit még talán meg lehet csinálni, mert az szervesetlen, de hogy lehet megtenni ezt egy szíromlevéllel, amely szerves?!¹⁸⁵⁾

Telekinetikus módon lehetne azokat a már jelzett jelenségeket is megmagyarázni, amelynek nem engednek meg sem-

185) Psychische Studien. 51. Jahrg. X. Heft. S. 601. P. Gatterer ellenben ezt jegyzi meg a felvetett problémához: „Az ilyen „alapos“ analízisek és szintéziseknek a mostani atomelméletekkel kapcsolatos felfogások szerint oly szőnyű energifolyamatok volnának a következményei^ amelyekkel szemben még maguk a hírneves radioaktiv folyamatok is csak gyerekjátékok volnának.“ Idézett mű. S. 114.

miféle eddig ismert természetes magyarázatot. Így különösen az erős szelet. Hiszen a levegő is épp olyan test, mint a többiek. Ennélfogva azt is mozgásba lehet hozni. Ha tehát az félelem, stb. által előidézett hőmérsékleti változás nem lenne elegendő, mint ahogy ez a jávai tisztviselő esetében látszik, akkor esetleg telekinetikus módon foghatjuk fel az esetet. Azonban még így sem tudjuk teljesen megérteni, hogyan szabadíthat fel az emberi test olyan energiákat, amelyek szél által vagy anélkül, a távolból is hatalmas vázakat tudnak megmozdítani, így kellene értelmeznünk a kopogóhangokat is, amelyekről még később is lesz szó.

3. Levitációk

Ha nem tárgyak, hanem az emberi testek emelkednek a magasba és pedig maguktól, akkor beszélünk tulajdonképeni levitációkról. Itt is rendkívül fontos a ténykérdés. A legújabb időkben állítólag mindenkit felülmúl ilyen irányú tehjesítmények tekintetében a Braziliába kivándorolt olasz származású *Mirabelli*. Fényes nappal száguldó autóban két méter magasra 'is felemelkedik? s mintegy három percig lebeg egyfolytában a levegőben. Egy más alkalommal állítólag egy erősen ellenőrzött szobában lábainak segítségével nélkül székestől odébb tolódott a helyéről. Szemeit az ég felé fordította, karjait kitérte s úgy tűnt fel, mintha elragadtatásba esett volna. Rövid szünet után székestül ismét két méter magasra emelkedett a levegőbe, s ott lebegett megszámlolt 120 másodpercen keresztül. Meghatározott irányban mozgott s azután eredeti helyétől 2.30 m távolságra ismét leereszkedett a padlóra. A levitáció általi elragadtatásában különféle lényekkel beszélt, mint pl. Galileival, Newtonnal, Danteval, Jézussal. A szavak lökészerűleg jöttek ki belőle. A lélekzetvétel rövid és gyenge volt, a hőmérséklet szabályszerű. Később aztán semmire sem emlékezett. Ismét egy más alkalommal ez a Mirabelli állítólag eltűnt az ülésteremből anélkül, hogy a bilincseket leoldotta volna, vagy hogy az ablakok és ajtók ólomzárait megsértette volna. A médiumot egy mellékszobában találták meg, amint egy szőfán feküdt és amint transzállapotban val-

lások himnuszt énekelt. Ezek a jelenségek nappali- vagy erős mesterséges világítás mellett folytak le. A jelenvolt személyek, köztük híres tudósok is, aláírásukkal kezkeskednek a mondottak igazságáról. Schrenck-Notzing aki a »Zeitschrift für Parapsychologie« című folyóiratban beszámolt ezekről egy »O Medium Mirabelli« című mű nyomán, ezek után kijelenti: »Egy ilyen széleskörű tanúskodással s egy ilyen alaposan lefolytatott vizsgálattal szemben az embernek nincs joga, hogy egyszerűen semmibe se vegye a mediumos jelenségek hitelességét igazoló eme legújabb és ily hatalmas bizonyítékot, amikor ezeknél a kísérleteknél olyan kutatási előfeltételekre törekedtek s talán meg is valósítottak, amilyeneket csak egy végsőkig felfokozott szkepticizmus kívánhat«¹⁸⁷⁾

Home medium állítólag szintén feltűnő jelenségeket hozott létre e tekintetben. A mexikói *jezsuita, de Heredia* is állítólag szigorú ellenőrzés mellett »reprodukált« ilyen levitációkat. Egy újság azt írta róla: »P. H. teste, amely az elsötétített szobában alig volt látható, lassan felemelkedett, vízszintes állást vett fel, egy ideig így maradt s aztán újra visszaeszkedett természetes helyzetébe. Két orvos segítségére volt szükség, hogy H.-t ismét magához térítsék. Az előadás után a jezsuita felszólította a jelenlevőket, hogy jöjjenek fel a színpadra és vizsgálják meg pontosan, nem fedezhető-e fel rajta valami csalásra alkalmas készülék vagy más ilyesféle. Többen elfogadták a meghívást és kijelentették, hogy vizsgálódásaik eredménytelenek maradtak.«¹⁸⁸⁾ De Heredia maga a levitációkat tényeknek tartja.

A levitációnak egy faja volna Münsterlandban a »Spökenkiekerek« »vizenjárása« is. Ez abban a képességben áll, hogy a víz felületén járnak, anélkül, hogy aláülednének. Mint ahogy báró Droste zu Hülshoff, az ismert költőnőnek, Annette Droste zu Hülshoffnak a rokona, jelenti,¹⁸⁹⁾ az említett költőnőnek is megvolt ez az adománya. Amikor a Hülshoff körül elterülő tavak még kiterjedtebbek voltak, mint ma, a víz közepén volt egy sziget s azon egy pavilion. A szigetet a kerttel egy kis fahíd kötötte össze, amelyen okvetlenül keresztül kellett menni, hogy a szigetre jusson az ember. »Nos

187) Ugyanott. S.462.

188) Feldmannál, Okkulte Philosophie. S. 116.

189) Zeitschrift für Parapsychologie. 1927. Sept. S. 539.

több esetben kifejezetten tanúbizonyságaink vannak arról, — írja báró Droste — hogy Anette, az út megrövidítése végett egyszerűen a vizen keresztül ment a szigetre és onnan épen és szárazon, valóban vissza is érkezett. Csak a hozzátartozóinak esdeklő kérései tartották vissza a későbbi időben az ilyesfajta kirándulásoktól.«¹⁹⁰⁾ Megjegyzendő, hogy ez az adomány legtöbbszörre a »második látással« kapcsolatos, mint ahogy Aucte Droste zu Hülshoff is igazi «Spökenkickerin» volt.

A mi a jelenségek *magyarázatát* illeti, legelőször gondolhatnánk a tömegszuggeszióra. Még egy olyan okkultista, mint Maeterlinck sem zárja ki ezt a föltevést, amikor így vélekedik: »A tulajdonképeni levitáció... hallucinációs erőből is származhatnék, eddig azonban még az erre vonatkozó példák sem nem elég számosak, sem nem eléggé hitelesek ahhoz, hogy végleges ítéletet lehetne mondani e tekintetben.«¹⁹¹⁾ Azonban itt is szól egy ilyen föltevés ellen a *fényképészeti lemez* amely nem hallucinál. Legalább is jelenleg még nem tudjuk megérteni, hogyan tudná a medium még a lemezt is befolyásolni. Ha azonban a jelenségek tárgyi valósággal rendelkeznek, akkor kénytelenek vagyunk más magyarázatot keresni.

A *spiritisztáknak* megint könnyű a helyzetük. Őszerintük a tárgyakat, sőt magukat az embereket is, testüktől megvált szellemek mozgatják, akik nagyobb erőt tudnak kifejteni, mint a testéhez még hozzákötött ember. Azonban itt is érvényes Maeterlinck receptje: »A legtermészetesebb a mi világunkban maradni, amíg csak abban maradhatunk.«¹⁹²⁾ Az ezzel ellenkező felfogás csak a legnehezebb esetekben juthat szóhoz, így az ember természetesen alig fogja tudni magának megmagyarázhatni, ha az eset csakugyan igaz volna és nem szuggeszió alapultna, hogyan jutott Mirabelli zárt ajtó mellett az egyik szobából át a másikba. Hiszen akkor neki dematerializálódnia kellett volna. Vagy talán azonos lenne ez a jelenség azokkal a titokzatos kövekkel, amelyek zárt ablakon keresztül a szobába repültek? Még inkább állna ez a következő esetre vonatkozólag, ha ez igaz lenne. Mirabelli különböző személyekkel a daluzi pályaudvaron volt s éppen be akart szállni egy Santos felé induló hajóba. Azonban egyszerre csak hirtelen

190) Ugyanott.

191) Der fremde Gast. Vorwort S. 8.

192) Ugyanott. S. 28.

eltűnt. Tizenöt perccel később telefonáltak Sao Vicenteből, amely 90 km.-nyire van Luztól, hogy Mirabellinek Sao Vicentében megállapították a személyazonosságát, két perccel az eltűnése után.¹⁹³⁾ Ez olyan kolosszális teljesítmény volna, amelyet természetesen alig lehetne megmagyarázni,

Egy *egyszerűbb* jelenségnél úgy látszik, hogy a *természetes* magyarázatnak előnye van. Ebben az esetben ugyanis csak egy olyan erőre van szüksége az embernek, amely egyensúlyt tart az emberi test súlyával vagy a föld vonzóerejével. És egy ilyen erő létezhet, akár a levegőben levő villanyosság-ból származzék az, akár, mint pl. a vízen járásnál, esetleg az emberi testnek a víz felszínével való érintkezése alkalmával fejlődik is az ki. Hiszen rejtélyekkel teli világ vesz körül bennünket. »Mintahogy a XX. század európaijának az elektromos szikra sercegése már semmi természetenkívüli vagy természetfölötti dolgot nem jelent többé, mint ahogy pl. néhány évszázaddal ezelőtt jelentett, éppen úgy talán ismét néhány jó százév múlva a levitáció, a telekinezis stb. fizikai jelenségei is éppen olyan magátólértetődő természetes folyamatoknak fognak számítani, mint az elektromágneses kisugárzások a mágnesség a villanyosság, a fény és a meleg tünetényeivel kapcsolatban.«¹⁹⁴⁾

4. Materializációs jelenségek

Materializációs jelenségeken azokat az állítólagos tünetényeket értjük, amelyek, mint a test különféle nyílásaiból kilépő *képződmények* válnak előttünk láthatókká. Rendszeren a száj vagy az orrüreg az a hely, ahonnan a fantom előlép. A képződmény alakja nagyon különféle. Eleinte az ember csak egy alakatlan tömeget lát, amely *Lassankint* átalakul különféle határozott alakokká. így pl. Schneider Villy egy alkalommal hőemberszerű fantomot hozott létre. Egy másik medium, Linda G. egy férfi fejet mutatott, amely a fő vonásokat tekintve nagyon hasonlított Rubensnek a Louvieban levő egyik angyali éjéhez. Egy más alkalommal Ferdinánd, bolgár cárnak, Poincarénak, Wilsonnak az alakját lehetett látni, természete-

193) Zeitschrift für Parapsychologie, 1927, Aug. S. 450.

194) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 48.

sen ismét csak egészen általános, de azért mégis felismerhető vonásokban. Egyik-másik fejet állítólag művészek is felülbíráltak és művészieknek jelentettek ki. Úgy látszik, hogy az egészből csak egyik vagy másik rész van kidolgozva. Így pl. csak a fej fülek nélkül, vagy a fél szem, a kéz karok nélkül stb. A képződmények inkább *laposaknak* mint *domborúaknak* látszanak. Úgy tűnnek fel azonban, mintha élő húsból volnának és bőrrel bevonva. Ha valaki a fantom után nyúl, akkor a medium felkiált és az egész visszamegy a testébe.

Vannak azonban állítólag még *szövevényesebb* jelenségek is. Itt kellene megemlékeznünk Pradóné asszonyról, egy brazíliai (Belem do Para) gyógyszerésznek, Prado Euripidésznek a feleségéről.¹⁹⁵⁾ Az asszonyt bezárták egy vaskalitkába» mire transzállapotba esett. Erre egyszerre csak megjelent a kalitka előtt egy fehér alak, odament a tálhoz, amelyben forró parafin volt, csinált belőle egy keztyüt és átnyújtotta a jelenlevőknek. Egy más alkalommal a fantom virágokat osztogatott szét közöttük, melyeket telekinetikus módon hozott elő. Ismét egy más alkalommal irt valamit a medium karjára. Az írás alkalmával Pradóné asszony könnyű meleget érzett a kezén. A betűk reliefszerűek voltak. Úgy látszott, mintha a bőr a betűk alakjának megfelelően gyulladásba jött volna. Fájdalmat nem okoztak, fényes nappal is láthatók voltak s néhány óra múlva eltűntek. A fantom fehér tunikába volt öltözve és hasonló turbánt is viselt. A jelenlevő Figner Fred a gyógyszerész legidősebb lányát vélte benne felismerni, aki néhány évvel azelőtt halt meg. A jelenlevők valamennyien megerősítik ennek a folyamatnak a valóságát. Pedig vannak közöttük orvosok, tanárok, stb., akik elég hivatottaknak látszanak arra, hogy ezt megerősítsék. Dr. med. Castro Luciano pl. így ír: »Becsület-szavamat adom rá, hogy amit irok, megfelel a tényeknek.«¹⁹⁶⁾ Dr. Pereira de Barros J. pedig ezt írja: »Annak, hogy azt higgye az ember, hogy én és a többiek valamennyiét hallucinációnak vagy tömegszuggesztiónak estünk volna áldozatul, teljesen meg kellene rendítenie az érzékeimbe vetett hitemet, kivált a látási érzékembe vetettet, amelyet több mint 36 év

195) Közelebbit lásd Psychische Studien, 51. Jahrg. 1. Heft.

196) Ugyanott. S. 31.

óta használok és klinikai megfigyelésekkel fejleszték és neveltek.«¹⁹⁷⁾

Mindezeket a teljesítményeket azonban állítólag túlszárnyalja egy másik braziliai médium, az Olaszországból származó és már megnevezett kereskedő, Mirabelli Carlos.¹⁹⁸⁾ Az egyik fantomban Dr. Souza de Ganymed néhány évvel azelőtt meghalt saját lányát ismerte fel. A leány ugyanazt a ruhát viselte amelyben eltemették. A fantom teljesen élő volt, csak az arca volt fakó és a hangja szomorú. Az atya 36 percen át társalgott vele családi körülményekről, amelyeket a leány a legpontosabban ismert. Coronel Viana Octavio is karjaiba zárta a gyermeket, megtapogatta az érverését és társalgott vele. Végül felemelkedett a levegőbe és szétfoszlott, mint a köd. Az esemény teljesen világos nappal játszódott le s a fantomot le is fényképezték. Ezt is megerősíti egész sereg jelenlevő, akik az ország legelőkelőbb s hozzá a legképzettebb lakóihoz tartoznak. Ezek valamennyien a jelenségek valódisága mellett foglalnak állást.

a) A materializációs jelenségek valódisága.

Valódi tények tehát a materializációs jelenségek? Mindezekelőtt 'meg kell engednünk, hogy itt még inkább a *szél-hámosságok* ígéret földjén találjuk magunkat, mint bárhol, másutt. Az 1923. évben egy László nevű médiumot lepleztek le. Ő egy darabka libazsírral bekent, finom vattaréteggel szélhámoskodott, amelyet az ülésterembe való belépéskor vagy a szájába rejtett, vagy pedig már előzőleg elhelyeztetett a társaival, egy festővel, egy orvossal és egy vizsgálóbíróval, a bútorokba. A kifejlesztés aztán a nyelvével történt. Épp így leplezett le a híres amerikai szemfényvesztő, Houdini Harry több amerikai médiumot, mint pl. Mrs Cecil M Cook-ot New-Yorban, Rennert Clevelandban és Dr. Crandon sebésznek a feleségét, »Margery«-t Bostonban. Ez utóbbi médiumot a Cambridgeben székelő Harvard-egyetem tanárai is, mint pl. Dingwall és Dr. Wooley is megvizsgálták, akik az ő teljesítményeit csalásnak nyilvánították. Houdinire való utalással erre az.

197) Ugyanott. S. 30.

198) Zeitschrift für Parapsychologie, 1927. August. Mirabellit egyébként Európába akarják hozni, hogy itt ínég pontosabban megvizsgálják..

utóbbi években Los Angelesben 70, San Franciscóban egy tucat, Clevelandban 25, Bostonban 14 médiumot tartóztattak le. Ezeknek az évi jövedelme körülbelül tízmillió dollárra rúgott. Hogy a dolognak tényleg a mélyére lássanak, Houdini 10.000 dolláros díjat tűzött ki annak, aki valódi médiumos jelenségeket tud felmutatni. Ugyanezt tette Erichsen Leo író 1924-ben 3000 arany márkával és a *Journal of abnormal and social Psychology* 1925-ben Bostonban 5000 dollárral. Eddig azonban, legalább is úgy látszik, még nem akadt médium, akinek az említett összegeket kifizették volna.¹⁹⁹⁾

A Schrenck-Notzing és Richet-féle stb. okkultista irány általánosságban szólva ezt nem akarja elfogadni. Megengedik, hogy ezen a téren sok helytelen dolog történik. Így pl. Richet biztosít bennünket: »A mes yeux certaines preuves n'étaient pas suffisantes.« (»Az én szememben bizonyos próbák nemi voltak kielégítők.«)²⁰⁰⁾ Ez azonban kivétel. Hiszen a kísérleteket egyenesen erre a célra berendezett laboratóriumokban rendezik, a legszigorúbb ellenőrzés mellett, szaktudósok előtt. Itt úgy bánnak a médiummal, »comme s'il était un imposteur« »mintha szélhámos volna«) vagyis az ember egyáltalán semmit sem hisz, hanem mindenről meggyőződik. Ha mindamellett a csalás mégis szóba jöhetne, akkor »ezeknek a szemfényvesztéseknek következetesen sikeres keresztülvitele, oly hosszú időszakon keresztül, szemfényvesztési szempontból tekintve, óriási, rendkívüli mértékben tekintélyes teljesítmény volna.«²⁰¹⁾

A csalást első sorban úgy képzelhetné el magának az ember, hogy a médium egy darab *papírt* vagy *fátyolt rejtene el* valamiképpen, és amikor félhomály állana be, akkor előhúzná és fantomokat csinálna belőle. A mexikói jezsuita, De Heredia, aki ilyen módon maga is képes »materializációkat« előállítani, C. Éva teljesítményeit e téren pl. így magyarázza: »A médium egy sajtáságos fésűben elrejt egy darab fátyolt, amely a materializációs anyagát szolgáltatja. A társnője még további materilizációs anyagot rejt el kettős zsebkendőjében. Szükség esetén átnyújtja ezt a zsebkendőt a médiumnak, aki eközben természetesen izzadni kezd. Használat után — természetesen csak egy pillanat után — ismét visszaadja azt a

199) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 44.

200) Revue Métapsychique. 1924. Nr. I. p. 13.

201) Ugyanott.

társnőjének. A médium, mialatt a kamrában tartózkodik, a fejére erősíti a materializált fátyolarcot. Erre szélesen kitarja a függönyöket.«²⁰²⁾ Amerikában állítólag külön gyárak vannak ilyen fésűk és zsebkendők előállítására. Ezzel szepibein Schrenck-Notzing azt vitatja, hogy ő egy gyárban előállította azt a legfinomabb fátyolt, amilyent csak lehetséges volt előállítani, azonban olyan darab, amelyből egy fantomot lehetett elővarázsolni, nem volt annyira összeszorítható, hogy az ellenőrzésnél fel ne tűnt volna. Sőt azt is kijelenti, hogy 1923-ban Lászlóval is rendezett három ülést, és »hogy az ezen alkalommal megállapított jelenségeket sem segítőtársakkal, sem pedig vattának és libazsírnak csalárd alkalmazásával megmagyarázni nem lehet, mint ahogy a kísérletezési rendelkezéseknek az a módja, amelyet ott alkalmaztak, a szélhámoskodó cselekedeteknek még a lehetőségét is teljesen kizárta.«¹⁰⁴⁾ Egy más lehetőség volna, ezt a finom anyagot *lenyelni*, kedvező pillanatban ismét visszajuttatni a szájba s aztán különféle képződményeket alakítani belőle. Ez az u. n. kérdézési elmélet, amelynek szintén megvannak a maga támpontjai. Így pl. Christiániában egy bizottság, őt, szigorúan ellenőrzött ülés után csalónak jelentette ki Einar Nielsen, dán médiumot. Kiderült ugyanis, hogy finom kínai gazét rejtett el nemcsak testének különböző részeiben, hanem valószínűleg a gyomrában is, mert amikor erre vonatkozólag meg akarták vizsgálni, ezt üvöltve utasította el magától. Ezt látszik bizonyítani az a körülmény is, hogy a médiumok az ülés után rendszerint köpnek, amely a nyelőcsőből ered. Ez ellen Schrenck-Notzing azt hozza fel, hogy a jelenlévő orvosok föltétlenül észrevennék, ha a médium azt az állítólagos anyagot ismét a szájába kérődné vissza. Azonkívül azt állítja, hogy az ilyen kísérleteknél hiányzik a hányási szag, amit föltétlenül érezni kellene.

b) Az állítólagos materializációs jelenségek magyarázatának a megkísérlése.

Ha a fantomok nem csalásnak köszönék az eredetüket, akkor lehetne esetleg a *szuggeszüöt* is tekintetbe venni. Hi-

202) Schrenck-Notzing, Materialisationsphänomene, Reinhardt, München, 1923. S. 442.

203) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 40.

204) Feidmannál. 42. old.

szen ismeretesek az indiai fakírok kötélmutatványai. Ez abban áll, hogy a falár megjelenik a *téren egy fiúval egy kötéllal* és egy késsel. Leterít egy szőnyeget és a kötelet feldobja a levegőbe. A kötélen erre úgy csüng alá, mintha valamihez oda volna erősítve. Erre a fiú elkezd felmászni a kötélen. A fakír utána dobja a kést, s íme egy láb, egy kéz és egy fej hull alá véresen a magasból. De mily csoda, mihelyt a testrészek a földre érnek, azonnal ismét fiúvá egyesülnek! »A világháború alatt Indiában foglyul ejtett művelt németek ...számos fényképfelvétellel bebizonyították, hogy a kötéllal végrehajtott művészet... nem egyéb, mint szuggesztió. A lemezeken az ember mindig csak azt látja, hogy a hindu és a gyermek kissé mosolyogva a földön guggolnak s látja az ember azt is, hogy azok a nézők, akik a hindu nyelvét értik, rémülten a levegőbe vagy a földre néznek, míg azok a szemlélők, akik a hindu által beszélt nyelvet nem bírják, teljesen közömböseknek látszanak, akárcsak mások. Ezek az utóbbiak sohasem élnek át semmit, még akkor sem, ha figyelmeztetik is őket.«²⁰⁵⁾ Akik távol vannak, azok sem látnak semmit, legfeljebb annyit, hogy a körülállók rémülten a levegőbe vagy a földre néznek. Az egész tehát tömegszuggesztió, amit még fokoz a zene és a tömjénfüst. Úgy látszik, hogy »az ázsiaiak évezredek óta birtokában vannak az ilyen tömegszuggesztiók titkának.«²⁰⁶⁾ Milyen könnyen megtehetné a médium is ugyanezt, s aztán milyen könnyen jelenthetné ki tárgyiaknak az alanyi képeket. Schrenck-Notzing ezzel szemben azt veti ellen, hogy ebben az esetben megmagyarázatlan maradna, hogy a képződmények miért nem lesznek egyszerre; láthatók, miért tűnnek elő csak fokozatosan: először egy alaktalan tömeg, azután lassanként a körvonalai pl. egy kéznek s végül maga a kéz. Azonkívül a szuggesztióknak van egy nagy ellensége és ez a fényképészeti lemez. A fantomokat lefényképezték. A fényképészeti lemezen azonban nem lehetett szuggerálni. A képződmények tehát a valóságban is megvannak. Azonban különösen itt van szükség elővigyázatosságra. »Olyan szellemek fényképei, akik kazettá-

205) Dr. Hans Hennig, Danzig-Langfuhr, Psych. Studien, 51. Jahrg. VI. Heft. S. 356.

206) Dr. I. Marcínovski, Psych. Studien, 51. Jahrg. X. Heft. S. 626. Kétségbe vonja ezt C. Zimmer, a Zeitschrift für Parapsychologie c. folyóiratban, 1927. V. S. 230. fg.

kon keresztül megjelenítették a képüket, már évtizedekkel ezelőtt is ismeretes fogásai voltak a spiritiszta csalóknak, akik erre a célra leginkább előre kikészített lemezeket használtak.«²⁰⁷⁾ S ezt minden ember megtanulhatja. »Az amerikai médiumképző iskolában, amelyekben az ember 1000 dollárért megtanulhatja, hogyan kell spiritiszta jelenségeket elővarázsolni, a szellemek lefényképezését már 50 dollárért is meg lehet tanulni, míg a materializálás művészete 300 dollárba... kerül.«²⁰⁸⁾ Hogy ezt a »művészetet« csakugyan meg lehet tanulni, az a körülmény is bizonyítja, hogy egy ilyen »médiumnál« házkutatás alkalmával erre a célra használt bábukat is találtak. Schrenck-Notzingnak azonban szívesen megengedjük, hogy azért nem szükséges, hogy minden fényképészeti felvétel ilyen legyen, de akkor a médiumoknak viszont nem szabad fantomokat valamilyen bűvészi fogással előállítaniuk.

Ezen föltétel alatt a *spiritiszta* megoldásra is gondolhat az ember. Pradoné asszony esetével kapcsolatban Dr. Gaston Viera ezt írja: »Én ezt nem úgy fogom fel, mint ismeretlen erők működésének az eredményét, hanem azt hiszem, hogy itt egy szabad, megtestetlenített szellem materializációjáról van szó, aki a médium testéből anyagot von el, hogy abból alakot teremtsen magának, hogy tisztán, mint egy élő test mutatkozhassak be.«²⁰⁹⁾ Hasonlóan nyilatkozik Cardosa da Cunha Mánuel tanár is. »Ami ezeknek a jelenségeknek az okát illeti — véli ő — minden ellenkezés nélkül fogadom el a testetlen szellemeknek a beavatkozását... Ezt a hitemet addig a pillanattig fogom fenntartani, míg a tudomány megnyugtató módon nem fogja tudni megmagyarázni a leírt tényeket.«²¹⁰⁾ S ezeknek bizonyos szempontból igazuk van. Ha ezek a teljesítmények tárgyi valósággal rendelkeznek és nem *csaláson* alapsznak, akkor alig tudjuk megérteni, hogyan lehetne másképp, mint *spiritiszta* módon kimagyarázni azokat. Ugyanezt mondta nekem 1927. nyarán Schrenck-Notzing, Münchenben, amikor a másik brazil médiumnak; Mirabellinek a teljesítményeire tértünk át beszélgetésünk közben. »Ha a jelenségek valódiak, — mondotta — s nincs semmi okom, hogy ezt kétségbevonjam, —

207) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 36.

208) Ugyanott.

209) Psychische Studien, 51. Jahrg. I. Heft. S. 33.

210) Ugyanott S. 32.

akkor kénytelen vagyok spiritisztának vallani magamat, holott én animista vagyok.«

Az *egyszerűbb* esetekre vonatkozólag azonban az általa képviselt irány ezt nem tartja szükségesnek. Mert miért írják lezeket az eseteket testetlen szellemek: javára? Mert, mint ahogy Dr. Othon de Monra Pradoné asszony esetében magát "kifejezi »értelmiségük különféle módon megnyilatkozik a felsorolt cselekményekben.«²¹¹⁾ A következtetés azonban úgy látszik, hogy túl lő a célon. A műveltség ugyanis nemcsak a testetlen szellemektől, hanem a médiumoktól is származhatik, sőt ana nézve is vannak bizonyítékok, hogy csakis benne bírhatja alapját.

Mindenekelőtt a jelenség éppen úgy, mint a telekinézis nagyon is a médium *személyétől* függ. Csak akkor jön létre, ha bizonyos föltételek teljesülnek. »A jelenségeknek a módja szabályszerint a médium értelmi színvonalának és képzettségének felel meg; minél nyomorúságosabb a képzelőereje, annál primitívebbeknek tűnnek fel a jelenségek.«²¹²⁾ Linda G. pl. nem ok nélkül hozta létre azt a bizonyos Rubens-féle angyalfőt; rendkívüli érdeklődést tanúsított ugyanis a festészet iránt s így akár eredetiben, akár másolatban könnyen láthatta valahol azt a bizonyos angyalfejet. Hasonló módon hozhatta létre a bolgár cárnak: Ferdinándnak, Poincarénak, Wilsonnak a képét, akiknek a fényképei a háború alatt minden újságban láthatók voltak. De hogy utánozza a médium ezeket az alakokat?

Schrenck-Notzing szerint *Ostwald* tette meg az első lépést ennek a megoldása felé, amikor így ír: »Egyes emberek képesek fiziológiai energia-készletüket (ami, mint ismeretes, csaknem kizárólag mint chemiai energia van meg) más formákba átváltoztatni, amelyeket aztán a téren átküldenék és az ^előírt helyen az ismert energiák valamelyikére változtatják vissza ismét. Ez abból következik, hogy a médiumok legtöbbszörre nagyon jelentékeny mértékben *kimerülnek*, azaz testi energiáikat kimerítik.«²¹³⁾ Teljesen ilyen értelemben nyilatkozik Marcinovski is: »Az én véleményem szerint itt egy áramló anyagról van szó, amely a médiumból jön ki s egyúttal azt

211) Ugyanott. S. 34.

212) Schrenck-Notzing, Phys. Phänomene des Mediumismus. S. 98.

213) Schrenck-Notzing, Materialisationsphaenomene. S. 87.

az anyagot szolgáltatja, amelyből a fizikailag bebizonyítható megtestesülések megsűrűsödve felépülnek.«²¹⁴⁾ Még maga Lehmann is, aki nagyon óvatos e téren, hajlandó a dolgot ilyen módon felfogni.²¹⁵⁾ Grunewald állítólag valami hasonló, ha nem is azonos dolgot fedezett fel. A Warsóban 1923. szept. i-én tartott II. nemzetközi parapszichológiai kongresszuson tartott előadásában sajátságos kísérletre hivatkozott. P. S. nevű barátja az ő jelenlétében egy kockacukrot vett a kezébe és 2—3 percig markába szorítva tartotta. Később beledobta egy vízzel telt pohárba. A cukor alámerült s 17 percig a pohár fenekén maradt, azután különféle mozgások között a felszínre emelkedett s négy perc elteltével nyugodtan ott maradt. Az egyik része felolvadt, a másik azonban ott maradt, a felszínen. Amint az ember ezt az utóbbi részt közelebből megvizsgálta, fehér szivacszerű dolognak találta, amelynek olyasféle íze volt, mint valami nedves ostyának. Másnak csak akkor sikerült ez a kísérlet, ha P. J. az illetőnek kezét a maga mindkét kezével körülzárta.²¹⁶⁾ Hasonló dolgot tud felmutatni a legújabb időben felfedezett Anthroflux R.²¹⁷⁾ A felhozott példák azonban nem akarják mindjárt magát a materializáció anyagát megadni, csak azt akarják bizonyítani, hogy az emberi testben valóban titokzatos erők szunnyadnak, amelyek eddig ismeretlen eredményeket tudnak előidézni.

Ha azonban a fantomok a médium *testéből* lépnek ki, a szerves élet működései közül melyik tevékenységgel lehet hát akkor összehasonlítani azokat? »A materializáció... lehetne a vis generatrix naturae metamorfózisa«²¹⁸⁾ Eszerint tehát az ember nemcsak a képzeletével, az értelmével és a természet-től erre rendelt szerveivel tud magához hasonló lényeket előteremteni, hanem eddig még ismeretlen módon is. Mert, ha pl. álmában képes oly lényeket előhívni, amelyek a megszólalásig, A csalódásig hasonlítanak a valódiakhoz, miért ne tudná ezt egy más, sokkal valószínűbb módon is megtenni és pedig rövid idő alatt? Ezt egyébként több feltűnő hasonlóság is megerősíti. A fantom kilépése alkalmával a médium úgy sóhajtozik és

214) Ugyanott. S. 597.

215) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 39.

216) Psych. Studien, 51. Jahrg. VI. Heft. S. 383.

217) Revue Metapsychique, année 1927. Nr. 4. p. 308.

218) Max Dessoir, Der Okkultismus in Urkunden: Der physikalische Mediumismus. Ullstein, Berlin, 1925. S. 3.

nyögdécsel, »mint egy vajúdo asszony.«²¹⁹⁾ A »látszólag független kivetítések, még ott is, ahol semmiféle összefüggés nem bizonyítható be, szintén függnék a kísérleti személy anyaszervétől, sőt részben *köldöksinórszerűleg* vannak vele összekötve, s rendszerint ismét az szívja vissza magába őket.«²²⁰⁾ Azonkívül a fantomok határozott foetus monstrosi, igazi szörny-szülöttek.

Megkísérelték ezt az anyagot, amelyet ektoplasmának is neveznek, *közelebről* is meghatározni. Vaughan Tamás már 1651-ben leírja: »Ez egy sűrűfolyós víz, finom föld, érthetőbben beszélve, ragadós, spermávelteli és szívós, téstaszerű tömeg, mindenféle égi és földi erőkkkel átítva.«²²¹⁾ A modernek azt vélik, hogy calciumphosphat és jodiumchlorür, amik, mint ismeretes, az idegeknek és az agyvelőnek is alkotórészei, így megmagyarázható az a körülmény, hogy a kísérlet alkalmával a medium testileg kimerül, sőt tönkre is megy. Állítólag ily módon kellett Vaughan Tamásné asszonynak is meghalnia. Természetesen ezt az ektoplasmát behatóbban nem *leket megvizsgálni*, mert mihelyt emberi kéz nyúl utána, azonnal visszahúzódik, ahogy mondják. Egyszer azonban állítólag nyomokat hagyott hátra a medium ruháján; s amikor ezeket mikroszkóppal megvizsgálták, kiderült, hogy szerves anyag volt. Schrenck-Notzing ezenkívül még ezt is állítja: »A telepátikus készítményeknek fonálszerű felépítése túlfeltűnő egyezést mutat a *telekinezis* tekintetében figyelembe vehető fonálszerű efflorescenciák rostszerű szerkezetével.«²²²⁾ Ha ez igaz volna, akkor ez *ujjmutatás* volna a kutatás számára, hogy helyes utón jár. A természet ugyanis a legegyszerűbb módon működik. Egy erővel a legkülömbözőbb problémákat oldja meg. Innen van ez a scholasztikus alapelv: »Non sunt multiplicanda entia sine necessitate.«

Ezzel le is zárjuk a parapszichológia eme legnehezebb problémájáról szóló tárgyaságunkat. Schrenck-Notzing ezt az alapelvet állítja fel: »Az olyan tanúskodásoknak, amelyek egy természettörvény felfüggesztését állítják, rendkívül fontosaknak és kifogástalanoknak kell lenniök.«²²³⁾ Megfelelnek-e azok

219) Schrenck-Notzing, Phys. Phaenomene des Mediumismus, S. !V1.

220) Ugyanott. S. 187.

221) Psych. Stud. 51. Ig. IV. H. S. 233

222) Phys. Phaenomene des Mediumismus. S. 52.

223) Experimente der Fernbewegung. Vorwort. IX.

a bizonyítékok, amelyeket ő és az ő iránya, kivált a materializáció érdekében felhoznak, ezeknek a föltételeknek? A mondotak után teljes határozottsággal nem mérnök állítani. Tovább kell tehát kísérletezni és döntő bizonyítékokat kell tudni felmutatni ezeknek a jelenségeknek a javára. Hiszen 1925-ben maga Schrenck-Notzing is azt írta abban a bírálatában, amelyet Oesterreichnek »Die philosophische Bedeutung der mediümistischen Phänomene« címü művével kapcsolatban közöltetett le: »Szerző azt óhajtja, hogy a jelenségeket máris tnegmagyarázottaknak tekintsük, miután az ő felfogása szerint azok ténye kielégítő módon biztosítva van azáltal, hogy valódi, kutatásra érdemes jelenségekkel rendelkezünk. Ez a felfogás talán mégis csak túloptimisztikus mindaddig, míg csekély kivételtől eltekintve az egész hivatalos tudomány épp úgy, mint a napisajtó legnagyobb része, elutasító álláspontra helyezkedik. Legalább is legyen szabad azt az álláspontot képviselni, hogy legközelebb lehetőleg minél számosabb tudományos főnek nyiljé?.. alkalma ilyenirányú megfigyelések végzésére. Többnyire ugyanis a jelenségek valódiságáért csak olyan tudósok lépnek sorompóba, akiknek maguknak volt alkalmuk megfigyeléseket eszközölni.«²²⁵⁾ De azt az egyet már most is fenntartás nélkül megengedhetjük Schrenck-Notzingnak, hogy tudniillik az említett jelenségek nem »vallásos értelemben vett csodák«:²²⁵⁾, vagy mint ahogy magát James William kifejjezi: »A jelenségek a maguk tényezőiben végtelenül szövevényesek s ma még oly kevésbé érthetők, hogy az ilyesféle rövidrefogott Ítéletek, mint pl. »szellemekek« vagy »hülyeség« egyforma mértékben észellenek.«²²⁶⁾

V. Kis értetek.

A »kisértet« szót magát tekintve a kísérteni, próbára tenni igéből származik. — Németül »Spuk« a neve, ami anynyit akar jelenteni, mint hang — Eredetileg egész bizonyosan »Spuck« volt, amit az angol spoken és spook szavak is elárulnak. Azonkívül a tiroliak még, ma is »spochen« és »Gspoch« alakjában használják.²²⁷⁾ *Értelmét* tekintve bizonyára legelsősorban bizonyos hangokat jelentett, amelyek az

224) Psychische Studien, 1925. III. S. 132.

225) Materialisationsphänomene, Vorwort VII.

226) Ugyanott. S. 37.

227) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 193.

elhunytak állítólagos szellemeitől származtak és az élöket próbára tették, megkísértették, később azonban ezeknek az állítólagos lelkeknek mindenféle megnyilatkozására kiterjedt, akiket szellemeknek is neveztek.

A szellemekbe vetett hit talán már az első ember elhunytával vette kezdetét. Milyen megrendítő is egy ember halála! Életében csupa mozgás volt, hiszen a mozgás az élet külső jele, és most teljes mozdulatlanság! Alig akarjuk elhinni, hogy meghalt. Képzletünkben mint élő él tovább még akkor is, amikor már a földre leeresztettük és eltemettük. Ettől a fel fogástól már csak egy lépés a szellemekbe vetett hit. És ahol az ész kritikája hiányzik, ott csakhamar meg is teszik ezt a lépést. Azért kötözték össze már az ősnépek halottaikat, azért zárták őket urnákba, vagy azért tettek reá legalább egy súlyos követ, hogy, mint ahogy egy hottentotta varázslószöveg még ma is elárulja, a halott meg ne zavarja az élők álmát. Azóta ez a hiedelem erős gyökeret vert minden népnél. Rendesein része az illető vallásnak. Hiába küzd ellene a művelődés és hiába nyilvánítja babonának a kereszténység. A szellemekbe vetett hit tovább él még a mai emberek lelkében is.

Már ez az egy körülmény is bizonyítja, hogy ennek a hitnek a képzleten kívül valamiféle tárgyi alapjának is kell lennie, ha nem is föltétlenül annak, amelyet a néphit tulajdonít neki. Egy ilyen, a néplélekben mélyen gyökerező hitet, nem lehet tisztán a képzlet szüleményének nyilvánítani. — Csak az a kérdés, mi is ez a tárgyi alap. A jelenségek lehetniefc., fény-, fantom-, kopogó- vagy kődobálójelenségek. A *fénytüne-ményeknél* éjszaka ide-oda mozgó fényt lát az ember, amelynek olyan látszata van, mintha valamely élőlényvel volna összeköttetésben, mert kifejezetten menekül az ember elől. Feltünőbb és hátborzongatóbb jelenség, ha az ember *újlakokat* lát, akik mozgásukat és viselkedésüket tekintve, olyan embereknek élő alakját öltik magukra, akik már meghaltak. Ide sorozhatjuk az *égésifeleket* is. Ezek ruhákon, imádságoskönyveken és más tárgyakon jelentkeznek. Rómában még 1915-ben is volt egy egész múzeum ilyesféle dolgokból összeállítva, a Museo d'oltre tömbe, amelyet a Szent Szék tudtával egy francia lelkész rendezett be. Így pl. látható volt ott egy szicíliai kislánynak az ingecskéje, akinek álmában megjelent elhunyt nénje s kérte őt, hogy segítsen rajta, mert sokat kell

szenvednie a tisztítóútzben. Amikor a kislány felébredt, nénének a kezenyomát ott találta beégetve az ingébe. Sok imád-ságoskönyv is volt ott, amelyeknek az első lapjai teljesen át voltak égetve, míg az utolsók meg voltak pörkölve. Ezeknek a története állítólag ugyanaz volt, mint az említett ingé. Különösen érdekes volt egy asztal lapjába beégetett pénztárcá-nak a képe. Az asztal valamikor egy kapucinuscellában volt Ennek a cellának a lakója álmot látott egy alkalommal. Meg-jelent neki egyik szerzetestársa s panaszkodott előtte, hogy fősvénysége miatt nagyon sokat kell szenvednie a másvilágon. Ennek az éjszakai látogatásnak a jeléül ott lehetett látni más-nap reggel az asztallapján az abba beleégetett pénztárcát. Szellemi *kopogásoknál* különféle hangokat lehet hallani. Kő-dobálásnál kövek, vagy más hasonló tárgyak hullanak.

a) *A kísérleti jelenségek ténye.*

Vannak-e hát ilyen jelenségek? Richet véli: »Valahányszor az ember szigorúan módszeres vizsgálatot akart megindítani^ a jelenségek szinte elpárologtak.«²²⁸⁾ Teljesen igaza van. Kísérteti jelenségeket nem lehet *megrendelni*, és ha önként előfordulnak, akkor nem lehet azokat laboratóriumokba be-zárni és ott kivizsgálni. — Azonban enélkül is kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy ilyen jelenségek vannak, magya-rázza őket az ember aztán, ahogy akarja. így például a li-dércfény egész közönséges jelenség. — Bizonyos vidékeken, mint már láttuk, egészen jellegzetes. így a Fiammelle di Berbenno Észak-Olaszországban. — Gömbalakú és rendkívül szeszélyes. Alkalomadtán kerítéseken és kőfalakon is átugrál, Éppen olyan bizonyos az is, hogy az ember alakokat lát. Sok esetben itt is lehet szó durva csalásról, azonban min-dent annak tartani, az sem lehetséges. Valaminek mégis csak igaznak kell lennie. Ugyanezt kell mondanunk a kopogásról és a kődobálásról is. Az utóbbi időkből csak a következő ese-tet beszélem el. Kassa városának Abaujszántón, (Magyar-országban) terjedelmes szőlőbirtoka van. A városi hivatalnokok közül egyesek időről-időre le szoktak rándulni oda, hogy a sző-lőkezelést ellenőrizzék. Ez alkalommal hárman rándultak le, akik egymással jó barátságban éltek. Egy este tágas szobában

228) Grundriss der Parapsychologie u. Parapsycho Physik. Németre fordítva R. Lamberttől, Union Deutsche Verlagsoeneilschaft, Stuttgart,, Berlin, Leipzig, 1923. S. 430.

ültek — amelynek előszobája is volt — az asztalnál. A szobából villanyos csengővel csengetni lehetett a szolgálóleánynak jótávol levő szobájába. Vacsora után a három úr kártyázni kezdett. Már a vacsora alatt is, de különösen a kártyajáték közben gyakran volt szó Dr. P. Gy.-ről, egy nemrég elhunyt ügyvédről és alpolgármesterről, aki sokszor volt velük együtt azon a helyen. Hirtelen mind a hárman erős kopogást hallottak az ajtón. Az egyikük az ajtóhoz ment, kinyitotta azt, de senkit sem lehetett látni az előszobában. Alig kezdtek el újra játszani, amikor a szobalány bement hozzájuk és azt kérdezte, hogy mit kívannak, mert a villanycsengő szólt a szobájában. Mind a hárman csodálkozva néztek egymásra, mert a csengőhöz egyikük sem nyúlt. Ezt a leánynak is megerősítették, az azonban nem akarta nekik elhinni és azt gondolta, hogy tréfát űznek vele, mert ő egész tisztán hallotta a csengetést. A lánytól függetlenül a szőlőfelügyelő is hallotta a csengetést, aki erről másnap a leghatározottabban biztosította az urakat. Azonban még nagyobb meglepetés is várakozott rájuk. Az asztalon volt két hosszúnakú, keskenyaltalpu üveg, mindkettő félig tele borral. Egyszerre csak az egyik üveg hirtelen felemelkedett, egészen függőlegesen lesétált az asztalról, ráesett egy székre, amelynek az ülője nádból volt fonva, itt ismét felemelkedett néhányszor, megint csak függőlegesen s bizonyosan a földre került volna, ha az egyik úr fel nem fogja. Az urak egyike megnézte az óráját: pont éjféltizenkét óra volt. Megpróbálták az üvegeket újra mozgásba hozni, de mihelyt hozzájuk nyúltak, vagy az asztalt egy keveset meglökték, az üvegek bizonytalan egyensúlyuk miatt tüstént feldőltek.

b) *Különféle kísérletek a kísérteti jelenségek megmagyarázására*

Mi most már a *magyarázott* ezeknek a különös dolgoknak? Csakugyan szellemektől erednek-e hát, mint ahogy a néphit gondolja? Vannak esetek, amelyek nyilvánvalóan *csaláson* alapúlnak. Elbocsájtott cselédek., pajkos gyermekek stb. szoktak lenni sokszor okai az ilyen »szellemeknek.« Ezeket már előre is kiküszöböljük. Mások ismét legalább részben visszavezet hetők *ismeretes természeti* okokra, mint pl. a »lidércfény«, bizonyos kopogtatások, amelyekről már fentebb volt szó.²²⁹⁾

229) Lásd a 22. oldalt.

Talán ezek közé tartoznak az *égési jelek* is. Mindenekelőtt itt is nagy elővigyázatosság tanácsos a tények megállapításánál, így pl. Kahle A. tanár (Münster) megállapította, hogy hogy egy eset, amelyet Br. Grabinski »Spuk- und Geistererscheinungen« c. könyvében közöl, csaláson alapszik. Itt egy kötényről volt szó, amelyet a Münsterlandban levő vinnenbergi apácázárdában őriztek, s amelyen egy beégett kéz volt látható. Kahle tanár megvizsgálta a kötényt Kassner tanárral együtt, aki a chemia terén szakember, és úgy találták, hogy a kéz nincs beégetve, hanem valamilyen savvaj van ráfestve. Valószínűleg ilyen okokból oszlatthatták fel a Museo d'oltre tombe-t is, mert 1925-ben már nem találtam meg, mindössze néhány okmány volt még látható annak a templomnak a sekrestyéjében, amely mellett az emiített muzeumot annak idején berendezték. Ha azonban ez a jelenség igazságon alapúna, akkor esetleg meg lehetne magyarázni azokkal a már említett *szikrákkal*, amelyek a médiumok testből kirepülnek.

Bizonyos esetekben a *hallucinációt* is elő lehet venni magyarázatul. — A szellemtől való félelem ugyanis, ami éjjel a legnagyobb szokott lenni, és esetleg még más ok is, mint pl. haláleset, oly mértékben hathat a képzeletünkre, hogy olyan dolgokat látunk, amelyek csak bennünk varnak meg. így látott egyszer W. D. G. a toilette-asztalka melleft egy feketeruhás nőt ülni. A tükörben azonban semmit sem lehetett látni. Az egész tehát tisztán alanyi beképzelés volt. Már Szt. Ágoston is így magyarázta a kísértetekéi.

Más esetekben viszont úgy látszik, hogy ez a magyarázat teljesen *kizárt* dolog. Érdekes a következő esemény.²³⁰⁾ Egy alkalommal megjelenik Angolország egyik falujában az újonnan kinevezett prédikátor a feleségével. — Elszállásolják magukat a falu végén levő egyik házban. Minthogy cselédjük nincs, a szomszédasszony kisegít náluk. Az első éjjel azonban rettenetes zenebona támad. Úgy hallatszik, mintha vasgolyók gördülnének végig a padlón. Mindnyájan felkelnek. Az egész házat átkutatják, de semmit sem találnak. Másnap reggel elbocsájtják az asszonyt, a hazajáró lélek azonban továbbra is garázdálkodik egész éven át. Hasonló esetei; ír le Moor B. őrnagy is »Bearing Bells« című könyvében. Az 1834-ik

230) Elbeszéli Richet. i. m. S. 437.

évben egy ház összes csengői egyszerre csak elkezdnek valamennyien szólani. A jelenség 53 napon keresztül mindennap megismétlődött. A harangok mozgását azonban nem lehetett sehogysen látni. A hang erősebb volt, mintha emberkéztől származott volna. Itt 12 személy hallotta ezt a csengést. Híres a caen-i (Normandia) »szellem« is, amely az embereket 1867-ben nyugtalanította egy kastélyban. Itt még többen hallották. Néha még állatok is észreveszik az ilyen »szellemeket«, így pl. jelentik, hogy H. E. S.-né asszony egyszer hajnali 5 órakor felkelt, hogy teafőzéshez tüzet rakjon. Hatalmas kutyája egyszerre csak elkezdett ugatni, és az ajtóra nézett, — ott megjelent egy sovány, sötét ajak, tüzes szemekkel, amely azonban csakhamar eltűnt. Lehetséges-e most, hogy mindezek hallucináltak? Riehet óv minket az igenlő választól. Azt írja: »Hallucinációról beszélünk, hogy egy szokatlan, nyugalomkavaró dolgot egy kényelmes szóval lerázzunk a nyakunkról.«²³¹⁾ Mert, ha egy ember vesz még olyas valamit észre, ami rajta kívül nincs meg, azt még csak meg lehet érteni. Hogy azonban ugyanazt többen is észrevegyék, akiknek az idegberendezésük, egész lényük stb. teljesen elüt egymástól, ez már kevésbé valószínűnek látszik.²³²⁾ Ilyennek tüik fel ellőttem az abaujszántói eset is, ahol pl. a csengetést egymástól függetlenül hallotta a szőlőfelügyelő és cselédeány is. De nem alapulhat-e a csalódás tömeghallucináción? Riehet a leghatározottabban tagadja ezt, mert »az elmegyógyászok ezt a jelenséget nem ismerik.«²³³⁾ Az indiai fakírok kötélprodukciói sem változtatnak semmit ezen az állásponton. A tömegszuggesztió ugyanis és a tömeghallucináció nem egy és ugyanaz, legalább is eredetüket tekintve. A tömegszuggesztió ugyanis mindig föltételez egy személyt, aki szavai vagy tettei segítségével beleszuggestálja a tömegbe a maga képzezeit. A tömeghallucináció esetében hiányzik ez a személy, a jelenségnek önként, csak a külső tényezők alapján, esetleg azok nélkül kellene létrejönnie. Ez azonban ki van zárva éppen, mert az emberek lelkileg különféle berendezésűek. Még azt az ellenvetést sem lehet tenni, annak a közmondásnak az alapján, hogy egy bolond százat csinál, hogy eleinte csak egy látja a szellemet s ez az egy aztán a többibe;

231) I. m. S. 452.

232) L. Zeitschrift für Parapsychologie, IL Jahrg. Sept. S.. 532.

233) I. m. 452. 0.

beleszuggeralja. Gyakran ugyanis egymástól függetlenül vesznek többet is észre, vagy pedig egy és ugyanabban a pillanatban. Ennélfogva a jelenségek egy részét, amelyeket sem csalással, sem az eddig ismert természeti erők segítségével még megközelítőleg sem lehet kimagyarázni, kénytelenek vagyunk mint objektíveknek elismerni.

De honnan származnak ezek a jelenségek? »Ha a kísérteti jelenségek valóságosak — írja Richet — s mindig ehhez vagy ahhoz a régi kastélyhoz, egy háznak ehhez vagy ahhoz a szobájához fűződnek, akkor majdnem azt a következtetést vonhatjuk le belőle, hogy a tárgyakból bizonyos emanáció jön ki, amely ahhoz a kastélyhoz, vagy ahhoz a szobához tapad.«²³⁴⁾ Ma, a *radioaktivitás* korában, amikor az emberi ész oly hihetetlen dolgokat fedezett fel, csakugyan egy cseppet sem csodálkozhatnánk felette. Eszerint tehát a jelenségek egy részét maguk a tárgyak hoznák létre. Ha ez igaz volna, akkor ezzel meg lehetne magyarázni a kísérteti jelenségek legfőbb eseteit, azaz egy ismeretlen jelenségnek nyelvi megjelölést adtak volna.«²³⁵⁾ Mert hogy egy kutya a gazdája keztyűjét felismeri, azt még meg lehet érteni. A hozzája tapadó izzadságnak ugyanis mindig van bizonyos szaga, amely az illető tulajdonosra nézve jellegzetes, s amelyet a kutya megérez. Azonban, hogy a falakból kiáramló fluidum kopogó hangokat, sőt fantomokat varázsoljon elő, ezt egyelőre még nehezen lehet megérteni. Vagy talán a *pszichometriának* egy fajáról volna itt szó, amely esetben a medium pl. állítólag a keztyűnek nemcsak a mostani tulajdonosát ismeri fei, hanem azt is megállapítja, hogy azelőtt kié volt, melyik gyárban készült stb.? Még ha a pszichometria tény volna is, akkor sem lehetne itt alkalmazni. Aki ugyanis szellemet lát, az nem falakat lát maga előtt, amelyekről megállapítja, hogy azok között X lakott, hanem újra látja magát X-et azok között a falak között. Ehhez járul még az is, hogy a jelenség bizonyos *értelmiséget* árul el. Ez nem származtatik a tárgyaktól; mert ez a panpszichizmus elfogadását jelentené. Azonban, legalább is tudatosan a szemléltől sem eredhet, mert az független ettől, sőt ez még fél is tőle. Tehát más megoldás után kell néznünk.

234) I. m. S 430.

235) Ugyanott S. 435.

A legrégebb, a legnépszerűbb és a legkényelmesebb megoldás a *spiritisztáké*. Már Plató is spiritiszta volt. ő azt gondolja, hogy a lelket, amennyiben teljesen átadja magát a testi kívánságoknak, »a testiség teljesen átjárja és átszővi«, úgyhogy a halálban »ismét visszahúzza valami a látható világba« »Ott bolyong azután, ahogy mondják, a síremlékek és a sírok körül, amelyek közelében valóban lehetett látni bizonyos árnyékszerű lelki jelenségeket, árnyképeket, amilyenek olyan lelkeknek felelnek meg, akik még nem szakadtak el teljes tisztaságukban a testtől, hanem még részük van a láthatóságukban is, amiért aztán valóban még látni is lehet őket.²³³⁾ Aquinói Szt. Tamás is lehetségesnek tartja ezt a föltevést, azonban csak isteni engedéllyel. Az elkárhozottaknak megengedhetné ezt az Isten a földi emberek elriasztására, a tisztítóhely lelkeinek pedig azért, hogy közbenjárásukat kérjék, mint ahogy ez Nagy sz. Gergely pápa párbeszédeiből kitűnik. Ennek a föltevésében azonban nagyon óvatosaknak kell lennünk, mert a csalódás e téren nagyon könnyű. A protestánsok közül Luther a tisztítóház tagadása miatt ördögi csalásnak nevezi a kísértetet, amelynek csak az volt a célja, hogy a papoknak misedíjakat szerezzen a szegény szenvedő lelkek javára. Azonban már Melancthon szintén újra hisz a kísértetekben, amelyek az ördögtől erednek. A felvilágosodás kora újra tagadta őket. S így ment ez váltakozva századokon keresztül. Ma általában tagadják a létüket, azonban nem hiányzanak olyan komoly tudósok sem, akik nem vonják kétségbe a lehetőségüket. Gutberlet pl. a spiritiszta elméletről általában ezt írja: »Én azt hiszem, hogy a spiritiszta elmélet valamennyi között előnyben való részesítést érdemel... Az ilyen lények nyújtják a legmegnyugtatóbb magyarázatot az okkultizmus valamennyi jelenségére. Az ő létezésük legalább is jobban be van bizonyítva, mint egy öntudatalatti, amelynek mindent meg kell tennie, és mindent kell tudnia, amire az okkultizmusnak csak szüksége van.²³⁷⁾ Hasonlóképpen lehetséges feltevésnek tartjuk a spiritizmust: Tischner, Österreich, Bozzano, Lambert, Gruber, Driesch János stb., akik máskülönbön animisták.²³⁸⁾

236) Feldmann, Okkulte Philosophie. S. 188.

237) Philosophisches Jahrbuch 1921. S. 221.

238) Zeitschrift für Parapsychologie, II. Jahrg. 1927. Aug. S. 483.

Általában azonban az említett jelenségek bizonyára /*tcm szellemektől* erednek. ²³⁹⁾ Ilyen értelemben tehát nincsenek szellemek. A hit tanítása szerint ugyanis az elhunytak lelkei vagy a mennyországban, vagy a tisztítóhelyen, vagy a pokolban vannak. Minthogy ez az állapot egészben vagy részben végleges, csak az Isten engedélyével hagyhatják el azt s árt-hatják belé magukat ennek a világnak a dolgaiba. Rendes körülményeket tekintve azonban nincs semmi olyan ok, amely miatt Isten megadná ezt az engedélyt. A jelenség abszolút lehetőségét meg is engedve, rendes körülményeket tekintve a valóságban azért mégis kénytelenek leszünk azt tagadni. Itt a Saul esetére is szoktak hivatkozni, aki egy jósnővel fel-idéztette Sámuel szellemét. Sámuel megjelent és előre meg-mondta Saul bukását. ²⁴⁰⁾ A Szentírás azonban nem tudomán-nyos mű, amely megismertetne bennünket az események bennső természetével is. így aztán a szentatyák között is akadnak egyesek, akik ezt az eseményt egyszerűen az ör-dögnek tudják be, mert, szerintük egy jósnő csak nem lesz képes egy jólelket a túlvilágból megidézni ²⁴¹⁾ Ugyanezt bi-nyítja a tapasztalat. Ezek az állítólagos szellemek olyan kor-látoltak, ténykedésük oly kevés értelmet árui el, hogy az ember képtelen őket elhunytak lelkeinek tartani. Azonkívül még 'sohasem sikerült az elhunytak a személyazonosságát teljes bizonyossággal megállapítani. — Ugyanezen okokból tiszta lel-kek, gonoszlelkek sem jöhetnek számításba e helyen.

Azok az okkultisták, akik Richet, Driesch és Schrenck-Notzing köré csoportosulnak, itt egy új, az ő nézeteiknek meg-felelő megoldást iktatnak közbe. így a kísérteti jelenségek egész fejezete az *okkultizmus alkalmazásává* lesz. Eszerint a kísérteti jelenségeknek az oka az észlelő alany maga, az ő öntudatlan, titokzatos, telekinetikai és materializációs képes-ségeivel együtt. A telekinezis, mint már fentebb is láttuk, abban áll, hogy bizonyos személyek, érintés nélkül, a távol-ból mozgásokat tudnak előidézni, s kopogásokat is képesek

239) V. ö. P. Gatterer i. m., aki inkább hajlik a határozott elfogadás felé, amennyiben hozzá még így vélekedik: „A halottaknak számos spon-tán megjelenése alapul szolgál egy jelentős tudományos bizonyíték szá-mára a léleknek a halál után való továbbélésére vonatkozólag. S. 135.

240) I. Kir. 28. fej.

241) Más véleményen van pl. Döller J. „Die Wahrsageei im Alten Testament-ben. Münster; W. Aschendorff, 1924. S. 47.

létrehozni. Az abaujszántói esetet pl. genetikusan így lehetne rekonstruálni. Az urak között van valaki, akinek telekinetikai képessége van. Egyáltalán nem szükséges, hogy erről tudomása is legyen. Ez a titokzatos erő, mint ahogy a Kotterbachon előfordult eseményeknél is láttuk, egyesülhet mások erejével és így megerősödve esetleg olyan hatásokat is hozhat létre, amelyeket egymagában nem lenne képes létrehozni, így az energia, amelyet Crawford, Schrenck-Notzing és mások úgy írogatnak fel, mint valami elektromos vesszőknek vagy karoknak egyik faját, képes volt nemcsak közelálló üvegeket, hanem egy távolabb levő villanycsengőt, sőt az ajtót is mozgásba hozni. Azért azt tanácsoltam az uraknak, hogy máskor is jöjjenek össze, mert nincs kizárva, hogy az események ismétlődni fognak. Természetesen ez nem föltétlenül bizonyos, mert nem tudjuk, hogy a ház maga, az ő fizikai, de kivált elektromos szerkezetével mennyiben járul hozzá a jelenségek létrehozásához. Hiszen az ilyesmi gyakran úgy tűnik fel, mintha egy helyhez pl. egy kastélyhoz, vagy egy házhoz fűződnek. Ebben az esetben nemcsak este, hanem nappal is sikerülhetne ezeket a különös jelenségeket életrehozni. Az elhunytá váló hivatkozás sem látszik valami különös jelentőséggel bírni. Nagyon könnyen megtörténhetik, hogy a reá való gondolás csak a pszichikai diszpozícióhoz szükséges, mint ahogy ez más jelenségeknél is előfordul.

Hogy nem teljesen tévedtem, az csakhamar kiviláglott. Néhány hónappal később a nevezett urak közül az egyik, F. erdőtanácsos ismét Abaujszántón volt az emiuttal házában. Dél-előtt volt, mikor bement az illető szobába, hogy kipihenje magát. A szoba egyik falánál áll egy régi mosdóasztal. Azon van egy mosdótál, egy kancsó, egy fogkefetartó és egy szappantartó és néhány pohár. A mosdóasztal fölött függ egy hatalmas ódivatú tükör. Az erdőtanácsos az asztalhoz ült, amely a szoba másik végében volt. Minthogy fáradt volt, teljesen mozdulatlanul ült ott. Egyszerre csak különös zajra lett figyelmes. Átnézett a túlsó oldalon levő tükörrre s látta, hogy a tükör elkezd inogni. A vastag cukorspárga, amelylyel a falhoz volt erősítve, elkezd szakadni. Szálankint szakadt el, mintha valaki éles késsel lassan elvágta volna ²⁴²⁾ Közben a

242) Dr. Simsa prágai pszichiater megfigyelte egy ilyen kísértetes házában, Nikolsburgban, amint az olló a terítőt kettényírta. Lásd a nikols-

tükör egyre mozgott. Ez néhány másodpercig tartott. Azután nagy csörömpöléssel a mosdóasztalra esett és mindent feldöntött. Minden szétgurult. A tükör azonban, jóllehet jelentékeny magasságból esett le, sértetlen maradt. A mosdóasztalnak sem történt semmi baja. Sőt a mosdótál, a fogkefetartó, a szappantartó és a vékony poharak is épségben maradtak. Csak a mosdótálról hiányzott körülbelül egy három centiméteres darabka. Az erdőtanácsos, aki az esemény rendkívüliségét nem becsülte túl, közölte ezt barátjával R.-csal, aki annak idején, azon az emlékezetes estén, szintén Abaúj szántón volt és hozzáfűzte, hogy valami rossz előérzet kínozza. Röviddel ezután közölték vele, hogy pont abban az órában, Piovarcsy Jenő, feleségével együtt életét vesztette a Nürnberg mellett történt ismeretes vasúti szerencsétlenség alkalmával.

Idevonatkozó *kísérleteket* azonban, amelyek minden gyanút kizárni látszanak, eddigelé csak laboratóriumokban végeztek. Egyetlen magától előforduló jelenséget sem lehetett még eddig a kísérletekhez szükséges előfeltételek között megvizsgálni. Föltéve tehát, hogy a telekinezis bebizonyított tény, még mindig kérdéses, ha vájjon itt is azonos jelenségről van-e szó? A legnagyobb nehézséget az okozza, hogy a telekinezis hatóereje, mint ahogy azt a laboratóriumokban megfigyelték, legfeljebb 1½ méter távolságra terjed ki, tehát nem nagyobbra, mint ahogy ez a kísérteti kopogásoknál szokott lenni. Ilyenkor a hatóerő általában *arányos* a médium testi erejével, a szellemek ellenben itt-ott, mint pl. a Moor B. őrnagy harangjainak az esetében láttuk, emberfölötti erőt tanúsítanak.

Hasonló a nehézség a *materializációnál*. Mindenek előtt, mint ahogy láttuk, az okkultisták egyik iránya a leghevesebben tagadni próbálja. De még ha tény volna is, akkor *sem elégít ki* teljesen. A laboratóriumokban ugyanis a fantomok csak vagy 1½ méterről látszanak, a szellemeket azonban messzebről is lehet látni. Azonkívül a fantomok a médiumokkal szervesen összefüggnek, belőlük lépnek ki, beléjük húzódnak vissza, a szellemek pedig teljesen függetleneknek

burgi eset leírását a Zeitschrift für Parapsychologie 1928. januári füzetében.

látszanak az észlelőiktől. Ennek Richet is tudatában van, amikor így ír: »De ez is kevésbé megnyugtató, mesterkéltné, sőt nevetséges. Mindazonáltal kétségbeesésben mégis ehhez a föltevéshez nyúlok, mint egy előleges elmélethez, mint egyikéhez azoknak a munkafeltevéseknek, amelyekre kényszerítő módon ma még szükségük van azoknak a tudományoknak, amelyek még gyermekcipőben járnak.²⁴³

Még ha ez az elmélet igaz volna is, akkor *sem* jutnánk vele valami *nagyon messzire*. »Valóban gyerekes dolog beképzelné, hogy az ember bizonyos jelenséget már meg is magyarázott, mihelyt azt valamiféle ismeretlenre visszavezette. Azonban már az is valami azért, hogy az ember meg tudja határozni a forrását és nem bolyong többé céltalanul a sűrű ködben.«²⁴⁴) Jóllehet tehát a szellemek velünk, tehetetlen halandókkal, még ezután is fogják űzni a maguk kisdéd játékaikat, azért most már mégis csak nyugodtabban nézhetünk a szemük közé, mert hiszen talán egész működésük nem egyéb, mint eddig még föl nem derített természetes jelenségek sorozata.

243) I. i«. S 436.

244) Maeterlinck, Der fremde Gast. S. 211.

Második rész:
A csoda

I.

A csoda okkultista megvilágításban

1 Általános fogalmak.

A racionalizmus, amelynek minden kapóra jön, amiről azt lehet gondolni, hogy esetleg kiküszöbölheti a csodát a világhói, emberemlékezet óta *viharos lelkesedéssel* üdvözölte az okkultizmust. Hiszen ez azt ígérte, hogy mindent megmagyaráz, ami a világon eddig még megfoghatatlan volt. Azért tanulmányozzák a Szentírást is a legnagyobb szorgalommal, s azért *alhalmaznak* minden csodára valamiféle okkultista jelenséget. Ezirányban már temérdekét írtak összevissza. Összefoglalást ad e téren Dr. Koehler Ferenc »Geist und Wunder« című könyve, amelyet mi is gyakrabban fogunk idézni.²⁴⁵⁾ Minthogy ennek a könyvnek a keretébe nem lehet mindenit felvenni, azért csak a legfeltűnőbb dolgokra fogjuk korlátozni magunkat.

Eszerint az irányzat szerint a csodákat okkult módon kell felfogni. Vannak ugyan okkultisták, mint pl. Schrenck-Notzing, akik az okkult jelenségeket nem tartják »vallásos értelemben vett csodáknak«, a legtöbben azonban azonosítják azokat egymással²⁴⁶⁾ Hajdanában ezek a rendkívüli jelenségek sokkal gyakoribbak voltak, mert »a faji lélek egyéniségfölötti természetes alvajáráó alakítóképesége«²⁴⁷⁾ sokkal erősebb volt,

245) Eine Auseinandersetzung zwischen Glaubenshaft u. Wissenschaft. Paetel, Berlin, 1927.

246) Materialisationsphaenomene. Előszó wz ciső kiacLsn yz. S. VII. Lásd a Keyserling „Reisebuch“ c. könyvéről írt bírálatot is a Psych. Studien I. Jahrg. 7. Heft. S. 401.

247) Dacqué, Geheimnisse der Vorzeit. Psych. Studien 51. Jahrg. 9. Heft. S. 531-2.

mint ma. Így aztán egy sereg »csoda« maradt az utókorra. De honnan van az, hogy legalább ezeknek az eseményeknek a leírói nem vették észre azoknak az okkult jellegét, hanem egyszerűen csodáknak adták ki azokat? »Azok az írók, akik évszázadokkal ezelőtt fölvtették az áthagyományozott anyagot, a legtávolabbról sem érezték a bírálóknak azt a kötelességét, melyet ma mi érzünk.«²⁴⁸⁾ Ők tehát *valótlan történeteket* hagyományoztak át ránk. »A bibliai csodák irodalmi leletére tehát a legszigorúbb bírálatot kell alkalmazni, tisztán az őszinteség és az igazság érdekében.«²⁴⁹⁾

A hit szempontjából nincs *semmi jelentőségük*. »Mert a hit maga minden csodának az anyja, és soha, de sohasem azoknak a legdrágább gyermeke.«²⁵⁰⁾ A hitnek tehát nincs szüksége egyetlen egy csodára sem, a csodának azonban szüksége van hitre. »Van olyan hit, amely anélkül, hogy csodát tenne, vagy tapasztalna, tisztán önmagában és az ő Istenében nyugoszik.«²⁵¹⁾ Azonban nincs egyetlen egy csoda sem hit nélkül. A csoda ugyanis »szellemmel-megáldottak hatása a szellemen kívüli és alatti dolgokra.«²⁵²⁾ ami csakis a hitből származhat. Az ilyen képességgel megáldottaknál a csoda *természetes* dolog, amely a természet erőit semmiképpen sem múlja felül.

2. Egyes csodák

Lássuk most már a Szentírás *legfontosabb* csodáit és pedig olyan sorrendben, amint azok az általunk megbeszéltek okkultista jelenségeknek állítólag megfelelnek. Egyesek köz ülök egyáltalán *nem okkultak*. így pl. az a kenyérszaporítás, amelyet Illés és Krisztus vittek véghez. Nevezetesen, Jézus »megtörte és tápláló erővel látta el a kevés kenyéret mindazon sokak számára, akiket már előbb a szavai révén lélekkel kielégített. Sem a kenyérszaporítás tényén nincs szükségünk sokat vitázunk, sem a felemlített ezrekhez nem vagyunk kötelesek

248) Koehler, i. m. S. 101.

249) Ugyanott.

250) Ugyanott. S. 104.

251) Ugyanott S. 77.

252) Ugyanott. S. 86.

számszerint szilárdan ragaszkodni.«²⁵³⁾ Az egészet tehát *jelképesen* kell felfogni. Ugyanez áll a víznek borráváltoztatására is, amit Jézus Kána-ban vitt véghez. »Mint tisztán tüntetésből véghezvitt csodát fogva fel és pusztán kívülről tekintve, céltalannak mutatkozva, mindenekelőtt azért értelem- és tartalom nélküli ez a csoda, mert a vendégek azzal, ami bor ott volt, meg lehettek volna elégedve, Jézus pedig nem arra való, hogy az embereket berugassa. Itt egy népmondával állunk szemben, amely meglepő hasonlóságot mutat a Dionysiusnak tulajdonított csodával, aki forrásvizet változtatott át borrá.«²⁵⁴⁾ Hogy) ezek és ezekhez hasonló csodák nem kaptak okkultista magyarázatot az bizonyára onnan van, msrt az okkultizmus *nem tud felmutatni* ezekhez hasonló eseményeket, s mert úgy látszanak, hogy megértésükhöz nagyon is föl kell tételeznünk a valódi csodát. Ugyanazt kell mondanunk a megszállottak megszabadításáról is, lakik közönséges hiszterikusok²⁵⁵⁾ voltak. »Az az oktanul őrző düh, amely lényüket alkotja, Jézusnak összpontosítva egybegyűjtött, »imádsággal és böjtöléssel« előkészített akaratában diadalmas ellenfélre akad.«²⁵⁶⁾ Jézus tehát akaratának szuggesztív erejével gyógyítja meg őket.

Varázsló volt-e hát Jézus is, mint a történelem folyamán oly sokan, akik ezen a téren rendkívüli sikereket értek el? Koehler ezt tagadja, amikor így ír: »Jézus leszámol a »néma« lélekkel; az általa elpusztított életet ismét helyreállítja. Az ellenséget a legsajátosabb területén támadja meg. A betegséget egész a legvégsőbb okaiig üldözi a szellemekben. Ez azonban a legpontosabb ellentétje minden mágikusnak, mechanikusnak és misztikusnak.«²⁵⁷⁾ S azért mégis így folytatja: »Jézusnak tiszta s erőinek egyensúlyában nyugvó szelleme úgy segít, mint a szent a nem-szentnek és éppen azért erőtlennek. Az ő szent segítenikész kezei átalakítják szellemének energiáit a gyógyítás hatékony (od) erőivé; erősen kifizített akarata átvivődik szuggesztív módon hatva a

253) Ugyanott S. 86.

254) Ugyanott. S. 244.

255) Th. Braun a Zeitschrift für Theologie u. Kirche c. folyóiratban. 1898. S. 494. kk.

256) Koehler, S. 218., aki azonban a 221. oldalon azt kérdi: „De vajjon kizárja-e most már ez a démoni hatalmaktól való megszállásnak a képzetét?“

257) Ugyanott. S. 213.

páciens gyenge akaratára.«²⁵⁸) De mit jelentenek a »gyógyítás od-erői?« Egy más helyen pedig ez áll: »A vérfolyásban szenvedő asszonytól, aki ruhájának rojtját jóhiszeműen és mágikus hatással megérintette — Jézus érezte, hogy valami erő megy ki belőle — nem vonta el magát az Üdvözítő: ami eléggé bizonyítja, hogy a mágia és a hit az ő akarata szerint is hatékonyan egymásba fűződhetnek.«²⁵⁹. Önmagának való ellentmondásoktól csakis az mentes, aki szilárd talajon vette meg a lábát.

Ezt a mágikus erőt aztán nemcsak Jézus személyisége, hanem pusztán *neve* is bírta. »Mint ahogy régebben az istenséghez való könyörgéssel az ember az istenséget magába hívta s aztán »istennel telített-nek tudta magát, éppen így Jézus Krisztusnak jelentőségteljes nevében is olyan reális erő összpontosult, hogy ha ezt a nevet kiejtik, akkor annak a rezgésével az is rezgésnek indul és hatni kezd, ami benne mint szellemi erő le van raktározva és le van üledve... — Különösen egyiptomi hatások érvényesülnek itten, mint ahogy Heitmüller bebizonyította (akadály nélkül csak akkor tudja a lélek mennybemenetelét bevégezni, ha ismeri az archonok Archai és Elusiai nevét, akik a kapukat őrzik. Azt az erőt!, hatalmat, amelyet a név (schem hamephorasch) a zsidóknál és amelyet a »szent nevek« a pogányoknál (egyiptomiaknál) bírnak, átviszik a Jézus nevére s így az ő neve (nomen est omen, nomen est numen) most már csodálatos hatóerőknek lesz a hordozója.«²⁶⁰)

a) *Állítólagos kevésbé okkult jelenségek.*

A kevésbé okkult jelenségek közé számítnak mindegyiknél a *botcsodák*. »A pátriárkák botjukkal kutat »ástak« Mózes botjával rácsapott a sziklára s abból víz csörgedezett elő... Mindkét esetben az u. n. varázsvesszők ismeretes hatásával van dolgunk,«²⁶¹) amit ma már alig tartunk többé csodának. Ehhez hasonló jelenség a szent történetek között

258) Ugyanott. S. 213-4.

259) Ugyanott. S. 202.

260) Ugyanott. S. 273.

261) Ugyanott S, 125. — Lásd ugyanettől a szerzótől az „Okkulte Phänomene im Alten und Neuen Testament“ c. cikket is a „Psych. Studien“-ben 51. Jahrg. III. Heft. Melléklet. S. 192.

említett *csodaszél* is, hacsak nem teljesen okkult jelenség, vagyis ha nem telekinezisen alapszik. »Ez az érzés — véli Peter — egyezik a régi idők »természetfeletti«-ról szóló valamennyi elbeszélésével, s az apostolok pütkösi összejöveteléről szóló bibliai történetben »zúgó, hatalmas szél«-ről olvasunk, amely a résztvevők feje fölött megjelent tüzes nyelveknek, vagy lángoknak a jelenségét követte.«²⁽¹²⁾ A tüzes *nyelvek*, vagy lángok sem egyebek, mint fénytünemények, amelyekről már az előzőkben tárgyaltunk.

b) *Állítólagos telepatikus jelenségek.*

Hát még mennyi *telepatikus* jelenség van öszerintük a Szentírásban elmondva! Talál benne az ember példát a *xenoglossziára*. Így pl. az apostolok pütkösd ünnepe után különféle nyelveken beszélnek. Úgy látszik, hogy még az állatoknak is meg van ez az adományuk. Bálám szamara szintén egy neki idegen, mert emberi nyelvet beszél. Ez azonban úgy látszik Koehlert nem elégíti ki, mert hozzáteszi: »Lehetséges, hogy egy spirit vette igénybe az állatnak az érzékszerveit, mint ahogy egy médiumét is felhasználja, hogy a saját gondolatait, mint annak a szavait adja a szájába.«²⁶³ A jelenségek gyakran *álmokban* is megnyilvánulnak, amik kivált a primitívek életét irányítják. »Az ő öntudatalattijukban álomszerűleg lefolyó életük még m ilyen és erősen egybe van kötve a kozmosznak és az eljövendő dolgoknak a rithmusával.«²⁶⁴ így pl. sok olyan dolgot látnak álmukban, amelyek később valóban megtörténnek. Híres volt e tekintetben az egyiptomi József, akit testvérei ezért »álomlátó«-nak neveztek. Úgy látszik, hogy a hydromanthiához is értett, mert az intéző, mikor József testvéreit az elrejtett serleg ellopásával meggyanúsította, azt mondta nekik: »Azt a serleget loptátok el, amelyből az én uram inni és jósolni szokott.«²⁶⁵ Ébrenlétkor az álmok látomásokká, *víziókká* lesznek. Ilyen látnók, vizionárius, volt Sámuel is, aki ilyen módon megtalálta Saul szamarait. Miután Saul Izrael királyává kente, így szólott

262) Lásd a következő cikket: „Stella C“ a Psych. Studienben. 51. Jahrg. IL Heft. S. 74.

263) Koehler, S. 145.

264) Ugyanott. S. 121.

265) I. Mózes, 44., 55.

hozzá: »Ha pedig belépsz az Isten Gibeá-jába, prófétacsoportra fogsz ott bukkanni, amely a magasból jön, előttük hárfá, dob, síp és citera lesz. ezek őrzöngeni fognak, s az Isten szelleme rád is fog ugrani, s te velük együtt fogsz őrzöngeni, s más lényé fogsz változni... Isten van veled!« Itt mélyen belepillantunk a prófétaság orgiákat űző ösállapotába... Érdeemes még a kiemelésre az isteni szellemnek villanyszikraszerűnek gondolt átugrása a maga útját gyanútlanul folytató Saulra. A zene és a tánc az eksztázis előidézését célozza. Ezek szabályszerű gyakorlatok voltak, amelyeknek csoportokban átadták magukat ebből a célból, (a profétáiskolákban.) Az eksztázisra jellegzetes a vadúl-szenvedélyes forma.«²⁶⁶⁾ Éppen úgy, mint mai napság a szeánszokon, ahol zenével, tömjénfüsttel stb.-vel idézik elő a transzállapotot.

A *legnagyobb telepata* marad azonban mégis csak Jézus. Ő keresztül látott az embereken. »így látott keresztül a szamariái asszonyon, annak elmilt élete nyitva állt előtte, mint egy nyitott könyv.«²⁶⁷⁾ Átlátott Nathánaelen is. »Mielőtt Fülöp a Mesterhez hívta volna őt, máris látja őt, amint a fügefafa alatt telve vágyakozással időzik.«²⁶⁸⁾ »Péternek a legrészletesebb pontossággal a fejére olvassa tagadását.«²⁶⁹⁾ »Saját árulóját is ismeri és átlátja... fizikailag, pszichikailag egyaránt érzi az árulónak a közellétét, mialatt a többiek gyanútlanul alsznak... így átlát Jézus Heródesen, a rókán is... és tisztán látja halálos ellenségeinek, a farizeusoknak gyilkos gondolatait is.«²⁷⁰⁾ »A távolba lát, látja a szamárcsikót megkötvé.« »Mindezeket a legapróbb részletekig látja Jézus és helyesen látott. — így látta előre a maga halálát is s közeli, végét tanítványainak is értésére adta, akik nem akarták neki elhinni s ezt is a legapróbb részletekig.« »i. legnagyobb világossággal látja, mint közeledik a pusztulás Jeruzsálemre.« »Tanítványainak a szenvedéseit is előrelátta és előre megmondotta.« »Mindezt pedig akkor mondotta, amikor még alkotásának a teljében és működésének a csúcspontján állott, s az egész nép utána futott és ujjongva magasztalta. S minden úgy történt, ahogy előre

266) Koebler. S. 138-9.

267) Ugyanott. S. 229.

268) Ugyanott.

269) Ugyanott.

270) Ugyanott. S. 230.

megmondotta; a történelem minden látomását és minden ítéletét megerősítette.«²⁷¹⁾ A tényállást tehát itt is *éppenúgy* adják elő, akárcsak egy katolikus alapvető-hittankönyvben. Csak a magyarázat más.

c) *Állítólagos telekinézis és levitáció.*

Telekinézis is gyakran előfordul. »Mialatt az országban szárazság és drágaság uralkodik, s az állatok és az emberek éheznek és ezrivel pusztulnak, a prófétát (Illést) hollók látják el élelemmel. Ha az ember nem akarja a »hollókat« az illető nyelv szerint megengedhető »arabokkal« vagy »orebit«-tel vagyis »cserekereskedő«-vel helyettesíteni, akkor talán egy érdekes távolból való vonzási jelenséggel van dolgunk, vagy pedig... egy más népeknél is kedvelt mese-motívummal, amely mint legendás alkotórész a történeti próféták élettörténetébe is belefőződött.«²⁷²⁾ Jézus életében is feltalálhatók ilyen esetek. »Hogy a templom kárpitja kettéhasad, a föld megrendül, a sziklák meghasadnak és a sírok visszaadják halottaikat...« ezek mind telekinetikus hatások voltak, amelyeket testétől elváló lelke váltott ki. Ő mozgásba hozhatott ilyen erőket, mert telve volt lélekkel. Ez az ártatlanul bántalmazott lélek felindította benne a vele együtt érintett természetet, úgyhogy az fellázadt az ellen a szörnyűség ellen, ami ott történt. (Az okkult irodalomban túlsók bizonyítékunk van ilyen telekinetikus hatásra nézve, amely hatásokat haldoklók idéztek elő.)²⁷³⁾ »Kineziák« az Apostolok Cselekedeteiben is előfordulnak. »Elsősorban az ártatlanul elítéltnak a fogságból való kiszabadításáról van itt szó. Erősen vibráló lelkük megindulása és a elük legmélyét megrázó imádságaik áthatnak környezetükre is. Számos hasonló esetet ismerünk, ahol a szoba egyes tárgyai szintén vibrálni kezdtek. — Maguktól kinyíló ajtólcát is... több esetben megfigyeltek már. A rendkívüli eseményt legtöbbszörre »angyal« beavatkozásának tulajdonítják, aki kinyitja a börtön ajtaját. Ezt különösen az egyidőben fellépő fénytünetemből következtetik. Az is rendkívüli dolog ugyan, azonban nem hihetetlen, hogy Péter úgy érzi, mintha oldalba ütötték volna. (12, 7.) Itt egy erős »haption«-ról van szó, amit

271) Ugyanott. S. 230-2.

272) Ugyanott. S. 148.

273) Ugyanott. S. 248.

spiritiszta üléseken, különösen materializációk alkalmával, azonban közönséges asztaltáncoltatások alkalmával is, nem egyszer megfigyeltek már.«²⁷⁴⁾

Krisztusnak a vizén való járása levitáció volt. »A víz viszi őt, mert rendelkezik a lélek ereje fölött, amely minden földi nehézkedést legyőz... Ez a világfegyelmezett lélek, amely az anyagot, még a folyékonyan rohanót is, a lábai alá hajtja.«²⁷⁵⁾ Levitáció volt az Illés mennybevitele is. Mert »vannak állapotok amikor a »szellem« amelyet az ember magában hord, felemeli és viszi őt.«²⁷⁶⁾ Ugyanezt kell mondani Krisztus mennybemeneteléről is, csak azzal a különbséggel, hogy itt materializáció is történt. »Itt az átszellemliesedett feltámadottnak felemelkedési ténykedésével van dolgunk. Felhő alakulatokba burkolódik és eltűnik övéinek a szeme elől... Már tudjuk, hogy materializációs jelenségeknél felhőszerű képződmények jelennek meg, amelyekből alakok formálódnak, amelyek azonban nem-sokára ismét felbomlanak és szétfoszlanak.«²⁷⁷⁾ így kell értelmezni az Úr színeváltozását is. »Szellemi életének tevékenysége |a legmagasabb fokra hág... Páratlan fényözön veszi körül sugárözönbe merült alakját. Az éleslátású festőszemnek ez a (od-természetű) ragyogás »dicsfénynek« tűnik fel... Pneumatikus téren fellépő effluoreszcenciás jelenségekkel van itt dolgunk, amelyenket a parapszichológiában gyakran van alkalmunk megfigyelhetni: ilyenek a fénytünemények, a felhőképződések, materializációk, amik a medium odleadásaiból és pszichikai képződményeiből keletkeznek (ektoplasma). Az od és a plazmák számára forrású az (alvó) tanítványok szolgálnak: ebből keletkeznek azok a jelenségek, amelyeket mint Mózeszt és Illést szólítanak meg.«²⁷⁸⁾

c) Állítólagos materializációk.

Állításvik szerint a Bálám szamarának esetében is materializáció fordult elő.²⁷⁹⁾ »Nagyon igazságtalanul gúnyolódtak eddig a »szellemeket látó« állaton. Annak a nagyon

274) Ugyanott. S. 283-4.

275) Ugyanott. S. 242—3.

276) Ugyanott. S. 152.

277) Ugyanott. S. 266.

278) Ugyanott. S. 252-3.

279) Koehler tévesen „világoslátásnak“ nevezi. (S. 142.)

elterjedt néphitnek, hogy az állatok »szellemeket« szimatolnak ott is, ahol az ember tompa érzéke nem vesz észre semmit, föltétlenül helyes megfigyelés szolgál alapul... Az állatok élesebb szemükkel... szellemjelenségeket látnak.«²⁸⁰⁾ Azt a jelenséget, amelyet Saul damaszkuszi útján látott, szintén materializációra kell visszavezetni. »Ami ennek az élménynek a külső formáit illeti — véli Hoffmann R., bécsi evangélikus teológiai tanár, — talán nemcsak objektív módon ható vízióval, hanem esetleg materializációval is kell számolnunk, amelyet Saul erősen világitani látott, s amelyből talán Krisztus hangját is hallotta.«²⁸¹⁾ Hogy ez a »kritika« milyen messzire mehet, mutatja az a körülmény, hogy az imént emiített teológiai tanár a feorinthusi levél 12. fej. 7. v.-ben szereplő »stimulus carnis«-ban »pofonokat«, tehát kísérleti elményejktet lát.²⁸²⁾

e) *A halott-feltámasztások értelmezése.*

Azoknak, akik a csodát okkult módon akarják megmagyarázni, rendkívül nagy nehézséget okoznak a *halott-feUámasztások*. Ehhez hasonlót ugyanis az okkult jelenségek között nem találnak. Mit tesznek tehát következőképpen? Rendesen tagadják a tényt magát. így pl. Koehler, az özvegyasszony fiának a halálát, akit Illés úgy támasztott fel, hogy háromszor végig nyújtózott rajta, »kataplektikus merevség«-nek tartja²⁸³⁾ De ismét ellentmond önmagának, amikor hozzáfűzi: »A prófétának annyi életereje van, hogy abból másnak is adhat abból a (célből, hogy egy ifjú testből épp most elmenekült életet, ismét visszakényszerítsen oda.«²⁸⁴⁾ Hiszen ő szerinte a »kataplektikus merevség« nem akar valódi, legfeljebb tetszhalál lenni. Hogy »kényszerítheti tehát vissza a próféta az elmenekült életet?« Ezt ő maga is megerősíti, amikor az Elizeus esetéhez, aki a sunamita nő fiát úgy keltette életre, hogy a saját száját a fiú szájára, szemét a szemére, kezét a kezére tette, ezt jegyzi meg: »Amit Elizeus itt tesz, azt nem nevezhetjük varázslói mesterkedésnek. Ellenkezőleg ez a dolog

280) Ugyanott. S. 142.

281) Zeitschrift für Parapsychologie, 1928. Februar. S. 97.

282) Ugyanott. S. 97.

283) I. ra. S. 149.

284) Ugyanott.

természetében rejlı s attól jóváhagyott módszer, amely lehetővé teszi, hogy egy öreg vagy haldokló (tehát nem meghalt) testet fel lehessen melegíteni egy friss emberi testtel, s így meg lehessen hosszabbítani az életét. (V. ö... a végelgyengülésben szenvedő Dávidot és a fiatal sunemi nőt, Abisagot). Ezek nem csupán »ókori orvosi előírások«, hanem az okkult gyakorlat által megerősített életrekeltési módok is. A fiatal emberi testben elraktározott életenergia éppen úgy hat, mint a prófétában akarattal összpontosított életerő, vagyis életet megújítóan. Itt nem varázsigék vagy bűvös mesterkedések szerepelnek, hanem életerők, amelyek fölött, a tiszta ifjak vagy a szellemileg hatalmasok rendelkeznek. És a mindenre képes anyai szeretetnek a heroikus hite egész bizonyosan szintén hozzájárult ahhoz, hogy a már félig eltűnt gyermeki *életet ismét* visszakényszerítse.«²⁸⁵) Végeredményben tehát mégis csak tagadják a tényt magát, vagyis kétségbevonják a *valódi* halált. Éppen így fogják fel az evangéliumokban leírt halotteitámasztásokat is, nevezetesen a Jairus leányának és naimi ifjúnak a feltámasztását. Mind a két eset *történeti*. Az első esetben a leányka még csak nem sokkal azelőtt halt meg, a második esetben azonban már a temetőbe vitték a halottat, ami kissé »meghökkenti« Koehlert. »Azért mégsem lehetett valami régen halott. Akkoriban gyorsan temették el a halottakat.;²⁸⁶) Mind a ketten egészen fiatal gyerekek voltak, akiket Jézus a halál álmából felébresztett. »Náluk, akik még el nem használt erők fölött rendelkeztek, annál könnyebben sikerülhetett a feltámasztás, mivelhogy a halál még nem régen állott be. A viiágoslátással rendelkező Jézus éles tekintetét nem kerülhette el, hogy a már megholtaknak véltekben *még* van egy szikrája az életnek. Ezt aztán felszítja az ő gyógyításra képes szellemének az erejével s újra fellobbantja bennük az élet lobogó lángját... Ha hitelt adhatunk a spiritiszta tapasztalásnak és a tisztánlátóknak, akkor a lélek még napokig ott időzik a lélektől elvált tetem mellett, még nem tudván, hogy mi és hogyan is történt vele. Alkonyati állapotban tölti napjait. Régen megszokott életmódját még nem tudja elhagyni, az újat pedig még nem tudja magáévá tenni. És hogyha valaki szellemileg elég erős őt visszahívni régi házába, amelyet csak az imént

285) Ugyanott. S. 149-50.

286) Ugyanott. S. 226.

hagyott el, miért nem kellene neki, miért nem tudná, miért nem volna kénytelen követni ezt a hívó szót. Csak azon fordul meg a dolog, hogy ki az, aki őt hívja.«²⁸⁷⁾ A János-evangéliumában elbeszélte harmadik halottfeltámasztás, t. i. a Lázár feltámasztása, nem történeti. »Mert nem csupán a synoptikusok hallgatása hat ki rá halálosan — hiszen ilyen súlyos következményű tény, amelyet olyan szoros kapcsolatba helyeznek Jézus elítélésével és halálával, egész bizonyosan nem mellőztek volna el —, hanem maga az elbeszélés is olyan éles ellentétbe helyezi Jézus állítólagos cselekvését az ő különbeni, csodákkal nem kérkedő magatartásával, — hiszen itt ő csak »fönségének a kinyilatkoztatását« tartja szem előtt (V. 4. és 15.) úgyhogy tisztán csak tüntetésből imádkozik, — hogy mi ennek az elbeszélésnek csak szimbolikus-allegorikus jellegét ismerhetjük el, mint ahogy ez az V. 25. k.-ból világosan következik, annyival is inkább, mert a halott már romlásnak is indult. Itt egy későbbi korból származó tanítóköltemény áll előttünk, amely a Lukács 16. fejezetében említett példabeszédet, amely a dúsgazdáról és a nyomorult Lázárról szól, tovább szövi, mint egy vallásos irányban tovább merengő képzeletnek a termékét.«²⁸⁸⁾

f) Krisztus föltámadásának a magyarázata.

A racionalizmus számára azonban mégis csak *Krisztus föltámadása* okozza a legnagyobb nehézséget. Ezzel aztán már igazán nem tudnak semmi okosat elkezdni. A csalási elmélet ugyanis még a racionalizmusnak is mégis csak nagyon valótlanok látszik. Addig csúrik-csavarják hát a dolgot, míg a végén azt sem tudja az ember, hogy mit is akarnak. Koehler azon fáradozik, hogy így fogja fel a dolgot:²⁸⁹⁾ »Jézus feltámadása, mint tüneményt fogva fel a dolgot, legelőször is nem egyéb, mint színváltozásának, megdicsőülésének folytatása és betetőzése... A föltámadott megjelenési módjára jellegzetes az a körülmény, hogy zárt ajtókon is keresztül képes menni. Az anyag áthatolhatóságának erre a jelenségére a paraphysikában

287) Ugyanott S. 227-8.

288) Ugyanott S. 225.

289) Okkultista módon magyarázza Krisztus feltámadását Dr. Richard Hoffmann is. Könyvének címe: Das Geheimnis der Auferstehung Jesu. Megjelent Mutze O.-nál, Leipzigben.

és a parapsychikában nagyszerű bizonyítékokkal rendelkezünk.« Az apostolok kezdetben nem ismerik meg őt. »Hiszen az átváltozott jelenségnek a homályossága jellegzetes a materializációs üléseken. Ehhez hasonló az ő érinthetősége (Tamásnak megengedi, hogy a kezét is beledughassa a sebhelyeibe...) Csak Lukácsnál... akadunk rá a feltámadott jelenségének sajátos eldurvítására. Jézus hozzá még eszik is a tanítványok szemeláttára. Nos a parapszichológiából még ez a jelenség is ismeretes, az, t. i. hogy ahol egy materializációt nagy fokban elő lehetett idézni, ott a materializált szellem ételt vesz magához; éppen így az a másik megfigyelés is, hogy a materializált jelenségek felöltözve, sőt azokban a ruhákban jelennek meg, amelyeket életükben viselni szoktak... Ha az ember azt hiszi, hogy az üres sir ténye mellett szilárdan ki kell tartania, akkor az ott látott »angyal« alakokat könnyen lehet materializációs-jelenségeknek értelmezni.«²⁹⁰⁾

Eddig, mint a mondottakból kiviláglik, csak bizonyos kísérő jelenségeket értelmeztek. Miben áll azonban az egésznek a magja, *maga a feltámadás?* »Magának a föltámadásnak a lefolyását,... — fűzi tovább okoskodásait Koehler, — amely sehol sincs leírva, a színeváltozás mintájára úgy kell értelmeznünk, mint a *sírba helyezett testnek* pneumatikus létezésimódra való átváltozását.«²⁹¹⁾ Mi hozta most már létre ezeket a különféle jelenségeket? »Számunkra szilárdan áll az, — folytatja tovább elmékedéseit az előbb említett író — hogy a ható erő, amely ezekben a jelenségekben nyilvánult meg, semmi más nem volt, mint a halála után egy »magasabb világba« bevonult Krisztus.« »Az olyan emberek ugyanis, akik a szellemi fejlődés igen magas fokát érték el, a haláluk után, vagy halálukkor, testüket, (amely már erősen át volt szellemülve) »ejjesen elenyésszik, úgyhogy az elkerüli a rothadást. — Mindenesetre az a népszerű *egyházi felfogás*, hogy a sírban újra egyesülés történt a szellemiesített és teteme között, teljesen *képtelenség*. Ez ugyanis egyrészt túlkeveset bizonyít, mert hiszen a régi test már teljesen elhasznált, halálra gyötört volt, másrészt pedig túlsókat, mert az új testnek a szellem megjelenési módjaiban oly nagy része volna, hogy a régi test emellett teljesen feleslegesnek tűnnék fel.«²⁹²⁾ Ennél-

290) Ugyanott. S. 255-8.

291) Uyanott.

292) Ugyanott. S. 258-260.

fogva »a megdicsőült alakban megjelenő Mester... tárgyi valóságán annál kevésbe szabad kételkedni, mert a világtörténelem nagysúlyát nem hallucinációkon, hanem tárgyi valóságokon nyugvónak vagyunk kénytelenek elgondolni. »Ezen nézőpontokból vizsgálva Jézus föltámadása nem veszít el semmit hitelapozó, világot mozgató értékéből, hogyha másféle eseményekkel párhuzamba vonva s analógiáival megvilágítva, a maga elszigeteltséget és egyedülállóságát el is veszíti. Ezt a párhuzamot és analógiát pedig »sok elhunytnek jól hitelesített megnyilatkozásai« szolgáltatták nekünk.«²⁹³⁾

Mint ahogy már ebből a kevésből is látható, szinte *vádásznak* az olyan hasonlóságokra, amelyek a szentírási és okkult jelenségek között találhatóak s azután a Szentírás eseményeit, ha másképp nem megy, *még hajaknál fogva is* behúzzák az okkultizmus kereteibe. Hogy azonban ott jól érzik-e magukat, vagy sem, az mellékes. Fődolog marad »az előítéletek nélküli tudományosság.« Ezt a módszert aztán mintegy megkoronázzák ezek a szavak: »Ha még felemlítjük azokat a helyeket, ahol az van elmondva, hogy az igazak igazságtalanul kiontott vére az igazságtalanokra száll (Máté 23, 35.), ahol szó van békéről, amelyet ha hiába osztogatnak el, az vissza száll arra, akitől elindult, mint valami substantia, (vagy bumierang) és még sok más ilyen homályos szót megfontolunk, — akkor kénytelenek leszünk csatlakozni az Ítélethez, amely okkult-misztikus légkörről beszél, amelyben Jézus élt.«²⁹⁴⁾ Hát lehet ezt még komolyan venni? ,

293) Ugyanott. Sf 262q264.

294) S. 205.

II.

A csoda katolikus fogalma

1. Fogalmi meghatározás

Mint már láttuk, a racionalizmus a csodát rendkívüli vagy okkult erőkre vezeti vissza. Eszerint tehát a csoda ritka, de azért még mindig *természetes* jelenség, amely a természeti lehetőségeket nem lépi túl. Ezzel szemben a katolikus tan úgy határozza meg a csodát, hogy a csoda olyan jelenség, amely a természeti erőket fölülmúlja. Ez azonban kétféleképpen történhetik. Vagy fölülmúlja az anyagi és emberi erőket, s az embernél magasabbrendű agens-től ered, ide számítva a jó és gonosz szellemeket is, és akkor *tágabb értelemben* vett csodáról beszélünk. Vagy pedig fölülmúlja a magasabbrendű szellemek erőit is, csak az Istenét nem, s akkor *szűkebb értelemben* vett csodáról van szó.²⁹⁵⁾ Tágabb értelemben vett csoda pl. ha az angyal egy embert az egyik helyről a másikra visz. A legtöbb katolikus teológus szerint ugyanis egy tisztán csak lélek a látható világban mindössze csak helyváltoztatást hozhat létre. Mert ahhoz, hogy egy érzékelhető minőséget is közöljön neki, mint főoknak magának is birtania kellene azzal a tulajdonsággal, ami a jelen esetben nem áll. Aquinói szt. Tamás szerint ezenkívül még alakokat is alkothatnak maguknak.²⁹⁶⁾ Minden egyes esetben azonban az Istent legalább is annyiban el kell ismerni közös oknak, amennyiben egy teremtmény *Isten akarnia nélkül* nem avatkozhatik be a világ folyásába. Szigorú értelemben vett csoda pl. egy halottnak a feltámasztása, ahol a test már oszlásnak indult. Ezt

295) A. Tanquerey Synopsis theol. dogm, fundamenalis, Tornácú, Desclée, 1927. S. 150. V. ö. A. van Hove, La doctrine du miracle eher Saint Thomas et son accord avec les principes de la recherche scientifique, Bruges. Ch. Beyart, 1927. p. 317.

296) I. Qu. 111. a 3., Qu. 51. a 3.

egyedül csak az Isten tudja megtenni. ²⁹⁷) A csodát mindkét esetben rendszerint észre lehet venni az anyagi természetben, mint pl. a kenyérszaporítást. Önmagában véve azonban ez nem szükséges. így pl. valódi csoda, ha valaki a szabadakarat-tól függő jövődőt teljes határozottsággal előrelátja. (Szabad akaratától függő cselekvés alatt értjük pl. egy embernek jövőre vonatkozó szabad elhatározási! tényét, amelyről most még senkisé, — még a jövőben működő maga sem — tudhat Istenen kívül semmit, mert ez a jövődöbeli szabadakarati tény most meg csak okaiban sincs meg, vagy legalább is nem szükséges, hogy meglegyen.) Ezt az értelmi tudást azonban rendszerint kinyilvánítják, s így ez a csoda is észrevehető lesz külsőleg is. Amire szükség is van és pedig azért, mert ezeket a csodákat emberek kedvéért viszik végbe, akik pedig érzéki lények.

Aminek nincsennek meg a felsorolt ismertető jegyei, különösen ami végső értelemben nem Istentől, mint *főoktól*, származik, aki legalább is azt a dolgot *jóváhagyja*, ha nem közvetlenül maga hozza létre, az nem valódi csoda. Aszerint aztán, hogy a csoda melyik képességben nyilatkozik meg, beszélünk fizikai, intellektuális és morális csodáról. A *fizikai* csoda a fizikai természetben megy végbe, mint pl. a kenyérszaporítás. Az *intellektuális* csoda az értelemben, tehát egy szellemi képességben nyilvánul meg. Ilyen intellektuális csoda pl. a jövődölés. A *morális* csoda végül az akaratban mutatkozik, ha az akarat *olyan* tettekre szánja rá magát, amelyek nem tartoznak az emberek szokásos cselekvési módjának a birodalmába. Ilyen csoda volt a kereszténység elterjedése az első századokban, amikor az új tan a legnagyobb emberi nehézségek ellenére is olyan hatalmas és gyors fejlődésnek indult.

2. A fogalom tárgyiassága

a) A csoda lehetősége.

Most az a kérdés, vajjon a csodának, kivált a szigorú értelemben vett csodának ez a fogaima, *tárgyi alapon álló, objektiv-e*, vagy mint egy a-priori-fogalom pusztán a leye-

297) Dr. Georg Reinhold, Der alte und der neue Glaube, Wien. 1911., H. Kirch. S. 105.

gőben függő valami-e? Erre azt feleljük, hogy a csoda *lehetséges* és pedig elsősorban *a természeti törvények* oldaláról tekintve. Ha ugyanis az Istennek nem állana szabadságában olykor-olykor a természeti események lefolyásába is beavatkoznia, akkor tőlük függne, amit nem lehet megengedni. Még azt sem lehet mondani, hogy ez a függés csak föltételes, föltéve ugyanis, a teremtés megtörténtét; mert el lehet képzelni egy olyan rendszert is, amelyben ez a függés még csak nem is hypothetikus, mégcsak nem is föltételes. Miért választotta volna akkor az Isten éppen, azt és nem ezt, amely az ő szabad természetének jobban megfelel? Azon kívül az Isten szabadon működik közre az ő teremtményeinek cselekedeteiben. Ezt az együttműködést meg is vonhatja s akkor az eredmény nem jön létre.²⁹⁸⁾ Az tehát téves, amit *Spinoza*, állított: »Az általános természettörvények csupa határozmányok, amelyek az isteni természet szükségességéből és tökéletlenségéből következnek. Ha tehát a természetben olyas valami történnék, ami az ő általános törvényeinek ellentmond, akkor az föltétlenül ellentmondana a határozatnak, az értelemnek és az isteni természetnek is.²⁹⁹⁾ Természetesen, aki semmiféle személyes Istent el nem ismer, hanem a természetet az Istennel azonosítja, az aztán nem is írhat ám másképp.³⁰⁰⁾ Szokása szerint rendkívül világosan foglalja össze a kérdést Aquinói szent Tamás: »így az Isten a természeti renden kívül is tud cselekedni, mert a másodrendű okok rendjének nincs alávetve; egy ilyen rendszer azonban neki igenis alá van rendelve, mint olyan, amely tőle ered és pedig nem a természet kényszeréből, hanem az ő szabad elhatározásából. Ő ugyanis a dolognak más rendjét is megteremthette volna. Következésképp ezen az általa akart renden kívül is működhetik, ha akar, mint amikor a másodrendű okok eredményét azok nélkül maga hozza létre, vagy ha bizonyos olyan eredményeket hoz létre, amelyekre a másodrendű okok hatása nem terjed ki.«³⁰¹⁾ Hiszen már az ember képes bizonyos *változásokat* előidézni a természet hatásaiban, természetesen úgy, hogy azért egy más törvényhez

298) V. ö. I. Donát, *Cosmologia*, Oeniponte, Rauch, 1924. S. 177.

299) *Tract. Theologicopoliticus*, C. VI. az elején. Éppen így nyilatkoznak Renan, Strauss D., Harnack, Haeckel, Virchow R. stb., akiknek a nyilatkozatait lásd Donátnál, a 126. oldalon.

300) V. ö. A. Spscz: *Summariurn phil. christianae*. M. Marietti, Turin 1928. p. 99.

301) I. Qu. 105. a 6.

kötte maradjon. Így pl. a repülőgépnek esési törekvését, amely annak a súlyánál fogva 'áll elő, föl lehet függeszteni a légszavarak mozgásbahozása által. Hogy ne tudná hát akkor az Isten magát még jobban megszabadítani a természeti törvények kényszerétől?³⁰²⁾

Alap nélkül félnek attól is, hogy a csoda által »jóvá nem? tehető *szakadékot* csinálnak a világban és hogy minden emberi tudomány »gyerekes lim-lommá«³⁰³⁾ változik. Igen, sőt *Feuerbüch* még többtől fél, amikor így ír: »Ha én, mint Bálám egy szamarat beszélni hallok, akkor nem tudom többé, vajjon én vagyok-e szamar, vagy a szamar ember-e? Az ember és az állat között levő különbség megszűnt. Az sem segít semmit, ha azt mondjuk, hogy a szamar nem maga beszélt, ő csak szerv volt, mert egy szamar, amely engedi magát szócsóként felhasználni, már csak látszólagos szamar, olyan szamar, amelyből a szamartermészet lényeges tulajdonságai, a makrancosság és a csökönység, hiányzanak.³⁰⁴⁾ Mert jóllehet a természeti törvények ha nem is föltétlenül, azonban *föltételesen* mégis csak szükségszerűek. Ami azt akarja mondani, hogy a csoda kivétel, amit minden ok nélkül nem szabad várunk. Tehát nem kell attól félni, hogy azért mert a történelem folyamán egyszer egy szamar beszólt, most már minden szamar beszélni fog. Ezzel az ember és állat között levő különbség sem szűnt meg. A különbség ugyanis a természeteken alapszik. Az Isten közbelépése által azonban ezek a természetek nem változtak meg.

Különösen aggódnak az *energia megmaradásának* az elve miatt. Mert ha pl. a lázt csoda segítségével hirtelen meg lehet gyógyítani, hová jut akkor az eltűnt meleg? Talán megsemmisül? Ez azonban ellentmond az előbb említett törvénynek, amely szerint az energiák összege a világon minden pillanatban ugyanaz. Elsősorban ugyanis ez a törvény, mint tapasztalati törvény, csakis az anyagi világra érvényes, amennyiben semmiféle magasabb ok nem vegyül belé. Másodszor egyáltalában nem szükséges, hogy egy csoda ez ellen a törvény ellen vétsen. A csoda által ugyanis az egyik energia átalakulhat egy *másikká*, anélkül, hogy teljesen eltűnne. Így a fel-

302) Tanqueray. S. 156.
rini 1928. p. 99.

303) Büchner, Kraft und Stoff, Leipzig, Th. Thomas, 1883. S, 105-6.

304) Sämtliche Werke. I. Bd. S. 5. - Reinhold S. 168.

hozott esetben a meleg könnyen szétszóródhatott a környezetben. ³⁰⁵⁾ Ugyanezt kell mondani a *zárt természeti okság* elvéről is, amely szerint valamennyi természeti eseményt természeti erőkből kell megmagyarázni, s aki természetén kívüli okot vesz fel magyarázatul, az vétkezik ez ellen a törvény ellen. Ez az elv ugyanis olyan axióma, amelyet még soha be nem bizonyítottak. Természetesen sohasem szabad természetenkívüli okot keresni minden ok nélkül egy természeti jelenség számára. De ha a természeti erők segítségével nem vagyunk képesek valamit megérteni, akkor éppen az az okság elve követeli meg, amelynek csak alkalmazása a zárt természeti okság elve, hogy fensőbb ok után kutassunk. ³⁰⁶⁾

Másodszor a csoda az Isten részéről is lehetséges, mert egyik tulajdonságának sem mond ellent. Különösen az Ő változhatatlansága és bölcsesége jöhetnének itt tekintetbe. A csoda nem mond ellent az ő változhatatlanságának, mintha az ő értelmében és akaratában a kivétel révén bizonyos változásnak kellene történnie, mint pl. ez az embereknél előfordul, ha megszokott cselekvési módjuktól eltérnek. Az Isten ugyanis a kivételt öröktől fogva előre látta és elhatározta. Ismét világosan foglalja iössze a dolgot szt. Tamás, amikor azt írja: »Az Isten öröktől fogva előre látta és akarta, hogy ő meg fogja tenni, amit az időben tesz; ő tehát a természet folyását olyképpen rendezte, hogy örök akaratában már előre meg volt határozva, amit csak ezen folyáson kívül tenni fog.«³⁰⁷⁾ Nem mond ellent az Ő bölcsességének sem, mert az Isten a természeti törvényeket rendes körülmények között érvényben hagyja és ha kivételt tesz, ez mindig a legbölcsőbb okokból történik. Egy csodával az Isten mindenekelőtt be tudja bizonyítani a maga létezését és pedig a legvilágosabb módon bebizonyítja vele a maga hatalmát is. Mert ha bele tud nyúlni a dolgok folyásába, akkor azokat Ő is teremtette a maga mindenhatóságával. Ezt a hatalmat a csoda jobban és hatásosabban bizonyítja, mint a természet rendes folyása, amit, ha még oly nagyszerű is az, már megszokott az ember. A csodával bebizonyítja az Isten a maga mindentudását is,

305) V. ö. A. Spesz, Summarium phil. christ. p. 205.

306) Ugyanott. S. 108.

307) Quaest. disp. de Pot. qu. VI. a I. ad. 6. Lásd még Spesz, Summarium phil. christ. p. 264.

mert a természeti eseményekbe való benyúlás azoknak tökéletes ismeretét tételezi fel. Bebizonyítja vele egyúttal a jóságát is, kivált ha valakinek a segítségére jön. általa, mint ahogy ez a betegek meggyógyítása stb. alkalmával előfordul. Ez a jóság nyilatkozik meg akkor is, ha bárminő igazság megerősítése érdekében tesz csodát. Mert egyrészt az ilyen igazságok erkölcsileg szükségesek lehetnek az embernek, másrészt a csodánál alkalmasabb eszköz nincs arra, hogy azokat mint Isten szavát meg lehessen velük erősíteni.

Strausz D. F.-nek tehát nincs igaza, amikor ezt írja: »(A theizmus) kénytelen belátni, hogy egy Isten, aki most, aztán ismét egy más alkalommal csodát tesz, tehát a működésnek egy bizonyos fajtáját hol gyakorolja, hol pihenteti, egy az időnek alávetett és így nem abszolút lény volna... Még határozottabban fejtette ki Wolff, hogy az Istennek minden csodálatos benyúlása a természet folyásába a természet kijavítása volna, tehát a természet tökéletlenségének a bizonyítéka, aminek árnyékot kellene vetnie szükségszerűleg az isteni bölcsességre«, ³⁰⁸⁾ mert akkor az Isten »egy órajavító mester volna, aki itt-ott egy-egy lökést adna a világnak folyása közben, egy-egy csavart igazítana benne helyre, vagy más ilyesfélét cselekednék.« ³⁰⁹⁾ Először is a csoda által semmiféle változás nem megy végbe az Isten értelmében és akaratában, hanem csak is a természetben történik változás. A dolgot a következő példával lehetne megvilágítani. Vegyünk fel egy urat, aki hosszabb időre elutazik. Elutazása előtt meghagyja a szolgálóinak, hogy a kertjében levő fákat vágják ki. Ha most a szolgálók ezt a parancsot teljesítik, akkor bennük és a fában változás megy végbe, az úrban azonban nem, aki abban az időben esetleg talán nem is gondol rá. Természetesen ez a példa is sántít, mert az úrban legalább is a dolog elején, akaratváltozás ment végbe, míg az Istenben ez teljesen ki van zárva, arra azonban alkalmas, hogy ezt a nehéz esetet legalább némileg megvilágítsa. Másodszor az Isten semmiféle javítást nem eszközöl a teremtésen, amikor csodát tesz. Javításról ugyanis csak akkor lehet szó, ha az utólagosan történik, ahogy ezt pl. egy órajavításnál látjuk. Ha azonban bizonyos változást már az előállításkor előre beleterveznek a dologba, akkor

308) *Leben Jesu*, I., Alfred Kroner, Leipzig, 1924. S. 1778.

309) Büchner, *Kraft und Stoff*. S. 110.

az mintegy már annak a lényéhez tartozik. Így a csodákat is már előre beletervezte az Isten a világba és pedig mint kivételeket az eredeti teremtési tervben és nem mint foltozásokat a teremtés nagy művén.

A csoda fogalmában tehát nincs ellentmondás, sem a természet, sem az Isten részéről. Más tényezők nem játszanak közre. Természetesen mindkét tényezőről helyes fogalommal kell rendelkezni. Következésképpen a csoda lehetséges. Ezt megerősíti a katolikus Anyaszentegyház is, amikor a Vatikáni zsinaton így határozott: »Ha valaki azt állítaná, hogy semmiféle csoda sem lehetséges, s ebből kifolyólag az erre vonatkozó elbeszélések, még azok is, amelyek a Szentírásban találhatóak, a mesék és mythoszok közé számítandók..., az legyen kiközösítve.«³¹⁰⁾

b) A csoda felismerhetősége.

Egy másik kérdés, vajjon a csoda, mint olyan *felismerhető-e*? A katolikus teológia és hit erre azt feleli, hogy legalább bizonyos esetekben ez föltétlenül lehetséges.³¹¹⁾ Mi tehát nem állítjuk, hogy a dolog minden esetben bizonyos, amikor csodát beszélnek el nekünk. Ellenkezőleg, lehetnek esetek, amikor ítéletet mondani *nehéz*, s tanácsosabb a csoda elismerését felfüggeszteni. Mindenekelőtt ez az igazság már abból is bebizonyítható, hogy ha az Isten' valamit közölni akar az emberrel, akkor használnia kell az ehhez szükséges eszközöket is. Nos azonban a csoda az egyetlen híd, amely Istenhez, a közlött dolgok forrásához vezet. Tehát ebben az esetben is csodát kell tennie, s azoknak felismerhetőeknek kell lenniök.

Azonban a csodának a *természetéből* is biztosítani lehet bizonyos esetekben annak felismerhetőségét. A csoda ugyanis, amint fentebb láttuk, olyan jelenség, amely érzékeinkkel, észrevehető, amely a természet erőit felülmúlja, s amely Is-

310) Sess. III. cap. can. 4. Denzinger-Bannwart, Enchiridion, Herder, 1911. 1813.

311) Erre egyedül az Egyház hivatott. A tudománynak itt csak negatív szerepe van, amennyiben megállapítja, hogy az esemény természetes módon megmagyarázhatatlan. Hogy csoda-e, az természetfölötti kérdés, amelynek megoldása végső fokon az Egyházra és nem a tudományra tartozik.

tentől származik. A csodát azonban, mint érzékeinkkel észlelhető jelenséget fel lehet ismerni. Mert ami annak külső minőségét illeti, éppen olyan, mint bármely más természeti jelenség. Így pl. egy csodával megsaporított kenyér éppen olyan, mint az a kenyér, amelyet egy péknél vásárolnak. A causa efficiensét nem lehet rajta meglátni. Azért mondja szt. Ágoston, hogy két szem elég, hogy egy halottaiból feltámasztottat lásson az ember. Alap nélkül állítja tehát Hume: »Amit a dolgok természetes folyásában sohasem tapasztalunk, hogy pl. egy embernek pusztá parancsára egy beteg meggyógyuljon, egy egészséges halva rogyjon össze, stb., amellet a valószínűségnek a legcsekélyebb foka sem tanúskodik, s azt emberi tanúságtétellel soha sem lehet hihetővé tenni.«³¹²⁾ Mert contra factum nullum valet argumentum. Ha előttem ugyanis ott van egy meggyógyult egyén, aki előbb gyógyíthatatlanul beteg volt, akkor minden okoskodás hiába-való a csodálatos gyógyulás lehetősége ellen. Ugyanezt a nehézséget hozza elő Strauss D. F., csakhogy más formában, ha azt véli: »Hogy tanúságtételek, hozzá még szemtanúk és becsületes emberek tanúságtételei stb. mindamellett hamisak voltak, arra nézve vannak bizonyítékaink, ha úgy óhajtják, nem bánom, mindössze egy néhány, azonban mégis csak előfordultak ilyesmik, hogy azonban valami bebizonyíthatóan történt volna a természet törvényei ellen, az még azoknak az eseteknek a kivételével, amelyeknek a hitelreméltóságáról éppen szó van, sohasem fordult elő... Az ilyen tanúságtétel tehát csak mint pehely esik a mérleg serpenyőjébe mázsányi súllyal szemben, az esemény hihetlenségének, valószínűségének szörnyű súlyával szemben, amelyet le kellene billentenie.«³¹³⁾ Más szavakkal: hogy csoda történt, az a legjobb esetben is kérdéses, hogy azonban nem történt csoda, az bizonyos.³¹⁴⁾ Hát megállhatja a helyét egy legfeljebb gyen-

312) Untersuchung über den menschlichen Verstand, Leipzig, 1907. S. 134. Ezen az alapon állítja Regnault a logikus főkről: „Recourir à l'hypothèse du miracle, est a leurs yeux une marque de faiblesse intellectuelle.“ Hove-nál 324. oldal.

313) Leben Jesu. S. 173.

314) Sabatier A. szerényebb, ha azt véli, hogy a tudomány „sohasem következtethet másra, mint tudatlanságának a bevallására, ami mindenféle föltevéseknek és esetleges magyarázatoknak nyitott ajtót ad.“ Hovenál, S. 324.

ge valószínűség egy bizonyosság mellett? Ez az érdekes azonban hamis föltevésen alapszik. Mindenekelőtt téves azt állítani, hogy a természeti törvényeknek föltétlen érvényük van, mint már ezt kifejtettük. Ezek a törvények Isten akaratából bizonyos kivételeket igenis megengednek. Másodsor téves az az állítás is, hogy a tanúk legfeljebb valószínűséget szülnek, vagy szülhetnek. Lehetnek ugyanis esetek, amelyekben erkölcsi bizonyossággal állunk szemben. Erre a józan emberi ész így következtet: »Nem föltétlenül bizonyos, hogy semmiféle kivétel nem lehetséges. De a tanúk teljes bizonyossággal igazolják, hogy a kivétel megtörtént. Tehát bizonyos, hogy a csoda valóban meg is történt.« Az állítólagos pehely tehát mázsás súllyá változik és a mázsás súly nullává. »Azonban — veti ellen Humel — az erkölcsi bizonyosság, mint gyöngébb, csak nem múlhatja felül a fizikait, mint erősebbet?«³¹⁵⁾ — Azonban emögött az okoskodás mögött is hamis föltevés lapang. A bizonyosság itt nem egy és ugyanarra a tárgyra vonatkozik. Mert ha pl. szemügyre veszünk egy csodálatos gyógyulást, ez esetben »a tapátalat azt bizonyítja, hogy más esetekben, amelyeket az emberek megfigyeltek, semmiféle gyógyulás nem állt elő, ennél fogva arra lehet következtetni, hogy ebben az esetben is nem *természetes* úton fog történni a gyógyulás, azonban nem arra., hogy a gyógyulás *eg vált alá'* *ban* nem fog megtörténni, vagy hogy nem történt meg.;;³¹⁶⁾ *Remin* a vizsgálódó módszerrel elégedetlen, mert ezt írja: »Azok közül a csodák közül, melyekkel a régi történetek úgy tele vannak, egyetlen-egy sem játszódott le tudományos szempontból elfogadható körülmények között. Van egy megfigyelés, és pedig olyan, amelynek még soha ellent nem mondtak, az t. i. hogy csodák csak olyan időkben és országokban történnek, ahol hisznek bennük és csak olyan személyek előtt, akik ilyesmihez kedvet éreznek. Eddig még egyetlen csoda sem történt, olyan emberek gyülekezetében, akik szellemileg képesek lettek volna arra, hogy egy ténynek a csodálatos jellegét megállapítsák... Mi egyáltalában nem azt mondjuk: hogy a csoda lehetetlen, csak azt állítjuk, eddig még egyetlen cso-

315) Hume's Works, 1770. vol. III. p. 178.

316) Donát, Cosmologia, S. 133—4.

317) Leben Jesu, németül Eichler Lajostól, Berlin, Reinhold Schlingmann, 1864. S. 42—3.

dát sem állapítottak meg.«³¹⁷⁾ Ezután Renan felsorolja, hogy egy ilyen bizottságot miféle tudósokból kellett volna összeállítani s még azt is hozzáfűzi, hogy a csodatevőnek a csodát még *toties-quoties* újra elő kellett volna idéznie. Renan azonban túlsókat követel. Ahhoz, hogy az ember megállapítsa:, hogy egy férfi, aki négy nappal azelőtt meghalt és már szaga volt, halottaiból feltámadt-e, nem szükséges, hogy az ember fiziologus, fizikus, kémikus, hisztorikus legyen, hanem elegendő, hogy egészséges érzékei legyenek, amelyekkel az ember látja a halottat az esemény előtt és után, akár hisz aztán a csoda lehetőségében, akár nem hisz. — Hogy Renan az igazságot nem veszi komolyan, azt az a körülmény is bizonyítja, hogy még az általa kívánt bizottság esetében is így vélekedik: »Ha ilyen körülmények között aztán végbemenne egy feltámadás, akkor a bizonyossághoz közeli valószínűséget kellene megállapítani.«³¹⁸⁾ S mégsem akarja a csodát lehetetlennek tartani. Joggal jegyzi meg ehhez: Reinhold: »Renannak előrebocsájtott ez az állítása: »Mi egyáltalában nem mondjuk: a csoda lehetetlen, hanem csak azt állítjuk: eddig még egy csodát sem állapítottak meg,« éppen azért nem őszinte, hanem jóakarát hiányának a bizonyítéka, s ez ellen, valamint egy másik ismert tulajdonság ellen is, az istenek hiába küzdenek. Ahol a jóakarát hiányzik, ott érvényesek Ábrahám atyánknak a dúsgazdaghoz intézett eme szavai: »Ha Mózeset és a prófétákat nem hallgatják, akkor az esetben sem fognak hinni, ha valaki a holtak közül feltámadna.«³¹⁹⁾

Hogy az érzékeinkkel észlelhető esemény, amelynek történeti valóságát (*Veritas historica*) megállapította az ember, egyúttal a természet erőit is *felülmúlja* (*veritas philosophica*), bizonyos esetekben szintén a legnagyobb bizonyossággal bebizonyítható. Mindenekelőtt ugyanis vannak hatások, amelyek egész világosan felülmúlják a természet *minden* erejét így pl. a halottfeltámasztás, valamely állagnak pl. a kenyérnek a megsokasítása, az egyik állagnak hirtelen a másik állaggá való változása, mint pl. a vízének a borévé. Ide tartoznak azok a gyógyulások is, amelyeket csak az anyagnak teremtésével, vagy megsemmisítésével lehet magyarázni. Így

318) Ugyanott. S. 44.

319) Der alte und der neue Glaube. S. 180.

pl. dr. Le Bee bebizonyítja, hogy eltört combcsontnak *hirtelen* meggyógyulása az illető anyagnak teremtését föltételezi. Mert ez az anyag sem a vérben nincs meg szükséges mennyiségben, sem az arteriolákon keresztül nem folyhat oly rövid idő alatt az illető helyre. Éppen így azt is bebizonyítja, hogy egy rákbetegségnek *hirtelen* meggyógyulása csakis megsemmisülés által érhető. Ez esetben ugyanis a rák sejtjei úgy eltűnnek, hogy mérgük semmi nyomot sem mutat fel többé a testben. Tehát lehetetlen, hogy felszívódtak volna. Következőleg megsemmisültek. ³²⁰⁾

Ha az esemény nem ilyen természetű, akkor, különösen ma, az okkultizmus nagy fellendülése mellett, *nehezebb* Ítéletet mondani, azonban nem lehetetlen. Ha az illető esemény az ihletett Szentírásban foglaltatik, s ha a Szentírás azt az eseményt csodának tartja, akkor *teológiai* s következőképpen *tudományosan* sem állhat fenn semmi kétség. Ha azonban nincs benne a Szentírásban, vagy ha az ember csak tudományos szempontból bírálja, akkor vannak bizonyos *ismerteid jelek*, amelyek adott esetben *bizonyosságot* teremthetnék. így pl. az ember tudhatja, hogy a csodatevő minő erőket alkalmazott tudatosan, s vajjon ezek az erők arányban állanak-e az eredménnyel? Mert ha az eredmény felülmúlja az alkalmazott erők szokásos teljesítményét, akkor azt nem lehet nekik tulajdonítani. Még az okkult erőket is, amelyeket a csodatevő állítólag öntudatlanul alkalmazott, ki lehet rekeszteni. Az ilyen személyeknek ugyanis mindig van valami *kinövésük*. A médiumnak nemcsak az erkölcsi, hanem a pszichikai lényében is mindig van valami, ami nem rendes. Azonkívül azok az állítólagos okkult erők is, minthogy materiálisak, szintén alá vannak vetve a természet *általános törvényeinek* Ilyen törvény az *idő* törvénye. Mert »ha a szervezet a maga sérüléseit vagy működéseit természetes módon igyekszik kijavítani, hogy szét hullt egységét ismét visszaállítsa, ebből az következik, hogy gyógyulása mindig bizonyos energiába, s következőleg elsősorban bizonyos időbe fog kerülni. Anélkül tehát, hogy az ember próféta lenne, előre megmondhatja, hogy az egész

320) Preuves medicales du miracle, Paris, 1918, p. 27—37. Van Hove, a 375. oldalon ezt véli: „La question nous parait insoluble“, mert „ne connaissons pas la nature intime du fait.“ Ő inkább az esemény hirtelenségére helyezi a fősúlyt.

természetes gyógyulás a következő megállapításoknak fog helyet adni: lassú, fáradtságos, megerőltetett restauráció, viszszaesési hajlammal egybekapcsolva. Világos tehát, hogy minden esetben, nem csupán feltevessel, de bizonyossággal állunk szemben, ha azt állítjuk, hogy a gyógyulás nem természetes, ha az ember azt látja, hogy az *hirtelen* jött létre, kísérletezések, utóhatások és visszaesés nélkül. ³²¹⁾ Így tehát De Rudder lábtörésének Lourdesben történt hirtelen gyógyulását valódi csodának kell tartanunk. Hiszen bizonyos, hogy egy törött lábnak legalább is 14 napra van szüksége a gyógyuláshoz. A tudomány talán abban a helyzetben van, hogy bizonyos jelenségeknél meg tudja állapítani ennek az időnek a minimumát, de azt teljesen kiküszöbölni nem fogja tudni soha. ³²²⁾ Ezt talán a következő esettel világosítjuk meg. A breiteuilli pavillonban őrzik az alumíniumból készített métermintát. Hogy pontosan meg lehessen állapítani a hosszát, egy sereg tényezőt kénytelen az ember tekintetbe venni, mint pl. a hőmérsékletet, a légnyomást, stb. így tehát a mérésben mindig található egy minimális, de állandó hiba. A tudomány ezt a hibát leszorítja a minimumra, de megmaradni azért mindig megmarad. Ennek ellenére azonban az sohasem lesz igaz, hogy egy méter az 50 centiméter.³²³⁾ így van ez az idő törvényével is. Ezt *semmiféle fölfedezés* sem fogja megváltoztatni. ³²⁴⁾ Különben azt kellene mondanunk, hogy a természet tele van reális *ellentmondásokkal*, amelyek észszerűen, a természet *feloszlásához* vezetnének, amit azonban már mégsem engedhetünk meg. ³²⁵⁾ Ezt *megerősíti* a tudományos okkultizmus is. A természet alapvető törvényei, mint pl. az időé, az állítólag újonnan felfedezett jelenségekben is érvényben maradnak. Mert pl. a fantomoknak a képzéséhez és újra való visszaszívásához is rendesen bizonyos időre van szükség.

Jogtalanul írja tehát *Spinoza*: »Legyen szabad megkérdezni, vájjon mi emberek rendelkezünk-e a természet olyan ismeretével, hogy meg tudjuk állapítani, hogy meddigig terjedő annak a hatalma és ereje, és mi megy túl az ő-hatalmán? Mint-hogy ezt Önhittség nélkül senki sem állíthatja, azért a csodát.

321) Dr. R. van der Eist, von Hovenál. S. 350.

322) Von Hove, I. m. S. 357.

323) Ugyanott. S. 347.

324) Ugyanott. S. 351.

325) Le Bee, Les preuves medicaies des guerisons miraculeuses, Revue de philosophic, 1922. janv.-février. p. 28.

amennyire csak lehetséges, természetes okokból vagyunk kénytelenek kimagyarázni, és ott, ahol a természetes magyarázat csődöt mond, és ahol a tárgy nem mutatkozik képtelenségnek, tanácsosabb lesz az erre vonatkozó ítéletet felfüggeszteni.«³²⁶⁾ Mert jóllehet nem is ismerjük a természet minden erejét, egyes esetekben igenis tudhatjuk, hogy mit *nem képesek létrehozni*. »A természettudományok minden haladása és az esetleg még ezután teendő felfedezések ellenére, pl. egyetlen értelmes ember sem fogja lehetségesnek tartani, hogy valaha bárki is pusztá parancsszóra egy halottat ismét életre keltsen, hogy egy bélpoklos pusztá érintésre hirtelen meggyógyuljon.«³²⁷⁾

Bizonyos esetekben az állítólagos anyagi okkult erők befolyásolását az is kizárja, hogy a jelenségekben *értelein* és *szahadakarát* nyilatkozik meg, ami az anyagi erőknél nem forog fenn. »Ha a tenger és a szélvihar a csodatevő pusztá parancsára elcsendesedik, ha egy halott valamelyik prófétának hangjára hirtelen feltámad, ha valamelyik szenthelyen a legkülönfélébb betegségek, amelyek minden gyógyszernek ellenállnak, egy természetfölötti lénynek pusztá segélyül hívására azonban meggyógyulnak, és pedig minden orvosi tudománytól függetlenül, akkor egyetlen ésszelbíró ember sem tagadhatja, hogy itt egy értelmes és szabadakarral rendelkező ok beavatkozásának nyilvánvaló jelével állunk szemben. Ebben az esetben a dolognak olyan összetalálkozásáról van szó, amelyet ésszerűen nem lehet a vak vagy véletlen erők javára elkönyvelni.«³²⁸⁾ Hasonló eredményhez jut az ember akkor is, ha több jelenségnél a *vallásos értelmet* veszi szemügyre. A csodálatos jelenségek váltakoznak, csak a vallásosság alanyi mozzanata marad ugyanaz. Lourdesban pl. segítségül hívják az Istent és az Isten anyját, és az események bekövetkeznek. Hát nem lehet ebből arra következtetni, hogy a vallásos elem nincs minden befolyás nélkül a jelenségre és arra, hogy az a valóságban azoktól származik, akiket segítségül hívnak?«³²⁸⁾

Helytelen dolog tehát arra a tényre hivatkozni, hogy bizonyos jelenségeket természetén kívül álló létrehozóknak a javára írnak egyesek azok benső *természetének nemismerése*

326) Epist. 23. A végén.

327) Reinhold, I. m. S. 179.

328) Van Hove, I. m. S. 365.

329) Ugyanott. S. 367.

következtében, amely jelenségeket később az újabb felfedezések segítségével természetesenek jelentenek ki, s így aztán megtörténhetik, hogy ugyanaz az eset fog előállni azokkal az eseményekkel kapcsolatban is, amelyeket a természet tökéletes ismeretének a hiányában ma még csodáknak tartanak. Mert »bármilyen önkényesek legyenek is részben a törvények és tudományos elméletek, túlzás volna azonban, ha azoktól minden valódi elgondolási értéket meg akarnánk tagadni.«³³⁰⁾ Mi ugyan a dolgok legbensőbb lényegét nem ismerjük, azonban a mi természetismeretünk azért mégis csak *elég megbízható* és alapos. Egyébként is egy csoda megállapításához egyáltalában nem szükséges, hogy mi a természet *valamennyi* törvényét ismerjük, amelyekkel az ellentétben áll. »Elég annyit Rátzni, hogy ellentétben áll egy jól megalapozott és jól ismert törvénnyel.«³³¹⁾

Vannak esetek, amikor a legnagyobb bizonyossággal fel lehet ismerni, hogy az a csoda az *Isten* műve (*Veritas theologica*). Itt is szemügyre lehet venni vagy az esemény természetét, vagy annak a körülményeit. *Természetét* tekintve egy olyan csoda, amelyet kizárólag az Isten javára Írhatunk pl. a halottfeltámasztás. Mert egyedül az Isten tudja a testet egy pillanat alatt alkalmassá tenni a lélekbefogadására. Egyedül *ő* tudja a lelket kényszeríteni, hogy újra éltesse a testet s vele együtt egy egészet alkosson. Épen így megkövetelik az Istennek közvetlen és fizikai beavatkozását azok a csodák is, amelyekben teremtés vagy megsemmisítés történik. Mind a kettőt ugyanis csak a végtelen Isten tudja véghezvinni. Ennek az alapja pedig az, hogy minél nagyobb a távolság a megváltoztatandó és a megváltoztatott dolog között, annál nagyobb erőre is van hozzá szükség. A semmi és a valami között azonban végtelen a távolság. Itt tehát végtelen erőre van szükség, amellyel csakis az Isten rendelkezik.³³²⁾ Éppen így áll a dolog az ellenkező működéssel: a megsemmisítéssel. Ugyanezt mondhatjuk az egyik állagnak a másikká való átváltoztatásáról, ami az illető anyagnak föltétlen, tökéletes függését tételezi föl egy ható októl, amely szintén csak Isten lehet. Ide tartozik a tökéletes és igazi jövendölés is, amely a jövőbeli, szabad-

330) Ugyanott. S. 372.

331) P. Vallet Van Hove-nál. I. m. S. 374.

332) Spesz, Summarium phil. christ. p. 141.

akarati cselekvések felismerését kívánja meg előfeltételül, ami szintén csakis az Istennek sajátja.

Ha az esemény nem ilyen természetű, akkor viszont *nehézebb* azt Istenre, legalább is mint annak erkölcsi okára, visszavezetni. Azonban lehetnek esetek, amelyekben ez is meglehetősen bizonyos. Ilyenkor kénytelenek vagyunk az illető művet egybevetni, összehasonlítani az Isten *tulajdonságaival*, aki önmagának nem mondhat ellent, így nem szabad ellentmondania mindenhatóságának, amelyből fakad. Ellentmond, azonban a mindenhatóságnak, ha nálánál nagyobb erőbe ütökzik, így pl. azok a csodák, amelyeket az egyiptomi varázslók a fáraó előtt bemutattak, nem voltak isteni csodák. Mert azok nem voltak képesek egyetlen szúnyogot sem elővarázsolni a porból. Azért is kiáltottak fel emígyen, mihelyt Mózes csodáit meglátták: »Ez az Isten ujja!«³³³⁾ Továbbá ellentmond az Isten mindenhatóságának, ha a csoda bármiféle teremtményhez van kötve, mint ahogyan ez a mágiában előfordul. Az Isten mindenhatósága ugyanis szabad s nincs szüksége semmiféle eszközre. Végül akkor is ellentmond az Isten mindenhatóságának, ha nem úgy sikerüli, mint ahogy előre be volt jelentve. Mert akkor sem a mindenhatóság az, amely létrehozza. A műnek az Isten bölcsességével is tökéletes összhangban kell állnia. Azonban ellentmond az isteni bölcseségnek, ha a műben rendetlenség uralkodik, ha nincs semmi értelme, igen, ha az még hozzá kicsinyes vagy nevetséges is.³³⁴⁾ Tehát az állítólagos buddhista csodák, melyek ezer elefántról szólnak, már csak ezért sem tekinthetők isteni csodáknak. Éppen így vét ez ellen az ismertetőjegy ellen Mohamed csodája is, akinek a hold az egyik kabátujján bement, a másikon pedig kisétált. Ellentmond az isteni bölcseségnek az is, ha a csodatevő értelmi és erkölcsi tekintetben nem megtámadhatatlan. Végül nem szabad a műnek az isteni szentségnek sem ellentmondani. Ellentmond azonban, ha önmagában erkölcstelen, vagy ha olyan tanítás megerősítésére viszik végbe, amely elvetendő.³³⁵⁾ így pl. az olyan kinyilatkoztatás nem származ-

333) Exod. VIII. 19.

334) Itt azonban figyelembe kell venni az időnek, a helynek és a személyeknek a körülményeit is. Nem minden ugyanis, ami ma kicsinyes vagy nevetséges, volt az pl. a régi időkben is.

335) Ilyen értelemben igaz Pascal mondása: „Les miracles discernent la doctrine et la doctrine discerne les miracles.“

hatik az Istentől, amelyben istenkáromlások fordulnak elő. mint ahogy ez gyakran előfordul a spiritiszta szeánszokon. Ha a csodának ez a három eleme meg van állapítva, akkor az ember a csodát, mint olyat *felismerte*.³³⁶⁾ Ha ezen kívül még olyan utalás is történik, hogy ennek a csodának valamiféle *tanításnak* a megerősítésére kell szolgálnia (veritas relativa), akkor föltétlenül igaznak kell lennie, mert az Isten tévedésre nem ütheti rá a maga pecsétjét. Ez történetik kifejezetten, mint ahogy ezt Krisztus Lázár feltámasztása előtt tette, vagy pedig bennfoglalólag is, ha ugyanis a csoda által a csodatevőnek a tekintélye nő stb.

3. A jövendölés.

Amit eddig a csodáról általánosságban mondtunk, az érvényes természetesen az értelmi csodáról is, vagyis a jövendölésről vagy másképp prófeciáról is. A szót magát tekintve a prófécia pro és phémi görög szavaktól származik, és más helyett elmondott beszédet jelent. A *Lényeget* tekintve a prófécia, egy jövő eseménynek előre való megmondása. Ez az esemény azonban a maga okaiban már a jelenben is meglehet vagy sem, mert egy szabadakarattal rendelkező lénytől függ. Az első esetben tágabb értelemben vett jövendöléssel van dolgunk, az utóbbi esetben pedig szűkebb értelemben vett jövendöléssel. Ennek az előre való megmondásnak azonban mindkét esetben *egyértelműnek* és *bizonyosnak* kell lennie. Itt természetesen csak a szigorúbb értelemben vett prófécia jöhet számba, mert egyedül csak az *valódi* csoda. A csoda maga az értelemben folyik le, s az előre való megmondásban nyilatkozik meg. így az értelmi esemény érzékek alá eső eseményné is válik.

Hogy a jövendölés *lehetséges*, azt így lehet bebizonyítani. Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy az Isten a jövendő, szabadakarati cselekedeteket teljes bizonyossággal meg tudja ismerni.³³⁷⁾ Ez abból következik, hogy ő, mint ahogy szent Tamás tanítja, a maga örökkévalóságában mindent mint jelen-

336) Ezt a tulajdonságot a vatikáni zsinat az idézett kánonban szintén kimondja.

337) Spesz, Summarium phil. christ. p. 275.

valót lát maga előtt³³⁸⁾ Azután pedig Ő az első oka a jövő szabadoakarati cselekedeteknek is, amelyeket legalább akkor kell ismernie, amikor azok létrejönnek. Az Istenben azonban változhatatlansága miatt utólagos felismerést nem szabad felvennünk. Tehát már öröktől fogva ismeri azokat. Végül ismernie kell neki azokat, meri; végtelenül tökéletes, és mert öröktől fogva ismerni valamit, az tökéletesség. De ha az Isten ismeri azokat a cselekedeteket, akkor közölheti is azokat másokkal. Azok az okok pedig, amelyek miatt ezt teszi, lehetnek pl. a következők: hogy bölcsességét kinyilvánítsa, hogy jövő, különösen lelki veszélyektől megszabadítson stb.

Bizonyos esetekben határozottsággal azt is fel lehet ismerni, hogy jövődőlésről *van szó* (Veritas historica). Mert amit tartalmaz, az rendesen nem nehezebb, mint a többi rendes dolgok. A főkülömbőség csak az, hogy ez a jövőre vonatkozik. Hogy a prófétában megvan a lényeges elemnek jelzett bizonyosság, azt következtetni lehet igazmondásából, eljárás módjából és más ilyesfélékből. Magát a beteljesülést meg lehet állapítani saját tapasztalatunkból, történelmi bizonyítékokból s más hasonlókból. Hogy ez az ismeret a véges értelem erőit felülmúlja (Veritas philosophica), az abból következik, hogy a véges értelem csak azt tudja felismerni, ami már legalább okaiban jelen van. A szabadakarati jövő cselekmények azonban a jelenben még okaikban sincsenek meg. Ennélfogva most még semmik, és így meg sem ismerhetők. Ezt a megismerést csakis Istennek engedhetjük meg, mert csak Ő végtelenül tökéletes, a *hogyan* azonban örökre; rejtély marad előttünk. Alap nélkül hivatkoznak bizonyos erkölcsi törvényszerűségekre is, aminek a *statisztika* mutat fel, amelyek a jövő előre való látását lehetővé teszik. Ez az ismeret ugyanis sohasem határozott, hanem mindig csak amolyan nagyjából való körülbelüli ismeret, amelyet a körülményekből, az emberi gyarlóságból ki lehet magyarázni. Azonkívül egy ilyen előre való kijelentés sohasem egészen bizonyos. Így pl. az öngyilkosokról vezetett statisztikát követve, még ugyanazon gazdasági és erkölcsi viszonyok mellett is, csak úgy körülbelül, hozzávetőlegesen lehet megmondani egy bizonyos városban a jövőben előforduló öngyilkosságoknak a számát, és ezt is csak kisebb-nagyobb valószínűséggel. A prófécia azonban a legkisebb részletekbe is be-

338) I. qu. 14. a 13.

lemegy és teljesen bizonyos a maga dolgában. Ugyanezt kell mondani bizonyos emberek *emberismeretéről*, akik állítólag előre meg tudják mondani másoknak jövőbeli, szabadakarati cselekedeteiket. Mert itt is hiányzik a határozottság és a bizonyosság. Ugyanebből az okból kifolyólag végeredményben csakis Istenre lehet a jövendölést visszavezetni (Veritas theological. Ha tehát egy jövendölés beteljese lett, s ha azt akár kifejezetten, akár ezzel egyenértékűleg valamely kinyilatkoztatásnak vagy tannak az igazságára vonatkoztatták, akkor ez a kinyilatkoztatás vagy tan Istentől származik (Veritas relativa). A jövendölésnek ez a fogalma, mint általában bármely más csodáé is, *nem tisztán apriorisztikus* fogalom, amely talán soha valóra nem vált, hanem egy aposteriori fogalom is, amely tényeken alapszik, melyeket kivált a Szentírás szolgálat nekünk.³³⁹⁾ Ennek a fogalomnak a kezdeteit már sz. Ágostonnál megtaláljuk. A legtökéletesebben azonban Aquinói szent Tamás fejtette ki. Az ő idejétől kezdve közjava maradt a katolikus teológiának, amely igyekezett, amennyire csak lehetséges volt, a természettudományok haladásával is összhangba hozni azt. Minden apologetika szolgálat erre nézve bizonyítékokat. Különösen a lourdesi csodák mutatnak fel e tekintetben kivált a franciáknál nagy tevékenységet. Úgy látszik tehát, hogy nem egészen helyes, amit Van Hove máskülönben oly kitűnő könyvében ír: »Úgy tűnik fel előttünk, mintha a katolikus írók csodára vonatkozó jelenlegi tanítása két hiányt mutatna fel. Először is nem látja az ember, hogy az utóbbi években igyekeztek volna a csoda elméletét hozzáidomítani a bölcséleti tudományok és különösen a tudományos tanok jelenlegi állásához... Másodszor, ha a katolikusok között az Íróknak egyre növekvő száma készségesen adja át magát az angyali tanítómester vezetésének, akkor azt lehetne kérdezni, mennyire ismeretes hát akkor Szent Tamásnak igazi tanítása. Valóban, mi azt hisszük, hogy még nincs egy olyan összefoglaló mű, amely megkísérelte volna, hogy a történeti módszer szigorú követelményeinek megfelelően és az egész tárgyat a maga egész kiterjedésében felölelje.«³⁴⁰⁾ Ez utóbbit készségesen megengedjük. Az előbbit azonban kereken tagadjuk. Tanquerey pl. az ő Synopsis theologiae dogmaticae fundamentális c.

339) Van Hove, I. m. S. XI. Introduction.

340) I. ra. Introduction VII.

művében rövid, de tökéletes áttekintést nyújt az egész kérdésről. Kiválót nyújtanak, a francia szerzők is, akiket maga van Hove is gazdagon kiaknázott és értékesített. Természetesen egyetlen emberi mű sem tökéletes, s mindegyiket lehet még tökéletesítem. Különösen áll ez a csodáról, amit nehézsége miatt napról-napra jobban meg lehet világitani.

III.

A csoda okkultista fogalmának bírálata

1. Általános cáfolat

A csoda valódi fogalmának előrebocsájtása után, most már *ítéletet* mondhatunk az okkultista felfogásról is. Mindenek-, előtt vissza kell utasítanunk azt az állítást, hogy a régieknek *egyáltalában* nem volt *érzékük* a kritika iránt. Annyi tény, hogy olyan betegesen kritikusok nem voltak, mint a mi időnkben élő tudósok, akik még a legbizonyosabb igazságokat is kétségbe vonják, azonban megvolt a józan emberi eszük, amely nagyjából és egészében mindig megtalálja a helyeset. Igen, sőt *metafizikai kérdésekben* jóval *előtte* jártak a mai, külső dolgokon rágódó embereknek. Az a kor, amely pl. egy Aristotelest hozott létre, valóban nem szégyenkezhetik metafizikai tudása miatt. A régiek nagyon jól különbséget tettek a mágia és a csoda között. Az egyiptomi varázslók esetét már emiítettük. Ez jellegzetes egész korának a felfogására. Az Új Szövetségből csak a zsidó főpápnak, Skevának a hét fiára mutatunk! rá, akik Szent Pálhoz hasonlóan szintén ördögöt akartak kiűzni. Az azonban nem. engedelmeskedett nekik, hanem rájuk ugrott, úgy hogy meztelenül és megsebezve voltak kénytelenek elmenekülni onnan.³⁴¹⁾ Koehler is megengedi, hogy itt a varázslatnak és csodának szembeállításáról van szó.³⁴²⁾ De ha a régiek ezt nem tudták megkülönböztetni, akkor honnan származik ez a megkülönböztetés, amely az egész Biblián kereszt-

341) Ap. csel. 19. 13—16.

342) I. m. S. 269-270.

tül vonul? Ezt megerősítik Szt. Pálnak a szavai is, aki Krisztus feltámadásáról beszélve, azt mondja, hogy ha Krisztus fel nem támadott, akkor hiábavaló a mi hitünk. Tehát nagyon is jól tudja, hogy itt miről van szó. Azonkívül a szent könyvek mindössze a *tényeket* hagyományozzák át ránk, az események természetére vonatkozó Ítéletet aztán már mi hozzuk meg. A tényeket azonban megállapítani, mint már fentebb láttuk, gyakran nem is olyan nehéz.

Téves a csodának ez a *meghatározása* is: »Szellemmel megáldottaknak hatása a szellemen kívüliekre és alattiakra.« Ehhez hasonló meghatározást már a modernisták is ismertek. Sőt úgy látszik, hogy Koehler ezt csak egyszerűen leírta tökéletesen. ³⁴³⁾ Mert ez a fogalom *nem tesz eleget* azoknak a *tényeknek*, amelyek minden egészséges történeti kritika előtt megállják a helyüket. Ezt azért a szent könyvekben sem találjuk fel seholsem. Eppen így helytelen az is, mintha a csodához *hit* volna *szükséges*. Már ez a gondolat is fellelhető a modernistáknál. ³⁴⁴⁾ Csoda ugyanis ott is történik, ahol hit nincs is«. Krisztus néha azért kivan hitet is a csoda előtt, mert neki ez, zejl más céljai is vannak, pl. meg akarja tisztítani a lelket a bűntudattól, meg akarja erősíteni a már meglévő hitet, stb. Ellenkezőleg a csodát legalább is bennfoglalóan mindig azért viszik végbe, hogy higgyen az ember. Hiszen nincs is más út a hithez, mint csak a csoda. Azért hivatkozik Krisztus is éppen a hit érdekében gyakran csodáira. A csoda *nem természetes* dolog. Azáltal sem lesz valami csodává, hogyha az, mint Le. Roy akarja, összefüggésben áll a hittel, amely természetfölötti. ³⁴⁵⁾ A modernista hit pusztá képzeldés, amely nagyon távol van a katolikus hittől. Koehler tehát itt ismét ellentmond önmagának, ha a természetes ha-

343) Le Roy pl. ezt mondja: „Un miracle, c'est l'acte d'un esprit individuel (ou d'un groupe d'esprits individuels) agissant comme esprit à un degré plus haut que d'habitude, retrouvant en fait, et comme dans un eclai, sa puissance de droit., Annales de Philosophie chrétienne, dec. 1906. p. 242.

344) Ugyanez a Le Roy így ír; „Qui certes, il n'y a de miracle que par la foi... La verité, c'est qu'il manifeste le pouvoir causal de la foi. Par lui, la foi montre qu'elle est une force efficace et réelle, capable de vaincre les forces physiques.“ Ugyanott. S. 249.

345) Ugyanott.

tárok áttöréséről beszél s a csodát mégis a léleknek, tehát egy természetes erőnek a szellemenkívüliére és azalattira gyakorolt: hatására vezeti vissza. ³⁴⁶⁾

2. A bibliai csodák nem okkult jelenségek

Ha már most a részletekre térünk át, úgy ki kell emelnünk legelőször is, hogy a *Szentírásban vannak csodák, amelyek még csak külső hasonlóságot sem* mutatnak fel az okkult jelenségekkel. Ezt nem lehet eléggé hangsúlyoznunk az okkultistákkal szemben. Ezek a katolikus hithez akkor is *elegendőek* volnának, ha a többieket, mint ahogy azt a racionalizmus akarja, okkult jelenségeknek tartanok. ³⁴⁷⁾ Ilyenek elsősorban azok, amelyeket már természetüknél fogva egyedül Istennek tulajdoníthatunk, mint pl. a halottfeltámasztás, egyik állagnak a másik állaggá való átváltoztatása, az anyagteremtéssel vagy megsemmisítéssel járó beteggyógyítások és a jövendölés.

Ezt nagyon jól tudják, azért a Szentírásban levő ezekről a csodákról mit sem akarnak tudni. Legjobb esetben szimbolikus értelemben kell magyarázni őket. Ezt kell mondani a *kenyér-szaporításról* is. A megadott ezrekhez sem kell számszerint ragaszkodni, véli Koehler. Már pedig mind a négy evangélium megtörtént ténynek, sőt csodának tartja. Még tizenkét kosár hulladék is felmaradt, ami csak ötnél több kenyér után képzelhető el. János ³⁴⁸⁾ világosan csodajelről (sémeion) beszél ami a Szentírás szavajárása szerint valódi csodát jelent. így fogiák ezt fel a jóllakottak is, mert ezért királlyá akarták tenni Krisztust. A számokat sem lehet kikerülni. Nemcsak a legrégibb kéziratokban vannak meg ugyanis, hanem az egyházatyáknál is. A Szentírásban, úgy amint az előttünk fekszik, nem az van benne, amit a racionalizmus szeretne, hanem épp az ellenkezője. Tehát vagy elfogadni, úgy amint hangzik, vagy egyáltalában ne hivatkozzanak rá!

Ugyanez érvényes a víznek *borráválttatására* is. Itt Koehler hivatkozhatott volna a szuggesztíóra, amely a vizet bor gyanánt ízlelteti, azonban ilyen durva csalást mégsem

346) I. m. S. 264.

347) Van Hove. I. m. S. 361.

348) VI. 14.

akart Krisztus Urunk nyakába varrni. Megelégszik tehát az-
 zal, hogy azt mondja, hogy az »pusztán tüntetőjelle-
 gű« csoda, volt, amelynek nincs más célja, mint kérkedni a maga hatalmá-
 val, amelyet tehát nem lehet a szerény Krisztusnak tulajdoní-
 tani. Ez tehát nem egyéb, mint »néplegenda«. Azonban elég
 csak elolvasni a leírás végét Jánosnál, hogy meggyőződjék
 róla az ember, hogy az nem »tüntetőjelle-
 gű« csoda; volt. Ott kifejezetten az áll, hogy emiatt a jel (sémeion) miatt hittek ben-
 ne a tanítványai. Tehát ez volt a célja a csodának. Természe-
 tesen, aki nem akarja elhinni, hogy a csoda szükséges a hit-
 hez, annak más megoldást kell keresnie. Azonban mesére hi-
 vatkozni, az már megint nem járja. Mert ez viszont ellene
 mond minden egészséges biblia-kritikának. A Dionysos-mo-
 dával való hasonlóság sem bizonyít semmit. Ha az ember min-
 dent tüvétesz, akkor mégis csak kell vaiami hasonlóra buk-
 kannia.

Semmi újat nem mondanak, ha a *megszállottakat* közön-
 séges *hiszterikiisoknak* tartják. Ez már régi dolog. Jézus tehát
 állítólag“ semmi egyebet nem csinált, mint »imádsággal és bőj-
 töléssel« előkészített akaratával megfőkezte őket. Azonban már
 ezt is számtalanszor megcáfolták. Az evangéliumok kifejezet-
 ten ilyen esetről tudnak. — Azonkívül még általánosságban
 is el van mondva, hogy sok megszállottat vittek Jézushoz; aki-
 ket pusztá szavával meggyógyított.;³⁴⁹⁾ Ezekben az esetekben
 egy olyan lény nyilatkozik meg, aki különbözik a megszállottól,
 mert vele különféle mozgásokat visz végbe, ellene cselekszik,
 egészen más tulajdonságokat mutat fel. Egy magasabbrendű
 lény, mert nagyobb fizikai ereje és magasabb tudása van. így
 pl. széttép egy ilyen megszállott egy láncot és tudja, hogy
 Krisztus Isten.³⁵⁰⁾ Azonkívül gonosz lény is, mert bevallja,,
 hogy büntetés alatt áll és Jézussal szemben ellenséges érzület-
 tel viseltetik. Hogy nem idegbetegek voltak (des grands ner-
 veuxj, azt az a körülmény is bizonyítja, hogy a gonosz lelkek
 légiója a geresai esetenél a megszállottból a sertésekbe vonult,
 amelyek aztán a tengerbe fűltak. De hogyan lehetséges ez, ha
 a megszállottság csak idegbetegség? Krisztus maga is megszáll-
 lottaknak tartja őket. Azonban Ó, aki mint ember is a bölcses-
 ségnek és a szentségnek a csúcspontját képviseli, itt talán csalo-

349) Máté VIII. 16. Luk. VI. 18.

350) Márk V. 1-17.

dott volna, avagy csalni akart volna? A sugalmazott Szentírás is ezen a nézeten van. Ennélfogva ami az említett eseteket illeti, nemcsak *teológiai*lag, hanem történetileg is *igaz*, jóllehet önmagában véve talán, az okkult eseményekkel való hasonlóságok miatt nem is volna olyan bizonyos. Ez a *hasonlóság* onnan származik, hogy úgy a megszállottság esetében és pedig a gonoszlélek befolyása következtében, valamint a hasonló betegségeknel is, az embernek érzéki lelki képességei elvonatnak,.. kivétetnek az akarat befolyása alól.

Azonban, ellenveti valaki, ha ezek akkor megszállottsági esetek voltak, mért nem fordulnak elő ma is? Először is ez egyáltalában nem szükséges. A tény igaz lehet akkor is, ha többé nem is ismétlődik meg. Azután még úgy látszik, hogy az újabb időkben is előfordulnak ilyesféle esetek. így pl. Brunsmann igazgató Seelandból az 1674-ik évből ezt tanúsítja: »Egy tizenkétéves gyermek az asztaltól hirtelen az udvarba ragadtatott, — a szoba- és a konyhaajtó egész a falig kivágódott s a földtől másfélkönyöknyi magasra felemeltetett a levegőbe. Mi teljes erőnkől húztuk vissza a fiút a földre. Azonban a helyéről nem tudtuk kimozdítani. *Amint imádkoztunk, azonnal ott állt lent a földön.* Különösen ez az utóbbi körülmény látszik sokat nyomni a latban, mert a levitációknál gyakran hiába imádkoztak s a lebegő nem ereszkedett alá a földre. 1868-ban Illfurtban a kis tizesztendős Thiebaudot dobta valami, eszméletlenül a földre szentképek közelében. Tizennyolc héten, keresztül oly szorosán összeharapta a fogait, hogy még elektromos árammal sem lehetett azokat szétválasztani. Hogy táplálékot lehessen belé önteni, egyik fogát robbantással ki akarták, törni, azonban ez sem sikerült. Továbbra is táplálék nélkül maradt, testének a súlya azonban mégsem fogyott le. Az exorcismus alkalmával ennél a versnél: »Sit nomen (Domini) benedictum« latin nyelven, amely nyelvet sohasem tanulta, azt felelte: »Non sit«. Az exorcista három órán keresztül kínlódott vele. Csak amikor a szeplőtelenül fogantatott Szűz Mária nevében folytatták az Ördögűzést, csak akkor felelte a gonosz lélek: »Hát még a nagy hölgygel is kell jönnie! Most már kénytelen vagyok eltávozni.« S erre elhagyta a gyermeket. Az is jellegzetes, hogy az ilyen személyek megmagyarázhatatlan módon tüstént felismerik a szent dolgokat és közmondásszerű félelmet éreznek irántuk. P. Aurelian Wendingenben próbára akart

tenni egy ilyen megszállottat, amennyiben a Rituale helyett latin klasszikusokból olvasott fel előtte. Ez egyáltalában nem izgatta őt, míg ellenben a szent könyv ellen folytonosan dühösen és fájdalmasan toporzékolt. — Az illfurti fiú is mohón nyelte le máskülönben az ételt. Ha azonban néhány csepp szentelt vizet kevertek bele, ha még oly titokban is, amilyen titokban csak lehetett, akkor még csak hozzá sem nyúlt. Azonban honnan van ez a sajátságos félelem, amit különben más, hasonló jelenségeknél nem lehet megfigyelni? Természetesen ezek a dolgok *nem olyan bizonyosak*, mint a Szentírásban. Éppen azért az Egyház a legnagyobb elővigyázatot tanácsolja. A Rituale Romanumban ilyen esetben nem beszél biztos jelekről, hanem csak quaedam indiciá-ról.³⁵¹⁾ Azonkívül az ünnepélyes exorcismust csak papoknak engedi meg, akiknek előzőleg meg kell szerezniök a püspök engedélyét, s csak akkor szabad azt (lvégezniök, ha a megszállottság meg van állapítva.³⁵²⁾

Jézus a gonosz lelket *nem varázslattal* űzi ki. Természetes erővel ugyanis nem engedi magát kiűzetni, de önmaga által sem, mint ahogy ezt maga Krisztus is világosan kiemeli az evangéliumban. Tehát csak természetfölötti módon lehetséges. Ezt megerősíti eljárás módja is. A varázsló mindig kötve van valamihez. Krisztus csak parancsol. A »hatékony (od)-erőkre« A'alo hivatkozás sem bizonyítja ezt, mert ez csak pusztá állítás, amely minden bizonyítéktól mentes. Ami most már a vérfolyásban szenvedő asszony esetét illeti, azt is a többiekkel összhangban kell értelmeznünk.³⁵³⁾ Ezt kívánja minden értelmes szentírás magyarázat. És minthogy a többiekben még csak nyoma sem található a varázslatnak, azért ebben az esetben sincs belőle semmi sem. Így az erőkiadás csakis annyit jelent, hogy fizikailag is megnyilvánult bizonyos erő, amikor a szellemi erő csodát vitt végbe.

Téves a *Jézus nevének* varázserejéről alkotott felfogás is. Isten a Jézus materiális neve az, ami csodát művel, hanem a csodatevő, akinek az Isten Jézus nevének segélyülhívása alkalmából ilyen erőt kölcsönöz. Miért nem tudta különben Szeva főpapak a hét fia az ördögöt kiűzni, jöllehet ők is Jézus nevében végezték az ördögűzést?³⁵⁴⁾ Az egyiptomi »befolyásokra«

351) N. 3.

352) Codex Juris Canonici, can. 1151.

353) Van Hove, I. m. S. 370.

354) Ap. *crel* 19, 13.

való utalás sem bizonyít semmit. Hasonlatosságokat találni egyáltalában nem nehéz, mindössze csak akarni kell.

a) *Nem »kevésbé okkult jelenségek.«*

Alap nélkül fokozzák le a bottal végzett csodákat is a varázsvessződ jelenségek színvonalára. Nevezetesen a Numeriben Mózes valóságos csodát akar létrehozni és nem, valami varázsműveletet bemutatni. Azután pedig kifejezetten az van, mondva, hogy »botjával kétszer a sziklára sújtott« és így fakadt, elő a víz. ³⁵⁵j Tehát nem dugta bele a botját a sziklába. De nem is tartotta szabadon a kezében, s nem ásatott azután a sziklában, amint ez a varázsvessző esetében történni szokott, hanem kétszer ráütött a sziklára, s aztán magától-folyt belőle a víz. Az embernek tehát erőszakot kell elkövetnie a szent szövegben, ha azt akarja, hogy varázsvesszős jelenséget olvasson ki belőle. Vagy csak Mózes színezte volna így ki a dolgot? Azt az ő jellemével nem lehet összeegyeztetni. Ugyanez áll pünkösdi ünnepének a *szélvihar áról* és a *tüzes nyelvekről* is. Mindenekelőtt a jelenségeket nem elszigetelten, hanem egymással összefüggésben kell szemügyre vennünk. A Szentlélek eljövételét Krisztus előre megmondotta. Tehát itt ez történt meg és nem volt ott semmiféle spiritiszta szeánsz. Azonban ettől eltekintve is, ha a jelenetet önmagában szemléljük, akkor is elűt az olyasfajta jelenségektől. Itt nem hallunk semmit nyögdecslő médiumról, virágokról, tömjénfüstről, vagy zenéről, amelyek a szélvihar jelenséget befolyásolnák. A szeánszokon előforduló szeljelenség' sem szokott rendszeren olyan erős lenni, hogy »az egész házat« betöltse. ³⁵⁶) Legalább is nagyobb teljesítményeket eddigelé még nem állapítottak meg teljes bizonyossággal. A »tüzes nyelvek« is egészen más milieu-ben jelennek meg, mint az okkult szikrák. Itt nem csinálnak semmiféle előkészületet, mint pl. mesterségesen előidézett elragadtató okát stb... mígcsak az említett jelenség nem mutatkozik. Itt minden önként történik s láthatóan a környezettel való minden okozati összefüggés nélkül.

355) Num. 20, 11.

356) Ap. csel. 2, 2,;

b) *A r.elepatikus jelenségeké cáfolata.*

Helytelen a *telepatikus* jelenségek előhúzása is a hasonló bibliai események megfejtése céljából. Mindenekelőtt nem hangsúlyozhatja itt sem eléggé az ember, hogy nem minden van határozottan bebizonyítva, amit az okkultisták ilyennek adnak elő. Természetesen több olyan dolog van itt is, amit az ember ésszerűen nem vonhat kétségbe, a többi azonban pusztán óhajítás marad. Kezdjük el a xenoglossziával, ami állítólag pünkösdvasárnapján az apostoloknál is előadódott. A xenoglosszia csak annyiban látszik igaznak, amennyiben bizonyos személyek néhány tőlük teljesen idegen szót mondanak. Egész nyelvekre vonatkozólag még hiányoznak a határozott bizonyítékok. Nos, az apostolok *tökéletesen* beszélnek a nyelvet, hiszen ők »az Úr csodatetteit hirdetik.«³⁵⁷⁾ Azonkívül nem is egy, hanem többféle nyelven beszélnek. Ilyesmit azonban eddig még egyetlen medium-kollegium sem mutatott fel. Még kevésbé állhat meg a lábán a természetes xenoglosszia az állatoknál, amit egyébként Koehler is megenged. Bálám szamarának az esetében tehát az egyetlen megoldás az, hogy az Isten egy oktan állatnak a száját használta fel arra, hogy a prófétát jobb belátásra bírja.

Alap nélkül nyilvánítjuk a biblia valamennyi álmát is egyszerűen természetes dolognak. Ha az ember egy személyes Istent elismer, s úgy látszik, hogy ezt Koehler is megteszi, akkor nem látja be, miért ne tudná a maga akaratát ily módon is közölni az emberekkel. És akkor valóságos csodával állunk szemben, mert ez a természet erői nélkül jön létre. Helytelen dolog tehát mindent a primitív emberek »öntudatalattijában«
»álomszerűleg lefolyó életének«
a számlájára írni. Xem szabad őket elvan primitíveknek tartanunk, hogy ők minden természetes álmot minden alap nélkül Istentől küldött álomnak tartották volna. Az Isten értésükre adhatta akár természetfölötti megvilágosítással, akár a későbbi beteljesülés által is, hogy ő volt a közvetítője annak az álomnak. Mert ha olyan esemény volt, amit természetes módon sehogyan sem lehetett előre látni, akkor annak az álomban való közlése csakis Tőle származhatott, így pl. az egyiptomi József, amikor még atyja házában tartózkodott, álmában olyan dolgokat látott előre, aminőket akkor képtelen lett volna magától kitalálni. Azok akkor oly

357) Ap. csel. 2, 11.

valószínűtlenek voltak, hogy még maga az édesatyja is megbotráncozott rajta. ³⁵⁸⁾ Amit a serlegről, amelyből József »jósolni szokott« és az ő állítólagos hydromanthiá-járól mondanak, szintén nem bizonyít semmit a bibliai elbeszélés valódisága ellen. Ezeket a szavakat ugyanis az intéző mondja József testvéreihez, hogy még nagyobb félelmet öntsön beléjük. — Nem kell tehát okvetlenül igazaknak lenniök.

A Szentírás *víziói*, látomásai is csak külsőleg hasonlítanak az okkult világlátáshoz. így Sámuel nem közönséges világlátó, ³⁵⁹⁾ hanem »látnök«, akit, mint ahogy ez a 17. versből is kiviláglik, maga az Isten oktat ki. A 10. fejezet 5. és következő verseiből is, ahol a Gibath-Elohim prófétáiról van szó, szintén túlmessze menő következtetéseket vonnak le. Ott nem az van: »ők örjögének, és az Isten lelke rád is fog ugrani, s te velük együtt fogsz örjögenni, s egy más lényé átváltozni«, ahogy azt Koehler akarja, hanem »ők jósolnak. Az Isten lelke téged is meg fog rendíteni s te velük együtt fogsz jövendőlni s egy más lényé fogsz átváltozni.« ³⁶⁰⁾ A »jövendőlni«, »prófétálni« szó itten elsősorban annyit jelent, mint *vallásos énekeket* zengeni. Azért volt hozzá szükség az említett zenei szerszámokra is. A próféták is első sorban olyan férfiak voltak, akik magukat az Isten dicséretére szentelték. Saját iskoláik voltak, amelyekben beszédekkel és énekekkel az Isten szolgálatára ösztönözték magukat. ³⁶¹⁾ Természetesen megtörténhetett, hogy egy ilyen iskolából egy valódi próféta is kikerült, aki a jövőbe is látott. Ismételten erőszakot követnek el tehát a szent szöveg, ha »a prófétaágnak orgiaszerű ósállapotáról« beszélnek és az eseményt ismét bizonyos transzállapottal azonosítják, amelyeknél zenét, éneket, tömjént és más ilyesmiket alkalmaznak.

Ahhoz, amit Koehler *Krisztusról*, mint *telepatáról* mond, nincs semmi hozzáfűzni valónk, csak kétségbe vonjuk, hogy mindez természetes módon kimagyarázható volna. Eddigelé még egyetlen olyan eset sincs *bebizonyítva*, ahol szabadakarattól folyó, jövendőbeli eseményt valóban előre bemondottak. Krisztus azonban több ilyet megmondott a legnagyobb bizonyossággal. Péter védekezik a tagadásnak még a lehetősége ellen is.

358) Gen. 37. 10.

359) I. Kir. 9.

360) I. Kir. 10, 5-6.

361) Lásd I. Kir. 19, 20 s köv. is.

mert még teljes szeretettel csüng a Mesteren, s Krisztus mégis biztosítja őt: »Bizony, bizony mondom neked, mielőtt a kakas megszólalna, háromszor tagadsz meg engem.«³⁶²⁾ A saját szenvedését is a legapróbb részletekig előre megmondotta olyan időben, amikor még az egész nép utána futott. Jeruzsálem pusztulását is előre hirdette szintén a legapróbb részletekig, aminek minthogy a rómaiak szabadakaratótól függött, egyáltalában nem kellett okvetlenül úgy történnie, ahogy azt Krisztus előre megmondotta. Sőt egyes részletekben éppen az ellenkezőjét várhatta volna az ember. Így pl. egy cseppet sem volt valószínű, hogy egy esetleges háború esetében a rómaiak a pompás templomot is el fogják pusztítani. Hiszen Titusz valóban meg is parancsolta, hogy a templomot kímélni kell; s azért mégis elhamvadt. A többi jelenségeket, pl. a szívek és vesék vizsgálatát stb., szintén nem lehet a megfelelő okkult teljesítményekkel összehasonlítani. Ezekből rendszeren hiányzik a legapróbb részletekre is kiterjedő *világosság* és *határozottság*.

c) A *«telekinezis» levitáció* és *»materializáció«*.
visszautasítása.

A *telekinezist* is minden igazi alap nélkül alkalmazzák az egyes bibliai eseményekre. Hogy ezzel tisztába jöjjünk, emlékezetünkbe kell idéznünk, amit fentebb a telekinezisről mondtunk. Eszerint legjobb esetben is legfeljebb másfélméter távolságra vonatkozó bizonyítékaink vannak. *Nagyobb teljesítmények*, aminőket Illés hollócsodája feltételez,³⁶³⁾ eddig még nincsenek határozottan, bebizonyítva. Azonkívül: hát a régiek olyan naivak voltak, hogy egy hollót nem tudtak volna megkülönböztetni egy odarepülő kenyértől? Úgy látszik, hogy ezt a racionalizmus is érezte, mert tüstént következik az ismeretes refrain: »Vagy pedig más népeknél is kedvelt mese-motívummal van dolgunk, amely mint legendás alkotórész, beleszővődött a történeti próféta életrajzába.« Amit Krisztusra fognak rá, az sem állja meg a helyét. Majdnem azt mondhatnók, hogy egy csodát találnak ki azért, hogy egy másik csodát elvitassanak tőle. A nagy messzességben levő templomi kárpitot kettészakítani, a földet rengésbe hozni, a sziklákat ugyancsak a távolból pusztán csak egy elválló léleknek a felháborodása által

362) Ján. 13, 38.

363) I. Kir. 17, 6.

kettérepeszteni, egyetlen egy halandó sem képes. Ezt eddig még senki sem tette meg és nem is fogja megtenni ezután sem,¹ Ha tehát Krisztus ezt megtette, akkor ez nem természetes módon történt. Ezt megerősíti az a körülmény is, hogy ezek a jelenségek a tudósításban *halott feltámasztással* vegyesen jelennek meg. Halottfeltámasztást azonban az okkultizmus nem ismer. Ez igazi csoda. Tehát a többiek is azok. »A haldoklók telekinetikus hatásaira« való hivatkozás sem bizonyítja be a dolgot. Haldoklók ugyanis órákat állíthatnak meg, kopogó hangokat hozhatnak létre csak, stb., amelyek mind kisebbfajta teljesítmények. (Önkényes a kiszabadulásoknak telekinézis által való magyarázata is. Itt ugyanazt a hibát követik el. A médiumok teljesítményeit ugyanis, akik szobabútorokat rezegtetnek meg, ajtókat pattantanak fel. össze sem lehet hasonlítani az elbeszélte eseményekkel. Mert pl. az Apostolok Cselekedeteinek 12. fejezetében (5—17) nemcsak egyszerűen az van elmondva* mint az 5. fejezetben (17—21), hogy egy angyal az ajtót kinyitotta, hanem az is, hogy Péter két láncsal megkötözve két katonát között aludt, és hogy az ajtókat is katonák őrizték. Itt tehát nem csupán »ajtók kivágódásáról« van szó. Azonkívül a szabadítást egy »angyalnak« és nem egy fénytűneménynek tulajdonítják. ^{Mii)} És, hogy ez a kettő nem azonos, az a damaszki jelenetből is kiviláglik, ahol Saulus kísérői csak egy fényt látnak. Tehát a Szentírás nem minden fényt értelmez angyalnak. Végül, amit a »haption«-ról, oldalba lökésről mond Koehler, az oly feltűnően erőltetett, hogy ennél nem is szükséges tovább időznünk. Aki az egész tudósítást végig olvassa, az kénytelen azt úgy elfogadni, amint az hangzik, vagy pedig a régi recept szerinti költeménynek nyilvánítani azt. Okkultista magyarázatokkal egész határozottan *nem messze* jut az ember.

Éppen ilyen kevés szerencséje van Koehlernek a *levitációs* elmélettel is Krisztus *vízen járásával* kapcsolatban. Mert mégha meg is engedjük annak természetes lehetőségét. Krisztusnál még akkor is előlegezni lenét a csodát, tekintve az ő többi műveit. ³⁽ⁱ⁵⁾ Miért ne tudná ugyan az első ok megtenni

364) Koehler kénytelen így beszélni, mert ő az angyalokról ezt írta: „Az angyalok teremtéséről a biblia semmit sem tud, minden kapcsolat nélkül hozzák be őket s az Isten pótlényeiként lépnek fel.“ S. 124. — Mintha a bibliának mindenről részletesen kellene szólania. Az „ég“ szóban. Gen. I. 1. valószínűleg az is jelezve van.

365) Van Hove I. m. S. 370.

azt, amit a második véghez tud vinni? Miért ne tudná az Isten is megtenni, amit a teremtmény megtesz? Természetesen akkor hiányoznék a teremtményben meglévő természeti erő. Tehát a külső hasonlóság ellenére azért mégis fennállana egy bennső, lényeges különbség.³⁶⁶⁾ Még kevésbé lehet a levitádét Illés és Krisztus »természetes« mennybemenetele számára előráncigálni. Mert itt mindkét esetben nem pusztá felemelkedésről van szó *néhány méter* magasra a földszínétől, amely néhány pillanatig tart s aztán a medium ismét a földre ereszkedik, hanem egy ugyan meg nem határozott, de egész bizonyosan jelentékeny magasba való fölmenetelről, úgy, hogy a lebegő bizonyos idő multán teljesen eltűnik és többé sohasem tér vissza. A *materializációs lefolyások* segítségül hívása sem segít semmit. Mert ha meg is engedjük azok valóságát, a »felhős képződmények« mindig valakiből kilépnek s ugyanabba isméi vissza is húzódnak. Tehát nem foszlanak szét a semmibe. Ezzel aztán a színváltozás megfejtését is elintéztük. Az embernek csak el kell olvasnna az evangélium tudósítását, hogy tüstént lássa, hogy még »a fénytünnemények, felhőképződmények, materializációk« halmozása sem segít. Ez itt nem szeánsz, lihegésekkel, nyögésekkel és más szörnyűségekkel, hanem egy igazán természetfölötti jelenet, amely a művészetet is meghihlette. Mi csak csodálni tudjuk azt az erős képzelőerőt, amely még a dicsfényben is »od«-os sugárzást szeretne látni.

A materializációk előhozásánál. kénytelenek vagyunk mindenekelőtt emlékezetbe idézni, hogy az ilyesfajta jelenségek valóságára fölött még maguk között az okkultisták között is heves küzdelem folyik. Azután pedig, még ha azok valóságát meg is engedjük, azoknak a körülményei *teljesen* különböznek a hasonló bibliai eseményekéitől. Így a fantom csak fokozatosan jelenik meg, korlátolt távolságban, egybe van kötve a mediummal, soha sincs tökéletes, teljes alakja, és ismét visszahúzódik a médiumba. A bibliai eseményekben egyszerre itt van, tetszés szerinti távolságban, nem mutat fel semmiféle összefüggést bizonyos személyekkel, mindig teljes és tökéletes, és nem húzódik vissza egy személybe. Így a Bálám történetében szereplő angyal nincs mindig egyenlő távolságban a számartól, hanem különbözőben s nem úgy jelenik meg, mintha függvénye volna

366) Georg Bichlmair, S.: Okkultizmus und Seelsorgc, Tyrolia, Innsbruck, 1926. S. 92.

a számárnak, Bálámnak, vagy még hozzá a két szolgának.³⁶⁶⁾ Ugyanez érvényes a Damaszkusz felé vezető úton lejátszódott jelenetre is. Sauhis ennek az eseménynek a valóságáról“ úgy meg van győződve, hogy teljesen új emberré lesz s később még halálba is megy meggyőzéséért.

d) *A halottfeltámasztások valódi csodák.*

Ami most már a felhozott ószövetségi *halottfeltámasztások** kat illeti, nincs semmi okunk, hogy azokat »kataleptikus me-revségnek« vagy pusztán tetszhalaloknak fogjuk fel. Az illető tudósítások szerzője valódi halálesetnek tartja azokat. S bizonynyara erre meg is volt az oka, amit nem kellett okvetlenül fel- említenie a Szentírásban. Vagy Koehler azt hiszi, hogy a tetsz- halál a régiek előtt teljesen ismeretlen dolog volt? Azután pedig ezt a föltevést Illés próféta jellemével sem lehet össze- egyeztetni, aki valódi halálról beszél s így az anyát és környe- zetét bizonyos módon félrevezette volna. Egy tetszhalott ugya- nis egyszerű rázásra s más ilyesfélére is felébred, s így a pró- féta semmiféle rendkívülit nem cselekedett volna. Ugyanezt kell mondanunk az Elizeus próféta esetéről is. Ott is igazi halálról van szó. Egyébként is, honnan tudta a próféta, hogy itt tetszhalálról van szó, és honnan tudta azt is, hogy kísérletes siker fogja koronázni, ha ez a siker valamiféle természetfölötti niódon nem lett volna biztosítva neki? Úgy látszik, hogy az első esetben ezt Koehler is megengedi, amikor »egy ifjú test- ből éppen az imént elszállt életről« beszél.³⁶⁸⁾ Vagy a szavak- nak nincs már többé semmiféle határozott értelmük? Végül, ha a dolog olyan egyszerű, miért nem próbálják meg ugyanezt megtenni ma is a »tisza ifjúságnak és a szellem fölött ren- delkezők«?

A */aims lányának és a nyitni ifjú* feltámasztásának, az esetében is bizalmat lehet előlegezni az igazi csoda javára. Mert a tömeg annak fogja fel;³⁶⁹⁾ és Krisztus nem világosítja fel őket. Ha mind a ketten csak tetszhalottak lettek volna, és ezt Krisztus észrevette volna a maga »világosan látó, éles tekinte- tével,« hogy aztán ezt ily módon kihasználja, akkor Ő, a legszen- tebb, tudatosan félrevezette volna a tömeget. Ha azonban a lé-

367) Numeri, 22, 21. köv.

368) Lásd fentebb.

369) Mk. 5., 42. Lk. 7., 16.

lek valóban elszállt, amit Koehler hol megenged, hol tagad, akkor azt csak igazi csodával lehetett visszahívni. Amit a »spiritiszta tapasztalattal« kapcsolatosan állítanak, hogy t. i. »a lélek még napokon keresztül ott időzik lelkétől megvált porhüvelye körüli, még nem tudva, hogy mi és hogyan történt vele« az olyan állítás, amely minden szilárd alapot nélkülöz. A halál ugyanis, vagy csak tetszhalál és akkor a lélek még ott van a testben, azonban legtöbb működésében akadályozva; vagy pedig igazi halál, s akkor a lélek már nincs többé a tetemben. Gyakorlatilag nagyon nehéz megállapítani, hogy a tetszhalál mikor megy át az igazi halálba, de az imént mondottakra vonatkozólag nincs semmi kétség.

Minthogy *Lázár* feltámasztásának az esetében a valóságos, halált nagyon is világosan hangsúlyozzák — hiszen a halott már oszlásnak indult — azért Koehler szerint az egész tudósítást szimbolikus-allegorikus módon kell felfogni. Ebben sincs semmi újság. A racionalisták már százszor előhozakodtak vele, és százszor megcáfolják őket. Eszerint tehát a tudósítást mint történetit kell tekintenünk. A következővel ugyanis oly szorosan egybe van fonva, hogy úr támadna, ha hiányoznék. A szinoptikusok hallgatása nem bizonyít semmit, mert nem olyan esemény, amely a következő dolgok megértéséhez *okvetlenül* szükséges volna. Szent János evangélista szövegében ugyan szükséges, Krisztus életében azonban nem. Vagy azt gondolják, hogy Krisztust nem üldözték volna halálra, ha Lázárt fel nem támasztotta volna? Hogy János ezt a tudósítást fejtette, annak az az alapja, hogy ő rendszerint magasztosabb igazságokat tárgyal, mint a többiek. S minthogy bemutatja Krisztust, aki azt mondja: »Én vagyok a föltámadás és az élet«, (V. 25.) azért aztán ezt a Lázár feltámasztásával illusztrálja. Aztán pedig Krisztus itt nem tüntet a csodával, hanem a leg^ világosabban isteni küldetését akarja vele bebizonyítani. A szinoptikusoknál is megteszi ezt. Így pl. Keresztelő János tanítványai azt kérdik tőle, vajjon ő-e a megígért Messiás? Jézus csodát tesz előttük, s Izaiás ama szavaival válaszol nekik, amelyek a messiási időkre vonatkoznak: »Menjetek haza és mondjátok meg Jánosnak amit hallottatok és láttatok. Vakok látnak, sánták járnak, bélpoklosok tisztulnak, süketek hallanak és halottak feltámadnak.«³⁷⁰⁾ Bizonyos, hogy gyakran meg is tiltotta,

370) Máté 9, 4-5., Lk 7, 21.

hogy híreket terjesszenek az Ő csodáiról. Ezt azonban csak azért tette, hogy a népet, amely már anélkül is a messiási időkre volt beállítva, szükségtelen nyugtalanságnak ne kelljen kitennie. így nem csupán messiási méltóságának a kijelentésében, hanem a csodáiban is *bizonyos* fokozás állapítható meg. Egy más alkalommal ismét vonakodott csodát tenni, ³⁷¹⁾ csak azért, mert ezzel megerősítette volna a népet a Messiásról vallott hamis felfogásában. A Lázár feltámasztásánál azonban mindezek az okok eltűnnek. A tanítványai, sőt részben a nép is, már elegendőképpen elő vannak készítve. Nyilvános életpályájának a végén áll s így az utalást világosan, határozottan és ünnepélyesen megteheti. Végül ebben a jelenetben és abban a dúsgazdagról és a nyomorult Lázárról szóló másikban csak egy név közös. Tehát azt mondani, hogy ez csak továbbszövése annak a másíknak, nem egyéb, mint minden alapot nélkülöző pusztá állítás.

e) Krisztus feltámadása valóságos csoda.

Végül az a kísérlet is hajótörést szenved, amely a legnagyobb csodát, *Krisztus feltámadását*, okkultista módra akarná felfogni. Kezdjük a *kísérő jelenségekkel*. A feltámadott zárt ajtókon megyén keresztül. Itt Koehler »az anyag áthatolhatóságára« gondol, ami szerinte a »parafizikában és a parapszichikában jól be van bizonyítva«, illetőleg jó tanúságtételekkel van alátámasztva. Azonban ez nagyon is elhamarkodott állítás. Az anyag áthatolhatósága ugyanis dematerializációval, majd megint rematerializációval kapcsolatos, vagy legalább is az anyagnak rendkívüli összezsugorításával és újra való kiterjesztésével van összekötve, amik még nincsenek megtámadhatlajiúl bebizonyítva. Az apostolok kezdetben nem azért nem ismerik meg Őt, mintha talán előttük lassacskán rematerializálódott volna, mint az a szeánszokon állítólag történni szokott, hanem azért, mert ők erre a megjelenésre egyáltalában nem voltak előkészülve, és mert azt hitték, hogy ily módon csak egy szellem nyilatkozhatott meg előttük. A »materializált szellemek« evése is nagyon kétséges még eddigelé. Eddigelé jó ellenőrzés mellett csak részleges materializációk sikerültek: egy kéz, egy fej és más ilyesfélék, amelyek semmiféle működést nem fej-

371) Máté 4, 3, 26, 53.

tettek ki. Ahol állítólagos nagyobb teljesítményekről van szó, ott a természetes magyarázatot az okkultisták is elégtelennek tartják és a spiritizta elmélet után nyúlnak mint pl. a Mirabelli esetben, ha ugyan az igazságon alapszik.

Ami most már *magát a föltámadást* illeti, az az evangéliumokból olyan világos, hogy az ember kénytelen azt vagy egyszerűen elfogadni, vagy mindent tagadni. Középut nincs. Ott tehát valóban megtörtént a léleknek a testtel való újra egyesülése, ha még oly »képtelenségnek« tűnik is ez fel a racionalizmus szemében. Ez a felfogás nem bizonyít túl keveset csak azért, mert a régi test »elhasznált és halálra gyötört« volt. — Mert ha a léleknek olyan nagy hatalma van a testre, ahogy azt Koehler állítja, hogy az hozzá még csodát is képes tenni, miért ne tudna akkor egy »elhasznált« testet is ismét teljesítőképpé tenni? Ez talán nehezebb, mint a halál után, vagy a halál alkalmával a testet egészen »elillantam«? Ez a felfogás nem bizonyít túlsókat sem, amennyiben »az új test akkor a szellem megjelenési módjában oly nagy részt venne, hogy a régi test emellett teljesen feleslegessé válna.« Mert hiszen csak egy test van, egy megdicsőült, *más létkörbe* felemelt test, amely a lélekkel megjelenik, és nem két test szerepel, egy régi és egy új. Azonkívül »az olyan emberek testének az »elillanása«, »elgőzölgése«, akik a szellemi fejlődés nagyon magas fokára jutottak«, történjék akár »a halálban, akár a halál után«, pusztán kitalálásnál nem egyéb. Mi már elég sok nagy szellemet látunk meghalni, akik minden bizonnyal jelentékenyen legyöntették a testüket a szellemiek hangsúlyozása által. Azonban arról, hogy közülök legalább csak egy is a levegőbe gőzölgött volna el a testét, arról egyáltalán semmit sem tudunk. Egyébként is ilymódon csak egy új csodát találnak ki, hogy egy régitől megszabaduljanak. Van ennek értelme? Végűi csalódnak, akik azt hiszik, hogy Jézus föltámadása nem veszít el semmit hitalapozó, világot mozgató értékéből, ha olyan párhuzamok és analógiák által mint amilyenek »az elhunytak jól megalapozott megnyilatkozásai« »a maga elszigeteltségének és egyedülállóságának a jellegét el is veszíti.« Mert akkor az nem igazi csoda többé, amely körül Koehler kijelentése szerint is »a világtörténelemnek roppant nagy súlypontja« kering. Akkor valóban a mi hitünk is hiába. való...

3. Összefoglaló ítéletmondás

Mindent összefoglalva tehát azt mondjuk: a szent történetekben egy sereg jól bebizonyított csoda van, amelyek *még külső hasonlóságot* sem mutatnak fel az okkult jelenségekkel. Közülök csak egyetlen egy is elégséges volna a hithez. Ismét nagy számban vannak olyanok, amelyeknél még ez a külső hasonlóság is csak nagyon *tökéletlen*, mint ahogy ezt azoknál a jelenségeknél láttuk, amelyek állítólag materializációkon alapúinak. Végűi az eseményeknek csak elenyészően csekély törtrésze olyan, amelyeknél tisztán azok természetéből s fizikai kíséző jelenségeiből egyedül, nem lehetne a különbözést megállapítani. Ilyen jelenség volna a vízen járás, ha okkult jelenség volna. Azonban még ebben az utóbbi esetben is egész sereg *etikai* ismertetőjegyük van, amelyek az olyan misztikus jelenséget, amelynek természeténél fogva nem kell okvetlenül valódi csodának lennie, az okkult jelenségektől megkülönböztetik, így az okkult jelenségeknél hiányoznak az *erkölcsi előfeltételek*. Hiányzik rendszerint egy igazán szent élet, amely az eseményben nem a saját hasznát, hanem a lelkek üdvét és az Isten dicsőségét nézi. A médiumok rendszeren pénzért mutogatják magukat és nem fensőbb célokért. Mint láttuk, a hazugságot sem vetik meg, ha másképp nem boldogulnak. Rendszeren hiányzik az alázatosság is. Nagyon is tudatában vannak képességeiknek, s legfeljebb anyagi előnyök biztosítása érdekében bizonyos magasabbrendű tényezőre vezetik vissza azokat. Hiányzik belőlük az önuralom is. Bosszankodnak, ha valami nem sikerül nekik. A *kíséző körülmények* is mások, mint a katolikus misztikában. Itt hiányzik a nyugalom, a méltóság, és az összhang, amely a misztikus eseményekben oly csodálatosan megnyilatkozik.³⁷²⁾ Schöffel F. V., a »Das neue Licht« című okkultista folyóirat kiadója, aki maga is gyakorlati okkultista, megjegyzi, »hogyan neki magának is volt ismételt alkalma látnia egy híres médium levitációját, azonban egy minden esztétikát nélkülöző, zihálások és nyögések között felemelkedő, a »transz« álmában levő testnek, amely azután nehezen és zuhanva esik vissza, már a külső képe sem mutat semmi közösséget egy

372) Loyolai Sz. Ignác mondja a szellemek megkülönböztetéséről szóló 7-ik szabályában: „Azoknak a lelkét akik a jóról jobbra haladnak, a jó angyal szelíden lágyan és enyhén illeti meg mint valami vízcsepp, amely szivacsba behatol.“

lebegő... szentnek a nemes képével«: ³⁷³⁾ Hiányzik a szabadságuk is, mert a médium bizonyos intézkedésekhez látszik kötve lenni. Hiányzik végül az erkölcsi cél is. Az okkult jelenség való' jában nem szolgál javára a valódi vallásosságnak. Egy jelenséget azonkívül a mai tudományos módszer szerint sem szabad elszigetelve, hanem csakis saját fizikai és etikai milieu-j ében, kísérő jelenségeivel egyetemben értékelni. Tehát a többi jelenségekről is érvényes, amit Fröbes a hisztériára vonatkozóan ír: «A hisztikusokkal ellentétben a magasabbrendű misztikusok nem felejtnek el mindent, amit elragadtatásukban megismertek. Nem esnek bele a személyiség megkettőzésébe; ez tehát sajátos fajtájú hisztéria, amely háromnegyedrészen különbözik a rendestől és a szabályszerű állapothoz közeledik. A hisztikusokkal szemben szellemi és testi egészséggel, akaratérvével, értelemmel és nagy érzelmi érzékenységgel rendelkeznek.« ³⁷⁵⁾ Tehát mindkét csoportot szigorúan *elkülönítve* kell tartani egymástól, jöllehet nem vagyunk mindig abban a helyzetben, hogy a dolog természetéből és fizikai körülményeiből egyenesen be tudnók bizonyítani az Isten beavatkozását. »Denevér és pacsirta repülnek a levegőben; ki merné állítani, hogy ezért a denevért az »ég madarai« közé kell számítani?« ³⁷⁶⁾

Ez a különbség már olyan erősen átküzdötte magát, hogy pl. Underhill Evelyn író is, aki pedig nem a katolikus álláspontot képviseli, sokat olvasott könyvében, a »Misztik«-ben szintén különválasztja egymástól a mágiát és a misztikát, és ezt az alapvetet állítja fel: »A kettő között az alapvető különbség ez: a mágia bírni akar, a misztika adni.« ³⁷⁶⁾ Ha az utóbb említett eseményekhez még az Isten közvetlen beavatkozása is hozzájárul, amit egyenesen sem bebizonyítani, sein Mzar&i nem lehet, mert »a természetfölöttien feltételes élmények pszichológiája számos természetes tapasztalattal jó darabon közös úton halad«, akkor a misztikus esemény természetét tekintve is. lényegesen különböző.

Hiába kísérte meg Schneider Károly Kamillos ezt az állítást meggyöngíteni, amennyiben a fentebb idézett szavakhoz hozzáfűzi: »Ha a mi médiumaink zihálnak és nyögnek is,

373) Bichlmair, I. m. S. 98.

374) Experimentelle Psychologie, II S. 505.

375) F. V. Schöffel, Der Schatz des Armen Christi, Johannes Baum Verlag, Pfullingen in Württemberg. S. 33. f; Bichlmair. S. 17.

376) München, Verlag Remhardt. 1928.

a fakírok és yoginok azonban nem, akik legmélyebb magukbarmélyedésükből hozzák létre a maguk csodáit. Kezdetlegesség és a jelenségek tökéletlen pórázontartása van itt is, mint amott, mint minden más területen. Miket beszélnek szent Benedekről, szent Ferencről és más szentekről azokkal a művészkedésekkel kapcsolatban, amelyek révén csodáikhoz jutottak. Önsanyargatás, ostorozás s mindenféle csak elképzelhető testkínzások voltak az ő gyakorlataik, amelyek szintén nem nyújthattak valami esztétikus benyomást. Az »ég madará«-nak előbb fájdalmasan ki kellett tépnie magának földi tollait, hogy megtanulja a lelki szárnyalást. Szent Ferenc tetveiről egyáltalában nem is akarok beszélni... A szentek és a médiumok csodái között lévő különbségről a valóságban egyáltalában nem is lehet komolyan beszélni.«³⁷⁷⁾ A jelenségek különbözőségének megítélésénél ugyanis nem annyira a »zihálásról« és a »nyögésekről« van szó, mint inkább az egész morális milieu-ről amelyben előfordulnak, mint fentebb kiemeltük. Aki pl. a misztikus és mediumisztikus levitáció között fennforgó különbségről részletesebben akar értesülni, az olvassa el Leroy O. »La Levitation«³⁷⁸⁾ című művét. Azután meg a megszentülés eléréséhez alkalmazott eszközöket, mint az önsanyargatást, ostorozást, stb. összetévesztik, felcserélik magával a misztikus jelenséggel, pl. a levitáció val. A külső hasonlóság ellenére is lehet tehát lényeges különbség a misztikus és mediumisztikus jelenségek között, — mint ahogy az Istentől küldött álm is lényegesen különbözik a természetes álomtól. Böhm J. egész bizonyosan nem elfogult s azért mégis kénytelen bevallani: »Eddigél az előttem ismeretessé lett olyan személyeknél, akik asztaltáncoltatásra és kísérleti telekinézisre alkalmasak voltak, még mindig meg tudtam állapítani,... hogy lelkiéletükben valamiféle összhangtalanság, kiegyensúlyozatlanság, vagy bizonyos kedvetlenséget erősen hangsúlyozó elem uralkodik, vagy hogy az ilyen mediumos üléseken legalább is egy ilyen belsőleg feldúlt személynek okvetlenül jelen kell lennie.«³⁷⁹⁾

377) Bichroair idézett művének a bírálatában. Zeitschrift für Parapsychologie, 1927. IV. S. 239.

378) Paris, Valois. 1928. Ismertette a Revue Metapsychique, a. 1928. Nr. 5. p. 437. „La levitation du saint ~~ olvassuk ottan -- est surnaturel en tant que le mecanisme en est mis en jeu par la sainteté, fruit surnaturel de la gace mais le mecanisme était monté par la nature.' p. 348.

379) Zeitschrift für Parapsych. 1926. V. S. 303.

Határozottan állíthatjuk tehát, hogy a racionalizmusnak az a kísértete, hogy a Szentírás csodáit okkultista módra értelmezze, teljesen hajótörést szenvedett. Elég csak felületesen végig olvasni Koehler könyvét, hogy meggyőződjünk arról a tényről, hogy nekünk megvannak a mi komoly nehézségeink, azonban a racionalizmuséit azokkal *össze sem Lehet hasonlítani*. — Lépten-nyomon csupa ferdítések, mesterkelt fogások, amelyek a történettudományosan és exegetikusan megállapított szövegen erőszakot követnek el. Tehát már ma, amikor pedig még az okkultizmus területét csak kevéssé ismerjük, megállapíthatjuk, hogy a csodák és az okkultizmus jelenségei között áthidalhatatlan szakadék tátong.³⁸⁰⁾ Az új tudomány pedig, mint amilyen a parapszichológia csak saját magának árt, ha hegyénhátán mindent természetes, okkult jelenségnek nyilvánít. Ezt nagyon is jól tudják annak komolyabb képviselői. így e téren egyik legnevezetesebb kutató, Oesterreich K. T. tanár így nyilatkozik: »Ha a pszichoanalytikus és parapszichologikus elméleteket nem a legnagyobb óvatossággal fogják átvinni a korábbi, minden tapasztalás alól kivont őstörténetekre, akkor rövidesen egy új romantikus történettudományi-metafizikus bódulatba jutunk, ami a tudományt nemhogy előmozdítaná, hanem inkább még lerontja, teljesen eltekintve attól a hitelvesztéstől, amelybe ezáltal a pszichoanalízis és parapszichológia is jutnának.«³⁸¹⁾ Ezek nyílt szavak, amelyeket az igazság nevében a parapszichológia minden előmozdítójának meg *keh* lene szívlelnie.

IV.

A csodától való iszonyodás okai

A racionalizmus a legújabb időben a csodák megmagyarázásánál az okkultizmushoz menekült, mert eredendő bűne erre rákényszerítette, amely eredendő bűnnek a csodától való

380) Bichlmair, I. m. S. 94; Van Hove, I. m. S. 383.,-- Már Fechner G. Th. felállította ezt az elvet: „A kettő között olyan jellembeli ellentét vai, hogy szinte istenkáromlásnak látszik a kettőt egy rovatba tenni.“ Die Tagesansicht gegenüber der Nachtansicht, Breitkopf und Härtel. Leipzig, 1879. S. 266.

381) Zeitschrift für Parapsychologie. 1927. XII. S. 764.

iszonyodás a neve. Igen, ez a csodától való iszonyodás még a legjobbakat is megfertőztette. »Bármilyenek is a megtett erőfeszítések, — írja Van Hove — azért mégis még a legjobbak között is, akik a csodával szemben nem lépnek fel egyenesen el-lenséges érzülettel, a bizalmatlanság légköre terjeng e tekintetben. — S nagyon kínos megállapítunk, hogy több mint egy hívő részére a csoda inkább nehézséget okoz a hitelreméltóság ellen, mint indító okot amellet és hogy az emberek gyakran nem annyira a csodák miatt, inkább azok ellenére hisznek.«³⁸²⁾ Az a kérdés merül fel tehát, mik az *okai* ennek a betegségnek?

Az első oka a nagy anyagi kultúra. Az ember az újkorban nagyszerű dolgokat hozott létre. Felfedezte a természeti törvények nagy részét és a saját szolgálatába állította. S ezt a lát-szat szerint teljesen *egymagában* vitte végbe. *Büszke* lett rá, s más tényezőktől nem akar semmi segítséget sem elfogadni. Annyi sok mindent felfedezett már ő maga, a többi is fog menni idővel. S minthogy állandóan anyagi dolgokkal foglalkozott, teljesen azok büvkörébe került, s azt hiszi hogy semmi-féle más dolog nincs is azokon kívül. Anyagelvűvé lett nemcsak életmódjában, hanem *gondolkozásmódjában* is. »A személyes Isten nevét ezekben a körökben éppen olyan kelleetlenül hallják, mint a csodáét; és ha valamilyen hivatalos ünnepi beszéd-be a jó Isten nevét is kénytelenek belefoglalni, akkor is szívesebben használják azt a sokkal jobban tágítható szót, hogy a »gondviselés«, vagy a jó sors, vagy kínai módra még inkább azt, hogy az »ég«, amelynek aztán el kell halmoznia áldásával ezt vagy azt a magas személyiséget, s még jó hosszú életet is kell az illetőnek ajándékoznia.«³⁸³⁾

A mai rendkívül szövevényes és rohanó életben nincs meg az embernek azonkívül a szükséges *nyugalma* sem arra, hogy értelmét az anyagiaktól a szellemiekre emelje fel. »Az ingereknek a tömege, amelyet a külső... világ felfedezése gyakorol az emberre, általában túlnyomóan világiassá teszi őt.« (Burchardt), *Metafizikai* érzékét elvesztette s pozitivistává lett. Lehet itt még valamit a csoda számára remélni? Éppen azért nem csoda, ha »a nagy tömeg, nemcsak a tudatlanok, hanem a műveltek tömege is, az ismert katolikus hitcikkely helyett egy

382) I. m. Introduction XII.

383) Reinhold, I. m. S. 201.

másikat állított fel magának: »Hiszem és erősen vallom, mindazt, amit Spinoza, Kant, Darwin és Büchner kinyilatkoztattak a világnak, akár igaz az, akár nem.«³⁸⁴⁾

A csoda tagadásának a tudományos oka mindig a *személyes Isién* tagadása.³⁸⁵⁾ Csak Koehler látszik megengedni egy személyes Istent s azért a tulajdonképpeni csodát mégis tagadni. E tekintetben azonban nem következetes. Ha az ember megengedi, hogy van személyes Isten, akkor már minden nehézség nélkül következik mindaz, amit fentebb a csoda lehetőségéről, felismerhetőségéről stb. kifejtettünk. A mai tudománynak azonban, különösen a bölcslettudománynak, az a tulajdonképpeni gyöngye oldala. Nem ismer el személyes Istent. Azt gondolják, hogy egy személyes Isten fogalma a legtisztább anthropomorphismus. Már Xenophanes állította: »Ha az oroszlánok festeni tudnának, akkor az isteneket oroszlánszerűleg ábrázolnák.«³⁸⁶⁾ Spinoza pedig: »Ha egy háromszög beszélni tudna, akkor az Istent a legháromszögübb háromszögnek mondaná.« Más szavakkal ugyanezt tanítja a modernizmus és a vele rokon rendszerek.« Az Isten nem mutatkozik — írja Loisy — az asztronómus távcsövének a végén; a geológus nem ássa őt ki, mialatt össze-vissza turkálja a föld kérgét... Jóllehet az Isten mindenütt ott van a világban, azonban mégis azt mondhatja az ember, hogy ő sehosem tárgya egyenesen és tulajdonképpen a tudásnak.«³⁸⁷⁾ Ha ez azonban így van, akkor beszélhet még csodáról az ember? Hiszen akkor éppen az hiányzik, akinek csodát tennie kellene. Akkor a csodának apriori lehetetlennek kell lennie.

Azonban hogy jut el az ember a személyes Isten *tagadásáig*? Először is *etikai* okokból. Az Isten világa távolról sem igazodik a mi kívánságaink szerint. Bizony gyakran fordulnak elő olyan esetek, amikor azt hisszük, hogy ha Isten volna, akkor másképp kellene lenniök a dolgoknak. Nem mindnyájan osztják Carlyle T. meggyőződését: »Mi itt a földön olyan katonákhoz hasonlítunk, akik idegen országban harcolnak, mi nem értjük a hadvezetés tervét és nem is szükséges, hogy értjük; hiszen anélkül is tudjuk, hogy mi a teendőnk.« Azért beszél a zsoltáros is olyan emberről, aki szívében monda, nincs

384) Ugyanott. S. 202.

385) Ugyanott. S. 166. Van Hove I. m. S. 361.

386) Diels, Die Fragmente der Vorsokratiker 2, Berlin, 1900. S. 51.

387) Autor d'un petit livre, Paris, 1903. S. 10.

Isten. A másik, hogy úgy mondjam, a legjobban megalapozott ok, az emberi tudás elégtelensége.« A bölcséleti ismeret — jelentik ki az olasz modernisták — a világmindenség magyarázata néhány kategória szerint, amelyek természetes tulajdonai az emberi szellemnek és amelyek a szellemi tevékenység mély és változhatatlan követelményeit tükrözik vissza,«³⁸⁸⁾ magáról a világról azonban semmit sem csipnek el. »Az igazság az emberrel együtt változik, benne és általa, s ez nem akadályozza meg azt, hogy azért igazság maradjon a számára: sőt egyáltalában csak ezen feltétel alatt marad meg annak.«³⁸⁹⁾ Ez ugyanaz a gondolat, melyet már Protagoras védelmezett: »A dolgok mértéke az ember.« Ezt az elégtelenséget azonban túlozzák. A viszonylagos igazság ellentmond az emberi természetnek.³⁹⁰⁾ Valamit mégis csak meg kell ismernünk, és pedig határozott bizonyossággal.³⁹¹⁾ Végeredményben tehát a *jószándék* hiányán fordul meg a dolog. Azért érvényes itt is a költő szava:

»Az igazságot megtalálni
Hiába küzdtek, ostobák.
Az itt van, de ti azt mondjátok:
Nekünk ez kevés, csak tovább!«

(Goethe: Faust.)

388) II Programma dei Modernisti, Roma, 1908. S. ,95.

389) Autor d'un petit livre. S. 192.

390) V. ö. Spesz, Summarium philosophic christianae. p. 62.

391) Van Hove, I. m. S. 360.

Konnersreuth

I.

A konnersreuthi események

Az okkultizmusról és a csodáról szóló kérdés napjainkban egészen különös érdeklődést váltott ki a konnersreuthi esettel kapcsolatban. A bajorországi Oberpfalz-nak ez a kis községe *fo-galommá* lett. Hiszen összefoglalatát jelenti minden felfoghatatlannak, ami csak a történelem folyamán előfordult.

Az események közppontjában *Neumann Teréz* áll, egy falusi szabónak 32 éves leánya. Rajta kívül még kilenc gyermek v-an a családban. Valamint a szülők, úgy a gyermekek is makkegészségesek. 1927. július 13-a volt, amikor meglátogattam őket. Éppen a konyhájukat javították és pedig tisztán csakis saját erőjükből. Az egész család résztvett a munkában. Különösen a két leány tűnt fel nekem. Valóságos amazonok voltak. Valamikor Terézia is ilyen erős volt, vagy ahogy őt otthon rendszeren hívni szokták, a »Rézi«. Másfélmázsás zsákot könnyedén fel tudott vinni a padra. Szellemileg teljesen műveltién és egyszerű. Csak a saját tájszólásukat beszéli, s még soha vonaton nem ült, jóllehet a vonat egész közel megy el mellettük. Jelenlétemben egy bázeli pap megkérdezte tőle, tudja-e, hogy hol van Bazel? Erre azt felelte: »Földrajz gyenge.« Erre megpróbáltam Kassával előhozakodni, azonban erre sem tudott semmi feleletet adni. Természetszerelő lélek, teljesen Asszisi szent Ferenc mintájára. Szereti a virágokat és az állatokat. Szobájában mindig vannak virágok, üveg medencében fűgén úszkálnak a halacskák, s kalitkában vígan ugrálnak a tengelicek. Nyíltszívű. Witt L., münchenreuthi plébános, aki Teréz mondásait könyvben is kiadta, ³⁹²⁾ szerette volna megtudni, hogy mi a véleménye a Legszentebb Szentháromság titkáról, mire azt felelte: »Azután nem kutatok.« »Azt tudom, amit úgy

392) Konnersreuth im Lichte der Religion und Wissenschaft, Waldsassen, Albert Angerer. 1927.

a katekizmus szerint az embernek tudnia kell.« Egészséges humora van. A két mallesdorfi nővérrel, akiknek őt meg kellett figyelniök, csak úgy beszélt, mint az ő »rendőreiről«, de annyi vonzalommal, hogy egyikük sem vette tőle rossz néven. »Mindig nagyon derék volt« — vallja róla mindenki.³⁹³⁾ Szülei szigorúan és vallásosán nevelték. »Ha a templomban beszélgettünk, — így beszéli el ezt ő maga — akkor odahaza fahásabokon kellett térdelnünk, és rózsafüzért kellett közben imádkoztunk.«³⁹⁴⁾ Mélyen vallásos, azért nem szentasszonyos. A »szent asszonyokon« ő maga is derülni szokott. A hit titkai közül leginkább Krisztus kínszenvedése hatott rá. Ha az iskolában arról beszéltek előtte, könnyekben tört ki. Preisdorfi barátjánál a tízperces szünetekben gyakran a templomba ment, ott beült egy padba és Krisztus szenvedéséről elmélt.³⁹⁵⁾ Tehát teljesen normális. Sem a múltjában, sem jelenlegi életében nem találhat az ember semmi olyast, amit a szokásos »hisztéria« szóval lehetne megjelölni.

1918. március 10-én nagy *szerecséltenség* történt Rézivei. Abban a házban, ahol szolgált, tüzvész ütött ki s az oltásnál neki is erősen segítenie kellett. Már órákon keresztül adogatta fel a vizesvödröket, amikor egyszerre csak érezte, hogy tovább nem bírja. Kénytelen volt leszállani a létráról és le kellett azonnal feküdni. Kis idő múlva ismét fel akart kelni, burgonyát akart ugyanis felhozni a pincéből, azonban a lépcsőkön hanyatt vágódott. Ismét ágyba kellett feküdni. Hátgerincét erőltette meg és pedig két helyen is. Most kezdődött el az ő igazi *szenvedése*. Rettenetes görcsök kínozták, amelyek testét két-három arasznyira is feldobták az ágyban. Bal lába egészen meggörcbült és a jobbra borúit rá, úgy, hogy azt nem tudta kinyújtani. A hosszas fekvéstől rettenetes sebeket is kapott, melyek szörnyen gyötörték őt. 1919. márciusában teljesen meg is vakult. Testvérei bújócskát játszottak körülötte és nevettek fölötte, mert nem látta őket. Az anyjuk rendreutasította őket, Rézi azonban megnyugtatta őt mondván: »Hadd meg nekik ezt az örömet!« Mert ahogy ő maga állította, »egy kis tréfa sokkal kedvesebb volt előttem, mint az, hogy folyton hallanom kellett, hogy milyen nyomorúságot okozott az én szá-

393) Ugyanott. S. 8.

394) Ugyanott S. 17.

395) Ugyanott. S. 19.

nalomraméltó állapotom az anyámnak.«³⁹⁶⁾ 1923. április 29-én, a gyermek Jézusról nevezett kis Teréz boldoggá avatásának a napján, akit egyébként gyermeki áhitattal tisztelt, tehát teljes négy esztendővel később, ismét látott. Reggel hat órakor még nem ismerte meg az apját. Azonban egy félórával később már hirtelen kinyitotta a szemét és megismerte saját kezeit, fehér hálókabátját és a falon függő szentképeket. Amikor Cenci³⁹⁷⁾ nevű nővére a szobába lépett, csodálkozva kérdezte: »De hát ki vagy te?« Csak a hangjáról ismerte fel, amin nem is lehet csodálkozni, mert hiszen Rézi négy éven keresztül vak volt, s ezalatt az idő alatt a húga ugyancsak erősen megnőtt. Még egy más meglepetés is várakozott rá. A szülői szeretet és az orvosi tudomány mindent megkísérelt, hogy a többi bajaitól is megszabaduljon De minden hiábavalónak bizonyult. 1925. május 17-én, tehát liscieuxi kis Teréz szenttéavatásának a napján, megjelent neki egy erős fény. »Ez a fény — így vallja ezt ő maga — sokkal fényesebb, mint egy autófény.«³⁹⁸⁾ Azonban csak »fény, nem alak, nem forma.«³⁹⁹⁾ A fény beszélt is hozzá, és pedig irodalmi német nyelven, csak a »Rézi« megszólítást tartotta meg a táj szólásból. Azt mondta neki, hogy keljen fel. Segített is neki, mert érezte, hogy valami a jobb kezénél fogva megragadta. Teréz, aki két év óta meg sem tudott mozdulni, *hirtelen felegyenesedett*. Most is heves fájdalmat érzett a hátában, azonban fel tudott emelkedni. Erre hallotta, amint a fény így szólt hozzá: »Azonban még szabad lesz sokáig és sokat szenvedned, s egyetlen orvos sem fog tudni rajtad segíteni. Azonban ne félj! Én segítettem neked eddig és továbbra is segíteni fogok rajtad. Csakis szenvedésed árán tudod kifejtetni a legjobban érzületedet és áldozati hivatásodat s ez által tudod a legjobban támogatni a papokat. Szenvédések által sokkal több lelket megmentenek, mint a legragyogóbb prédikációk által. Én ezt már előbb is megírtam.«⁴⁰⁰⁾ Rézi nem tudta, hogy ki beszélt hozzá, és ki az, aki ezt máig előbb is megírta. Csak másnap találta meg Naber plébános ezt a mondatot a gyermek Jézusról nevezett kis szent Teréz írásai-

396) Ugyanott. S. 51.

397) A Kreszcencia név rövidítése.

398) Ugyanott. S. 121.

399) Ugyanott. S. 120.

400) Ugyanott. S. 87.

ban, amelyek nem a plébános tulajdonai voltak, hanem ő is csak úgy kölcsön kérte azokat másvalakitől. Aztán hozzáfűzte a hang: »Te járhatsz is.« Terézia meg is próbálta. Az atyja és egy betegápoló nővér megfogták a hónaljánál fogva s ő körül járt a szobában. A bal lába hirtelen kiegyenesedett. A fekvéstől kapott sebei *egyszerre eltűntek*. Azóta ismét jár.

1925. november 7-én ismét súlyosan megbetegedett. Vakbélgyulladást kapott. Dr. Seidl waldsasseni egészségügyi tanácsos, aki e téren specialista, tüstént meg akarta operáltatni, mert a vakbél a legnagyobb mértékben gennyesedett. Terézia azonban, ismét bízva a fensőbb segítségben, nem akarta magát alávetni az operációnak. És, mint ahogy állítja, kis szent Teréz segítségével ismét *egészséges* lett. Fájdalmai megszűntek, a genny pedig természetes módon kiürült. Ahogy Dr. Seidl állította, ilyen eset még sohasem fordult elő a gyakorlatában.

Megmagyarázhatatlan *táplálkozási módja* is. 1922. óta semmi szilárdabb táplálékot nem vett magához, csak folyékony dolgokat: vizet, málnaszörpöt, kávét, naponta 2—3 evőkanállal. 1926. karácsonya óta még folyékony dolgokat sem vett többé magához. Egyetlen tápláléka volt a szent ostya egy kis töredékrésze, amelyet a plébános a szentáldozáskor nyújtott neki, mert az egész szentostyát nem tudta lenyelni. Kezdetben «gy félkávéskanál vizet is kapott, hogy könnyebben nyelhesse le, most azonban állítólag csak a szentostyát veszi magához. Testi táplálék és ital után semmi szükségét sem érez. Ennek ellenére azért mégsem csontvázszárazságú, hanem 55 kg.-ot nyom. Arca sápadt, azonban nem túlságosan. Mert tulajdonképpen nem is táplálkozik, azért állandóan egy kis borzongást érez. Rendesen legfeljebb két órát alszik naponta. A kiválasztás minimális.

1926. nagypéntekén még valami rendkívüli dolgot élt át. Megjelent neki a szenvedő Üdvözítő, s amint a maga oldalára tekintett, látta, hogy abból friss *vér* szivárog. Eltávolította a hálóingét s legnagyobb bámulatára a szive fölött egy 3 1/2 centiméteres hosszú sebet vett észre. Hogy jött az létre? Nem tudott róla semmit. Egyszerűen ott volt. Még jobban meglepődött, amikor estére a kezein és lábain is megjelentek a sebhelyek. Azok is egyszerre csak ott lettek. Az oldalsebe, úgy látszik, mélyebbre hatolhatott, mert léleketvételkor szúró fájdalmat érzett. Úgy látszott, hogy a kezein és a lábain lévő

sebek is keresztülhatoltak, mert ha járt, vagy ha a kezével dörzsölt, fájdalmat okoztak neki, és pedig a belső felszínen mindig nagyobb, mint a külsőn. Teréz azért kénytelen volt a sarkán járni. Az említett nagypénteken a kezein és lábain levő sebhelyek is véreztek. Ez körülbelül 14 napig tartott. Az édesanyja és az orvos mindent megkíséreltek, hogy a sebet begyógyítsák, azonban minden kenőcs rettenetes fájdalmat okozott, úgyhogy le kellett venni azokat. Erre Terézia ismét védőszentjéhez fordult és a sebek begyógyultak. Attól kezdve csak az oldalsebe vérzett minden pénteken. A többiek bezáródtak és pedig úgy, hogy átlátszó bőröske képződött a sötétpiros, hús felett, A sebek körül hiányzott a szokásos vörös véraláfutás; átmenet nélkül tűntek elő a ragyogó fehér bőrből, esztétikailag szépek voltak. Körülbelül félcentiméteres átmérőjük volt. Ettől az időtől kezdve Neumann Teréz minden pénteken átélte *Jézus szenvedését* is. A kínszenvedés éjjeli tizenkét órakor kezdődött, s tartott körülbelől egészen délután 3 óráig. Ez alatt az idő alatt felemelkedett a fekvőhelyéről, azonban nem került egészen ülő helyzetbe, hanem csak egy keveset, a kezét előre tartva. Ez rendes körülmények között oly nehéz, hogy mi ezt csak néhány pillanatilag tudjuk kiállani. S ő ezt egész napon keresztül megtette. Ez alatt az idő alatt semmit sem tudott a környezetéről, mert elragadtatásban volt. Csak ha hangosan megszólították, csak akkor eszmélt fel egy keveset, néhány pillanatra s aztán újra visszaesett elragadtatásába. Teljesen el volt merülve Krisztus kínszenvedésének a szemléletében. Arca ki mondhatatlan fájdalmat és részvétet mutatott. Kezeit valami felé kitérte maga elé, mialatt kissé felemelkedett, mintha oda akart volna repülni és segíteni óhajtott volna valakinek. — Azonban ezt nem tehetette meg s kezeit tördelve ismét hátrahanyatlott. Eközben a vér áramlott az oldalsebéből, a homlokából éppen úgy, mint Krisztus tövissel való koronázásának, de legjobban folyt a viér a szemeiből. A vér teljesen tiszta volt. Különösen az a vér, amely a szemeiből folyt, s amely 1923-ban és 1924-ben is előfordult már kisebb mértéken, az hatott megrázólag a nézőkre. A vérpatak mind a két oldalon 4—4 centiméter széles volt és az áll alatt összefolyt. Mindez körülbelül délfelé volt a legmegindítóbb, amikor a keresztrefeszítést élte át. 1927. július 15-én 12-től 1/2 i-ig én is tanúja voltam ennek a drámának; s mondhatom, soha sem fogom elfelejteni. Aki pontosan ismerte a kínszenvedés történetét, az az

ő mozdulatai és arcjátékának segítségével egészen jól végigkísérhette őt a kereszttúton. Amikor Jézus a bűnbánó latorra, az édes anyjára, vagy őreá magára nézett, fájdalmas arcán mindannyiszor gyöngye mosolygás suhant át. De nemcsak lelkileg szenvedett, hanem testileg is. Szemei ugyanis megtörték, tagjai vonaglottak a fájdalomtól. Körülbelül délután 3 órakor olyan lett mint a halott. Ekkor lemosták róla a vért, egész délután mozdulatlanul feküdt, majd egész éjjel nyugodtan aludt, szombatkorán reggel pedig már teljesen normális volt, sőt hozzá még víg is, úgyhogy még tréfálkozott is.

Ebben a rendes állapotban csak nagy *fáradtsággal emlékezett vissza* azokra a dolgokra, amelyeket elragadtatásában látott. Feltűnő dolgokat is közölt ilyenkor. Ő a dolgokat látta és nem képeket. Ezek néhol eltérnek a megszokottól. így pl. Krisztusnak a töviskoronát úgy tették a fejére, mint valami kalapot. A gúnytűzés alkalmával nemcsak leköpték az Üdvözítőt, hanem az egyik katona még a szájába is beleköpött. A kereszt, amelyet vitt, nem a szokásos volt, hanem egy hosszabb és két rövidebb gerenda, amelyek egymásra voltak kötve. Krisztusnak a vállán is volt egy sebe a keresztordástól. A felállított kereszt nem volt magas, mint ahogy az a régi festményeken látszik, hanem alacsony, mint pl. a Klinger Max festményén látható. A házak tetőnélkül voltak, egészen laposak. A nyelv, amelyen a személyek magukat kifejezték, az aramán nyelv volt, mint ahogy már fentebb is mondtuk. Egyes szavaktól eltekintve Teréz ugyan nem tudott aramánul, az eichstätti Wutz tanárt azonban, aki egyes szavakat szándékosan rosszul mondott, gyakran kijavította, addig míg csak a szó helyes nem lett; akkor aztán egészen megnyugodott. Annál inkább különbséget tudott tenni az egyes nyelvek között. így pl. Wutz tanár elimádkozta előtte héber nyelven az angyali üdvözlést és megkérdezte tőle, hogy az angyal így köszöntötte-e Máriát. Terézia ezt tagadta. Erre elmondta ugyanazt aramánul, mire Teréz felkiáltott: »Dös ist's! »E má' a!« Sőt úgy látszik, hogy a bibliakritikában is jártas. Wutz megkérdezte tőle: »Hogy kiáltott fel Krisztus a kereszten: Eli, Eli láma sabaktani?« Teréz úgy vélte, hogy az l és az i között, az első és a második szóban még kell valaminek lennie, de, hogy minek, azt nem nevezte meg. Wutz különféle magánhangzókat szúrt közbe, azonban egyik sem tettsett, csak az »a«. S ez a szentírás magyarázata szerint is helyesnek látszik. Krisztus tehát Ela-

(h)i-t mondott, és nem Elit. ⁴⁰¹⁾ Saját kijelentése szerint a földrajzban gyenge, azonban a legpontosabban leírta a szent-helyeket anélkül, hogy ott lett volna, vagy hogy bármit is olvasott volna róluk. A szívek vizsgálásához is értett. Egy pénteki napon körülbelül tíz személy volt a szobájában. Egyszerre elragadtatásában felkiáltott: »A jelenlévők között van egy személy, aki Krisztussal ellenségeskedésben él.« Természetesen senki sem akarta ezeket a szavakat magára venni és senki sem mozdult. Erre Teréz még erélyesebben ismételte meg a mondottakat. Minthogy még most sem mozdult senki, és az atyja attól félt, hogy Teréz esetleg még jobban feltalálja magát izgatni, s még valami rosszabb dolog történhetik vele, mindenkit kiutasított a szobából. Másnap jelentkezett egy nő Teréznel és beismerte, hogy ő volt az a személy, mert rossz útra tért. 1927. karácsonya óta némi *szünet* állt be egyes jelenségekben, így a látomások péntekenként kimaradtak, a szemé-
ből nem folyt a vér, a sztigmak a kezéről és a lábáról eltűntek. Egészségesebbnek érezte magát, és kisebb kézimunkákat végzett. Csak olykor-olykor esett ismét elragadtatásba s különféle dolgokat látott Jézusnak és a szenteknek az életéből. A táplálkozási módja azonban a régi maradt. Ebben az időben sem vett magához egyebet, mint a szentostyának egy kis darabját. 1928. év nagybőjtje óta ismét felléptek az összes jelenségek és mind e pillanatig tartanak. Igen, sőt az utóbbi időben az eddig említettekhez még egy újnak is kellett állítólag csatlakoznia. Teréz a szentostyában állítólag közvetlenül magát az Üdvözítőt látja s a szentostya abban a pillanatban eltűnik, amint azt a nyelvére teszik. ⁴⁰²⁾

II.

A történések méltatása

A konnnersreuthi eset az embereket *idegesekké* tette. Úgy csapott bele a lelkükbe, mint valami gránátbomba. Még ma is igaz, amit Wirchow tanár írt Lateau Lujza esetében: »Az

401) Lásd Bauer J.-nek, a hallei egyetem szemita filológusának a cikkét a Zeitschrift für Parapsych. 1928. VII-ben, aki szerint így hangzott: Ela(h)i, Eia(h)i lema schebaktani.

402) Lásd Zeitschrift für Parapsychologie, 1928. Okt. S. 62«.

ember nem mindig örül, ha új jelenséget lát; ellenkezőleg, ez gyakran oly kínos.« Csak az az érdekes, hogy ez az eset jobban foglalkoztatja a hitetleneket, mint a hívőket. Már külön irodalma van.

Több mint száz könyv jelent meg már róla, s azoknak a folyóiratoknak és újságoknak a száma, amelyek ezzel az esettel foglalkoztak, egész légióra tehető. (Magyar nyelven: Dr. Nyiszior Zoltántól jelent meg erről egy könyv: »Neumann Teréz, a scigmatizált« címen, 1930-ban, a Szt. István Társulat kiadásában. Dr. Horváth Győző felszentelt püspök is megjelentette nyomtatásban egy látogatásának a benyomásait; újabban dr. Nánássy L. D. írt »Konnorsreuthi Neumann Teréről.) A különféle véleményeket három különféle csoportba oszthatjuk: a csalás, a természeti erők és az igazi csoda elméletének a csoportjába.

I. A csalás elmélete

A *csalásos* elmélet azt teszi föl, hogy a jelenségek legalább részben csaláson alapulnak. így pl. a Mährisch-Ostrauban megjelenő »Morgenzeitung« egy Münchenből származó értesítés alapján azt vélte, hogy Konnersreuthot a papok fújták fel, mert sok pénzt hozott a konyhájukra. Maga Naber, a konnersreuthi plébános állítólag egy maga 25.000 márkát dugott zsebre különféle nyomtatványokért. Azonkívül állítólag naponta 10—12-szer is megáldoztatta Terézt, s azért tudott olyan sokáig étel és ital nélkül ellenni. Olyanok is akadtak, lakik ebben a feltevésben Teréziát a saját szobájában a leggyalázatosabb szavakkal halmozták el; s a családnak a legnagyobb önmegtágadásába került, hogy az ilyen emberekkel ne érdemük szerint bánjanak el. Nem, ezt az elméletet elintézettnek kell tekintenünk. Először is a papságnak, s első sorban magának Náber plébánosnak, semmi haszna, inkább még kára lett a dologból. Az egész faluban nem akadt nálánál meggyőzöttebb ember, akít leginkább pénteki napokon a legnagyobb mértékben igénybe vettek. Azokból a nyomtatványokból azonban elsősorban azok csináltak üzletet, akik mindennütt ott vannak, ahol valami »csodás dologról« van szó, végeredményben tehát a »Morgenzeitunk« pártfogoltjai. Ami

továbbá a naponkénti 10-12-szeri áldoztatást illeti, mindenki beláthatja, az ilyen eljárási módnak a lehetetlenségét, Melyik pap tenné meg ezt, még ha nem is volna a minden tekintetben kikezdzhetetlen Naber plébános az illető? S ez ne tűnnék fel Konnersreuthban, ahol minden gyermek tudja, hogy Rézi mit csinál? Egyébként is, hát lehet naponkénti 10—12 kis ostyából élni? Teréznek sincs a dologból semmi haszna. Még egy pfenniget sem fogadott el a látogatóktól, akik pedig sokszor a takarója alatt, vagy a ház egy eldugott zugában s más ilyes helyeken akartak számára valamit titokban hátrahagyni. Teréz mindezt a templomba jutatta. Egy film-társaság hozzá még 2 millió márkát ajánlott fel neki, ha megengedi, hogy filmfelvételt készítsenek róla. Teréz azonban határozottan elutasította ezt az ajánlatot. Egy film azonban mégis megjelent róla, mert akadt egy színésznő, aki eljátszotta az ő szerepét, a rendőrség azonban az ő erélyes fellépésére vonakodott kiadni az előadási engedélyt. Továbbá az egész eset a legnagyobb mértékben terhes reá nézve. S amikor egy látogatója akadt, aki elfogultságában hozzá még a börtönre is emlékeztette, higgadtan azt felelte nski: »Ott legalább nyugtom volna és imádkozhatnék a bűnösökért.« Végül Teréz olyan egyszerű, természetes és becsületes leány, hogy képtelen volna egy ilyen nagy szélhámosság keresztülvitelére. Még a világ legravaszabb színésznője sem volna rá képes. Igen, sőt még részleges csalást sem lehet nála megállapítani, amelyet pl. Janet tanár állapított meg az ő Magdolna nevű médiumán. Ez ugyanis a természetes módon keletkezett sebeket sztigmák ká kaparta ki (perfectionnait.) ^{4C3}) Egy ilyen seb ugyanis idővel begyógyul, s a forradásról még sokáig meg lehet ismerni, ami itt nem fordult elő.

Ezt megerősítette a *püspöki bizottság* is. Amikor ugyanis» a folyóiratok és a napi lapok, már tele voltak Konnersreuth-tal és a kíváncsiak odaözönlése oly nagy volt, hogy egy pénteken kb. 6000-en is összejöttek a világ minden tájáról, mindenféle állású és nemzetbeli emberek, akik sorba állva nyolc órán keresztül is vártak, hogy csak egy pillanatra is meglátassák a csodálatosat, a régensburgi egyházi főhatóság felállított egy bizottságot az eset megvizsgálására. Ez a bizottság állott a waldsasseni egészségügyi tanácsosból, dr. Seidi-

ből és négy mallersdorfi betegápoló nővérből, akik 1927 július 14-től 29-ikéig felváltva, kettesével, éjjel-nappal szakadatlanul őrködtek Teréz fölött. Eskü alatt a legszigorúbb hallgatásra kényszerítették őket, s szerepüket valóban komolyan is vették. Egy papírtömb volt a kezükben és mindent hajszálpontosan feljegyeztek: minden órában mennyi volt az érverése, a hőmérséklete stb., mennyit nyomott az a víz, amelyet magához vett, amellyel a száját kiöblítette, amellyel lemosták őt stb. A lefolyt 15 nap után a bizottság jelentette az egyházi hatóságnak, hogy Teréz ezalatt az idő alatt 39 gr. ostyát és 45 köbc centiméter, tehát körülbelül három leveseskanál vizet vett magához. Ez alatt az idő alatt tíz órát aludt. Urin kiválasztás volt 550 cm³, bélkiválasztás kb. egy leveseskanálnyi. Julius 13-ától, szerdától, július 16-ig, szombatiig, (közben volt egy péntek is az említett vérzésekkel), testsúlya 55 kg.-ról 51-re esett le, július 20-án, szerdán 54 kg. volt, július 23-án, szombaton 51 1/2 kiló, július 28-án, csütörtökön pedig már ismét 55 kiló volt. Mindenre a legkínosabb pontossággal ügyeltek s a csalásnak mégcsak a nyomára sem akadtak, úgyhogy ezt a feltevést teljesen elintéztnek kell tekintenünk.

2. A természetes erők elmélete.

Annál több követője van a *természetes* magyarázatnak. Hogy azonban a rendkívül szövevényes esetet világosan lássuk s a dolgot össze ne zavarjuk, az egyes jelenségeket egymástól elkülönítve tárgyaljuk.

a) *Titokzatos gyógyulások.*

A hét évig tartó bénulásból való kigyógyulás. Egyesek azt vélik, hogy Teréz nem is volt olyan beteg, mint amilyennek tetette magát. Csak beképzelte magának a hátgerincmegerőltetést, mert hiszen a legnagyobb fokú *hisztériában* szenved. ⁴⁰⁴⁾ Ez a képzelődés egyszerre eltűnt s Teréz ismét egészséges lett, amint ezt hasonló hiszterikáknál is meg lehet figyelni, akik

404) A görcsökre vonatkozólag lásd I. Fröbbs, Lehrbuch der Experimentellen Psychologie, II. Bc.L.Herder, 1922. S. 652.

ma halálukon vannak és holnap már ismét makkegészségesek. Azonban egy hisztérika mindig hisztérikus, azaz abnormalis, amit Neumann Terézről nem lehet állítani. A pénteki eseményeken, a sztigmákon és a nemevésen kívül egyáltalában semmi sincs a lényében, ami feltűnő volna. Én is ismertem egy apácát, aki éveken át betegen feküdt, s aztán ismét felkelt a betegágyból, azonban nála máskülönben is meg lehetett állapítani, hogy lelkileg beteg volt. Azonkívül ennél a betegség sem volt olyan súlyos, inkább beképzelt, ideggyöngeségen alapuló, s nem hét évig tartó bénulás. Találóa jegyzi meg erre vonatkozóig dr. Sei dl: »Ha nekem van egy iábtöréses betegem, aki hat hétig feküdt, utána nem képes az egészséges lábára sem ráállni.« És Teréz meg tudta volna ugyanezt tenni hét évi fekvés után teljesen összezsugorodott ballábal, tisztán csak hisztériából? És a fekvéstől kapott rettenetes sebek is csak úgy »hisztériásán« egyszerűen eltűntek volna, jóllehet még egy közönséges karcolást sem képes az ember egy pillanat alatt elfűjni? Helyesen jegyezte meg erre egy földművelő. »Én csak annyit tudok, hogy örülnék neki, ha hasonló körülmények között én is megtudnám ezt tenni.« A hisztéria tehát csak egy *kényelmes* szó, amelyet olyan dolgokra akasztanak rá, amiről az emberek semmit sem tudnak. Ezzel a szóval üzött visszaélésektől már az orvosok is óva intenek. ⁴⁰⁵⁾

A négyéves vakságból való gyógyulás. Ezt is a *hisztéria* javára írják. Vannak hisztérikusok, akiknek a látómezeje annyira szűk, hogy csak henger alakjában látnak. ⁴⁰⁶⁾ Mások megvakultak s aztán újra láttak. Ilyesfajta esetekről tud Krápelin is négykötetes pszichiátriájában. Mások azonban a leghatározottabban tagadják ezt. így pl. dr. Hynek R. idézi a legkiválóbb szemorvost, Axenfeld F.-t, Bleuler pszichiátert, Binwanger és Siemerling tanárokat, akik kétoldali, hisztérikus megvakulásról mit sem tudnak s még kevesebbet egy ilyennek a meggyógyulásáról. ⁴⁰⁷⁾ A fentemlített esetekben tehát való-

405) V. ö. Krehl, Münchener medizinische Wochenschrift, 1926. 1549. — Ezért küszöbölték ki teljesen ezt a szót könyveikből Adler, Bleuler, Jung stb. pszichiaterok.

406) Fröbbs, I. m. S. 563.

406) Fröbbs, I. m. S. 653.

407) Stigma tisovaná z Könnersreuthu. L. Kuncir, Praha, II. vyd. 1927. 102—3. 'old. V. ö. e tárgyban írt legújabb könyvével is: Zivý obraz Ilkrižovaného, Praha, Knihy Zivota, 1928.

színűleg legfeljebb átmeneti, részleges állapotokról lehet szó és nem hosszantartó és tökéletes megvakulásról.

Gennyves vakbélgyulladásból való gyógyulás. Vannak hisztérikusok, akiknél ugyanolyan tünetek lépnek fel, mintha vakbélgyulladásuk volna, s rövid idő múlva minden elmúlik. Csak képzelődés volt daganattal, lázemelkedéssel stb. Itt ismét Kräpelinre hivatkoznak, aki felsorol ilyen eseteket. Teréznek is — mondják — ilyen gyulladásának kellett lennie. Ez ellen szól azonban az a körülmény, hogy látta a gennyet, amely természetes módon kiürült. Vagy talán olyan együgyű, hogy még ezt sem tudja már megállapítani?

b) Sztigmák.

Görres Jakab József 1842-ben megjelent »Christliehe Mystik« című könyvében 80 sztigmatizáltról beszél, akiket a történelem fel tud mutatni. Különbséget tesz *belső* sztigmák között, amelyek nem jutnak a bőr felszínéig, és *külsők* között, amelyek kívülről is láthatók. Belső sztigmái szerinte sok szentnek voltak, többek között Pál apostolnak is, külső sztigmákkal ellenben csak kevesen dicsekedhettek, mint pl. Asszisi szt. Ferenc és mások. Dr. Boehm József 321 stigmatizáltról beszél.⁴⁰⁸⁾ A különböző számok bizonyára onnan származnak, hogy Görres csak a *tökéleteseket* veszi figyelembe, Boehm ellenben a kevésbé tökéleteseket is beszámítja. Vannak ugyanis esetek, amikor csak a félkezen, vagy a féllábon stb. jelentkeznek. A jellegzetes 5 seben kívül egyeseknek megvolt a vállsebük is. A sztigmák minden életkorban előfordulnak. Angela clella Pace már kilencéves korában megkapta. Mindkét neműeknél megakadnak, a *női nem* azonban előnyben van. A férfi sztigmatizáltak között leginkább Asszisi szt. Ferenc az ismeretes. Nála nemcsak sebhelyek voltak, amelyek áthatoltak, hanem csontkeménységű szegek is a kezein és a lábain, az egyik végükön fejben végződve, a másik oldalon pedig visszahajlítva, éppen úgy, mint az odaszögezett Üdvözítő testén.⁴⁰⁹⁾ Egyes sztigmatizáltak *akaratukkal* befolyásolták sebeiket. így Galgani Gemma megállította

408) A Zeitschrift für Parapsychologie-ban 1927. Nov. Dr. W. Jacobi: Die Stigmatisirten című művének az alapján.

409) Celanoi Tamás, Tractates de Mirac. c. II. 5. Ha az ember a legújabb híreklele hitelt adhat, akkor Neumann Teréz sztigmái is éppen olyanok, mint Assisi szent Ferencéi. Lásd lovag von Lamd, Konnersreuther Jahrbuch, 1930. Badenia, Karlsruhe, 1931. S. 138.

a sebek vérzését, ha valaki előtt el akarta titkolni, vagy újra engedte folyni. Moreschini, camerinói érsek egy keddi napon látogatta meg egyszer és nem pénteken, amikor a sebek rendszerint véreztek, azért mégis szerette volna látni, s a vérzés kedden is beállt. 1901. februárjában kérte Istent, hogy a sebek tűnjenek el és eltűntek. Mások ismét megszüntették vérzésüket a gyóntatójuk parancsára, hogy el ne vérezzenek teljesen. — »Sztigmatizációk, illetőleg azoknak analógiái, nemcsak katolikus vallásos élményformák között is előfordulnak, így pl. a *janzenisták* felekezetében és a *mohamedánoknál* is. Ezek azokat a sebeket kapják meg, amelyeket Mohamed a csatákban kapott.«⁴¹⁰⁾ Úgy látszik azonban, hogy ez utóbbi azért még sem olyan egészen bizonyos. Így pl. erre vonatkozólag Ludwig A. tanár ezt jegyzi meg: »Ha számos iratban arra utalnak, hogy az Izlában is előfordulnak sztigmatizációk, akkor nagyon közel van az a gyanú, hogy azokat mesterségesen idézik elő, mint ahogy ez a perzsa sutáknál, Ali követőinél, oly gyakran előfordul. Nem rendelkezünk olyan orvosilag gondos vizsgálatokkal sem, mint amelyeket a mai keresztény sztigmatizációinkkal kapcsolatosan lefolytattak; nem tudjuk, mennyi ideig tartottak és vajjon gennyedés nélkül folytak-e le stb. Azonkívül csak gyenge hasonlóságokról beszélhetünk, nem valódi sztigmatizációkról.«⁴¹¹⁾ Sztigmákat olyan személyek is kaptak, akik *erkölcstelenek* voltak. Így pl. Lombroso tudott két ledér leányról, akiknek szintén voltak ilyen sztigmáik, ez egyik azonban a kettő közül benső szeretetet ápolt lelkében Krisztus iránt. Neumann Terézen kívül röviddel ezelőtt még a következő sztigmatizáltak éltek: Henle Anna, Aichstettenben (Württemberg), P. Pio da Pietralcina San Giovanni Rontondóban, Foggia mellett (Olaszország), Elena Aj ellő Montalto Uffugóban, Maria Julia Jahenny, Amália de Jesus Flagelado (Lampinasban, Brazília).

A természetes magyarázási mód valamennyi sztigmát, így tehát a Neumann Teréziáét is, közelebb akarja hozni megértésünkhöz és pedig többféle úton. Dr. Teilhaber Fe-

410) Dr. med. Neugarten Hermann a Zeitschrift für Parapsychologie 1927. November 607. oldalán. Sőt Hynek Visnu isten, bizonyos fogadalmi táblájáról is tud, amely a sztigmatizáció, szokott helyein titokzatos jeleket mutat fel, ami ulti látszik bizonyítani, hogy ez a jelenség már Krisztus előtt is ismeretes volt. I. m. 7. oldal.

411) Zeitschrift für Parapsychologie 1927. Dec. 749. old. legyet.

lix *skorbutat* lát bennük, amit olyan emberek kapnak meg., akik szükösen táplálkoznak. Hiszen Teréz, mint ismeretes, csaknem semmit sem eszik. A skorbut azonban nincs a test jellegzetes helyeihez kötve, mint a sztigmák. Többet ígér a *szaggeszti és* elmélet. A *törne gszugovsztiót* azonban már itt is előre ki kell zárunk. A sztigmákat ugyanis ezren és ezren látták és pedig nem egy napon, hanem sok napon, nem egyszerre, hanem csoportokban. Azonkívül a sztigmákat le is fényképezték, a lemez pedig nem szuggerálható. Tehát csakis az *autoszugesztió* jöhet szóba. Ez is kétféle: *tudatos* és *ön*-tudatlan. Az első így fogja fel a sztigmatizációt: Teréz, mint már megjegyeztük, sokat gondolt a szenvedő Üdvözítőre. Igen, »Neumann Teréz élete teljesen a vallásosság jegyében állott... Ifjú korától kezdve jóformán egyébre sem gondolt, mint Krisztus szenvedéseire.« (Max Brod a Lidové Novinyben.) Hogy hozzá teljesen hasonló legyen, ugyanazokat a sebhelyeket kívánta magának, ⁴¹²⁾ a sztigmák felléptek. Eőször talán csak belsők voltak, kcsőbb a gyakori rá gondolás következtében külsökké is lettek. Hogy a sebek gennyedtek, azt is az akaraterő erős befolyásával lehet megmagyarázni. A fakirok szintén megsebzik magukat nem fertőtlenített eszközökkel, s gennyedés ott sem áll elő. Amikor megkérdezték egyet közülök, névszerint Tahra-Bey-t, erre vonatkozólag, azt felelte, hogy testének önkényes hőmérsékletemelésevei minden csirát megöl. A mi esetünkben ez teljesen kizártnak látszik. Mindenekelőtt azonban előre kell bocsájtanunk egy állítást. Ami Teréz benső életét illeti, úgy itt ő a legilletékesebb tudósító. Kizárólag csakis ő tudja, ha valaki egyáltalában tudhatja, hogy micsoda gondolatok és vágyak foglalkoztatták őt, amikor a sztigmák keletkeztek. Nyugodtan rá is hagyatkozhatunk, mert hiszen ő egyenes, mit sem sejtő, egyszerű leány. Nos és mit mond ő? Az oldalseb keletkezéséről ezt mondja: »Egyszer egy éjjel teljesen nyugodtan feküdtem az ágyamban. Hogy pont akkor mire gondoltam, azt nem tudom. Vallásos gondolatoknak nagy erejük lehet egy emberre. Mindenesetre azonban arról nem volt tudomásom, hogy az oldalsebem részemről kifejtett benső lelki erőlködés következtében állt volna elő. Akkor semmiféle, Jézus oldalsebére vonatkozó gondolatom nem volt, annál kevésbé gondoltam egy hasonló

412) Jean Kottmair, *Schönere Zukunít*, 1927. 18. Sept. S. 1092. fg.

sebre *magammal* kapcsolatban. Előzőleg még soha *sem lát-tam* sztigmát, és nem tudtam, hogy kellene egy ilyet elkép-zelnem magamnak. Amint így fekszem az ágyamban, anél-kül, hogy valami különösebb dologra gondolnék, amire kife-jezetten vissza tudnék jelenleg emlékezni: egyszerre magam előtt látom az Üdvözítőt. Az Olajfák hegyén levő kertben lát-tam őt... Az Üdvözítőt csak magát, egyedül láttam.; semmi-féle angyalt, akinél kehely lett volna, vagy másvalakit nem láttam. Egyszerre csak, mialatt az Üdvözítőt nézem, olyan fájdalmat érzek az oldalamban, hogy azt hittem azonnal meg kell hálnom. Amellett azt is éreztem, hogy valami meleg do-log fut végig rajtam. Ezúttal vér volt az a valamiféle do-log.«⁴¹³⁾ A többi sebekre nézve ezt adja elő: »Ezek a se-bek nagypénteken (1926) hasonlóképpen léptek fel és pedig első ízben. Hogy pontosan mikor kaptam azokat, azt magam sem tudom. Nagypénteken este egyszerűen itt voltak. Előbb tehát semmit sem tudtam arról, hogy én most ezeket a se-beket is megkapom. A látomás alatt sem sejtettem róla sem-mit. Hiszen a látomás alatt magamra nem is tudtam gondol-ni, hanem mindig csak az Üdvözítőre néztem. Amikor nagy-pénteken a látomástól ismét magamhoz tértem, éreztem, hogy a kezeimen és a lábaimon folyik a vérem.«⁴¹⁴⁾ Tehát semmi sincs abból, amit a magyarázat akarna. Teréz, lám. még csak az Ur Jézus sebhelyeit sem látja, csak őt magát az Olajfák hegyén. Sztigmákról akkor még *semmit sem* tudott. Csak ké-sőbb hallott Emmerich Katalin ilyesféle sebhelyeiről. Vagy talán már nem emlékszik vissza pontosan? De hiszen olyan dolgokra is pontosan emlékszik, amelyek elragadtatásában for-dultak elő. Hogy semmiféle sztigmákat nem kívánt magá-nak, azt az a körülmény is megerősíti, hogy ő ezeket nem tartja a kiválasztatás csálhatatlan jegyeinek. Ő ugyanis azt véli: »Talán voltak olyan sztigmatizáltak is, akik elkárhoz-tak.«⁴¹⁵⁾

Alap nélkül hivatkoznak tehát azokra a különféle *ana-logiákra* is, amelyeket Teréz ellen a pszichiátria egész terü-letéről összehordtak. — így a grenoblei orvoskongresszuson 1885-ben Bourru és Burot orvosok bemutattak egy férfit, akinél szuggesztívó által egész vérizzadásig menő erős bőr-

413) Witt L., I. m. S. 178-9.

414) Ugyanott. S. 181.

415) Ugyanott. S. 169.

elváltozásokat hoztak létre. ⁴¹³⁾ Azonkívül »Forelnek sikerült, miután egy tompaélű késsel két, egészen könnyed keresztet csinált egy hipnotizált ápolónőnek a karjára, és hólyagképződményt szuggerált beléje, rövid idő alatt a bőrnek keresztalakú megdagadását előidéznie; és amikor még a kéz vérzését is beképzeltette vele, akkor ez a parancs is kivételre került.« ⁴¹⁷⁾ Diebel Pál, egy sziléziai, bányamunkás, szintén csak szuggesztióval véres keresztet hozott létre a mellén, s a sebet áthelyezte a test egyik részéről a másikra. Először ugyanis itt mindenütt világos szuggesztióról van szó, ami Teréznel kizártnak látszik. Másodszor a kis sebeket nem lehet összehasonlítani a nagy és sajátos sztigmákkal. ⁴¹⁸⁾ Azonkívül Diebel Pál maga is bevallotta, hogy előbb mindig megsértette egy éles tárggyal a bőrét az illető helyen s aztán vért szuggerált oda, ami kevésbé csodálosnak tűnik föl.

A szuggesztiós elméletnek tehát nem marad más hátra mint azt mondani, a szuggesztió nem volt *tudatos*, hanem r.sak *öntudatlan*. Eszerint tehát Teréz nem óhajtotta magána> Krisztus sebhelyeit, azonban oly mélyen elmerült bennük, hogy azok pusztá rokonszenvből nála is felléptek. Akkor azonban nem értjük, hogy miért nem fordult hát elő akkor ez az eset másoknál is, akik még jobban elmerültek Krisztus szenvedésében és akik szintén gyengélkedők voltak. ⁴¹⁹⁾ így pl. Limai szt. Róza sokat elmélkedett Krisztus kínszenvedése fölött és hogy Hozzá hasonló legyen, fátyola alatt szegeskoronát hordott, s azért mégsem voltak sztigmái. Ugyanez áll Lisieuxi szt. Terézről is és sok másról, úgy férfiakról, mint nőkről, — akik semmiféle sztigmát nem kaptak.

Itt is hivatkozás történik különféle *analógiákra*. »Tudjuk — mondják —hogy sok vallási álmodozónál terheségi képzelődések léptek fel, vagy hogy a kised Jézus ab-

416) Revue Metapsychique, 1927. Nr. 2. p. 143.

417) Psych. Studien, 51. Jahrg. Nr. 10. S. 604.

418) V. ö. I. Fröbbs, Lehrbuch der Experimentellen Psychologie, II. B. Herder 1922. S. 597., ahol ez áll: „Nagyobb teljesítmények Jegyelőre még bizonyítva nincsenek.“ Ezeket a szavakat Forel után idézi I. Fröbbs.

419) Teréz maga így vélekedett erre a magyarázatra nézve:„De hát akkor egy szegény bűnösnek, ha az ő rossz lelkiismerete mellett sokat gondol az ördögre, emiatt talán szarvainak kellene nőniök?“ Witt S. 282.

rázolásait úgy tekintették, mintha saját kis gyermekük lett volna, s emléiket nyújtották nekik.«⁴²⁰⁾ Egy bécsi lélekgyógyász orvosnő, Montgelas Erzsébet grófnő szerint, ez nemcsak embereknél, hanem állatoknál is előforduló eset. Legalább is volt neki egy juhászcutyája, amelyet, miután tavasszal egyet kölykezett, elválasztott a kantól. S íme a szuka a terhesség minden jelét mutatta, ami aztán minden tavasszal újra megismétlődött. A terhesség ideje alatt az asszonyoknak minden kellemetlen képzetet kerülniök kell, mert az ilyesmi nagyon könnyen megörökítődik a gyermekben. így pl. ismertem egy asszonyt, aki ilyen állapotban széttiport eget látott. Ettől nagyon megijedt, és amikor a gyermek a világra jött, a fejen ott volt a széttiport egernek a képe. Azért rendeztek be a régi rómaiak pompás és művésziesen díszített termeket az ilyen asszonyok számára, hogy csakis szépeket lássanak maguk körül. »A. hosszabb együttélés által a házastársak gyakran csodálatos módon annyira egybehangzóan illenek egymáshoz, hogy sokszor még a külsejük is egyre hasonlóbbá lesz.«⁴²¹⁾ Stoll tud egy asszonyról, akinek az arca pusztán egy másik asszony feldagadt arca iránt érzett részvétből szintén feldagadt. Egy úriasszony attól félt, hogy egy bezáródó ajtó össze találja zúzni gyermekének a lábát, s íme, ő maga kapott piros sávokat a bokája körül, s a lába feldagadt.⁴²²⁾ Egy fiatalember látta egy elítéltnék kerékbe-töréssel való kivégzését, s kék foltokat kapott azokon a helyeken, ahol a kivégzettet a kerék érte. 1813-ban egy ember látta, amint egy kozák egy zsákutcában sebekel osztogatott egy franciának, s ő maga is vérző sebeket kapott. Igen, sőt teljesen hasonló eseteknek is elő kellett állítólág fordúlniök. így pl. egy fiatal leány elragadtatásában látta, amint bátyját, aki több mértföldnyi távolban volt tőle, valami bűne miatt vesszőfutással büntetik a katonaságnál, s ő maga is vérző sebeket kapott a hátán.⁴²³⁾ Bevalljuk, hogy ha. különösen

420) Dr. med. H. Neugarten, Zeitschrift für Parapsychologie, 1927. nov. S. 674.

421) Dr. E. Bartel, Zeitschrift für Parapsychologie, 1927. Dec. S. 744

422) Ezt a két következő esetet tásd: Zeitschrift für Parapsychologie 1927. Nov. S. 667.

423) Ugyanott. Újabban utaltak Zugun Eleonórára, egy 15 éves román kislányra, akinek harapások voltak a testén, amelyeket ő a drakunak, az ördögnek tulajdonított. Ugyanott 1927. Mai. S. 272. Mások azonban vitatják ennek a jelenségnek a valóságát. Lásd Zeitschrift für Okkultismus. 1927. V. Heft. S. 313.

ez a két utóbbi eset, igazságon alapszik, akkor ez *erős támasza* lenne ennek a föltevésnek. Az ilyen esetek azonban ma még nincsenek szilárdan bebizonyítva. »A bőr vérzéséről szóló tudósításokat — írja Fröbbs — Krapelin szerint nagy óvatossággal keli kezelünk; nagyon könnyen vesznek ugyanis igénybe egy kis mesterséges segítséget.«⁴²⁴⁾

Hasonló magyarázat a pszichoanalitikai magyarázat is. Eszerint az élet legalapvetőbb ösztöne a sexuaüs ösztön, a libido. Ha ezt elnyomják, akkor a legkülönbébb rendellenességekben nyilatkozik meg. Teréz valamennyi betegségét is erre kell visszavezetni. »A tűz által keletkezett élmény mozgósította... az elnyomott libidót. Ez a libido azonban csakhamar beleütközik az öntudatlanul működő censura erős ellenállásába és ezért csak mint neurotikus tünet jelentkezik. A hátfájás önbüntetést jelent a libidónak öntudatlan fellobbanásáért és egyúttal egy masochista hajlammak a kielégülését is.«⁴²⁵⁾ »Egyébként Teréziának a második kisebb szerencsétlensége, vagyis a pincébe való visszaesése a krumplihozás alkalmával, szintén jellegzetes dolog. Ismét egy szimbolikus sexuaüs tényt hárít el magától, a vetőburgonyának az anya-»föld«-be való ültetését.⁴²⁶⁾ Igen, sőt akkor is az erotika beszél belőle, amikor teljes tehetetlenségére való tekintettel azt mondja: »Neki teljesen egyre megy, azonban az anyja végett...« »Nyilvánvalóan — következteti ebből dr. Neugarten — szenvedése jórészben az anyja iránt tartozó öntudatlan büntudatból származik.«⁴²⁷⁾ (ödipus-komplex). A vérző sztigmák, a fejből és a szemekből származó vérzések szintén erre vezetendők vissza. Ezek nem mások, mint az ily módon megnyilatkozó menses. Ezt a feltevést az is megerősíti, hogy ezek a jelenségek, ahogy már említettük, leginkább tavasszal jelentkeznek, amikor a menses a legerősebbek, míg télen alább hagynak. Természetesen ezt az elméletet leginkább a *nemkeresztény* sajtó védelmezi nagy előszeretettel.⁴²⁸⁾ Egyik olvasója ennek a sajtónak, egy bizonyos tanító Prágá-

424) I m. 651. o.

425) Dr. med. H. Neugarten, Zeitschrift für Parapsychologie. 1927. Nov. S. 673.

426) Ugyanott.

427) Ugyanott. S. 674.

428) Hogy ez milyen „tárgyilagossággal“ történik, az abból is kiviláglik, hogy egy ilyen „tudósító“ az áramán nyelvet következetesen fölcserélte az örmény nyelvvél.

ból, házassági ajánlatot is tett Teréznek, abban a meggyőződésben, hogy ezzel az összes vele kapcsolatos események meg fognak szünni. Akadtak olyanok is, akik leánybecsületét a leghitványabb módon illetéknéppen kétségbe vonták; erre az egész ügy a bíróság elé került, ahol az illetőket természetesen elítélték.

Mit kell tehát a pszichoanalízisről a mi esetünkben tartanunk? Szívesen megengedjük, hogy a nemiösztön egyike az élet legalapvetőbb ösztöneinek. Ott is megnyilatkozik, ahol az ember a legkevésbé sem gyanítaná. És a pszichoanalízis ezt egyes esetekben a legsodálratraméltóbban bebizonyította. — Azonban sokszor *túloz*. A libidó nem az a majdnem egyetlen tényező, amely körül a mi testi és lelki életünk forog. Elég, ha csak a dr. Neugarten imént idézett fejtegetéseit olvassa is el az ember. Hát lehet komolyan venni a »pincébe való visszavesztést« és az »anya«-földet? Hát nem mindent hajánál fogva ráncigáltak-e itt elő? Hát lehet ezt még tudománynak nevezni? Dr. Neugarten helyesen bocsájtja előre a következő föltételt: »Aki itt következtetni akar, annak természetesen érvényeseknek kell elismernie a pszichoanalízisnek tapasztalaton felépített alapfeltevéseit.« Azonban éppen az ilyen fejtegetések bizonyítják, hogy ez a tapasztalat téves és, hogy az alapfeltevések a levegőben lógnak. Az »elnyomott erotika« szintén csak frázis, amelyet az ember akkor használ, ha az asszonyokról valami rosszat akar mondani, azonban nem tudja, hogy mit is mondjon. »Így tehát a tudomány képtelen egy ilyesfajta jelenséget megmagyarázni... De hát akkor milyen betegséggel állunk itt szemben? Ha nevet kellene adnom neki, akkor »az öt seb betegségének« nevezném.« Ezeket a szavakat írta Májunké Imbert Lateau Lujza sztigmái alkalmából, s ezek még ma is érvényesek. ⁴²⁹⁾

c) *Súlyváltozás, telepatikus jelenségek, táplálkozástalanság.*

Súlyváltozás. A természetes magyarázat itt különösen a *levitádénak* már említett eredményeire mutat rá, amelyek szerint a medium teste a transzállapot alatt testsúlyának egész tíz kilogramig való változását is tapasztalta. Ezt értékesítették a középkorban az ú. n. »boszorkánypróbák« is, — amennyiben a gyanús személyeket a vízbe dobták, és ha a

429) Germania, Berlin, 1874. S. 53.

felszínen maradtak, akkor egy ilyen »istenítélet« alapján halálra ítélték őket. A távolból való mozgatással is fedeznek fel kapcsolatokat e tekintetben. Így pl. P. Capistran a következőket beszélte a sztigmatizált Mörll Máriáról: »Egyszer hozzá még azt is láttam, hogy egy egészen közönséges fadarab a mellékszobából magától bevonult, mindig Mária ágya felé igyekezve, míg végre egyik nővére rászánta magát, hogy a fát megragadja.«⁴⁴⁰⁾ »A sztigmatizált Lazzari Mária Dominikát láthatatlan hatalmak feltartóztatják és a földre dobják, a mezőről való hazajövelekor kitépik kezéből a buzanyalábot és oldalt szerteszészórják.«⁴³¹⁾ Úgy látszik azonban, hogy ennek semmi köze a jelen esethez. Hogy Teréz a pénteki vérzések után kb. 3 kilót veszít, azt meglehetősen magyarázni a vérvesztésből és a testi erőfeszítésekből. Hogy azonban ezt a súlyt ismét visszanyeri és pedig a csaknem teljes táplálkozástalanság mellett, az megint más kérdés, amit *semmiféle* levitáció sem képes megmagyarázni.

Telepatikus jelenségek. Ami az idegen nyelvek ismeretét illeti, úgy látszik, hogy ez másoknál is előfordult már. Így pl. állítólag Lazzari Mária Dominika is hat percen keresztül beszélt egy pappal németül, jóllehet sohasem tanult németül. Hogy erről tisztán természetes álláspontból nézve az ügyet, mit kell mondanunk, azt már fentebb láttuk.⁴³²⁾ A hallei egyetem szemita-filológiai tanára, Bauer J. akiről már szóltunk, a természetes magyarázaott bizonytalannak tartja. Szórúl-szóra ezt írja: »Ha az ember a szuggeszióknak mégoly tág teret enged is, sőt ha a gondolatolvasás elméletét is segítségül hívja, abban a három szóban, (amelyet Teréz neki magának is elmondott): mag (g) era, baisebua (Belzebuba?), gannaba, meg mindig van valami megfejtethetlen maradvány. Megfigyelendő, hogy ezek a szavak mindig ugyanolyan módon, ha... különböző sorrendben is, térnek vissza. Egy további nehézség a szuggesztió-elmélet számára az a körülmény, hogy a keresztfán mondott szavakat részben olyan alakban adja vissza, amely jelentékenyen eltér a Dalmán által tett és így természetesen Wutzhoz is legközelebb álló javaslatoktól,

440) I. Boehm, Zeitschrift für Parapsychologie, 1927. Nov.

431) Ugyanott.

432) Dr. Barthel E. az aramán nyelvet azokból „az emlékezetmaradványokból“ akarja kimagyarázni, /amelyeket egykor Teréz ősei bírtak és reá hagyományoztak. V. ö. Zeitschrift für Parapsychologie, 1927. Dec. Ez a felfogás azonban minden indokolást nélkülöz.

amely azonban hasonlóképpen helyes aramán«⁴³³⁾. Hasonlóan áll az ügy az »äs-che« szóval is. Neumann Teréz azt mondja »äs-che« (szomjazom), míg a tudósok, akik Krisztus szavait aramánul szeretnék előállítani, a szintén helyes »sachéná«-t ajánlják. Ez mindenféle szuggesztíós lehetőséget teljesen kizár.«⁴³⁴⁾ Ugyanez áll a többi jelenségekről is. Mint ismeretes, Emmerich Katalin is a legpontosabban leírta a szenvedéstörténet különböző helyeit. Igen, sőt »a Neumann Teréz vízióinak erősen a részletekbe menő leírásai — véli dr. j. Boehm — részben szószerint, legtöbbször azonban értelem szerint megegyeznek a Rolfus H. K. által Emmerich Katalin nyomán kiadott (Benziger, Einsiedeln) »Getsemane und Golgatha« című imádságos könyvben levő Jézus szenvedéseiről szóló »Elmélkedések« tartalmával.«⁴³⁵⁾ — Emmerich Katalinról azonban Riehen Lőrinc azt írja: »Az oly rendkívül számos, csaknem oldalról-oldalra tovább haladó tévedések mellett magasabbrendű származás ezeknél teljesen kizárt dolog.«⁴³⁶⁾ Ez ellen kénytelenek vagyunk azt az ellenvetést tenni, hogy Teréz a leghatározottabban tagadja azt, mintha ő azelőtt halott volna valamit Emmerich Katalinról, vagy olvasott volna tőle valamit. S nincs okunk ezen kételkednünk, hacsak azt nem akarjuk mondani, hogy tette ugyan, de idővel elfelejtette. Azután pedig ha megengedjük is, hogy Emmerich Katalin elbeszéléseiben is, a Neumann Terézéiben is sok réves adat található, azonban azt is meg kell vallanunk, hogy sok *találó dolog* is van bennük,⁴³⁷⁾ amit talán úgy lehetne magyarázni, mint ahogy azt előbb jeleztük, ha természetesen akarnók értelmezni.

A főnehézséget okozza a természetes magyarázatnak a csaknem teljes táplálkozástalanság. Még dr. Neugartennek is be kell vallania: »Ezzel szemben egy hosszabb koplalás — súlycsökkenés nélkül, és egyáltalában évekig tartó életbenmaradás csaknem minden táplálék nélkül — felrobbantaná a természettudományos lehetőségek kereteit.«⁴³⁸⁾ Azért vonják

433) Zeitschrift für Parapsych. 1928. VII. S. 431.

434) Ugyanott 1929. ü. S. 172.

435) Ugyanott.

436) Biblische Studien, 21, Bd. I. Heft. Herder, 1923.

437) V. ö. Johann Seidl, Vergessene und Verleugnete Wahrheiten. Vollständige Verifizierung der Gesichte Anna Katharina Emmerichs, Herder, 1928.

438) Zeitschrift für 'Parapsychologie, 1927. Nov. S. 672. Ehhez az elvhez csatlakozott nemrégiben Amsterdamban 250 katolikus orvos is, akik ezt természetes úton szintén lehetetlennek jelentették ki.

kétségbe e pontban kiváltképpen magát a tényt. Rámutatnak arra, hogy egy 15 napos ellenőrzés nem elég ahhoz, hogy a csalás minden lehetőségét kizárja. A tény azonban kifogásolhatatlannak látszik. Hiszen Teréz állandó ellenőrzés alatt áll, nemcsak a plébánosnak, szaktudósoknak, hanem az *egész* községnek az ellenőrzése alatt is, amely már csak féltékenységből is elárulhatná őt. S ezek közül senki sem vett észre semmit, annyi hónapon át. Azonkívül ez a dolog *nem* is *egyedülálló* eset a történelemben. Emmerich Katalin is 8 évig élt egy kevés vízből, amely legfeljebb kevés borral vagy gyümölcsnedvvel volt keverve. Flüei Miklós hozzá még húsz évig élt minden táplálék nélkül. ⁴³⁹⁾ Ha tehát a tény kétségen kívül áll is, hogy kell azonban azt *megmagyarázni*? A természetes magyarázat pártolói rámutatnak arra, hogy a szellemnek messzemenő *befolyása* van a testre. Hiszen már Schiller megmondotta: »A szellem az, ami a testet felépíti magának.« (Wallenstein.) Ha kellemetlen álmunk van, akkor a testünk is fáradt. Ha azonban összeszedjük magunkat, akkor a testünk is elevenebb lesz. Igen, sőt a szellem egy ideig a halált is távol tudja a testtől tartani. Milyen gyakran elriasztja a kaszást az édesanya, míg meg nem látja előbb a fiát! Különösen a világháború szolgáltatót sok csodálatos bizonyítékot ehhez az igazsághoz. A szellemnek ez a felettes hatalma annyira fokozódhatik, hogy minden táplálék feleslegessé válik. Kroner V. azt véli, hogy talán »valamiféle asztrális, vagy éterikus erők folynak be kívülről a testbe és ott anyaggá változnak. Vagy hogy anyagot vesznek fel, — (az u. n. vampirizáció)«, — talán a körülállókból. ⁴⁴⁰⁾ Előszeregettel hozzák fel itt a *fakírokat* is, akik hosszabb időn keresztül koplalnak, sőt elevenen el is temettetik magukat. A fizioológiából azonban bizonyos, hogy egy ember legfeljebb 50 napig bírja ki táplálék nélkül. A lélek uralmának tehát a test fölött, megvannak a maga határai. A fakírok sem bírják ki tovább. Amit pedig az *élve eitemetésről* irnak, az a mesék és csalások birodalmába tartozik. Egy francia fizio-logus ugyanis bebizonyította, hogy egy ember közönséges, jól lezárt koporsóban, legfeljebb 80 percig élhet. Csak addig tart ki az otllevő oxigén. A fakírok mutatványai, hogy pléhkoporsóban víz alá merítettik magukat, szintén nem lépik túl

439) Lásd Zeitschrift für Parapsychologie, 1928. Február. S. 120.

440) Ugyanott. 1929. Május. S. 288. Azért javasolja, hogy helyezze-nek el egy mérleget Teréz ágyában, ami minden kételyt eloszlatna.

ezt az időt. Amit pedig ezen felül beszélnek, hogy a fakír vattával betömi az orrlyukait és a füleit, s azután hét évre elevenen eltemetik és aztán újra életre hívják, az csak mese. Eddig még egyetlen ilyen esetet sem bizonyítottak be kifogástalanul. Valószínűleg a segítőársai csakhamar kiveszik a fakírt a sírjából s határnap közeledtével ismét visszatönietik oda.

A konnersreuthi rejtély közelébe az álmisztikusok is oda-férköznek és ők is megkísérlik annak megfejtését. Csak Weinfurter Károly könyvéi említem, ⁴⁴¹⁾ aki azt állítja, hogy a sztigmákat és a többi rendkívüli jelenségeket is tulajdonképpen mindenki előidézheti, csak akarnia kell. Az Én-is-tenben ugyanis csodálatos erők szunnyadnak, amelyek csodákat tudnak tenni, csak szabaddá kell tenni előttük az utat. Hiszen a csoda egészen *természetes* dolog. Azért tudnak a hinduk, akik panteizmusuk révén jobban be vannak avatva ezekbe a rendkívüli dolgokba, több csodát tenni, mint az európaiak. Azonban ezek között is vannak választott lelkek, akik a miszticizmus útjára lépnek és csodákat tudnak felmutatni. Egy ilyen lélek Neumann Teréz is. A szegény! Ő ugyan semmit sem ért ebből a »mély összevisszaságból«. Azonban arra valók az elméletek, hogy a tényeket azok kereteibe beleszorítsuk. Hogy aztán jól érzik-e magukat ottan, vagy sem, az mellékes dolog.

Ezzel ellentétben a *keresztény misztika* mindenekelőtt azt tanítja, hogy ezek a dolgok nem tartoznak hozzá a szentség lényegéhez. ⁴⁴²⁾ Lehet tehát valaki szent, anélkül, hogy ilyeneket fel tudna mutatni. A szentség lényege az erények gyakorlása általában, különösen pedig az istenszeretet gyakorlása hősi fokban ⁴⁴³⁾ Ebben az állapotban azonban az Isten nemcsak valódi csodát hozhat létre a kegyelt lélekben és a kegyelt lélek által, hanem annyira segítségére lehet a természetes erőknek is, hogy azok olyan hatásokat hozhatnak létre, amelyeket egyedül csak nagy fáradsággal volnának

441) Pravch o stigmátisovane Terezie Neunannové, nakl. Kropác a Kucharsky. Praha, 1927.

442) V. ö. Dr. A. Ludwig, Ohne christliche Mystik keine Lösung der Rätsel von Konnersreuth, Zeitschrift für Parapsychoogie, 1927. Dec. S 748.

443) Dr. A. Rademacher, Das Seelenleben der Heiligen, Paderborn, Bcnifatius-Druckerei, 1916. S. 66.

képesek valóra váltani. ⁴¹⁴⁾ Ebben az esetben tehát rendkívüli jelenséggel állunk szemben, azonban nem igazi csodával. Talán Neumann Teréznél is ez lehet az eset, legalább is részben, ő misztikus életet is él, amely nem hasonlítható össze a fakírok miszticizmusával. Ezt nem szabad elfelednünk. Azért dr. Ludwig és dr. Hynek ezt a vezérelvet állítják fel: »Keresztény misztika nélkül a konnersreuthi rejtélynek nincs megoldása.«

3. Az igazi csoda elmélete

A megnevezett jelenségek közül tehát egyik sem *igazi* csoda? Vannak egyesek, még szakemberek is, mint pl. a fentebb említett dr. Hynek és mások, akik igennel válaszolnak. Mi ezt nem tesszük amiatt a legalább is részleges hasonlóság miatt, amely ezek között és más, kétségkívül természetes jelenségek között fennáll, hanem felfüggesztjük az ítéletünket. Az okkult tudomány hatalmas fellendülése mellett ez legnagyobb fokban tanácsos is. A sztigmáknál még azt is hozzáfűzhetné az ember, hogy azok janzenistáknál, sőt mohamedánoknál is előfordulnak. Az Isten azonban egy hamis vallásban nem vehet végehez csodát. Ez az ok azonban nem teljesen helytálló. Úgy látszik ugyanis, hogy *más vallásokban* is történtek csodák, természetesen nem a hamis vallás megerősítésére, hanem egy keresztény igazság megerősítésére, amely abban a vallásban feltalálható. így tett csodát pl. a cronstadti schizmatikus lelkész, P. János, annak a bebizonyítására, hogy Krisztus valósággal jelen van az Eucharistiában.⁴⁴⁵⁾

Mit mond most aztán az *Egyház*, amely végül is illetékes ebben az ügyben? Mindenekelőtt nem kívánja meg híveitől, hogy ezeket a dolgokat éppen olyan csodáknak tartsák, — mint a Szentírás csodáit. Nem kivan tehát föltétlen *hitet* bennük. A vatikáni zsinaton, amely mindent meghatározott ami.

444) Hogy a misztikus életnek nem minden jelensége igazi csoda, azt ma már általánosságban megengedik. így pl. Reinhold tanár a súlyváltozásokról és fény tünemény ékről ezt írja: „Ezek a testi jelenségek természetes következményei a lélek túlradó benső tevékenységének és felindultságának és önmagukban véve nem tartalmaznak semmi csodálatosat.“ Der alte und neue Glaube. Wien, H. Kirsch, 1911. S. 799.

445) Lásd erre vonatkozólag A. Tanqueray, Synopsis theol. dogm. fundamentális. Tornaci Desclée, 1927. 168 és köv. oldal és 1 Zeitschrift für Parapsychologie, 1928. VI. 349. old., ahol Blumhardt Kristóf lutheránus lelkész és Sadhu; Sundar Sing indiai jámbornak az állítólagos csodáiról van szó.

a csodára vonatkozik, ezt határozták: »Aki azt mondja, hogy semmiféle csodák nem történhettek, ennél fogva az összes erre vonatkozó elbeszélések, még azok is, amelyek a Szentírásban találhatóak, a mesék és mithoszok közé sorolandók; vagy hogy az ember soha sem tudja, a csodákat biztosan felismerni, és általuk a keresztény vallás eredetét szabályszerűen bebizonyítani, az legyen kiközösítve.«⁴⁴⁶⁾ Eszerint a meghatározás szerint tehát csak az vétkezik a hit ellen, aki semmitelen csodában sem hisz és így a *Szentírás* csodáit is a mesék és mithoszok közé sorozza. Önmagában véve tehát a dolgot, nem vétkezik a hit ellen az olyan, aki valamely szentnek az életéből vett csodában hinni nem akar. Ez áll a *louráesi* csodákra is. Általában a katolikus tudósok azokat valódi csodáknak tartják,⁴⁴⁷⁾ azonban senki sem kénytelen azokban *hinni* is. — Lehet tehát valaki katolikus anélkül, hogy hinne azokban. Vétkezhetik akkor a tudomány ellen, de nem a hit ellen. Még az Asszisi szent Ferenc szűgmaiban sem kíván az Egyház föltétlen hitet a hívektől.⁴⁴⁸⁾ Lehet őket *tudományosan* is védelmezni, és lehet számukra föltételes hitet is igényelni. A föltétlen hit részére nem lehet elsősorban semmiféle bizonyítékokat meríteni az Egyház *liturgiájából*. Mert az az axióma, hogy *lex supplicandi est lex credendi*, csak akkor érvényes, ha máskülönb is bizonyos, hogy valamit hinni keli;) ami a mi esetünkre nem áll, amint ezt nem sokára be fogjuk bizonyítani. Különb azt is hinnünk kellene, hogy a Szentesalád házacskaáját az angyalok Lorettába szállították, stb., ami pedig igazán nem szándéka az Egyháznak. Ha az Egyház ilyen hiedelmet felvesz az ő liturgiájába, akkor ezeket csak alkalmul használja fel arra, hogy a hívek figyelmét magasabb igazságok felé irányítsa, s ezzel az eljárásával csak azt erősíti meg, hogy ebben a hiedelemben semmi olyasmi nincs, ami ia hitigazságokba vagy a jóerkölcsökbe ütköznék. Az esemény történeti tartalmára vonatkozólag semmiféle határozottat nem hirdet. így pl. a szept. 17-iki liturgiában is csak ez áll: »Ur Jézus Krisztus, aki az elhidegülő világ számára, hogy a mi szívünket a te szeretetednek tűzével lángra gyújtsad.

446) Sess III. cap.;3. can. 4. Denzinger-Bannwart, *Enchiridion Symbolorum*, Herder, 1911. Nr. 1813.

447) A. Tanquerey. *Synopsis theol. dogm. fund.* S. 536. fg.

448) Lásd erre vonatkozólag Dr. Jean Kottmair fejtegetéseit a *Schönere Zukunft* 1927. szept. 18. számában, az 1092. és köv. oldalon.

449) Tanquerey, *Synopsis theol. dogm. fund.* p. 650 sq.

Szent Ferenc testén szenvedésednek a sebhelyeit megújítotad, add meg kegyesen nekünk, hogy mi az ő érdemeinél fogva és az ő kéréseire állandóan hordjuk a mi keresztünket és a bűnbánat méltó gyümölcseit teremjük.« A II. Nocturnus leckéi sem változtatnak semmit a tényálláson, mert hiszen régismert dolog, hogy azoknak nincs föltétlen történeti értékük. Hiszen sokról megállapították már történeti alapon, hogy azokban nem igaz dolgok fordulnak elő. Ezért azonban még sem kell azokat megvetni, hanem épületes olvasmányoknak kell felfognunk.

A *pápai kibocsájtványok* sem bizonyítják ezt a föltétlen hitet. így pl. IX. Gergely azt írja az olműzi püspökhöz intézett bullájában, hogy az Egyház ezért és még sok más csodájáért avatta szentté Szentünket.⁴⁵⁰⁾ Az 1237. április 5-én kelt bullájában megismétli az előbb mondottakat és hozzáfűzi: »Óhajtjuk, hogy ezt a hívők szilárdan (firmiter) higgyék.«⁴⁵¹⁾ Ezt megismétli IV. Sándor pápa is 1255. jui. 10-én kelt bullájában, aki később azt is kívánja, hogy azokat, akik ezt tagadásba veszik, büntetéssel is sújtsák.⁴⁵²⁾ Ugyan-azt más pápák is megerősítik, akiket Menchesininél mind *meg* lehet találni. Ezek mindnyájan védelmezik vagy a szfigmák tényét, amin ma senkisémm kételkedik, vagy azoknak csodás jellegét. Ezek közül a bullák közül azonban egyik sem tartalmaz definitió ex cathedrá-t. Egyikben sincsen olyan kifejezés, amelyről az ember az ilyen definitiót felismerné, mint pl.: est revelatum, de fide tenendum, dogma catholicum, dogma fidei, stb.⁴⁵³⁾ A »firmiter« szó ehhez nem elég. Ezzel természetesen nem azt mondjuk, hogy most már aztán az ilyen nyilatkozatokat meg kell vetni. Hiszen ezek az Egyház fejétől származnak, akit a Szentlélek egyébként is kormányoz, és aki ilyen nyilatkozatokat csak érett megfontolás és komoly tanulmányozás után ad ki. »In rebus fidei et morum praesumptio stat pro superiore.«⁴⁵⁴⁾ Minthogy pedig ez a hit nem abszolút, hanem okossági, és feltételes, a hívő a *kétely* felmerülését is megengedheti, *ha erre nézve igazi oka van*. Sőt más véleményen is lehet, ha bebizonyul, hogy a Szentsrcrl állítása nem állja meg a helyét. Természetesen emellett nem szabad a köteles tiszteletet semmiképpen sem megsértenie.

450) P. Saturnino Menchesini, O. F. M. Codice Diplomatico della Verna e della, St. Stimato di Francesco D'Assisi, Firenze, 1924. p. 8—10.

451) Ugyanott. S. 12.

452) Ugyanott. S. 20 fg.

453) V. ö. Tanqueray, Synopsis theod dogm. fand. S. 648.

454) Ugyanott. 571. oldal.

Melyek most már azok az okok;, amelyek miatt Asszisi szt. Ferenc sztigmáinak igazi csodás jellegét illetőleg talán legalább is *szerényen* kételkednünk *lehetne*? Mindenekelőtt az a legalább is *megközelítő* hasonlóság, amely ezek között és más, határozottan természetes jelenségek között fennáll. Az semmit sem változtat ezen a hasonlóságon, hogy sz. Ferencnél még maguk a szegek is utánképződtek, *úgy* hogy itt talán még teremtésre is szükség volt, ami mindig igazi csoda. És pedig azért nem, mert az okkultizmus is fel tud mutatni legalább is ehhez hasonló képződményeke;:, amelyek a páciens testéből, vagy talán a médiuméből képződnek. ⁴⁵⁵⁾ Másodsor P. Pio da Pietralcina sztigmáinak az esetében a Szentszék kijelentette (S. Off. 1924. jul. 24.): non constare de natura supernaturali facti, és Giuseppe de Rossi könyvét (Padre Pio da Pietralcina Roma, 1926.), amely ennek ellenére is védelmezte ezeknek a jelenségeknek természetfölöttiséget, indexre tette. (S. Off. 1926. ápr. 23). Ami visszamenőleg azt látszik bizonyítani, hogy a Szentszék nem kívánt föltétlen hitet sz. Ferenc sztigmáira nézve sem. Ezért nem beszél XI. Piusz pápa sem 1924. aug. 2-án kelt enciklikájában csodáról (miraculum), hanem nagyon óvatosan csak »csodás eseményéről («mirus eventus»). Ezen az igazságon az a körülmény sem változtat semmit, hogy a pápa szerint ezek a sztigmák okai voltak Ferenc szenttéavatásának. Az Egyház ugyanis tévedéstől mentes a szeritéavatás tekintetében, de nem annak megokolásában. ⁴⁵⁶⁾ Természetesen ez egy cseppet sem csökkenti szent Ferenc szentiségét. Először ugyanis *tudományosan* még mindig lehet sztigmáinak csoda jellegét védelmezni, amint ezt P. Gemelli Ágoston ⁴⁵⁶⁾ és mások is teszik. Másodsor »Szent Ferenc nem a csodái miatt szent. Az Egyház is kevesebb súlyt helyez erre, mint azt egy világi hívő hajlandó volna feltételezni. — Az ő élete, a szeretet halhatatlan éneke, amely a maga korában oly hatalmas visszhangot keltett, amely áthallatszott hazája dombjairól hegyeken és tengereken keresztül Afrika pusztaságaitól egészen az éjszaki szigetek partvidékeiig, ez a

455) Itt legfeljebb talán a hirtelenséget lehetne mint ismertetőjelet felhozni a csoda mellett. Azonban úgy látszik, hogy határozott bizonyossággal ezt sem lehet megállapítani.

456) Tanquerey, I. m. p. 559. és 647. Lásd Hove-t is, 332. old.

457) Le affermazioni della scienza intorno alle Stimate di S. Francesco a Studi Francescani-ban, Arezzo, 1924.

nagy csoda, amellyel szemben a tudomány csődöt mond, a hit pedig tisztelettel hajtja meg fejét.«⁴⁵⁸⁾ Harmadszor a sztig-mák is az ő csodálatos szeretetének a jelei, aminő szeretetet a mai napig még senki el nem ért.

Ugyanezen *irányelvek* vezetik az Egyházat a konnersreuthi eset megítélésénél is. Az Egyház tudatában van annak az igazságnak, amelyet Faulhaber bíboros hét tanácsának egyikében így fejezett ki: »Az Egyház hite egyformán szilárd alapon áll akár Konnersreuth-tal, akár anélkül, azért nem szükséges semmiféle előítéletet táplálnunk.«⁴⁵⁹⁾ Azért tiltotta be a haszontalan tömeglátogatásokat is, amelyek csak felizgathatták esetleg a népet s azért követelte be a dologra vonatkozó össz-fog is erre vonatkozólag nyilatkozni. Egyelőre azonban még szes bizonyítékokat. Ha célszerűnek fogja tartani, akkor majd semmi kilátás nincs rá, mert a probléma rendkívül nehéz és még nem érett meg az ítélelhozatalra.

Egyelőre tehát kénytelenek vagyunk erről az oldalról nézve is *felfüggeszteni* az Ítéletünket. Az esetből azonban ma-most is levonhatunk bizonyos *gyakorlati* következtetéseket. Először is ez az eset, bármilyen értelemben fogjuk is fel, azt mutatja, hogy Krisztus szenvedéseinek, tehát a vallási igazságoknak az emberekre roppant nagy hatásuk van, és hogy így az emberi lélek és a vallás kivált a keresztény vallás, kongeniálisok egymással. Másodsor ez az eset azt is bizonyítja, hogy az emberben az anyagon kívül azért mégis *csak* van valami egyéb is. Ezt dr. Boehm is megengedi, amikor így ír: »Ha az emberiség ez által a megismerés által az anyagelvűség ábrándjától megszabadulna, és ha ez az ismeret megtanítaná az embert arra, hogy az életét valami másnak tekintse, mint csak valami gépnek, akkor Neumann Teréz nem hiába szenvedett volna.«⁴⁶⁰⁾ Harmadszor Konnersreuth ismét jól megalázta a csak önmagára építő tudományt, mert bebizonyította neki, hogy bizonyos eseményekkel szemben teljesen tehetetlen!

458) Így Schöffel F. W.; Georg Bichmair, S. J. *Okkultismus und Seelsorge*, Tyrolia, Innsbruck, 1926. 1001. oldalán.

459) *Osservatore Romano*, 1927. 14—15. Nov.

460) *Zeitschrift für Parapsychologie*, 1927. Nov. S. 665.